

CHRONICA, O

commentari del gloriosissim,

E INVICTISSIM REY EN IACME

per la gracia de Deus Rey de Arago, de Mallorques, e de Valencia, Compte de Barcelona, e de Vrgell, e de Muntpeßler:

feyta e escrita per aquell en sa llengua natural, e treyta

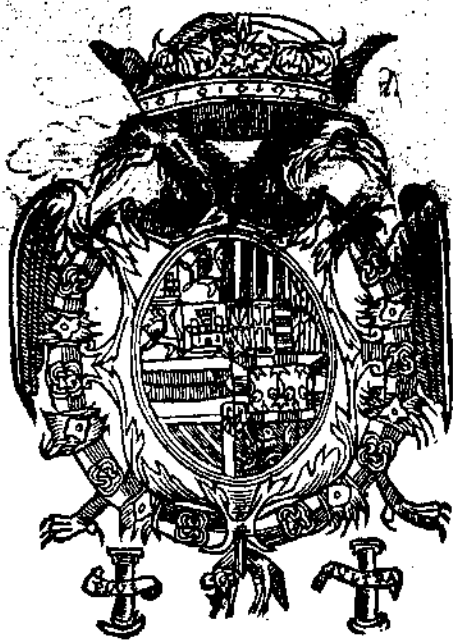
del Archiu del molt Magnifici Rational de la

insigne ciutat de Valencia hon staua

custodida.

*Has assignat la interpretacio y exposicio
de les dictions obscures.*

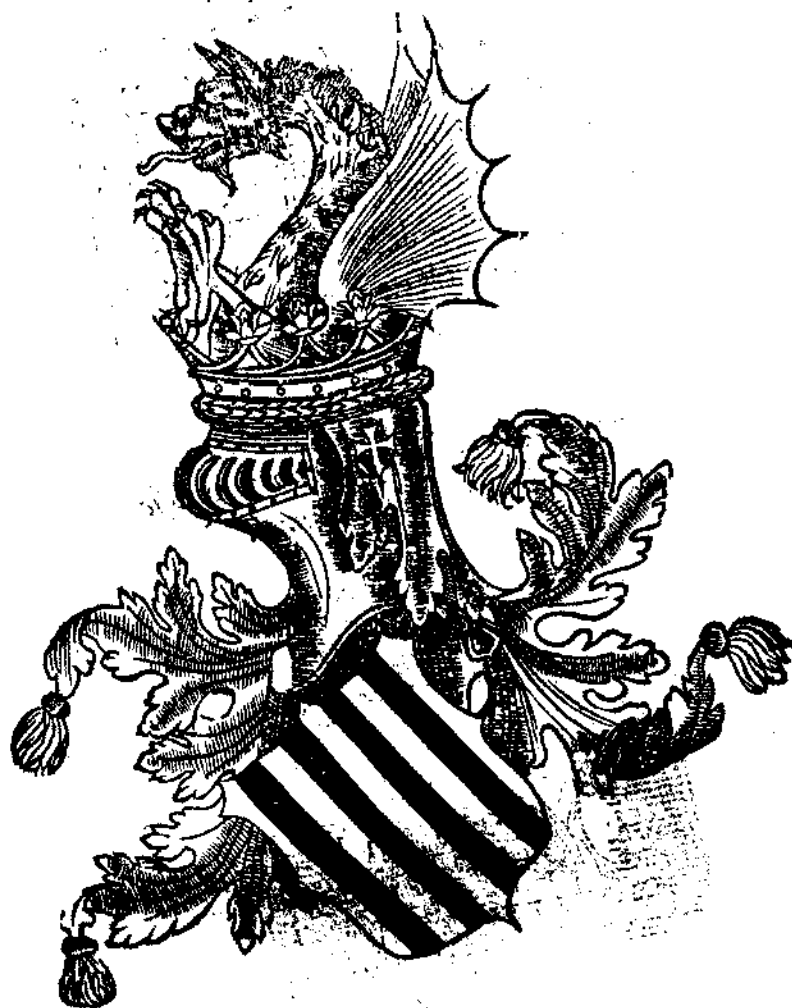

En Valencia.

EN CASA DELA BIUDA

DE IOAN MEY FLANDRO:

1557.

MOLT ALT E

molt poderos senyor.

Ran merce y fauor ha rebue aquesta ciutat, en hauer entes per los missatgers tramesos a visitar ala S.C.C.R. M. del Emperador y Rey nostre senyor per sa benauenturada venguda, q̃ v. R. A. seria seruit q̃ li enuiassem de aci la chronica, o comētari del Rey don Iacme conquistador gloriosissim desta insigne ciutat, e regne: e lo retrato del sapien-
tissim Rey don Alfonso I I I. predecessors inuictissims de vostra Real A. Perque si de P. Scipio, e Q. Fabio se troba scrit, que de veure, e con-
templar les imatges de persones Illustres se incitaren a coses molt precla-
res: y lo mateix se llig feu Iulio Cesar vista la imatge del gran Alexan-
dre: no menys sa de creure y sperar de vostre Real animo, y en tant ten-
dra edat tant altament inclinat, sino que vistes y enteses les azanyes de
tant alt y valeros Princep, ha de vengre, e sobrepujar sos antepassats, en-
cara que molt gloriosos y de admirable recordacio: y fer a esta ciutat y
regne no menors merces y fauors que lo Christianissim conquistador.
Y perque historia tan Catholica y tant notable no estiga com fins
aci oblidada, a molt grā dany de la cosa publica, se ha creballat ab tota vi-
gilancia de stampar aquella en la mateixa llengua materna que per dit
Rey fonch feta y dictada, a exemple del gran Iulio Cesar, a nom y prote-
ccio de v. R. A. puix que adaquella meritament se deu, no sols per la de-
scendencia y successio natural, pero encara per la particular affectio que
ce de llegir y entendre semblants hystories dignes de gran admiracio, y de
Christianissim exemple. Nostre senyor tant inclyto y preclaro animo, y
tant altes inclinacions guie, prospere, y felicite en dies bons de sa S. C. C.
R. M. y de sa R. A. com per estos sos subdits es desijat, ab augment de
majors estats. De Valencia a vij. de Maig. Any M. D. L. vij.

D. V. A.

Molt affectats subdits qui
les sues Reals mans besen.

Los Iurats de Valencia.

TAVLA DELA CHRONICA DEL INVICTISSIM REY EN Iacme de alta recordacio.

CAPITOL j. com en G. de Muntpeßler pres per muller la filla de dō Manuel Emperador de Constantinoble.

Capitol ij. com la Regina dona Maria mare del Rey en Iacme senyora de Muntpeßler casa ab lo Rey en Pere.

Capitol iij. com en G. de Muntpeßler viuint sa muller pres vna altra dona de la qual hach tres fills lo major dels quals punya com fos senyor de Muntpeßler, contra el qual obtingue sentencia del Apostolich la Regina dona Maria.

Capitol iiij. En qual manera lo Rey en Iacme fonch engenrrat, e dels bons pronostichs del naximēt de aquell.

Capitol v. De les bones costumes del rey en Pere, pare del Rey en Iacme.

Capitol vj. De les bones costumes dela Regina dona Maria mare del Rey en Iacme.

Capitol vij. Den Simon de Monfort, senyor de Carcasses, e Besies al qual fon lliurat pera nodrir lo Rey en Iacme per amor q̄ significa tenir li.

Capitol viij. De la batalla que fon entrel compte Simon de Monfort, e lo Rey en Pere: en la qual mori dit rey, y de com resta lo rey en Iacme en poder del compte Simon en Carcassona.

Capitol ix. com per lletres, e missatgers del Apostolich Innocent III. e per demanda e guerres de sos Naturals lo Rey en Iacme de edat de sis anys y quatre mesos fonch restituhit a sos naturals.

Capitol x. com fon manada cort en Lleyda de Cathalans e Aragonesos.

Capitol xj. De les bandes que foren en Arago, estant lo Rey en Iacme en Monso.

Capitol xij. De com lo compte de Prohença sen parti celadamēt de Monso pera Prohença.

Ca. xij. De com exi lo rey en Iacme de Monso e de edat de x. anys sevesti lo primer gonyjo d'armes.

Capitol xiiij. De com lo Rey en Iacme ana a cobrar don Llop de Aluaro que estaua en preso en lo castell e vila de Aluaro.

Capitol xv. com ana lo rey en Iacme ab host contra Albarrazi y succeses de dita host, sent aquell de XI. anys.

Capitol xvj. com li fonch parlat matrimoni al Rey don Iacme per la regina dona Bñga. de sa for dona Lleonor filla del rey don Alfonso rey de Castella.

Cap. xvij. e xvij. cō hague p muller lo rey en Iacme la regina dona Lleonor filla del rey Alfonso.

Capitol xix. com lo Rey en Iacme ab sa muller la Regina entra en Arago y Cathalunya, y de

A iij la cort

Taula.

Dela con-
questa de
Mallor-
ques.

la cort qui ana en Monfo.

Capitol xx. De com lo Rey en lacme ana contra en G. de Muncada per hauer feyt dany a don Nuuo qui hauia fermat de dret dauant lo Rey, e com prengue Ceruello, e altres castells.

Capitol xxj. De com lo Rey en lacme ana a fer Muncada en Cathalunya de edat de xiiij. anys.

Capitol xxij. Del rahonamēt que don Ferrando, e don Guillem de Muncada, e don Pero Ahones tingueren en Arago ab lo Rey en lacme, e de la entrada de aquell en çaragoça ab la Regina.

Capitol xxij. del rahonament que lo Rey tingue ab la Regina en çaragoça.

Capitol xxij. De la conuinença que feu lo Rey en lacme ab don G. de Muncada a pregaries de don Ferrando.

Capitol xxij. De com lo Rey en lacme volgue entrar en lo regne de Valencia per fer mal als Moros, e de les treues, e auinença que feu ab Zeytabuzeyt Rey de Valencia.

Capitol xxv. Del manament que lo Rey feu a don Pere Ahones en Burbagena que no rompes la treua que lo Rey tenia ab Zeytabuzeyt Rey de Valencia, e com aquell respos al rey de no.

Capitol xxvj. De com don Pere Ahones volch metre mans ala spasa, e com lo Rey tengue la spasa que no la pogue traure, e de com

fonch perseguir p lo rey e los seus.

Capitol xxvij. De com mori don Pero Ahones de vna lançada e de com lo Rey ana per recobrar Bolea, e Sobrany.

Capitol xxvij. De com les ciutats de Arago se lleuaren contra el Rey excepto Calathaiu, e de com lo rey prengue Ponçano, e de altres coses.

Capitol xxix. com lo rey prengue lo castell e vila de les Celles.

Capitol xxx. com lo Archebisbe de Tarragona volgue intercedir entre los de Arago, y lo rey y no pogue acabar res.

Capitol xxxj. Del rahonamēt q lo rey tingue ab lo cōsell Dosca.

Capitol xxxij. com lo rey sen parti Dosca menys de concert per paor de traycio.

Capitol xxxij. De com don Ferrado, e en G. de Muncada tornaren al amor del rey.

Capitol xxxij. De com la cōptessa de Vrgell, filla del compte Nermēgon vingue a Lleyda a demanar justícia al rey del comptat de Vrgell.

Capitol xxxv. com fonch citat en Guerau de Cabrera compte de Vrgell conforme a dret.

Capitol xxxvj. Del rahonamēt den G. de çaçala rahonador de la cōptessa, e den G. de Cardona procurador den Guerau en lo dia dela citacio dauant lo rey.

Capitol xxxvij. com lo rey prengue la vila de Albefa.

Capi-

Taula.

Capitol xxxviii. com lo Rey prengue lo castell e vila de Manorkes.

Capitol xxxix. com lo Rey cōbare la vila y castell de Almezola yl hague.

Capitol xl. com lo Rey ana aseriar la vila de Balaguer.

Capitol xli. dela concordia ques feu entre ls de Balaguer, e en Gue-
rau de Cabrera, e lo Rey delliura lo castell en poder den Ramon Berenguer Dager.

Capitol xlii. com lo castell de Balaguer se lliura al Rey.

Capitol xliii. com lo Rey lliura lo castell de Balaguer ala cōptessa, e lo castell de Agramunt.

Capitol xliiii. com lo castell de Ponç y Oliana se lliuraren ala cōptessa.

DE LA CONQUESTA de Mallorques.

Capitol xlv. com en la ciutat de Tarragona menys de hauer manada cort fon la major partid dels nobles de Cathalunya, e se escomēsa a tractar, e pensar en la conquesta de Mallorques.

Capitol xlvi. De com lo Rey tingue cort en Barcelona, e lo rasonament que feu en lo feyt de la conquesta de Mallorques.

Capitol xlvii. Del acord ques retingueren los nobles, e ecclesiastichs, e los homens de les ciutats cascu per si.

Capitol xlviii. De la paraula que feu en Guillem de Muncada, per ell, e per son llinatge, e de com proferi e c c c. cauallers de son llinatge pera la conquesta de Mallorques.

Dela conquesta de Mallorques.

Capitol xlix. De la offera de don Nuuo Sanxis, fill del compte don Sanxo, e net del cōpte de Barcelona, e del compte de Ampuries.

Capitol l. De la paraula e offera del Archebisbe de Tarragona.

Capitol li. De la paraula y offera del Bisbe de Barcelona, e del Bisbe de Girona, e de altres ecclesiastichs.

Capitol lii. De la paraula e offera de les ciutats de Barcelona, Tarragona, e Tortosa.

Capitol liii. De com se feren cartes entrel Rey y los de la cort, e del numero de la armada, y dia ques emprendue pera partir.

Capitol liiii. De com se mogue lestol de Salou dimecres mati en lo mes de Setēbre, pera anar a Mallorques.

Capitol lv. De com lo estol descobri la Illa de Mallorques, e de la fortuna que descuberta la Illa tingueren, e de la oracio que lo Rey feu en la fortuna a N. S. e a nostra dona sancta Maria.

Capitol lvj. De com lo Rey finida la oracio li vingue pensamēt de anar al port de la Palomera, e de cō entra lo primer diuēdres de Setēbre fins al dissapte tot lo stol.

A iiii Cap-

Taula.

Dela con-
questa de
Mallor-
ques.

Capitol lviij. de com lo stol de-
sembarcha en sancta Ponça.

Capitol lviiij. dela primera ba-
talla que fon al desembarchar, e de
coses molt notables del Rey, e del
fermo que lo Bisbe de Barcelona
feu efforçant la host.

Capitol lix. Del orde de la
batalla, axi de la dauantera com
de la reguarda, e de altres coses no-
tables, e animoses del Rey.

Capitol lx. De com se vence
la primera batalla, e fugiren los
Moros.

Capitol lxj. Com volent lo
Rey inseguir la victoria e entra-
ren Mallorqs per lo Bisbe de Bar-
celona li fon dit com en G. e en
Ramon de Muncada crep morts
en la batalla, per hon se leua lo
Rey del camp.

Capitol lxij. com lo Rey ana-
tro a la serra de Portupi, e veu
Mallorques, e com ana a hon ja-
yen, don G. e don Ramon de
Muncada ab tortes e caneles, e de
com feren la albergada.

Capitol lxiiij. De com soter-
raren a don G. y don Ramon de
Muncada, y de com lo Rey feu
cessar lo dol que per sos homs se
feya, y les paraules consolatories
que lo Rey les digue.

Capitol lxiiij. De los ingenis
de guerra que los del exercit del
Rey de Mallorques pararen, e
de la gran concordia y obediencia
que en lo exercit del Rey hi hauia
entre los peons e cauallers.

Capitol lv. com Infantilla Sar-
rahi ajusta tots los Moros de la
muntanya, e trencha la aygua de
la font que venia al exercit: e cō
don Nuuo ab CCC. cauallers lo
vence, e mata, e de com Benaha-
bet Sarrahi feu pleyt ab lo Rey, e
e enuia conduyt ala host.

Capitol lxvj. Quantes son les
partides de Mallorques, e de les
caues que los chrestians feren cō-
tra volentad dels Sarrahins, e de
les torres que derrocaren.

Capitol lxvij. De com arra-
faren lo vall, e de les caues que
feren los chrestians, e Sarrahins.

Capitol lxviij. De com los
Sarrahins enuiaren missatge que
volien parlar ab missatges que lo
Rey enuias, e de com don Nuuo
fo enuiat per lo Rey.

Capitol lxix. Del parlament
que feu Gil Dalago alias Maho-
met a don Pero Cornell, e de al-
tre missatge que enuia lo Rey de
Mallorques, e del pleyt q mogue
a don Nuuo.

Capitol lxx. De la resposta
quel Rey feu al Rey de Mallor-
ques, e de la exortacio del Rey
de Mallorques a sos Sarrahins.

Capitol lxxj. De com en apres
los Sarrahins se anaren enflaquit
e de les caues ques feren.

Capitol lxxij. Del consell
general ques feu ans desuahir la
ciutat, e del jurament que tots
prestaren excepto lo Rey.

Capitol lxxiiij. De com tor-
naren

Taula.

naren los Batles de les partides, y de les guaytes que lo Rey feu posar de nuyt.

Capitol lxxiiij. De com la vespra de capdany fo temps empres pera entrar y esuahir Mallorques al mayti.

Capitol lxxv. De com oydes les misses, e rebut lo cors de Iesu Christ se mogue lo estol pera entrar en Mallorques, e dels cauallers qui entraren dels primers.

Capitol lxxvj. De la batalla, e feyt de armes de Mallorques.

Capitol lxxvij. De com sen exiren de la ciutat de Mallorques per dues portes XXX. milia Sarrahins entre homens, e fembres, menys dels que moriren al entrar.

Capitol lxxviii. De com lo rey de Mallorques fo pres en vna casa, e de com Lalmudayna fo presa, e lo fill del Rey de Mallorques.

Capitol lxxix. De la gran riqueza que trobarē en Mallorques.

Capitol lxxx. De com la vila presa se feu encāt dels Moros, e de les robes, e dels barrexs que feu lo poble de algunes cases.

Capitol lxxxj. De com presa la ciutat de Mallorques mori en G. de Claramunt, el compte de Ampuries, e altres barons, e nobles.

Capitol lxxxvij. De com lo Rey enuia a Arago per cauallers qui vinguessen a seruir la honor, e de la caualcada que lo Rey feu contrals Sarrahins de les munta-

nyes, e de la venguda del Mestre del Spital a Mallorques.

Dela conquesta de Mallorques.

Capitol lxxxiiij. Del rahonament que lo Rey feu al Bisbe de Barcelona, e als altres barons pera que donassen part del guanyar al Mestre del Spital.

Capitol lxxxiiij. com lo Rey dona al Mestre del Spital a raho de XXX. cauallers, e vna alqueria, e la casa del Darganal, e quatre galees.

Capitol lxxxv. De lauis que los adalils donarē al Rey dels Moros que stauen en vna coua en terra de Artana.

Capitol lxxxvj. com los Moros foren, embarrats per los corredors que lo Rey enuia, e del combat de aquells.

Capitol lxxxvij. com lo Rey, e don Nuvo se acordarē al cōsell del Mestre del Spital.

Capitol lxxxviii. Del foch quel Mestre feu encendre en les barraques, e del pleyt que los Sarrahins faeren ab lo Rey.

Capitol lxxxix. De la caualcada que don Pero Maça feu, e de com lo Rey hague los Sarrahins del defus dit pleyt.

Capitol xc. De don Artho de Fosses, e don Rodrigo Liçana, e del passatge de aquells a Mallorques.

Capitol xcj. De com lo Rey dexe per cap en Mallorques a en Bñ. de sancta Eugenia per anarsen en Cathalunya, e del rahonament

A v que

Taula.

De la con-
questa de
Mallor-
ques.

que feu lo Rey al consell de Ma-
llorques.

Capitol xcij. De com lo Rey
se embarca lo dia de sanct Simo e
Iudes, e de com al tercer dia arri-
ba ala Porraça.

Capitol xciiij. De com lo Rey
entra en Tarragona, e del bon re-
colliment que les gentz li feren.

Capitol xciiij. De com vingue-
ren nouelles al Rey estant en Bar-
celona quel Rey de Tuniz venia a
Mallorques.

Capitol xcv. De com lo Rey
a dia cert empres fo en Tarragona
y sembarca per anar a Mallorqs.

Capitol xcvi. De com lo infant
de Portugal se embarca en la ga-
lea del Rey.

Capitol xcviij. De com lo Rey
parti de Salou, e al segon dia arri-
ba en Solles, e de la entrada en Ma-
llorques, e del ardit, e consell de
guerra ques prengue.

Capitol xcviij. De com lo Rey
sabent que no venia lo Rey de Tu-
niz se posa a conquerir totes les
muntanyes, e de com Xuarp, cap
dels Sarrahins feu pleyt ab lo Rey
e la tornada de aquell en Catha-
lunya.

Capitol xcix. De com lo Rey
rorna altra volta a Mallorques p
lo feyt dels altres Sarrahins de les
muntanyes.

Capitol c. De com lo Rey en-
uia missatgeria a Manorca ab les
tres galees, e de com lo Rey ana al
cap de la Pera.

Capitol cij. de com arribades les
galees a Manorca, e feyta la mis-
satgeria los Sarrahins se returaren
acord.

Capitol cij. De com los Sarra-
hins diguerē fon acord, e del pleyt
que feren ab lo Rey.

Capitol ciiij. De la missatgeria
que los Sarrahins de Manorca
feren ab les galees al Rey, e de les
cartes ques feren entre aquells, e
lo Rey.

Capitol ciiij. De com lo Rey
seyt lo pleyt de Manorca, e dels
Sarrahins de les Muntanyes sen
torna a Cathalunya.

Capitol cv. De com lo Rey do-
na la cōquesta de Euiça a en G. de
Muntgrieler per Archebisbe de
Tarragona.

DE LA CONQVE- sta del regne de Valencia.

Capitol j. De la paraula que mo-
gue Nuch de Fullalquer al Rey
en Alcanic sobre la conquesta del
regne de Valencia.

Capitol ij. De la paraula que
dix don Blasco Dalago acerca de
la conquesta del regne de Valen-
cia, e del acord ques tingue de anar
primer a setiar Borriana.

Capitol iij. Del acord del Rey,
e de com estant en Exea li vingue
missatge que los peons de Terol, e
de la frontera hauien emblat Ares.

Capitol iiij. De com anant lo
Rey a Ares don Blasco li trames
missatge

Taula.

missatge que sua era Morella, e de com lo rey dexar lo camí de Ares ana a Morella.

Capitol v. De com don Blasco volēt entrar en Morella fench detengut per les guaytes del rey, e li fench manat vingues a parlar ab lo rey.

Capitol vj. De com don Blasco rete lo castell de Morella al rey, e com lo Rey lo feu castella del castell.

Capitol vii. De com lo rey don Iacme ana a Tudela a parlar ab lo rey de Nauarra.

Capitol viii. De com lo rey de Nauarra se volgue afillar al Rey en Iacme, e donar lo regne de Nauarra.

Capitol ix. De la resposta que feu lo rey don Iacme al rey de Nauarra.

Capitol x. De la resposta que feu lo rey de Nauarra al rey en Iacme.

Capitol xj. de la concordia que feren lo rey de Nauarra, y lo rey en Iacme.

Capitol xij. Del rahonament que feu lo rey don Iacme ab lo rey de Nauarra a cerca dela guerra.

Capitol xiiij. De la resposta que lo rey de Nauarra feu al rey en Iacme.

Capitol xiiij. De com se parti lo rey en Iacme del rey de Nauarra, e del dia ques hauien de veure pera la guerra.

Capitol xv. De com torna a

parlar lo Rey en Iacme altra volta ab lo Rey de Nauarra.

Capitol xvj. De com lo Rey en Iacme se despedi del Rey de Nauarra y sen torna a Arago.

Capitol xvij. com lo rey ana a setiar Borriana a entrada de Maig.

Capitol xviii. Dels nobles qui foren en la host de Borriana.

Capitol xix. e xx. Del castell de fust ques feu en Borriana.

Capitol xxj. De com mogueren lo castell de fust enuers lo vall de Borriana.

Capitol xxij. e xxiiij. De com no hague effecte la mastria del castell de fust.

Capitol xxiiij. De com vingueren dos galees de Tarragona a Borriana.

Capitol xxv. De com lo Rey ampra per fiança el Mestre del Temple e del Spital per retenir les galees.

Capitol xxvj. De com lo Rey retingue les galees, e de la paraula que al Rey digueren los nobles de sa maynada.

Capi. xxvij. De la resposta q̄ feu lo Rey als nobles de sa maynada.

Capitol xxviiij. De la paraula que lo Rey feu a don Ximen Peris de Tarragona, e al Justicia de Arago son fratre, e del acord quel rey se retingue.

Capitol xxix. De la paraula que lo Rey feu als Bisbes, e richs homens de les ciutats, e dela resposta de aquells.

Capitol

Dela conta
questa del
regne de
Valencia.

Taula.

Dela conquesta del regne de Valencia.

Capitol xxx. De les cledes que en Bñ. G. Dentença feu fer prop del vall de Borriana.

Capitol xxxj. De com los Moros de nuyt exiren a les cledes, e de com don Bern. G. fo ferit.

Capitol xxxij. De com los Sarrahins faren lo Rey a les cledes ixqueren, e com lo Rey los corregue fins ala barbacana.

Capitol xxxiij. e xxxiiij. De com Borriana fon asfaltada, e esuahida.

Capitol xxxv. Del pleyt que los Sarrahins de Borriana faeren parlar al Rey.

Capitol xxxvj. De com fo presa Borriana e de la gent qui era de dins.

Capitol xxxvij. De com lo rey parti de Borriana y dexe guarnida aquella de cauallers.

Capitol xxxviii. De la paraula quel Bisbe de Lleyda, e altres feren al rey en Tortosa.

Capitol xxxix. De la resposta quel rey feu al Bisbe de Lleyda, e als altres.

Capitol xl. Del missatge que hague lo rey en Terol dels Sarrahins de Paniscola.

Capitol xli. De com lo rey vist lo missatge ana a Paniscola.

Capitol xlii. De com los Sarrahins lliuraren lo castell de Paniscola al rey, e de les cartes que feren.

Capitol xliij. com se guanyaren Xiuert, Ceruera, Castello de

Borriana, Borriol, les Coues de Auinroma, Alcalate, e Vilafamies.

Capitol xliiij. De la caualcada que feu lo rey ribera de Xuquer.

Capitol xlv. De com se prengue Almaçora.

Capitol xlvj. e xlvij. De com lo rey ana ab host a Cullera, e dels successos.

Capitol xlviii. e xlix. De com lo Rey tornat de Cullera ana a fetjar Muncada, e del rahonament q̄ acerca de aço hague ab sos nobles.

Capitol l. De com lo Rey ana a Borriana per conduyt.

Capitol lij. De com se prengue Muncada, e Museros.

Capitol liij. De com lo rey dona L X. catius Sarrahins per en G. Aguilo qui era pres en València.

Capitol liij. De com lo rey sen ana a çaragoça.

Capitol liiij. De com en Osca lo rey pensa de pendre lo Puig de Cebolla, e de la paraula que feu an Bern. G. Dentença.

Capitol lvi. De la resposta que en Bern. G. Dentença feu al rey.

Capitol lvj. De com lo rey a Pasqua florida fon a Terol per anar al Puig de Cebolla.

Capitol lvij. e lviii. De com lo rey ab son stol ana al Puig de Cebolla, e fortifica aquell.

Capitol lix. De com en Bern. G. Dentença vingue al Puig ab c. cauallers, segons hauia empres ab lo Rey.

Capitol lx. De com lo Rey sen parti

Taula.

parti del Puig, e d'exa alli en Bern. G. Dentença, e del conduyt que enuia,

Capitol lxx. De la batalla que fon al Puig ab Zaen Rey de Valencia, e victoria de aquella.

Capitol lxxi. De com lo rey dona als cauallers del Puig caualls p los q̄ haurē perdut en la batalla.

Capitol lxxii. De com lo Rey torna al Puig per ques deya el rey Zaen tornaua cōtra el Puig.

Capitol lxxiii. e lxxv. Dels adalils que lo rey enuia a Valencia per fabernoues de Zaen, e com tornar lo Rey del Puig hague feyt de armes ab Sarrahins.

Capitol lxxvi. De com lo Rey sent en Tortosa mana host pera Valencia al paschar.

Capitol lxxvii. com estant lo rey en çaragoça li vingueren noues de la mort den Bern. G. Dentença.

Capitol lxxviii. De la dolor que lo rey significa de la mort den Bern. G. Dentença, e de la resposta q̄ feu.

Capitol lxxix. Del consell de don Blasco, e dels altres nobles.

Capitol lxxx. De la resposta del rey al consell de don Blasco, e de com lo Rey vingue al Puig a conortar les companyes.

Capitol lxxxi. De les merces q̄ lo rey feu a G. Dentença fill de dō Bernat G. Dentença, e de com fon dit al rey que tots los del Puig sen volien anar si ell sen anaua.

Capitol lxxxii. De la paraula

que lo Rey feu a la companya del Puig acerca de la sua anada.

Dela conquesta del regne de Valencia.

Capitol lxxxiii. De com lo rey enuia missatgers a la Regina que vingues a Tortosa.

Capitol lxxxiiii. De com la regina vingue a Vlldecona, e de la paraula que feu al rey ella, e don Ferrando son oncle.

Capitol lxxxv. De la resposta q̄ lo Rey los feu, e de com la regina vingue a Borriana, e don Ferrando sen torna.

Capitol lxxxvi. De com Zaen rey de Valencia enuia Ali Albata a parlar pleyt ab lo rey al Puig, e de la resposta del rey.

Capitol lxxxvii. Del missatge que los de Almenara enuiaren al rey pera prendre li Almenara.

Capitol lxxxix. e lxxx. De com lo Rey hague Almenara, e lo castell.

Capitol lxxxj. De com la regina vingue al castell de Almenara al Rey.

Capitol lxxxij. lxxxii. e lxxxiii. De com los de Vxo, e de Nules, e de Castre se reteren al rey per conuinença.

Capitol lxxxv. De com li reteren al rey Alfandech.

Capitol lxxxvj. de com lo rey hague Paterna, Betera, e Bulla.

Capitol lxxxvij. De com lo rey estant al Puig hach acord de anar a aseriar Valencia.

Capitol lxxxviii. De com lo rey ana aseriar Valencia, e de com feu

Taula.

De la conquesta del regne de Valencia.

feu fermar les tendes, e senyeres vn miller de Valencia.

Capitol lxxxix. De com los Almugauers, e seruents sens sabuda del rey anaren pendre Ruçafa, e de com lo rey los ana a acorrer.

Capitol xc. e xcj. De com lo rey se alberga en la alqueria de Ruçafa sens fer li dany alcu los Sarrahins.

Capitol xcij. De com vingueren los richs homens, e les ciutats de Arago, e Cathalunya assietar Valencia.

Capitol xciiij. Del acord ques hague per qual part assietarien Valencia, e de com fonch acord fos per la Boatella.

Capitol xciiij. De com lo rey mana parar los ginys, e de com fon presa Silla, e de les galees que vingueren del Rey de Tuniz al Grau de Valencia.

Capitol xcv. De com sen anaren les galees del Rey de Tuniz, e del numero de la host del Rey, e abundancia de conduyt.

Capitol xcvi. Del torneig que la companya del Archebisbe de Narbona hague ab los Sarrahins, e de com lo Rey per acorrer los fo ferit de fageta.

Capitol xcviij. De com don P. Cornell, e don Ximen Durrea combateren la torra que es ala part de la Boatella.

Capitol xcviij. De com en apres la dita torra fo presa p lo rey, e cremats los Sarrahins que la defeniën.

Capitol xcix. de les noues que hague lo Rey Zaen, Rey de Valencia.

Capitol c. De com era ben bastada la host del rey.

Capitol c. De com Zaen enuia missatge al rey quinze dies ans de sanct Miquel per Ali Albata.

Capitol cij. De la paraula que Ali Albata feu al Rey, e de les juntes que hi hague entre dos cauallers Sarrahins, e dos chrestians.

Capitol cij. De la paraula que feu Raizabnalmalet, nebot de Zaen al Rey en Iacme, e la resposta de aquell.

Capitol cij. De la resposta de Raizabnalmalet al rey, e del Rey adaquell.

Capitol cv. De com lo rey enuia per la regina, e del rahonamēt que lo Rey denant aquella feu a Raizabnalmalet.

Capit. cvj. Del pleyt que Raizabnalmalet parla ab lo Rey, e del acord que lo rey sobre aquell hach ab la regina.

Capitol cvij. De com lo rey en Iacme attorga a Raizabnalmalet lo pleyt de Zaen.

Capitol cvij. Del dia que fo empres entrel rey e Raizabnalmalet que rendrien la vila.

Capitol cix. De com lo Rey dix als Bisbes, e richs homēs com Valencia era sua, e la hauiena rendre lo finchen jorn.

Capitol cx. De com la senyera del rey fo posada en la torra qui ara

Taula.

ara es del Temple, e com de Valencia ixqueren entre homens, e fembres be cinquanta milia.

Capitol cxj. De com lo rey entra en València, e escomença a partir les cases ab lo Archebisbe de Narbona, e ab los altres.

Capitol cxij. De com los Archebisbes, e richs homens pregarē al Rey metes partidors dels pus honrrats homens que hi hagues.

Capitol cxiiij. De la paraula q̄ lo rey feu a don Assalit de Gudar, e don Ximen Peris de Tاراونا.

Capitol cxiiij. De com los Bisbes, e els richs homens, e de ciutat tornaren al Rey que partis la terra, e de cō lo rey la parti, e en quin any fo presa Valencia.

DE LA CONQUESTA del regne de Murcia, e del regne de Valencia, e de altres moltes coses que fins la mort del glorios Rey se feguiren.

Capitol j. De com presa Valencia en R. Folch de Cardona ab sos parents, e altres feren caualcada en terra de Murcia.

Capitol ij. De com en vna brocada que faeren en Sax mori don Artal Dalago, e sen torna en Ramon Folch.

Capitol iiij. e iiij. De com lo Rey hereta CCC.LXXX.cauallers en Valencia menys dels richs homens, e de la paraula que lo rey

los feu, e la resposta de aquells.

Capitol v. De com lo rey presa Valencia ana a Muntpeſſer, e de com en G.Daguilo prēgue Rebollēt estant lo Rey en Muntpeſſer.

Capitol vj. De la paraula que Pere Bonifaci, e altres del consell de Muntpeſſer feren al rey.

Capitol viij. De la resposta que lo rey feu ala paraula dels consuls.

Capitol viij. De la paraula que lo rey feu a Narbrā Batle de Muntpeſſer, e de la resposta de aquell.

Capitol ix. De com denant lo Rey vingueren be D. fossors ab brandons, e candelas a offerir al rey son seruey.

Capitol x. De com vinguerē denant lo Rey c.c. blanquers ab brandons, e candelas, a offerir son seruey.

Capitol xj. De com vinguerē los orgers ab brandoners a offerir al rey son seruey.

Capitol xij. De com vingueren denant lo rey aquells de la alfunia a proferir al Rey tot ço que ells hauien.

Capitol xiiij. De com lo Rey exint de missa troba be mes de V. milia homens armats de cada vna de les partides, e de la paraula que aquells cridant feren al rey, e de la resposta de aquell.

Capitol xiiij. De com sen anaren de Muntpeſſer en P. Bonifaci, en G. de la Barca, en Bñ. de Ri-guardana, e en Ramon Beseda sent cridats

De Murcia, e del regne de Valencia.

Taula.

De Murcia,
cia, e del
regne de
Valencia.

cridats per lo rey, e de la justícia que lo rey feu.

Capitol xv. Dels comptes, e homens de honor que vingueren a Muntpeñler a visitar lo rey, e de com sen torna a Valencia.

Capitol xvj. Dels clams que al rey forç feyts per los Sarrahins de Valencia den G. Daguielo, e cōpanya.

Capitol xvij. De la paraula que feu Zaen al rey en Iacme, e resposta daquell.

Capitol xviii. e xix. De la paraula que lo rey feu al Alcayt de Bayren, e del pleyt que feu lo Alcayt.

Capitol xx. De com don Ferrando, e altres anaren a feriar Villena, e de com al dia empris lo Alcayt de Bayren no rete lo castell.

Capitol xxj. e xxij. De com lo rey vingue al castell de Bayren, e de com fermades les cartes lo Alcayt rete lo castell al rey.

Capitol xxij. De com los de Villena de volentat del rey se donaren al Comanador y Frares de Alcaniç.

Capitol xxiii. De com lo rey sen ana en Cathalunya, e Arago, e de com en Pere Dalcala ab cinch cauallers fonch pres per los Moros de Xatiua.

Capitol xxv. De com lo Rey torna a Valencia, e de la paraula q̄ don Rodrigo Liçana li feu, e la resposta de aquell.

Capitol xxvj. Del missatge

que lo Alcayt de Xatiua enuia al rey, e de la resposta de aquell.

Capitol xxvij. De la resposta que lo Alcayt de Xatiua feu al rey.

Capitol xxviii. e xxix. De com lo rey azeria Xatiua, e feu la bastida en Cellent.

Capitol xxx. Del missatge que lo Alcayt de Xatiua enuia al rey, e de la resposta de aquell.

Capitol xxxj. De com lo rey deuallant ala sua albergada prengue Berto Squierdo adalil dela tenda de don Garcia Romeu.

Capitol xxxij. Del missatge q̄ don G. Romeu enuia al Rey, e de la resposta de aquell.

Capitol xxxiiij. Del que Sexi descobri al Alfaqui del rey, e de la resposta del rey.

Capitol xxxiiij. Del que lo rey dix al Alfaqui digues als missatgers del Alcayt de Xatiua.

Capitol xxxv. De com lo Alcayt lliura al Rey Castello, e del pleyt que entre aquells se feu.

Capitol xxxvj. De com lo rey sen ana a Arago, e apres torna a Valencia.

Capitol xxxvij. Del missatge que los de Algezira enuiaren al rey, e la resposta de aquell.

Capitol xxxviii. Del pleyt que lo rey feu ab los de Algezira, e cō fo empres dia entre aquells pera rendre la terra.

Ca. xxxix. De cō lo rey ana a Algezira al dia q̄ fon empres, e del jurament que prestaren al rey.

Capitol

Taula.

Capitol xl. De com los Moros del Alcayt de Xatiua rōperen les treues ab lo Rey, e de com lo Rey vingue de Arago a Algezira.

Capitol xli. De com lo rey enuia per lo Alcayt de Xatiua, e de la paraula que li feu.

Capitol xlii. De la resposta que feu Lalcayt al Rey, e el rey al Alcayt.

Capitol xliii. De la resposta que feu Almorix missatger del Alcayt al rey.

Capitol xliii. e xlv. De la resposta que lo Rey feu menys de acord a Almorix, e de la resposta que Almorix feu al rey.

Capitol xlvi. De com se afeia Xatiua, e de la tenda ques feya per meltria del infant don Alfonso.

Capitol xlvii. De la crida que per la host lo Rey mana fer, e de com mana sentenciar lo home de la tenda.

Capitol xlviii. De com Enguera se rende al infant don Alfonso.

Capit. xlix. De com los de la host del Rey prengueren X V I I. homēs de Enguera, e de la justicia que lo rey mana fer de aquells.

Cap. l. De com lo infant don Alfonso se veu ab lo rey en lacme entre Almisra, e els Capdets.

Capitol li. De la paraula que lo Mestre Ducles, e don Diego de Viscaya feren al Rey per lo infant, e de la resposta de aquell.

Capit. lii. De com altra vegada per lo infant parlaren al Rey, e resposta de aquell.

De Murcia, e del regne de Valencia.

Capitol liii. De com altre dia tornaren a parlar al rey, e de la resposta de aquell.

Capitol liiii. De la concordia e pleyt ques feu entre lo Rey, e lo infant don Alfonso acerca del feyt de Xatiua.

Cap. lv. Del departiment de les terres que feren lo rey, e lo infant don Alfonso.

Capitol lvi. De com lo Alcayt de Xatiua enuia Albocasim per missatge al rey, e de la paraula que aquell feu al Rey, e resposta de aquell.

Capitol lvii. De la resposta q̄ feu Albocasim, e de la treua quel rey atorga.

Capitol lviii. e lix. Del pleyt que feu lo Alcayt de Xatiua ab lo rey.

Capit. lx. De la paraula que dos Moros de Biar feren al rey pera rēdre lo castell de Biar.

Capitol lxj. De com lo Rey ana a Biar, e del seti que posa perço que li trencaren la fe los Sarrahins.

Capitol lxii. De com se rete al rey lo castell de Biar.

Capitol lxiii. De com lo Rey hach Castalla, e lo de mes del regne de Valencia, de Xuquer tro en terra de Murcia.

Capitol lxiiii. De com lo Rey essent en Arago entengue q̄ Al-

B zarch

Taula.

De Murcia,
cia, e del re-
gne de Valen-
cia.

zarch li hauia pres en regne de Valencia alguns castells, e sen torna a Valencia.

Cap. lxxv. De com lo Alcayt de Xatiua ab gran companya vench a Valencia a visitar lo Rey.

Cap. lxxvj. De com caçant lo rey en Borriana li vingue noua com Alazarch hauia emblat lo castell de Penaguila.

Capitol lxxvij. e lxxviii. De la paraula que lo rey feu al Bisbe de Valencia, e als nobles, e rics homes sobre lo feyt de Alazarch.

Capitol lxxix. De la resposta que lo bisbe feu al Rey, e les altres nobles, e de altres coses molt notables q lo Rey dix en be del christianisme.

Capitol lxxx. Del aqrd que lo rey, e los bisbes prenguerē, e de cō lo Rey enuia cartes als Sarrahins, que ixquessen del regne de Valencia a dia cert.

Capitol lxxxj. Dels missatgers q los Sarrahins enuiaren al rey, e de la resposta de aquell.

Capitol lxxxi. De com los Sarrahins ixqueren del regne de Valencia, e anaren a Murcia assegurats, q foren LX. milia homes darmes menys de les fembres, e infants.

Cap. lxxxii. De cō los Sarrahins que romaferen, faeren cap de Alazarch, e de com aqlls cōbatien Penacadell, e de la paraula que acerca de aquest feyt lo rey feu.

Ca. lxxxiii. de la guerra q s feu cōtra Alazarch, e del temps q dura.

Capitol lxxv. De la treua que lo rey feu ab Alazarch, per interuencio del rey de Castella.

Ca. lxxvj. del missatge q vn Sarrahi de Alazarch enuia al rey, e de la resposta de aquell.

Capitol lxxvij. De la paraula que lo Sarrahi feu Alazarch.

Capitol lxxviii. De la carta q lo rey de Castella feu al rey en Iacme, e de la resposta de aquell.

Capitol lxxxix. De com lo rey hague XVI. castells que li tenia presos Alazarch, e de la conuinença que ab aquell se feu.

Capit. lxxx. De la carta que lo rey feu al rey de Castella sobre les paraules de Alazarch.

Ca. lxxxj. De com lo rey de Castella se desauēgue ab lo rey de Granada, e perde trescents entre viles, e castells dins tres setmanes.

Capitol lxxxij. De la carta que la Regina de Castella enuia a son pare lo rey demanant li socors.

Cap. lxxxii. De la paraula que lo rey feu acerca de dita carta al Bisbe de Osca, e altres en Osca.

Ca. lxxxiii. Del acord, e cōsell que lo Bisbe Dosca, e los rics homes digueren al Rey.

Ca. lxxxv. de la paraula que lo Rey feu als Bisbes, e als rics homes, e del acord de aquell.

Ca. lxxxvj. e lxxxvij. De com lo rey tingue cort en Cathalunya, e de la resposta que feren los del llinatge de Cardona.

Capitol lxxxviii. e lxxxix. De com

Taula.

com lo Rey se lleua de la cort, e fo seguit per alguns, pregant lo no sen anas, e de la resposta de aquell, e de la conclusio de la cort.

Cap. xc. De com lo rey tench cort en Arago, e de la paraula que feu en la cort.

Capitol xcj. De la visio que vn frare Menoret dix hauer vista del Rey Darago.

Capitol xcij. Del acord de la cort, e paraula que lo rey feu apart a VIII. barons.

Capitol xcij. De la resposta de Ferran Sanxes de Castre.

Cap. xciiij. De la resposta q los richs homs de Arago feren al rey e replica daquell.

Capitol xcv. Del missatge, e resposta que los richs homens ferē al Rey.

Ca. xcvj. De la paraula que Pero jordan Dexeia feu al rey, e resposta de aquell.

Cap. xcviij. De com lo rey guia los cauallers, e de la demanda que aquells feren al rey.

Capitol xcviij. De la resposta que lo Rey feu a la dēmanda dels cauallers.

Capitol xcix. De com lo Rey ana a Osca, e de cō enuia als richs homens missatge per lo Bisbe de çaragoça.

Capi. c. De com lo rey enuia a Cathalunya per la host, e del missatge que los richs homens Darago feren al rey.

Capi. cj. De la resposta que lo

Rey feu als missatgers dels cauallers de Arago.

Cap. cij. de la host que lo Rey feu contrals cauallers, e de alcunes forces que derroca dels cauallers.

Capitol ciij. Del acord, e treues que lo Rey prengue ab los cauallers.

Capitol ciij. De com lo rey ana a çaragoça, e de com los cauallers trencaren lo encartament.

Capitol cv. De com lo rey ana en aujda del rey de Castella durāt la treua.

Capitol cvj. De la offera e seruey que los prohomens de la vila de Terol feren al Rey.

Cap. cvij. De la paraula que lo rey feu als prohomens de la ciutat de Valencia.

Capitol cvij. De la offera, e seruey que los prohomens de Valencia feren al Rey de conduyt, e de com lo rey ana a Biar.

Capitol cix. Del missatge que lo Rey enuia als Sarrahins de Villena.

Capitol cx. e cxj. De la resposta que los Sarrahins feren al Rey, e de com li reteren la vila, e feren ses cartes.

Capitol cxij. De com se rete Elda al rey.

Capitol cxiiij. De com los Sarrahins de Petrer se rederen al Rey.

Capitol cxiiij. De com lo rey ana a Alacant.

De Mura
cia, e del re
gne de Va
lencia.

Taula.

De Murcia,
e del regne de Valencia.

Capitol cxv. De la doctrina q̄ lo Rey dona al infant en P. e als cauallers de com se hauien de captenir en armes, e en altres coses.

Capitol cxvj. De com lo rey enuia missatge als Sarrahins de Elxe, e la paraula que aquell feu als Sarrahins que foren tramesos de Elxe.

Capitol cxvij. De la resposta dels missatgers dels Sarrahins de Elxe al rey.

Capitol cxviii. De la concordia que lo Rey feu en segret ab los missatgers dels Sarrahins de Elxe.

Capitol cxix. Del consell que lo Rey demana al infant en Pere, e als richs homens a honnyrien.

Capitol cent e vint, e cent e vint e hu. De com rēderenal Rey los Sarrahins Elxe, y de les cartes que feren.

Capitol cxxiij. De com lo rey hague tot lo que hauia perdut de Villena, tro en Oriola.

Capitol cxxiij. De com essent lo Rey en Oriola hach missatge del conduyt que certs genets metien en Murcia.

Capitol cxxiij. Del consell q̄ prengue lo rey contra los genets.

Capitol cxxv. e cxxvj. de cō lo rey enuia en Rocafull ab cauallers atalayar los genets si venien, e de com lo rey arrenega la batalla.

Cap. cxxvij. de com lo rey estār arregat en la batalla pres penitencia de frare Arnau de Segarra.

Capitol cxxviii. De la paraula q̄ lo rey dix a sos fills sobre lo feyt darmes.

Capitol cxxix. De com los genets fugirē, e sen tornarē a Alfama.

Capitol cxxx. Del consell que lo rey demana als richs homens sobre lo feyt dalfama, e resposta de aquells.

Capitol cxxxj. De com lo rey fon de cōtrari cōsell que los richs homens, e fon seguit lo consell de aquell per millor.

Cap. cxxxij. De cō fonch dit al rey que los genets cuydauē passar sen, e del acord del rey, e successes.

Capi. cxxxij. De com lo rey ana en Alcarraz, e parla ab lo rey de Castella, e ab sa filla la regina.

Capit. cxxxiiij. De com lo rey torna a Oriola, e lliura Elxe a don Manuel.

Capitol cxxxv. De com lo Rey ana a fetiar Murcia, e feu la albergada vn tret de ballesta de Murcia.

Capi. cxxxvj. De com los Sarrahins ixqueren de Murcia cōtra la host al albergar.

Capitol cxxxvij. Del missatge que lo rey enuia al Alguazir dels Sarrahins de Murcia.

Cap. cxxxvij. e cxxxix. de la paraula que lo Rey feu al alguazir, e la resposta e acord de aquell.

Cap. cxi. e cxlj. De la resposta que lo alguazir, e vn altre caualler de Murcia faeren al rey, e les cartes que offeriren.

Capitol

Taula.

Capitol cxliij. De la resposta quel rey feu, e de com se acordaren los Sarrahins rendre lalcacer, e part de la vila.

Capitol cxliij. e cxliiij. De cō los Sarrahins renderen lalcacer, e les torres al Rey.

Capit. cxlv. De la paraula que los Sarrahins feren al rey acerca del partir de la vila, y la mesquita major.

Capitol cxlvj. De la paraula que linfant en Iacme, e los richs homens ferē al rey sobre lo pleyt de Murcia.

Capitol cxlvij. De la disputa que fon entre lo rey, e los richs homens sobre lo dit pleyt.

Capitol cxlvij. e cxlix. De cō lo alguazir dix al rey que los Sarrahins volien la Mesquita major, e de la resposta del rey.

Capitol cl. De com haguda la sgleya lo Rey feu edificar altar de nostra dona Sancta Maria, e feu dir missa en aquell.

Capitol clij. De la paraula que lo rey feu al infant en P. e als richs homens sobre llexar la vila, e resposta de aquells.

Capitol clij. De la resposta, e acord que lo rey tingue sobre dir feyt.

Cap. cliij. del missatge q lo rey enuia al rey de Castella, e de com li rete Murcia, e xxviij. castells.

Capitol cliiij. De com lo rey feu paraula a sos fills, e a sos richs homens que anassen en Almeria a

fer caualcada, e resposta de aqlls.

Capitol clvj. dels cauallers que lo rey dexa en la frontera de Alacant, e Villena pera acorrer a Murcia si ops fos.

Capitol clvj. De com lo Rey sen ana en regne de Valēcia, e vers Muntpeßler.

Capitol clvij. De com sent lo rey en Perpinya don Ferris de Liçana lo enuia a desafiāt, e de vna carra de amor que lo rey dels Tartres enuia al rey.

Capitol clviij. De com lo rey en Lleyda parla ab los paers, e com los de Tamarit de volentat del Rey preferen, enderrocar Castello.

Capitol clx. De com lo rey ana a feriat Liçana, e dels foneuols que feu parar.

Capitol clxj. De com lo foneuol trenca la caxa de la brigola.

Capitol clxij. De com los de Liçana feren parlor ab lo Rey los prengues a merce, e de com lo rey nou accepta.

Capitol clxij. De com del castell de Liçana se reteren al Rey a fer de aquells so que lo Rey volgues, e de com lo rey ne feu justiciar molts.

Capitol clxiiij. De com lo rey ana a Tاراçona a inquerir dela moneda falsa ques feya.

Capitol clxv. De com lo rey assegura en Marques en bens, e persona per saber lo feyt dela moneda.

De Murcia, e del regne de Valencia.

Taùla.

Del feyt
de vltra
mar.

Capitol clxvj. clxvij. clxviii.
e clxix. De com per Marques fo-
ren descuberts tots los faents dita
moneda, e de com foren feytes de
aquells justicies, segons que si ta-
nyen.

Capitol clxx. De com lo reya-
na a Valencia, e estant en aquella
li vench missatge que la infanta
donà Maria era morta.

Capitol clxxj. De com los Mar-
messors de dita infanta vengueren
a Valencia a notificar al rey lo te-
stament de aquella.

Capitol clxxij. De com en Re-
de Cardona, e alguns richs homes
de Cathalunya mogueren guerra
contra el rey, e de com linfant dō
Sanxo elect Archebisbe de Toledo
enuia missatge al rey son pare.

Capitol clxxij. De com lo
rey fo en Toledo ala missa del in-
fant son fill.

DEL FEYT DE
vltra mar.

Capitol clxxiiij. De com al
rey vench missatge que lacme A-
larich era arribat ab dos Tartres so-
bre lo feyt de vltra mar.

Capitol clxxv. De la paraula
que lo rey feu al rey de Castella a-
cerca la venguda dels Tartres, e
feyt de vltra mar.

Capitol clxxvj. De la profirēça
q̄ lo Mestre del Spital feu al rey
acerca del feyt de vltra mar, e res-
posta de aquell.

Capitol clxxvij. De la paraula
q̄ lo rey feu al rey de Castella acer-
ca de la profirēça del Mestre del
Spital, e resposta de aquell.

Capitol clxxviii. De la ajuda
que lo Rey de Castella proferial
Rey en lo feyt de vltra mar.

Capitol clxxix. De com lo rey
se parti del Rey de Castella, e hach
la profirēça, e com vingue a Va-
lencia.

DEL PASSATGE
del Glorios Rey en lacme
en vltra mar.

Capitol j. De la profirēça que
los missatgers del gran Ca, e de Pa-
liogalo Emperador dels Grechs fe-
ren al rey.

Capitol ij. De com lo Rey se
aparella en Barcelona de passar en
vltra mar, e dels cauallers q̄ tin-
gue promptes.

Capitol iij. De com lo Rey
passa a Mallorques, e del seruey
que los de Mallorques, e Menor-
ques li feren.

Capitol iiij. De com lo rey se
embarca en Barcelona al terç. a
quart dia ans de Sancta Maria de
Setembre.

Capit. v. e vj. Del mal temps
e fortuna que lo Rey tingue en la
mar.

Capitol vij. De com lo Bisbe de
Barcelona, e el Mestre del Tēple
e altres clamaren merce al Rey,
no volgues anar aquell viatge
per

Taula.

per la paor que hauien de les fosques de Acre.

Capitol viij. De com lo rey sen torna, e feu senyal ales naus del sagrista, e altres.

Capitol ix. Dela tormenta que lo rey en la tornada passa, e de les pregaries que feya a nostra senyora santa Maria de Valencia.

Capitol x. De com lo rey vingue al port de Valluert, e ana a fer gracies a nostra Senyora de Valluert, e offerta del Bisbe de Magallona, e altres.

Capitol xj. De la resposta quel rey feu al Bisbe de Magallona, e als altres.

Capitol xij. De lo que lo rey dixan R. March dauant lo Bisbe de Magallona, e altres.

Capitol xiiij. De com lo Rey vingue a Muntpeßler, e de la paraula que feu als consuls de la vila, e a altres prohomens.

Capitol xiiij. De la resposta q los consuls de Muntpeßler feren al rey.

Cap. xv. De com lo rey sen partide Muntpeßler a Cathalunya, e Arago, e del Missatge que lo Rey de Castella li enuia cõuidant lo a les noces del infant don Ferrando.

Capitol xvj. e xvij. De com en Burgos don Ferrando pres per muller la filla del Rey de França, e dels cauallers que lo Rey, e don Ferrando feu.

Capitol xvij. del rahonamēt

que lo rey feu a don Nuuo Gonçales de Lara, e resposta de aquell. Del passar ge de vlt tra mar.

Capitol xix. De com lo rey sen vingue vers Tاراçona, e lo rey de Castella ab aquell.

Capitol xx. De set consells q lo rey dona al Rey de Castella en Tاراçona.

Capitol xxj. De com lo rey sen torna a Calathaiu en Arago.

Capi. xxij. De com lo rey vingue en lo regne de Valēcia, e cō lo rey de Castella, e la regina sa muller vingueren a Valēcia, e del bō aculliment quels feren.

Capitol xxij. De com lo Rey de Castella sen ana de Valencia, e del casament que lo infant en Iacme fill del rey en Iacme feu ab la compta de Nimes.

Capitol xxiiij. de com lo Rey sen ana a çaragoça, e preya lo dia de sancta Maria de Agost en çaragoça.

Capitol xxv. Del missatge cuytat que lo rey de Castella enuia al rey en Iacme, e resposta de aquell.

Capit. xxvj. de com lo rey ana a Alacant, e del consell que lo rey de Castella li demana.

Cap. xxvij. Del consell que lo Rey en Iacme dona al rey de Castella, e del missatge que Ferran Sanxes enuia al rey.

Ca. xxviiij. De cōm lo rey mana cort al infant en P. e als richs homēs en Lleyda, e de com lo rey empara la procuracio al infant.

B iiij Capi.

Taula.

Del concili
li de Lleó
sobre lo
feyt de vltra
mar.

Capitol xxviiiij. de com lo rey vingue en terres de Valencia, e del rasonament que lo rey feu al infant acerca del feyt de Ferran Sanxes son frare.

Capitol xxx. De la resposta del infant, e de com sen ana fora València armat ab dos, o tres cauallers.

Capitol xxxj. De com Ferrā Sanxes vench a Valencia, e grahi molt la merce al Rey, e sen torna a la terra.

Capitol xxxij. De la paraula que los missatgers de linfant en P. feren al rey sobrel feyt de Ferran Sanxes.

Capitol xxxiiij. De la resposta que lo Rey feu als missatgers del infant en P.

Capitol xxxiiij. De com lo rey mana cort a Algezira.

Capitol xxxv. De com lo infant no vingue a Algezira a fer dret de si ans sen passa a Corbera.

Capitol xxxvj. De com los richs homens anaren a Corbera a parlar ab linfant, e de la resposta de aquell.

Capitol xxxvij. De com los Bisbes e richs homens tornaren a Corbera a parlar ab linfant, e de com no pogueren acabar res.

Capitol xxxviii. De com lo infant se presenta dauant lo rey a tota merce de aquell.

Capitol xxxix. De la paraula que linfant feu al Rey dauant los richs homens, e de com lo Rey li perdona.

Capitol xl. De com lo infant rete al rey lo Mestre del Spital, e de les merces que lo rey li feu.

Capitol xli. De com lo rey sen ana a Murcia, e del bon acollimēt que aqui li fon feyt.

DEL CONCILI de Lleó sobre lo feyt de vltra mar.

Capitol xliij. de com lo Apostolich Gregori X. enuia missatge al rey sobre la sancta terra de vltra mar, e de com lo rey ana al concili de Lleó.

Capitol xliij. de com essent lo rey en Viana lo Apostolich li enuia missatgers solennials, e de la entrada del rey en Lleó.

Capitol xliiij. de com lo Rey vingue denant lo Papa, e de la paraula que feu al Apostolich la primera vista.

Capitol xlv. de la paraula que lo Apostolich feu al rey denant los cardenals.

Capitol xlvj. De la paraula q̄ lo Rey feu al Apostolich denant los cardenals en la cambra, o con clauí.

Capitol xlvij. De cō lo Apostolich enuia a pregar al rey diuēdres fos en la sgleya en lo concili, e de com lo Rey segue a dextra part del Papa, e molt prop.

Capitol xlviii. De la paraula que lo Apostolich feu en lo concili.

Capitol

Taula.

Capitol xlix. De com partit lo concili lo Papa de part feu sa paraula al rey, e als missatgers dels reys e princeps de vltra mar.

Capitol l. De com lo Rey finida la paraula del Apostolich feu sa paraula offerint ajuda, e donant consell.

Capitol lij. De la paraula que lo Mestre del Temple dix al Apostolich.

Capitol liij. De la demanda que lo Apostolich feu dels nauilis que lo Solda tenia, e de la offera del rey en Iacme.

Capitol liij. De la paraula que Nalart de Balari feu al Apostolich, e de com lo rey se despedí del Papa.

Capitol liiij. De cō lo rey sen ana, e de com enuia a demanar al Apostolich si volia coronar Rey e resposta del Apostolich.

Capitol lv. De com lo rey no volch pendre la corona per lo trahut que li demanaren.

Capitol lvj. De com lo Apostolich feu altre concili general de Prelats, en lo q̄l hi fon lo rey, e de les llahors que lo Apostolich feu de aquell.

Capitol lvij. De com lo Rey prengue comiat del Apostolich, e pres penitencia de aquell, e sen tor na en Cathalunya.

Capitol lviiij. De com sent lo rey en Gerona sabe del ajust que los richs homens de Cathalunya hauien feyt en Solsona, e del mis-

satge quel enuia.

Capitol lix. Del missatge que en Ramon de Cardona, e los richs homens enuiaren al rey en Barcelona acerca los seus quel Rey los hauia emparat, e resposta de aq̄ll.

Capitol lx. De com los richs homens se defixqueren del rey, e del infant en Pere, e cremarē Figueres.

Capitol lxj. De com lo rey de Castella, e sa muller, e fills vingueren a Tortosa, e del pleyt que s'ferma entre lo rey, e los richs homens.

Capitol lxij. De com lo Rey de Castella ana al Apostolich, e cō lo rey vench a Lleyda ala cort que hauia manat als rich homens sobre los seus.

Capitol lxiiij. De la demanda que lo rey mogue contra los richs homens, e resposta de aquells.

Cap. lxiiij. de la interloquatoria que los jutges feren, e de com los richs homens no volgueren pendre dret, e de com la cort sen parti menys de fer re.

Capitol lxv. de com lo infant en P. pres Ferran Sanxes, e aquell feu anegar, e de la host que lo Rey feu contra Roses.

Capitol lxvj. de com en lo festi de Roses fonch presentat al rey lo compte de Ampúries pera fer de aquell tota re que lo Rey volgues, e de cō altra volta fonch manada cort a Lleyda sobre dits seus.

Capitol lxviij. de com la cort ajustada en Lleyda los richs ho-

B v mens

Del concili de Lleó sobre lo feyt de vltra mar.

Taula.

De la malaltia
mort del
Rey en Jacme.

mens sens altre comiat sen partiren de la cort.

Capitol lxxviii. Del missatge q̄ vench al rey de Valencia de com lo poble de Valencia sera generalment ajustat, e hauien derrocat alberchs, e de com lo Rey ana, e feu host contra los rebeles.

Capitol lxxix. De la inquisicio que lo Rey feu fer contra aquells que huiē enderrocats los castells e de com se alça lo Alcayt Abraham, e los Moros de Thous.

Capitol lxxx. De com certs genets entrarē per combatre Alcoy e lur cap era Aladrach, lo qual mori en Alcoy, e de altres successos de guerra.

Capitol lxxxi. De com en Liria foren desbaratats mil peons de Sarrahins, e mort molts per gēt de cauall del rey.

Capitol lxxxii. De com Pere Ferrandis Dixer fill del Rey pres los Moros de Beniopa, e de com los genets que eren entrats a socorrer aquells barrejaren Lluxent.

Capitol lxxxiii. De com en Garcia Ortiz, e el Mestre del Tēple anaren a Lluxent a combatre ab los genets, e dels successos de aquells.

Capitol lxxxiiii. De com lo reyentes los sinistres successos dels chrestians trames per linfant en Pere, e de com estant en Xatiua li vingue destempramēt, e en Algezira li crexque la malaltia, e confessà moltes vegades, e rebe lo cors de nostre senyor Iesu christ.

Capitol lxxxv. De com lo Rey crexent li la malaltia trames per linfant en Pere a Xatiua, e de moltes paraules notables que adaquell dix en presència dels richs homēs e de com li dona sa benedictio.

Capitol lxxxvi. De com lo rey mana al infant en Pere tornas a Xatiua, e stablis los castells, e llançàs los Moros de la terra, e de com mana fos portat a sancta Maria de Poblet.

Cap. lxxxvii. De com lo rey en Algezira en presència de tots los richs homens renuncia tots sos regnes, es vesti lo abit de Cistells, e de com lo infant pres comiat del Rey.

Capitol lxxxviii. De com lo rey parti de Algezira ab cord de anar a Poblet a seruir nostre senyora, e li crexque la malaltia en Valencia, e mori en aquella en lo any M. cc. lxxxvj.

DE LA MALALTIA
e mort del Rey.

FIN DE LA TAVLA.

TAVLA DE LES PA

RAVLES DIFICILS QVES TROBEN

en la chronica del Inuictissim Rey en laçme, axi Llemosines com

Arabiques, com Franceses, e declaracio de aquelles.

LN LO pro-
hemí prop dela
fia hon diu me
sonja, vol dir
mentra, és pa-
raula, o dictio
Francesa.

En lo capitol
4. se llig sent

Fernu, ara se diu sent Fermi. En lo ma-
teix capi. en la fia hon diu mes nostre
senyor uolch estorçre q no morissè, vol
dir delliurar del perill ab ma poderosa.

En lo cap. 5. a hon diu aiment, signi-
fica lliberal.

En lo cap. 12. a hon diu e tranuyta-
ren, es uelar de nyut sent alguna cosa.

En lo capit. 13. e nos no hauiem lla-
donchs cor deu anys, es paraula Fran-
cesa: la qual ara diuè en França anchora
que vol dir encara.

En lo capit. 14. a hon diu foneuol, es
ingení de guerra antich, feyt a modo
de fona, ab la qual fona tirauen pedres.
e en lo mateix ca. ala fia hō se diu gony-
jo, e son capell de ferre en lo cap: gony-
jo es armadura de cos, feyt a modo de
les qui huy diuè cuyrasses ab falda llar-
ga, o escarcelles: deduhit de gonella q
es arma de cos antiga, ques acostumaia
posar sobre tot, segons que lo mateix
Rey hō significa en lo cap. 31. de la cō-
questa de Valencia, a hon diu que hāch
no esperā quēs vestissen la gonella. Ca-
pell de ferre era armadura de cap a mo-
do de sombrero, y lo mateix se diu ca-
pellina.

En lo capit. 15. a hon se diu, e faem
aquivn almajanech, es ingení de guerra
pera tirar pedres, com a foneuol. Cle-
des son defenses antigues, com son les
barbacanes pera les torres y muralles,

o los cestons que huy acostumen posar.

En lo cap. 16. a hon diu trebello que
feya ab huns mosos, es joeh de armes:
feyt a usança descaramuca combatent
alguna fortaleza, partint se rans a rans.

En lo ca. 19. a hon diu pendria gran-
onta, vol dir uergonya, es paraula Fran-
cesa. En lo mateix capi. e a aquella fās,
uol dir fao.

En lo capit. 20. a hon diu en aquella
brocada, es recontre, o escaramuca.

En lo capit. 25. a hon se llig ell uestit
son perpūt, e espasa cinta, e hun bahuyl
de malles de ferre al cap, perpūt es gi-
po fort, es paraula Francesa, bahuyl es
armadura de cap feyta de malla, de la
qual abaxaua malla fins ala cara, e al
coll.

En lo capit. 30. a hon se llig qui era
nostre Mariuo, es nom antich de offici-
de casa de Rey.

En lo cap. 34. hon se llig, retenech se
posar de quatre castells, ha de dir postar
lo qual se donaua en los castells que son
feudataris, per raho de regonexença de
la senyoria: segons es veure per furs del
present regne in rubrica de feus, & in le-
gibus Hispaniæ in cap. castellos in ver-
bo la quarta manera.

En lo capit. 48. a hon diu bonatge se
ha de lligir bouatge, es dret de fer car-
natge per exercit, e pertany a Reys.

En lo capit. 57. a hon diu terides, son
ueixells chichs sens rems pera portar
caualls, com son grondoles, o nauilis.

En lo cap. 58. a hon se llig los Sarra-
hins forē arrenegats, ço es los caps, per
dir que donarena fugir. En lo mateix
capitol trotant, e darlot, significa al ga-
lop. En lo mateix capitol, e son eluiça-
ragoça, significa armadura de cap feyta
en çaragoça axi nomenada. En lo ma-
teix

Exposicio deles

teix capitol ala fi tant eren iuades les gents, significa fatigades e treballades. e en lo mateix capi. hon diu Le muley, es paraula morisca, e vol dir, no senyor.

En lo capit. 59. a hon se llig junyir, uol dir justar, e en lo mateix capitol en la fi a hon diu que uan brescant, es anar sens concert ne orde de batalla, e sens tenir lloch cert. En lo mateix cap. la vostra ranata, vol dir molta presa, e ranatar es dar se molta presa. e qui la tenia era sire Guillem, significa senyor, es paraula Francesa que sols se acostuma dir a Rey, o a fill de Rey.

En lo capit. 60. a hon diu tant era hujat, uol dir fatigat, e cansat. en lo mateix cap. estridareusen, vol dir apartarense.

En lo capit. 61. a hon diu estellaylem de la vila, uol dir llançarlem de la vila. e has de aduertir que en llengua Francesa, e Llemosina qualsseuol ciutat per important que sia se diu vila.

En lo cap. 62. a hon se llig, troala ferra, fins ala ferra, en lo mateix ca. albergada, es lo Real a hon se aposenta lo camp.

En lo capit. 64. trabuquet, almajanech, algarades, foneuol, manganell Turques, son ingenis de guerra antichs pera tirar pedres, dels quals huns eren majors, e altres menors. mantell ab rodets, es ingeni de guerra dauall lo qual anaua gent pera acostarse al vall, o ala muralla, e ab aquell se deffensauen deles pedres, e de les fagetes. cledes eren amparos del mantell, dels quals ingenis de guerra mes llargamente se potveure en Vejeccio de re militari.

En lo cap. 65. hon diu captendriem, vol dir, tractar be.

En lo capit. 70. anarense espaordir, vol dir, espantar se, e perdre lo animo.

En lo capit. 78. a hon diu estauen li tres exortins denât, son homês de guarda del rey, cõ huy se diuen alabarders, e altres: dels quals exortins se fa mencio en lo capit. 80. dela conquesta de Murcia, e del regne de Valencia.

En lo capitol. 85. e enuiam sempre, vol

dir encõinêt, e tâtoft, en lo mateix ca. malestrugament, e deshonoradamêt, e vergonyosa. E alla hõ diu adalils son, los que diuen spies del camp, en llengua Castellana adalides.

En lo capi. 85. hon se llig esbafense, vol dir que fespantauen, y perdien lo animo.

En loca. 86. torneig, es escaramuça y recõtre. alimares, son senyals de focs, ques acostumauen fer de huns castells en altres per dar auis de gêt de guerra, lo que huy dia se vsa.

En lo ca. 89. e 44. de la conquesta de Valencia, e en moltes altres parts de la obra se fa mēcio de Almugauers, e son homens, axi de peu, com de cauall que acostumauen correr la terra, e robauen la campanya, com huy fan los Albanesos, e altres caualls llaugers.

En lo cap. 101. almatrachs, son matlafets moriscs que tenen los Moros pera gitar se en terra. en lo mateix capitol, Almoxarif, es paraula Morisca, y diue devna persona que es preheminêt en la terra.

EN LA CONQUESTA de Valencia.

En lo capi. 2. a hon diu part mar, vol dir ultra mar.

En lo cap. 34. e no adduxeren altres armes sino almexies, ha de dir namme-xies, que uol dir espases amples com son ara les alfanjes, es paraula morisca.

En lo cap. 44. a hun egual, es lo que huy se diu arall, o trauesa.

En lo cap. 49. labacar, de la qual paraula se fa mencio en moltes parts del libre, es paraula Morisca, e uol dir barbacana, e barrera, e deffensa de la torre.

En lo cap. 51. a hon diu dentelles de la torre, se diu als murons de la torre, o muralla.

En lo capit. 53. no puguem emprets, uol dir en ualor, o en preu. en lo mateix capitol, e daruos azina, uol dir ocafio, e oportunitat.

En lo

dictions obscures.

En lo cap. 57. que nou anegauen be, anegar es dissimular, e en altres parts se preu per empenyer, e allenegar, e en altres per ofegar, segons la materia subiecta.

En lo capi. 60. auol burla, se diu mala burla, es paraula Llemosina.

En lo capit. 61. si sembarrauen, se diu rancarse, e no exir en campanya.

En lo capit. 62. tot escaridament, uol dir esmortida, o descolorida.

En lo capit. 63. brin, vol dir lo fego.

En lo cap. 64. barbuda, es armadura de cap feyta ab barbelleres. En lo mateix capit. guarnaja, es armadura de cos llaugera feyta de malla, y troters son homens de peu, ço es alacayos.

En lo capit. 65. baueca, es dit bestia, e home fat, y de poch saber.

En lo capi. 71. capteniem be del fill, tractar lo be reconexent los serueys del pare. en lo mateix capitol pascar, o pascor es al temps de la pasqua,

En lo ca. 72. llafat, vol dir molt cansat, e fatigar. En lo mateix ca. emblarse se diu anarsen segretament, y de furta des. menys de reguard es sens recel, ni pensament alcu.

En lo cap. 74. tro ales tales, ço es fins ales singles. En lo mateix cap. blasmar, es infamar publicament.

En lo cap. 77. aljama, es paraula Morisca, e vol dir la comunitat de alcuna poblacio e consell de aquella.

En lo capit. 82. la rapita, es paraula Morisca, e vol dir Mesquita fora poblata.

En lo capit. 90. a hon se llig brescassem, es si cuytassem, o corriè ab presa.

En lo capit. 94. a hon se llig castigam los, ço es a finistram los, e aduertim los.

En lo cap. 96. a hon diu ab lo correll, es lo ferro de la sageta.

En lo cap. 102. a hon se llig en aquest miña arremiren juntes, se ha de entredre en aquell mig se defasiaren ajustar.

En lo capit. 105. a hon diu que Valencia fench presa en lo any M. C C. X X X I X. ha de dir M. C C. X X X V I I I. Y es la mes verda-

ra llectura, ys proua per priuilegis ator gats per lo Rey en lacme a la ciutat, e recondits en lo Archiu de la sala de dita ciutat,

EN LA CONQUE- sta de Murcia, e del regne de Valencia.

En lo capit. 6. qui era bon clergue en lleys, vol dir bon doctor en lleys. En lo mateix capit. buyço, e vna peixa que ha uien ferrada, son ingenis de guerra pera derrocar parets, o portes: los quals se diuen uayuens, en llengua llatina arietes.

En lo mateix capitol lloch de oreig feyt pera pendre lo fresch, e ayre com son los terrats, e altres llochs, clauegue ra, sen diu albelló, o lloch per hon uau adiscorrer les immundicies.

En lo capit. 8. a hon se llig jeus faray uenir les gales de Muntpeßler, son paraules Franceses: uol dir que faria uenir les companyies, o partides de Muntpeßler, ço son en moltes ciutats feytes companyies pera coses de guerra, axi per uia de officis, com per uia de quarters. En lo mateix capitol fossors, son llauradors, o brafers. orgers, e de la orgeria son altres officis q eren en Muntpeßler. brandons propriament son bastons feyts pera portar antorches. En lo mateix capit. a hon se llig: e quant se guarden aquest uostres fauses, uol dir quant se reconeguen estos uostres falsos contraris. Gint e suau, uol dir diligentment, e ab ingeni, y suaument sens força.

En lo capit. 8. comandament, es paraula Fräcesa, uol dir a uostre manamēt e uolentar.

En lo capit. 12. alfunaria, es lo offici de assaunadors.

En lo capitol quator se somōta, se diu la comocio de la gent. En lo mateix capitol en ordens, uol dir en conuents, e monestirs.

Altres diu
en orgers,
e orgeria q
son los que
fan malla,
e altres ar-
mes.

En lo

Exposicio de les dictiones obscures.

En lo capit. 18. auolea, es maldat, vellaqueria, o traycio. en lo mateix capit. torre albarrana es torre mestra, e mes principal.

En lo capit. 19. de preset uermell, es drap antich finissim, e prim, com es esta mer de Mila, o raixa.

En lo capi. 21. a hon se llig guan, vol dir vado.

En lo capit. 26. Aluan de Barraga, es nom de lloch. En lo mateix capi. a hon diu docetes alcores, son guarroferes.

En lo cap. 42. embargam, vol dir nol detenim, ni embaraçam.

En lo cap. 27. penitenciar, es fer justicia de alcu.

En lo capit. 54. renatets, e renatar, es darse molta presa en alcun afer, o negoci, e de aqui ve renata que es presa. En lo mateix capit. ab lur ardit, ço es ab son pleyt, o ço que volien concertar, o dir.

En lo capit. 51. a hon se llig stablim lo castell, es dir prouehir lo castell de mantenimènts necessaris pera ls soldats.

En lo capit. 61. torneig se diu escaramuça, o batalla singular.

En lo cap. 64. embarchs, se diu propriament destorps, e impediments.

En lo ca. 71. befans, es moneda Morisca antigua.

En lo capit. 85. al dors, vol dir ales espales.

En lo capit. 157. per pus a ontats, vol dir enuergonyits, e afrontats.

En lo capi. 158. paers, es lo que en altres terres diuen consellers, o jurats de duhit de pares.

En lo cap. 161. ganta, es galta.

EN LO PASSAT- ge de vltra mar.

En lo ca. 26. Raezes, eren pobles antichs de Sarrahins Despanya.

En lo cap. 30. camisol, es arma de cos de malla, com huy diem cota de malla.

En lo capit. 36. com a malestruchs, es homès afrontats, y enuergonyits.

En lo cap. 54. masdodines, jufasfues son monedes antigues.

En lo capit. 60. e ans quels dies dels acunyaments, ço es los dies empresos pera tractar, e negociar.

En lo capi. 69. afana, vol dir que merexien ser castigats corporalment.

FI DE LA obra.

Correccions de alguns erros ques son trobats.

En lo ca. 8. a hon diu, e volies venir ab ell, ha de dir auenir. Capit. 14. a hon diu don Rodrigo de Trofillo, ha de dir don Pelegri. Cap. 29. tendria lo castell, ha de dir vendria lo castell.

En la conquesta del regne de Valencia.

Cap. 29. a hon diu, e al defendre que ells pujauen, ha de dir punyauen.

En la conquesta de Murcia.

Cap. 182. a hon diu en Ramon de Dona, ha de dir de Cardona. Ca. 178. a adan nos: ha de dir auat nos.

En lo passatge de vltra mar.

Cap. 23. a hon diu la comptessa de Nines: ha de dir de Nimes.

❧ IACOBVS I. ARAGONVM REX. ❧

AD SERENIS- simum Aragonum

INFANTEM CARO-

lum potentis. Regis Phi-
lippi filium.

*Rex fama magnus, maior virtute Iacòbus
Talis erat : sic ille manus, sic ora ferebat.
Restituit pictura arcus : tu grandior olim
Carole restitues virtutes, bella, triumphos.*

Ad eundem

ipsa imago.

*Magne puer magni soboles præclara Philippi
Carole, cui splendor Caroli auitus adest:
Aspicias vultum, magnos qui terruit hostes,
Imperijs auxili dum mea regna tribus.
Ille ego sum, calamo rectuli qui bella Iacobus,
Inuicta potui quæ superare manu.
Ille pius, bis mille dedi qui templa tonanti,
Quæ Mahumetanis sacra fuere viris.
Hic animum, mentemq; tibi, faciemq; videndam
Do proavus : proavum fac imitere nepos.*

A Q V E S T E S

lo comencament del prolech

S O B R E L O L I B R E Q V E F E V

*lo glorios Rey en Iacme, per la gracia de Deus Rey Darago, de
Mallorques, e de Valencia: Comte de Barcelona, e de
Urgell, e de Montpesller, de tots los feys, e de les
gracies que nostre senyor li feu en
la sua vida.*

Incipit Prologus.

Ecompta mon senyor sent Iacme, que fe sens obres morta es. Aquesta paraula volch cumplir nostre senyor en los nostres feyts. E jatsia que la fe sens obres no valla res, quant ab dues son ajustades fan fruyt: lo qual Deus vol rebre en la ſua manſio. E ja fos aço quel comencament de la noſtra naxença fos bo, en les obres nostres hauia meſter millorament: no per tal que la fe no fos en nos de creure nostre creador, e les ſues obres, e a la ſua mare pregar, que pregas per nos al ſeu char fill, quens perdonas lo tort que li hauiem: hon de la fe que nos hauiem, nos ha duyts a la vera ſalut. E quant nostre ſenyor Ieſu Chriſt qui ſap totes coſes, ſabia que la noſtra vida ſe allongaria tant que fariem ajustament de bones obres ab la fe que nos hauiem, feu nos tanta de gracia e de merce, que per peccadors que nos foſſem de pecats mortals e de venials no volch que nos preſeſſem onta ne dan que vergonyā pogueſſem hauer en cort ne en altre lloch, ne volch encara que nos moriſſem tro aço hagueſſem complit. E es tanta la merce que ell nos ſahia, que tota hora nos ſahia honrrar de nostres enemichs de feyt e de paraula: ens donaua en noſtra vida ſalut en noſtra perſona. E ſi algunes vegades nos donaua malalties, ſahia ho per manera de caſtigament, en ſemblança del pare qui caſtiga lo fill. Car diu Salomo q̄ qui perdona a ſon fill les vergues de caſtigamēt, mal li fa, e no ſembla que li vulla be. E anch nostre ſenyor nons caſtiga tan fort q̄ a nos tingués dan. Hon es cert nostre prou, e a noſtra honrra quāt nos caſtiga ua lo caſtigament quēs ſeya, e era de tot en tot q̄ conexem q̄ per nostre

A pro

Prolech.

pro ho feya . Emembrans vna paraula quens retrau la sancta scriptura que diu: *Omnia laus in fine canitur.* que vol dir aytant, que la millor llaor q̄ hom pot hauer si es a la fi, o darrerria dels seus anys. E la merce quel senyor de gloria ha feyt a nos en aquesta semblança, per que es complida la paraula de senct Iacme: que ala darrerria dels nostres anys volch complir q̄ la obra se acordas ab la fe. E nos sguardant e pensant qual era aquest mon, en lo qual los homens viuen humanalment, e com es petit aquest segle, e plen de scandel: e com laltre ha gloria sens fi. E nostre senyor com la dona a aquells qui la volen hauer, ne la percaçen: esguardant encara com es gran lo seu poder, e petita la nostra flaquea, e conech, e vehem, e entenem per veritat aquest mot que diu la sancta scriptura: *Omnia pratererunt, prater amare Deum.* que vol dir aytant, que totes coses del mon son trespassadores, e ques perden, sino tant solament lo amor de Deu. E nos conexem que aquesta era la veritat, e lals mēsonja volguem la nostra pensa, e les nostres obres donar endreça als manamēts de nostre senyor Saluador nostre: e lexant les vanes glories daquest mon, per conseguir al seu regne. Car ell nos diu en la uangeli: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me,* e vol aytant dir en romanç, q̄ qui vol venir apres dell lex la sua volentat per la sua. E membrans a nos encara les grans gracies que moltes vegades nos hauia feytes el temps de la nostra vida, e majormēt a la darrerria de nostres dies, volguem leixar la nostra volētāt per la sua. E per tal quels homens coneguessen e sabessen (can hauriem passada aquesta vida mortal) coneguessen ço que nos hauriem feyt ajudant nos lo senyor poderos, en qui es vera trinitat, leixam

aquest libre per memoria de aquells qui volran oyr de les gracies que nostre senyor nos ha feytes, e per donar exemple a tots los altres homens del mon:

que façen ço que nos hauriem feyt,

de metre sa fe en aquest

senyor qui es tan

poderos.

Començ

Comença la inclyta obra del

GLORIOS REY EN IACME

CAPITOL I.

Era cosa es e certa , que nostre avi lo Rey don Alfonso feu parlar matrimoni ablo Emperador de Constantinoble, qui hauia per nom Manuel , que li donas sa filla per muller : e sobre aquelles paraules que foren tractades , é acordades de ab dues les parts , ço es á saber de nostre auí ab la Regina dona Sanxa , que fo filla del Emperador de Castella. E lo Emperador de Costantinoble no sabent lo matrimoni que ell havia feyt , envia sa filla al Rey don Alfonso de Arago , qui era comte de Barcelona , e Marques de Provença , e un bisbe , e dos richs homens que venian abella. Equant forent a Monpesller saberén q̄l. Rey don Alfonso nostre auí hauia la Regina dona Sanxa filla del Emperador de Castella presa per muller : e verense en gran embarch , que faerien , pus ell havia presa altra muller. E en G. de Monpesller era senyor de Montpesler e de la senyoria que pertany á Monpesller. E aquells nobles qui eren venguts ab la filla del Emperador demanaren al dit senyor que farien daquest engan , e de aquest falliment que hauien pres, q̄ ells vinents ab la filla del Emperador Manuel al Rey don Alfonso que la preses per muller , e ell ne hauia altra presa , e quels donas consell en que guisa sen captendrien. E ell respos los que haurien pres consell. E quant en G. de Monpesller hach tot son consell ajustat donaren li per consell sos richs homens , e sos cavallers e aquells qui eren homens de valor en la Villa de Monpesller que la retingues per muller. E pus Deus li havia feyta tanta de gracia que la filla del Emperador Manuel , qui era en aq̄ll temps lo millor hom de christians , era venguda en sa vila ne al lloch hon ell era , e era desconsolada del marit que deuia hauer , q̄ la preses per muller , e q̄ nola levas tornar per nula res. E sobre aço ell feu sa resposta al Bisbe , e als nobles qui vingueren ab ella : ela resposta fo aytal, quels envia a dir per sos missatgers , q̄ Deus li hauia tanta gracia dada que pus ella no hauia aquel marit que deuia hauer , que ell la volia hauer per muller. E quant los missatgers del Emperador oyren aq̄sta paraula ab lo desconort que hauien de primer los dobla , que la filla del Emperador preses marit sino fos Rey , o que fos Emperador : car altre no lin tanya. E pregaren lo mol carament , que per la valor qui en ell era e per Deus, quem levas tornar la filla del Emperador : car ells li hauien promes , q̄ si aquell matrimoni nos faes q̄ ells la tornarien a son pare per

Chronica del glorios

terra , o per mar : e q̄ nols embargas pus raho no hi hauia , ne per ell no era venguda. Ab aytant respos los en G. de Montpesller e son consell q̄ daltra manera no seria. E quant los missatgers del Emperador enteseren la llur valentat e q̄ daltra manera no podia ser , demanaren lo acort : e ells donaren lols tro al altre dia. E el bisbe e els richs homens qui vingueren ab ella veeren q̄ la volentat den G. de Montpesller , e de son consell hauia a passar , pensarense q̄ faessen aq̄ll matrimoni ab aq̄sta condicio que si fill , o filla uenia , q̄ fos concreat den G. de Montpesller , e de la filla del Emperador q̄ fos senyor de Montpesller viuent aq̄ll , o aq̄lla. E tornaren a fer llur resposta , e dixeren an G. de Montpesller , e a son consell , que ells los porien mal fer , o pendre , o q̄ lals tolguessen : mes la llur volentat , ne ab la deella no farien aq̄ll matrimoni : si donchs no fahien en aq̄sta manera q̄ ell los prometes ab sacrament e ab homenatge , e queu fahessen jurar a tots los homens de Montpesller de deu anys en sus , q̄ jurassen q̄ fill , o filla que fos de ab dos q̄ fos senyor de Montpesller , si fos hom : o aytambe si fos femina. E aq̄stes paraules foren meses en cartes en aquesta manera. En G. de Montpesller hagut consell de sos nobles attorga les paraules , e feuse el Matrimoni. E en G. de Montpesller hach de aquella dona una filla per nom Maria.

CAPITOL II.

Quant vench adauant fonch parlat matrimoni entre lo Rey don Pere nostre pare , e la filla den G. de Montpesller q̄ era dona de Montpesller e de totes ses pertinencies , e ella q̄ daria son cors e Montpesller ab totes ses pertinencies. E en axi feuse lo matrimoni , e fo lo seu nom crescut q̄ hach nom la Regina dona Maria.

CAPITOL III.

Pux en G. de Montpesller stant ella viva pres una altra dona que era de Castella , de la qual nons membra lo nom del pare , mes ella hauia nom dona Agnes : de la qual hach aquests fills per nom en G. de Montpesller qui tench Peoylba entro a la hora de la sua mort , e laltre en Burgonyo , e en Bñ. G. aquell Bñ. G. qui nos heretam , e donam muller per nom na Miliana , que era del linatge de la mare den Tença , filla den Ponç Huch frare del comte Dampuries , qui hauia nom Huch : e un altre frare que nudria nostre pare qui hauia nom Tortoseta. E aquest G. de Montpesller qui era major fill den G. de Montpesller punya com fos Senyor de Montpesller , perço car ell era hom , e aquest plet vench dauant Lapostolich que nostra mare la Regina dona Maria ana en cort de Roma per mantenir son dret , e q̄ nos qui erem son hereter fossem senyor de Montpesller.

E tengren

E tengren tant son plet deuant la postolich quels dona per sentencia, si q̄ ni ha decretal escrita de la sentencia del Apostolich, que jutjaua aquells qui eren fills den G. de Muntpeßler, e de na Agnes que no eren de leal conjugi: car eren feyts en adulteri, hauen ell altra muller: e jutja que Muntpeßler fos de la Regina dona Maria, e de nos qui erem son fill.

CAPITOL IIII.

ARa comptarem en qual guisa, ne qual manera nos fom engenrrat, e en qual manera fo lo nostre naximent. Primerament en aqual manera nos fom engenrrat, nostre pare el Rey en Pere no volia veure la Regina nostra mare, esdeuench se que vna vegada quel Rey nostre pare fo en Llates, e la Regina nostra mare fo en Mirauall, e vench al Rey vn rich hom per nomen G. de Alcala, e pregat tāt quel feu anar al lloch de Mirauall hō era la Regina nostra mare: e aq̄lla nuyt q̄ ab dos forē en Mirauall, volch nostre senyor q̄ nos fossem engenrrats. E quant la Regina mare nostra se senti prenyt entrassen en Muntpeßler, e a qui volch nostre senyor q̄ fos lo nostre naximēt en casa de aq̄lls de Tornamira, la vesprada de nostra dona sancta Maria Candelera. E nostra mare sempre q̄ nos fom nats enuians a santa Maria, e portaren nos en los braços, e deyen matines en la sglefia de nostra dona. E tantost que nos meteren per lo portal cantaren: te deū laudamus. E no sabien los clergues q̄ nos deguessen entrar aqui: mes entram quant cātauen aq̄ll cāntich. E pux partint dē aqui lleuaren nos a sent Fernu: e quant aquells qui nos portauen entraren per la capella de sent Fernu cantauen: Benedictus dñs Deus Israhel. E quāt nos tornaren ala casa de nostra mare fo ella molt alegra per aqueßts prenostichs quens eren sdeuenguts: e feu fer xij. canelas, totes de vn pes, e de vna granea, e feu les encendre totes ensemps, e a cada vna mes sengles noms dels Apostols: e promes a nostre senyor q̄ aq̄lla q̄ mes duraria aq̄ll nom hauriem nos: e durans mes la de sent Iacme tres dits detraues, q̄ les altres, e per aço, e per la gracia de Deus hauen nos nom en Iacme. E axi nos fom venguts de part della q̄ fo nostra mare, e del Rey en Pere nostre pare. E sembla obra de Deus: car les conuinences q̄ nostre auí hauia feytes, de hauer aqueßta per muller, torna de puyt q̄ aquella natura del Emperador Manuel, e de nostre pare lo Rey en Pere q̄ per matrimoni se cobras la fallida que en laltre matrimoni era. E auant nos jaent en lo breg tiraren per vna trapa demunt nos vn cantal, e caech prop del breg, mes nostre senyor nos volch storcre que no morissem.

CAPITOL V.

EN nostre pare lo rey en Pere era lo pus franch Rey q̄ auch fos en Spanya, e cortes, e auinent: si q̄ tant donaua, que ses rendes, e ses terres ne valien menys. E era bon caualler d'armes, si bo ni hauia al mon. De les altres bones costumes que ell hauia no volem parlar per allongament del scrit.

Chronica del glorios

CAPITOL VI.

DE la Regina donà Maria nostra mare volem baytant dir que si bona dona hauia al mon, que ella ho era. E en tembre e honrrar Deus, e en altres bones costumes que en ella eren. E poriem dir molt de be della: mes direm aytant que fera compliment a tot lo als, que es amada per tots los homens del mon, que saben de sos capteriments: e nostre senyor la amant, e li dona tanta gracia que Regina Sancta es clamada per aquells qui son en Roma, e per tot laltre mon: e guareix molts malalts quant beuen ab vi, o ab aygua de la pedra que raen del sen braç, e jau en Roma en la sglefia de sent Pere, prop de santa Patronilla, qui fo filla de senct Pere. E gardats aquells qui veurets aquesta scriptura, si aquesta cosa es molt miraclosa que nostre auí el Rey don Alfons promes q seria sa muller sa filla del Emperador, e de puix pres la regina dona Sanxa. E nostre senyor volch q per aquella promesa quel Rey hauia feyta e tractada primerament: coes a saber que seria sa muller la filla del Emperador Manuel, que aquella que tornas en son lloch. E par ho en aço que la neta del Emperador Manuel fo puix muller de nostre pare de bon nos venim. E per açoes obra de Deus, que aquella conuinença que nos compli en aquell temps, se compli de puix: com nostre pare pres per muller la neta del Emperador.

CAPITOL VII.

Passat lo temps del nostre naximent en Simon de Montfort, qui tenia la terra de Carcassès, e de Bedres, e en Tolosa: ço que hi hauia guanyat lo Rey de França: volch hauer amor ab nostre pare, e demanali quens lliuras a ell: car ell nos nodriria, e ell fias tant en ell, e en la sua amor que lliura nos per nodrir a ell. E nos stant en son poder les gents de aquelles terres, que desus hauem dites, vègueren a nostre pare, e dixeren li quell podia ser senyor de aquelles terres, si ell les volia pendre ne emparar. E el Rey en Pere pare nostre era franch, e fort piados, e ab la pietat que ell pres dells, dix que sen empararia: e ab belles paraules enganauen lo. E de vna part li ho dauen de paraula, e de altra part li ho tolíen per obra: car nos hoym dir an G. de Ceruera, e an Arnau de Castellbo, e an Dalmau de Crexell, e daltres qui eren ab ell, que li deyen: senyor veus nostres castells e nostres viles emparats vos ne, e metets hi vostres balles. E can ell ho volia fer emparar dixeren li, senyor com gitarets nostres mullers de nostres cases, mes nos e ells ne serem vostres, en farem vostra voluntat. E per aquesta manera no li atenyien ço que li prometien, e mostrauen li llurs mullers, e llurs filles, e llurs parètes les pus belles que podientrobar. E can sabien que ell era hom de fembres tolíen li son bon propòsit, e feyen lo mudar en ço q ells volien. E car les coses serien llongues de contar vull vos passar ales coses cares que hi foren.

C A P.

CAPITOL VIII.

EN Simon de Montfort era en Murell be ab huytcents homens a cauall entro ab mil, e nostre pare vench sobre ell prop de aqll lloch hon ell staua, e foren ab ell de Arago don Miquel Deluefia, e don Blasco de Alago, e don Rodrigo Liçana, e don Lladro, e don Goines de Luna, e don Miquel de Roda, e don Guillen de Pueyo, e don Aznar Pardo, e dels altres de sa maynada molts, e de altres qui a nos no poden membrar: mas tant nos membra quens dixeren aquells que y hauen stat, e sabien lo feyt, que lleuat don Gomes, e don Miquel de Roda, e don Aznar Pardo, e alguns de sa maynada que y moriren, quels altres lo desemp. ararē en la batalla, e sen fogiren, e foren: y de Catalunya en Dalmau de Crexell, e Nuc de Mataplana, e en Guillen de Orta, e en Berēguer de Castellbisbal, e aquells fogiren ab los altres. Mes be sabem per cert quo don Nuuo Sanxes, e en Guillen de Muncada qui so fill den Guillem Ramon de Muncada, e dena Guillema de Castelluill, no foren en la batalla, ans enuiaren missatge al Rey quels speras, e el Reynols volch sperar, e feu la batalla ab aquells qui eren ab ell. E aquel dia q̄ feu la batalla es cert q̄ hauia jagut ab vna dona, si que nos hoym dir puix a son reboister qui hauia nom Erf, e puix fo frare del spital, qui hauia stat en aquell consell, e de altres qui ho veren per sos vlls que anch al Euangeli no poch star de peus, ans se assech a son siti mentre quel des. E ans q̄ fos la batalla volien metre en Simo de Montfort en son poder per fer sa volentad, e volies venir ab ell: e nostre pare nol volch pendre, e quant vees açolo comte Simon, e aquells qui eren de dins presseren penitencia, e reberen lo cors de Iesu Christ, e dixeren que mes amauen morir al camp, que en la vila. E sobre aço exiren combatre ensempe en vna, e aquells dela part del Rey no saberen gens arreglar la batalla ne anar ajustats, e feua cada vn rich hom per si, e feyen cōtra natura darmes, e per lo mal ordenamēt, e per lo pecat que era enells hach se auencre la batalla, e per la merce que noy trobaren aquells qui eren de dins, e aqui mori nostre pare: car axi ho han vsat nostre linatge tots temps q̄ en les batalles que ells han feytes, ne nos farem deuem vendre, o morir: e nos Romanguem en Carcassona en poder del comte: car ell nos nodria, e tenia aquell lloch.

CAPITOL IX.

PUIX pāssat aço nostres naturals demanaren nos, e gerrejaren ab Francesos e ab aquella nostra terra que ells tenien, ço es a saber don Nuuo Sanxes, en Guillen de Muncada, en Guillen de Cardona pare den Ramon Folch. E part la guerra q̄ ells faerē en Narbona, e daltres llochs, enuiaren missatge al Apostolich Innocēt tercer q̄ ell preses, e tingues cōsell q̄ strengues en Simon de Montfort per vet, o per altra manera que cobrassem

Chronica del glorios

nos qui erem llur senyor natural que noy hauia pus fill de nostre pare de lleal matrimoni sino nos no. E aquest Apostolich Papa Innocent fo lo millor Apostolich que del temps que fahem aquest libre en cent anys passats no hach tan bon Apostolich en la sglesia de Roma, car era bon clergue en los sabers q̄ pertanyien a Apostolich de saber, e hauia seny natural, e dels sabers de aquest mon hauia gran partida: e enuia tant forts cartes, e tant bōs missatgers al comte Simō q̄ li hach atorgat q̄ ell nos retria a nostres homens, e aduxeren nos los Francesos entro a Narbona, e a Narbona exiren gran partida dels nobles de Catalunya, e dels ciutadans, e reberen nos: e nos podiem hauer la hora sis anys, e quatre mesos. E hagren acort can foren en Catalunya qui nos nodriria, e acordarense tots quens nodris lo Mestre del Temple en Monso, e son nom de aquell Mestre era en G. de Munt Redon, qui era natural de Osona, e Mestre del Temple en Arago, e en Catalunya.

●● CAPITOL X.

Hagren altre consell q̄ en nom de nos, e ab sagell nouell quens faeren fer, q̄ manassen cort a Lleyda de Catalans, e de Aragonesos: en la quat fossen lo Arquebisbe, e els Bisbes, e els Abats, e els richs homens de cada vn dels regnes, e de cada ciutat deu homens ab autoritat dels altres de ço que ells farien, e tots vengren al dia de la cort, lleuats don Ferrando, e el comte don Sanxo: car ells hauien sperança q̄ cascun fos Rey. E aqui juraren nos tots quens guardarien nostra cort, e nostres membres, e nostra terra, e quens guardarien en totes coses, e per totes. E el lloch hon nos stauē lla donchs era alli hon nostra tenia al braç lo Arquebisbe Nesparech, qui era del llinatge de la Barcha, e era nostre parēt sus alpalau volt, qui ara es, e llauors era de fust ala finestra hō ara es la cuyna, per hon dona hom a menjar a aquells qui menjē en lo palau. E feyt lo dit sagramēt partis la cort, e el Mestre lleuans a Monso: stiguem hi dos anys y mig auintinent, e tota la renda q̄ nostre pare hauia en Catalunya, e en Arago era empenyorada tro als Iueus, e als Serrahins: e encara les honors qui eren be setcentes cauallerries en aquell temps, e nostre pare lo Rey en Pere hauia les totes donades e venudes de cent trenta enfora, e no huiem a vn dia quant nos fom en Monso que menjar, axi era la terra destruyda, e empenyorada.

●● CAPITOL XI.

Nos stant en Monso faeren se bandes e partides entre los richs homens Darago don Pere Ahones, e don Atorrella Palasin, e don Eximen Durrea, e don Arnau Palasin, e don Berenguer de Benauent, e don Blasco Maça, e daltres qui a nos no membren, e de richs homens, e de cauallers faeren bando en partida ab lo comte Sanxo, qui era llur cap, e seguirē la sua carrera: e dō Pere Fernādis de çagra, senyor de Albarrazi, e don Rodrigo Liçana

çana, e don Blasco Dalago tenienſe ab don Ferrando, e feyen de ell cap, e don Pere Cornell, ne don Valles Dantillo no hauien encara terra, ne honor: perço comeren tan jouens, e tenienſe vna vegada ab vns, e altra ab altres. E dō Eximen Cornellera ja de dies, e peſaua li aquell mal quell vey a en Arago tan gran: car ell era lo pus ſant hom que en aquell temps fos en Arago, e el pus aconsellat: e algunes vegades venien a Monſo, e pregauen nos que exiſſem del Caſtell de Monſo per partides, per tal que vingeſſem de la vna partida, e que deſtroyeſſem l'altra.

C A P I T O L X I I.

Quant nos fom de etat de nou anys, e que nons podiem aturar en Monſo nos, ne el comte de Prohença, tant voliem exir: car era neceſſari ala terra, fo acord del Meſtre, e dels altres, q̄ nos lexaſſem exir de aquell lloch: e auans q̄ nos ne exiſſem be per ſet meſos vench miſſatge al comte de Prohença per richs homens de ſa terra, que a dia ſabut vendriē ab vna galea a Salou, e quel traurien celadament del Caſtell de Monſo, e que ſen yrien ab ell tro en Prohença. E axi com fo cogitat ſe compli: e quant ell ſen volch anar dix q̄ volia parlar ab nos auans deſcobrir ſon ſegret, e pres comiat de nos: plora ab aquells que eren venguts per ell, e nos ploram ab ell per la dolor del partiment: mes per la ſua anada playans molt. El altre dia aprop del foſcant dela nit exis del Caſtell ab en Pere Anger quel nudria ab dos ſcuders ſeus, e tranuytaren, e paſſaren Lleyda en ſemblança que altres homens erē, e deſfigurats de veſtidures, en l'altra nuyt anaren ſen a Salou, e recullis en la galea, e anafen en Prohença. E per tal que hom ſapia los noſtres anys, e els ſeus hauia ell dos anys e mig mes que nos.

C A P I T O L X I I I.

Quant los frares veeren q̄l comte de Prohença ſen era anat, ſi que nols ho feu ſaber, entefferen que la noſtra eſtada nols era bona, e quant lo comte don Sanxo ho oy, peſali molt la anada del cōte de Prohença. E quāt ell entes que ell ſen era anat ab aquells qui eren del ſeu bādo de Arago, volch ſe del tot apoderat de Arago: e nos enuiam miſſatge a don Pere Ferrandis de çagra, e a don Rodrigo Liçana, e a llur bando, e an Guille de Ceruera q̄ vingueſſen a nos a Monſo, car en totes maneres ne voliem exir: e ells ſeguraren nos quens ajudarien, e quens valdrien ab tot lo llur poder. E quant ho oy lo comte don Sanxo feu ſon ajuſtament ab aquells qui eren dela ſua ajuda, e dix que tanta de terra com nos, ne aquells qui ab nos eren paſſarien en Arago de part Cinca, que ell la cobraria de preſet vermell. Enos exim ſus en l'alba de Monſo. E quant fom al pont ſperans la companya, e dixeren nos quel comte don Sanxo era en Selga ab tot ſon poder, e ques combatria ab nos, e nos no hauriem la donchs cora X. anys: e per temor dela batalla quey cuydauem hauer vn caualler de qui nons membra lo nom pre-

aliās. Sel.
gua. e Sel.
ua.

Chronica del glorios

stans vn gonyjo llauger quens vestissem: e aço fo lo nostre començament de les primeres armes q̄ nos presssem. E aquell dia anam a Berbegal, si que nos trobam contrast en la carrera: el altre dia entram en Osca, e vinguem despuix en çaragoça: e fo la primera vegada que nos entram anch en Arago, e les gentes foren molt alegres dela nostra venguda.

CAPITOL XIII.

Aliàs deu
milia bar
celles.

Nos stant en çaragoça, era en aquesta partida don Pere Ferrandis de çagra, e aquells que desus hauem dit ab nos. E vench nos missatge que don Rodrigo de Liçana hauia pres don Lop de Aluaro, quiera parent de don Rodrigo de Liçana: e don Rodrigo de Trosillo hauia sa filla de don Lop Daluaro per muller. E aquest Pelegri, e son frare don Gil pregaren nos e clamaren nos amor e merce, que donassem consell e ajuda ala preso de don Lop Daluaro: car don Rodrigo lo hauia pres, si que nos guardaua don Lop Daluaro dell, nel hauia desafiat, e hauia li tolt lo castell e la vila de Aluaro, e be deu barcelles de pa, qui eren sens oltra lo mal que hauia feyt als Christians, e als Serrabins Daluaro. E aquella cosa tengren per mal feyta tots aquells qui ab nos eren, e tots aquells de Arago, qui aço sabien: e fo acord de nostre consell, car nos no hauiem aquell seny que sabesssem dar consell a nos, ne a altre, que anassem sobre ell, e que cobrasssem don Lop de Aluaro ab tot aquel dan que pres hauia, e quel traguesssem de preso. E anam sobre Aluaro ab vn foneuol q̄ faem fer en Osca, e aquells que don Rodrigo hauia mes lla ius per stabliment reterenfe sempre can veren quel foneuol yach tirat dos dies. E partim nos de aqui e anam nos ne a Liçana hon tenia pres don Rodrigo a don Lop Daluaro, e venguem lo assetiar. Ella ins era per stabliment don Pero Gomes, e vn altre caualler, de qui nons membra lo nom, scuders, e altres companyes. Mes don Pero Gomes era cap de aquell, e del castell major, e millor, e param hi vn foneuol: e aço era en lo teps de Maig, e tira lo foneuol quāt fo parat cinchcetes pedres de nyut, e mil de dia. E quant vench hora de vespres ach tant derrocat del mur, que gran portell yach fet. E la crida se moch en la host, que anassen combatre, e armarense, e moch se la batalla: e cōbatien los aquells de la host a scut e llança, e tots los ballesters de la host que yeren, e per la batalla no cessaua lo foneuol de tirar: si que tant fort era la batalla, e de guisa tiraua lo foneuol que gran res ni hauia de ferits de aquells de dins, de scuders, e de altres homens. E don Pere Gomes ven quel castell se perdia, lo qual tenia per son senyor, e tot guarnit son scut abraçat, e son capell de ferre en lo cap, e la spasa en la ma paras en lo portell, axi com a hom que speraua mes la mort que la vida: e lo foneuol que feya de grans errades, e per lo pols qui era gran de terra qui hauia moguda lo foneuol entrassen tro be als genolls. E durant la batalla que

que no hi pujaua algu: y si hauia bon pujador qui fer ho volgues hac hi vn scuder, lo nom del qual a nos no membra: mes crehem que era don Pero Garces Dalfero, e hac se vestit vn gonyjo e son capell de ferre en lo cap, e la spasa en la ma: e vee que la batalla anaua cessant moch se tant com los peus lo pogren portar, e comença a pujar: si que don Pere Gomes no li poch vedar lo pujar. E pres axi que anch don Pero Gomes nos poch lleuar tant era soterrat en la terra del mur. E axi aquells de la host pujaren, e fo pres lo castell, e cobram don Lop Daluaro, q̄y era pres. E dō Rodrigo Liçana era amich de don Pero Ferrandis, e digue li quel emparas de la guerra, e que s'espe diria de nos: e que ell li donas torn en sancta Maria de Albarrazi. E axi com don Pero Ferrandis era ab nos al entrar que nos fahem en Arago acollis don Rodrigo, e spediren se de nos, e faeren nos mal de aquella hora a auant. E don Pero Ahones, e son bando acostaren se a nos, e foren ab nos a la presa de aquestos dos castells. E puix don Eximen Cornell qui era major, leuat lo nostre oncle don Ferrando, per ço car pus sabia quels altres, foren de la nostra part aquest bando.

CAPITOL XV.

Fonch parlat matrimoni de la naboda de don Eximen Cornell, que la preses per muller don Pero Ahones: e aytant manam nostra host al estiu a auant, e anam sobre Albarrazi, e sobre la torra mess'em nostre seti del andador, en vna serra ques fa sobre aquella torra. E crehem que stiguem en aquell seti nos entorn de dos mesos poch mes ~~mesos~~. E faem aqui vn almajanech qui tiraua a la torra del andador, e cledas dauant lo foneuol. E dins en la vila hauia be centcinquanta homens a cauall, entre Castellans e Aragonesos e Nauarros: e eren lla ins per caps don Pero Ferrandis de çagra de qui era lo lloch, e don Rodrigo Liçana. E ab nos eren don Eximen Cornell, e en G. de Ceruera, e don Pero Cornell, e don Valles Dantillo, e don Pero Ahones, e don Pelegri son frare, e don G. de Pueyo pare de aquest qui era ab nos quant feyem aquest libre. E eren hi de les ciutats de Lleyda, e de çaragoça, e de Calatayu, e de Daroca, e de Terol: e entre tots aquests richs homens quins seruien no hauiem centcinquanta cauallers, car nos erem Infant, que no hauiem mes de onze anys. E tot ço que feyem, feyem ab consell de aquells richs homens qui eren ab nos: car axi era raho, que puix nos no sabiem nostra terra guiar, ne donar aquell consell que mester nos fora, que altre nos consellas. E els parèts e els amichs de don Pero Ferrandis de çagra qui eren ab nos enuiauen los a dir tot lo ardit de la host de nyut e de dia, q̄ cauallers e scuders se exien a vista de la host, e entrauen lla ins de nyut e de dia, e feyen los a saber tot lardit de la host, e menauen los ballesters e conduyt: e lleuat don Pero Ahones e son frare Pelegri, e don G. de Pueyo tan mal e tant falsament no hi seruien com ellspodien: si que aquells qui eren ab nos
fae.

Chronica del glorios

faeren saber a aquells de dedins la nuyt q don Pelegri Ahones vetlaria la majanoch, e ell e don G. de Pueyo foren ala vetla aquella nuyt. E quant vench ala hora de miya nuyt hagrē aparellades ses falles, e exiren ales cledes ab tot lo poder dels cauallers e scuders, e dels homens de peu qui lla ins eren, e vengren alli foch ences en falles al foneuol, e anaren scometre don Pelegri de Ahones, e don G. de Pueyo qui tenia la vetla. E aquells qui eren ab don Pelegri, e ab don G. de Pueyo per la gran multitud q veeren venir daquells de dedins, desempararen los: e aqui mori don Pelegri de Aones, e don G. de Pueyo: car hauien major vergonya quels altres, e no volgren fugir, e cremas tot lo foneuol ab lo foch que hi messeren, e anch negre de aquells dela host no hi volch acorrer. E sobre aço com veeren nostre consell que nos erem enganats, e mal seruits de nostres homens, consellaren nos quens enlleuassem, e haguem nos ne alleuar: car aytants cauallers hauia be de dins, o pus, com nos hauiem de fora. E nos que nobi podiem pendre consell, ne hauiem ab qui, car no hauiem cor X l. anys.

CAPITOL XVI.

Quant nos som lleuats daquell lloch passat vn any y mig, parlans matrimoni la Regina dona Bnga. mare del Rey don Ferrando, de sa sor della, que hauia nom dona Lionor, e eren ab dues filles del Rey don Alfonso, e dela Regina dona Blanca: e fo muller del Rey Luis de França, fill del Rey Philip. E laltra filla fo dona Bnga. E fo muller del Rey de Leo, pare del Rey en Ferrando, qui hauia don Alfonso: e laltra fo dona Vrraca, que fo Regina de Portugal: e laltra fo Regina dona Lionor, la qual nos haguem per muller. E los fills que lo Rey de Castella bach, la ha bach nom lo infant don Ferrando, e laltre bach nom Nenrrich qui fo puix Rey de Castella. El infant en Ferrando mori ans quel Rey don Alfonso son pare moris. E de puix que fo mort lo Rey don Alfonso faeren Rey a don Enrrich, e a vn trebello que feya ab vns moços dona li duna teula vn de aquells que jugaua a aquell joch contra ell: que ell los parti, que fossen los vns de vna part ells, e ell daltra. E ell mes se ab aquells quil combatien en vn puig en semblança de castell, e ell fo ferit aqui, e per aquell colp ell mori. E romas lo regne a dona Bnga. de la qual fonch fill don Ferrando Rey de Castella.

CAPITOL XVII.

Nos haguem per muller la Regina dona Lionor per consell de nostres homens, quins consellaren, que puix nostre pare no hauia pus fill sino nos, que prenguessen muller stant jove: car ells hauien gran reguart de nostra vida per raho de malalties, o de metzines quens donassen: e que en totes guises

guises volien que romangués hereter de nos , per tal quel regne no exis de sa natura : per tal com lo comte don Sanxo fill del comte de Barcelona , e don Ferrando qui era nostre oncle , e lo fill del Rey don Namfos entenien casun dells que fossen reys que ja hi havién punyat en nostra infantea , quant nos erem en Monso. E per aqlla temor consellaren nos, que nos que prenguessen per muller la filla del Rey Namfos de Castella. E aço consella ne Eximen Cornell , e en G. de ceruera qui eren cõsellers nostres majors , e en G. de Muncada , e en G. R. de Muncada qui moriren a Mallorques : e de altres qui anos no membren , e prenguem la per muller agregada.

CAPITOL XVIII.

Fo la nostra caualleria en sancta Maria de la Orta de Tarragona , e oyda la missa del Sanct Sperit , nos cenyim la spasa que prenguem de sobre laltar. E podiem hauer la hora XII anys complits e entrauem en lo XIII. si que un any stiguem ab ella que no podiem fer ço quels homens han afer ab sa muller , car no haviem la edat.

CAPITOL XIX.

Feyt aquest matrimoni entram en Arago , e en Catalunya nos e nostra muller la Regina : e cascun dels richs homens punyaua q fossen nostres priuats , que ço que nos fariem que ho fessem ab consell de ells. E don Nuuo Sanxis fill del Comte don Sanxo aqui nostre pare hauia dat Rossello , e Conflent, e Cerdanya de sos dies , hauia gran amor ab en G. de Muncada. E per paraules que hach don Nuuo Sanxis ab en G. de Muncada per un astor terçol que noli volch donar en G. de Ceruello, foren mals parladors, e dixeren mal entre la hu el altre. E dix en G. de Muncada a don Nuuo , que no volia hauer amor ab ell daqui auant. E don Nuuo respos que puix ell no volia sa amor , que ell no volia la sua. E dix li que no fias en ell , que no seria son amich desta hora auant. E la hora en G. de Muncada feu ses conuinences de amor ab don Pero Ferrandis de çagra , e ab partida sua ; e don Nuuo volch hauer amor , e hach ab don Pero Ahones , e ab sa partida. E en G. de Muncada , e en Pero Ferrandis de çagra ajustarense a una cort , que nos haviem manada a Monso ab aqlls qui hauer podiem : e foren be CCC cauallers. E vengren a vna vila del Temple q hauia nom Vallcarcha. E don Ferrando , e don Pero Ahones ajustarense ab lo llur bando, e vengren a Castello del Pont de Monso. E nos qui veniem de Lleyda per la cort , isquē don Nuuo a carrera , e dix nos q li donassem consell e ajuda , q si noufeyem ell pendria gran onta , o mort. E nos demaniam li quina onta seria aquesta, e ell dix. Senyor veus en G. de Muncada qui ve , e don Pero Ferrandis de çagra , e com vos sabets som nos desexits de amor yo e don G. e ells seran

Chronica del glorios

seran de ma a Vallcarcha , e venen ab ells be CCC cauallers , e han volentat de moure batalla ab mi : e quem diguen tal paraula de desmentir , o desonrrament q̄ yo no porria estar q̄ no hi respongues , e si responch he reguart quem maten , o quem fassen tal onta que valria tant com la mort. E aq̄lla saus nos no hauiem sino xiiij anys. Edixem li quens pesaua molt les paraules que ell nos deya , e per aquestes rabons que la sua honrra tendriem per nostra , tant de parentesch hauia entre nos y ell. E allo que ell nos hauia dit , dixem li que nos hauriem consell que ell no prengues aquell mal ne aquella onta , e queu fariem en aquesta manera , que sempre que nos fossem entrats en Monso , enuiariem per los millors homens de la vila que vinguiessen dauant nos , e quels diriem axi : pregam e manam vos que guardets la vila , e tanquets totes les portes , e que hi tingats porters e homens armats e que no hi lexeys entrar ningun rich hom , ne caualler de dia ni de nuyt menys qui nou fassats saber a nos. E quant hi entrassen , entras hi un rich hom ab dos cauallers , e que mes no ni acullissen. E axiufem. E quant aço oy don Nuuo que nos ho feyem tan be ab honrra de nos e de ell , dix quens ho agrayia tant com ell podia : que be conexia quel amavem e que hauiem pres tal consell quel haviem stort donta , e de mort. E sobre aço en G. de Muncada , e don Pero Ferrandis de çagra venguerem ab tot llur poder a Monso , e no hi pogueren entrar , sino ab aquells que nos hauiem manat. E don Ferrando e don Pero Abones entraren ab altres tants en G. de Moncada , e don Pero Ferrandis de çagra qui no podien acabar ço que cuydauen , hagueren sen apartir : e si ach altres paraules , que ja començauen de dir , mes nos ho vedam quels dixem , que si nenguna res deyen a don Nuuo queu comprarien. E axi partissen don Nuuo per honrrat , e ells fallits de ço que volien fer.

CAPITOL XX.

Passat tot aço : entram nos en Arago , e en G. de Muncada feu son ajustament en cathalunya , e don Nuuo sabe ho : e nos lla donchs erem en Osca , e la Regina altre tal. E vench lo comte don Sanxo en don Nuuo a nos , e mostrarem a nos dauant la Regina , que en G. de Muncada volia entrar en Rosello per fer mal , e dany a ell , ab aquella terra que nostre pare li hauia dada , e que a nos deuia tornar , e quens pregaua ens clamaua amor , e merce ; e que nos que li ajudassem deço que li volien fer dan , e onta : que ell ne son pare no hauien altres parents en Arago , ne en Cathalunya de nos enfora , e ell faria dret a tot hom qui clam bagues de ell. E aço feu ell que nos que li ajudassem , e que li valguessem , que esta fe , e esta esperanza hauia ell en nos. E axi com don G. de Muncada havia parents e amichs perfer a ell mal , que ell no hauia altres parents ne altres amichs quel poguessen defendre si
nos no,

nos no. E sempre nos demantinēt fermā per a don Attho de Fosses, e per don Blasco Maça, que per ço q̄ ell tenia en Rossello, que li hauia donat nostre pare en sos dies, que ell faria dret complidament a en G. de Muncada, e a tot altre hom qui clam hagues dell. Enos sobre aço enuiam nostres cartes an G. de Muncada, qui no li fes mal: q̄ ell hauia assegurat en poder de nos, de fer dret. E ell preabo poch, e no sen leixa. Entra en Rossello ab son llinatge, e pres vn castell a scut e llança, qui hauia nom Aluari: e era den Ramon de Castellrossello, e fo a Perpunya. Era en Gisbert de Barbera lla ius, que sen era mes per fer seruici a don Nuuo: e broca en aquells de la vila, si que exiren defora, e haguerense a vendre aquells de Perpunya, e fo pres en Gisbert de Barbera en aquella brocada. E sobre les cartes que nos haviem embiades an G. de Muncada, que no volch fer lo manament nostre, e feu mal a don Nuuo, e li entra en Rossello, manam nostres hosts en Arago, e anā sobre ell, e tolguem li Cxxx. forçes entre torres e castells, a ell e a son llinatge, e a sos valedors: e prenguem Ceruello en xiiij. dies.

C A P I T O L X X I.

Sobre aço anam a setiar Muncada, e mes hi en G. de Muncada e dō Pero Cornell, e don Rodrigo Liçana, e don Valles Dantillo, e en Br̄. de sancta Eugenia frare den Ponç Guillem: e nos no haviem mes de xiiij. anys quant lo assetiam. Era lo Comte dō Sanxo ab nos, e don Nuuo, e don Ferrādo, e don Pero Abones, e don Attho de Fosses, e don Artal de Luna: e de nostra maynada de Arago entre tots porien esser quatre cents cauallers: e els de dins porien esser Cxxx. cauallers. E fem demanar an G. de Muncada, e ell respos que ell be lans donaria volenters, si de altra manera la li demanassem: mes per ço com li haviem gran mal feyt, car veniem ab gran host sobre ell, e per ço deya que no lans deuia donar, e no lans dona: e faem nostra host sobre ell en vn puig que hach sobre la vila en que fan mercat. E stiguem hi be per tres mesos, o poch mes, o menys: e si no fos lo conduyt que trayen de la host ab consell dels Aragonesos qui eren ab nos: quils dauen q̄ menjar ab los diners dels Aragonesos qui eren en Muncada: e los Cathalans qui trahien que menjar de Barcelona, no hagueren que menjar a tres dies. Mes per la gran viuea que era en nos, no hi sabiem dar consell: e per ço car aquells qui eren ab nos no plabia molt lo mal de aquells qui eren lla ius, lleuat lo Comte don Sanxo, e don Nuuo, e don Pero Abones: e la força ques de les millors de tota Spanya: e aguem nos a lleuar. E el castell es aytal quey baguent alli bon bastimēt, si per fam no era, nos poria perdre per ninguna host: car daygua ell ni ha prou en la costa del castell, de vna font quey naix detras Muncada: e nul hom no lals porttolre, si lo castell no pren. E sobre aconos fom en Arago, e en G. de Muncada ab son poder fo sobre Traça, e pres tota la vila del

Chronica del glorios

del castellenfora, e pres Sarbos, e abarreja tota la vila: e vench a Piera, e no la poch pendre, e feren conuinença entre elle don Ferrando, e don Pere Abones. Entrassen don G. de Muncada en Arago, e vench sen a Taust que tenia don Pere Abones de nos per honor. E en aquesta conuinença llur fo y çaragoça, e Osca, e lacca: e nos erem en Alago, e era ab nos don Nuuo, e don Pero Ferrandis de çagra, e don Blasco de Alago, e don Artal, e don Rodrigo Liçana: mes en Alago no eren ab nos si no don Nuuo, e don Pere Ferrandis de çagra, e don Attho de Foces: e sobre aço parlaren pleyt damor entre don Ferrando e don G. de Muncada e don Pere Abones, que fossen contra tots homens ab don Nuuo, e ab don Pere Ferrandis de çagra: e aço parla don Llop Ximenes de Lucia vassall de don Nuuo, germa de Ruy Ximenes: e enuiaren nos missatge que vendrien ab nos, e que farien a tota nostra voluntat: e haviensse feytes conuinençes ab sagrament, e ab cartes. E en aço nos dix per ells don Nuuo e don Pero Ferrandis de çagra. E sobre aço pregaren nos, que exissem a rebre don Ferrando qui era nostre oncle, e en G. de Muncada qui era honorat hom, e don Pere Abones, e isquem hi, e dixem los que en dies de yuern erem, e q era tart, e que entrassen ab quatre, o cinch cauallers, e les altres companyes q les enuiassen per les aldees desfora. E axi com aço deguerem fer anam nos a casa nostra e ells romangueren a les portes dela vila que haviem feytes tancar. E don Nuuo, e don Pero Ferrandis de çagra aqui haviem acomanades les portes meteren hi tots quants ells se volgueren menys sabença de nos, e entraren be CC. cauallers: qui venien ab ell en Alago. E nos erem infant que no haviem mes de XV. anys, e dixerem ala Regina dona Lionor: sapiats que tots los cauallers son entrats qui venien ab don Ferrando, e ab en G. de Muncada, e ab don Pero Abones. E vels vos aqui en Alago, e marauellam nos molt nos de aquesta cosa, e demanam a aquells qui tenien les portes per nos, e dixem los pera quels haviem leixats entrar, ni quils hi havia mesos. E dixeren nos que don Nuuo, e don Pero Ferrandis de çagra los hi haviem feyts entrar. E dixem entre nos: santa Maria, e que gran traycio es aquesta, q aquells en qui nos fiauem nos han trayt, ens an mesos aqui nostres enemichs.

CAPITOL XXI.

Puix quant vench al mati anam a oyr missa ala sglesia major Dalago, e sus en la trebuna hon cantauen los clergues fo aqui don Ferrado, e don G. de Muncada, e don Pero Abones, e don Pero Ferrandis de çagra, e don Nuuo ques pensauen q fos de la nostra partida: mes empero tots eren vns. E lleuats don Ferrando en pens, e dix: Senyor ja sabets quant he yo de parentesch ab vos, que germa so de vostre pare, e no vull fer ninguna cosa que sia a desplaher de vos. E per aço som venguts aci yo e don G. de Muncada, e don Pero Abones, per obedir a vos axi com a senyor, e no hauer ab vos guerra ninguna, que

que no la hi volem hauer. E sobre aço lleuas en G. de Muncada: e dix, senyor sols lo nom que bon diu, que vos nos volets mal, noses fort auol: e pensats de venire en çaragoça, e entrar en vostra ciutat e en vostre logar, e alli porem millor parlar e fer vostres coses: e nos som aparellats de fer tot ço que manarets. E don Pere Ahones dix, entra en çaragoça, e nos som aparellats de fer per vos, axi com per senyor. E sobre aço abelliren nos tant ab belles paraules q̄ nos hi entram en laltre dia. E quāt nos som aquí en les cases nostres que son ala porta de Toledo, que hauien nom la Suda, quant vench ala nuyt dixerem nos, que be hauria cent homens armats entre la porta nostra, e vna portalla q̄ hi hauria, hon exia hom. al mur dela vila. E enuiarem en G. Boy e Pere Sanç de Martell, e vengueren sen a nostra casa, e feren se fer llits, e jagueren aquí hon les dones solien jaure. E la Regina que oy los homens armats qui eren de fora, e aquells qui eren entrats en cāsa per jaure dauant nos, pres se plorar molt fort, e nos qui erem ab ella conortam la: e entra dauant nos G. Boy, e Pere Sanç de Martell. E dix G. Boy ala Regina, dona dix ell, no plorets: pero tantost vos podets aconortar, que per lagrimes que hom ne gita perde lo seny que hom te, stes lagrimes tornan totes en goigs, e passar se vos ha la yra. E aço dura be tres semanas la guarda que ells jahien dauant nos. E don Attho de Fosses qui era entrat en la vila, nol lexarem entrar dauant nos per consellar nos, ne esser en nostra priuança ni poch ni molt. E dix nos que puix a onta de si hi staua, e nol clamauem a consell, q̄ nons pesas si sen anaua a sa casa. E nos dixem li, anau vos en que no hi sou a honrra de nos, ni de vos: e anassen a terres de Osca. E sobre aço tiram nos don Pere Ahones a vna part, e dixem li: don Pere Ahones molt vos hauem amat, eus hauem feyt honrrar de don Artal Dalago, e vos sots a nostra onta tant gran com nos la prenem, sus aquí nos desexim de vostra amor, que mentres que nos viuam nous amarem. E ell dix: per quina raho? per ço, car veets nostra onta e gran dan, e si vos no hi fosseu nol haguerem nos presa esta onta ne aquest dan: e puix ho deuueu fer e nou feu, e rahonas ab nos sobre aço, e dix que en ço que ells feyen no hi hauria onta ne dan, e prea poch les nostres paraules.

CAPITOL XXI.

Sobre aquesta raho anam nos en ala Regina, e dixem li: be conexem e veem lo dan, e la onta que vos y nos prenem: e jatsia que nos siam infant nos ne vengarem si uoleu vos. E dixem li, en esta casa ha vna trapa, e haurem dos cordes, e seurem vos en vna taula, e auallar vos hem de aquí en jus: e enuiarem la nuyt que aço deurem fer per don Artal Dalago que vinga aquí ab sa companya: e quant sabrem q̄ ell hi sera exit, vos vets nos de jus la porta, e don Artal anar sen ha ab nos

B e yo aquí

Chronica del glorios

e yo aqui en çaragoça romandre, e yo per temor que mal nos captenguen de nos no gos començar res: mes tant yuaz com vos siau exida defora los moure paraules a don Ferrando, e a don G. de Muncada, e a don Pere Abones: e dir los he que sabien traycio de ço q̄ feyen contra nos, e caualcare vn cauall e haure vn guizado, e fer ho he en tal manera q̄ en aço no poran scapar que yo la vn nou mate, e no creem quens encalcen: mes creem que tendrem tal cauall que no haurem temor que vinguen molt prest nos. Ella respos nos, sapiats que en taula, ne ab corda no deuallaria be aqui per nular res del mon: e preguila molt, e ella nou volgué fer. E despuix aço pacificam la cosa, e nou volguem fer per amor de ella.

CAPITOL XXIII.

Vench apres en G. de Muncada, e feu nos pregar a dō Ferrando, que lo mal que nos li haviem feyt en Cathalunya, que li smenassem. Enos responguem li, que ço q̄ nos li haviem feyt ab dret ho haviem feyt, e q̄ nenguna smena lin fariem. E ells dixeren, que si fessiem, que aquella smena que nos fariem a ells seria molta, e a nos poca, e que li donassiem XX. millia morabattins. Enos tiram en aço que nols hi voliém dar haguérem nos a vençre per paraula, e per porfia: e per cuydar ques partiren dela manera falsa que presa haviem, e prometem li XX. millia morabattins. E quant hagué accestat vn poch, anam nos ne a Tortosa: e la Regina a Borga, e don Ferrādo, e don G. de Muncada e don Nuuo partiren les honors de Arago: e encobrirense ab nos, quens demanauen de consell, mes a lur guisa les separtiren.

CAPITOL XXIII.

Passat aço ixquem nos de Tortosa, si que ells no saberén res: e vinguem nos ne a Orta, que es del Temple. E manam als richs homens per les honors que tenien per nos, que vinguessen a nos a Terol: perço car voliém entrar en lo regne de Valencia per fer mal als Moros, e quens seruissen les honors que tenien per nos: e donam los dia q̄ hi fossen. E nos sobre aço fem nostra manlenta de conduyt de don Pasqual Monyos, qui era molt priuat de nostre pare, e era dels millors homens de la vila que nos haguestem en nostra terra en aq̄l tēps. E dix nos quens prestaria molt volenters e de grat tot quant poria de si, e de sos amichs: e prestans, ver tres semanas, tot ço q̄ mester haviem. E quant vench al dia que ells deuien venir a nos, ço es los richs homens de Arago, no hi vengueren sino tant solament don Blasco Dalago, e don Artal de Luna, e don Attho de Fosses. E veent que no venien al dia que nos los haviem donat, e per fadiga de ells haguem a menjar

jar lo cōduyt q̄ hauiem hi stujat per entrar en terra de moros. E fonch nostre acord que hagueſsem treua ab Zeytabuzeyt qui era llavors Rey de Valencia, e quens donas la quinta de València e de Murcia de les rendes q̄ ell hi hauia lleuades les pey-tes. E ell attorgans ho ab cartes, e ab conuinences que ell nos feu, e femi la treua ab ell. E passades les tres semanas damunt dites, nos qui hauiem menjat lo conduyt que deuien metre en la caualcada, exim nos de Terol, e entram nos en en Arago.

CAPITOL XXV.

Quant fom ala segona aldea, que es deſpus Calamoxa, tro-
bam don Pere Ahones q̄ venia be ab L. o LX. cauallers:
e demanam li que feya, ne hon anaua. E dix nos que anaua
per entrar en terra de Moros ell e son germa lo bisbe de sa-
ragoça. E nos dixem li que tornas ab nos, que ab ell voliem
parlar sobre aço. E ell pregans que noltardassem de son
viatge: e nos dixem li, don Pere Ahones nous tardam molt
per vna legua que aneu ab nos, mes volem que hi sien dels richs homens qui son
Darago, quant nos vos mostrarem aqueſta paraula: e ell dix q̄ li plahia, e fonch
a Burbaguena en una casa del Temple q̄ es en locaui de Daroca e de Terol ala
entrada del aldea cō hom ve de Daroca, e aquí fonch don Blasco de Alago, e don
Artal Dalago, e don Atob de Fosses, e don Lladro, e don Assalit de Gudar, e don
Pelegri de Bolas, e ell vestit son perpunt e sa spasa cinta, e vn bauyt de malles de
ferre al cap: e nos entrauem les hores en edat de XVII. anys. E dixem li, don
Pere Ahones nos vos hauem sperat en Terol tres semanas de part aquell dia que
nos vos donam, perço car cuydauem fer ab vos, e ab los richs homens Darago bona
e bella caualcada: car may no veem Moros de guerra, e plaurians molt quels veef-
sem, e quels hagueſsem vists: e per fallida de vos nomenadament haguem consell
que ab tant pochſ cauallers com nos hauiem en Terol no entrassem en terra de Mo-
ros, que si Deus nons volia ajudar poriem hi pendre onta, o mort. E sobre aço feu
nos parlar Zeytabuzeyt quens donaria les quintes de Valencia e de Murcia, e que
hagueſsem treua ab ell, e prenguem la: per queus pregam don Pere Ahones, eus
manam, q̄ vos q̄ tingau stes treues. E ell dix nos q̄ molt li hauia costat la dop q̄ en-
tre ell e son germa havi feyta, e q̄ no vlligueſsem q̄ ho perdes, q̄ molt li costaria. E
nos dixem li, don Pere Ahones gran tort nos dieu, q̄ vos la treua q̄ hauem feyta ha-
uem la feyta per falliment de vos quant no vingues aq̄ll dia queus hauiem manat
e q̄ nos digau ara que nous lexareu de aqueſta anada per manament nostre guar-
dau que fareu, que vos veniu cōtra nostre senyoriu, la qual cosa nos de vos no spe-
rauem, e volem saber sius ne lexareu per nostres prechs, ne per nostre manamēt.
E ell respos nos, q̄ tota cosa faria per nostres prechs, e per nostre manament: mes de

Chronica del glorios

aquesta cosa, pus tant li costaua, no sen porian jaquir: e quens pregaua q' l'exassem entrar elle son germa en terra de moros, e quens enfaria bon seruici. E nos dixem li, q' en ans seria de seruici aq' ll, si la treua q' nos haviem donada se trencaua, e volem saber si voleu fer, o no. E ell dix, que no hi poria als fer. E sobre aço nos dixem li, pus tant chara cosa com es aquesta nos voleu trencar: diem vos queus volem pendre.

CAPITOL XXVI.

En aço no hi bach pus paraules. E ell lleuas en peus, e aquells que hi eren ab nos, ço es aquells qui defus hauem dits, desempaaren nos, e ell e anaren sen sus al cap de la casa, e meteren mans als coltells lurs mantells abraçats, e los perpunts vestits, e llexaren nos sol ab ells. E ella grā caualler, e fort, e bo de armes. E volch metre mans a la spasa, e nos tenguem la spasa ab la ma que no la poch traure. E els cauallers de don Pere Ahones no eren descualcats, e eren defora: e quant oyren lo brogit ques feya en la casa descualcaren trenta, o quarenta a colp: e mentres quels cauallers seus venien ell volch metre la ma al coltell, e nos embargamlo, e nol poch traure. E en aço foren e trats los seus: e els nostres eren per les posades, e solgueren lons de les mans per força, que ell no hauia poder de si ques partis de nos, si que los nostres qui eren en casa nons ajudaren, ans mirauen la luyta que haviem ab ell. E sobre aço caualcaren lo en lo cauall seu, e meteren lo dauant ells: e apres ab ses armes anaren sen ab ell. E nos dixem a vn caualler Dalago per nom Miquel Daguas que hauia vn cauall ala porta quel nos luras, e sempre caualcam en ell ab nostre perpunt vestit, e portaren nos nostres armes, e anam detras ell. E auans que poguessim esser arreats d'ayò caualcà don Attho de Fosses ab si quatre cauallers: e puix a cap de vn poch caualcaren apres don Attho, e don Blasco, e don Artal Dalago ab sos cauallers. E don Attho de Fosses atench lo a vna exida de vnes tapies de les vinyes de Burbaguena. E dix vn caualler a don Pere Ahones, veus aqui don Attho de Fosses quens segueix. E dix don Pere Ahones, tornem a ell, e nons pague detras lo vilá, ço que ell no era vilá ne mal ensenyat. E aquells qui anauen ab don Attho de Fosses, obriren se, e axi com se degueren acostar a ell, feren carrera als altres per hon los deuen ferir: e dos cauallers feriren lo, e la hu dona li deus la boca ala part squerra, e laltre feril per lo scut. E ell per temor quel colp no fos tan gran si de dret en dret le speras lexas caure del cauall de la part dreta, e gitas de sus lo scut, per temor que no moris. E en tant vench don Blasco Dalago, e don Artal per la carrera: e nos passam per don Attho de Fosses, e apres demanam li com seya ne com hauia. E ell dix, ferit so, e veluos aqui per hon ne van. E no hauia ab nos sino don Assalit de Gudar, e Domingo Lopis

Lopis de Pomar. E veem don Pere Ahones ab XX. cauallers que nos partien de ell pujants per vna costa a ma squerra, que volia storcre a vn castell del Bisbe de saragoça, per nom Cotanda. E don Blasco Dalago, e don Artal Dalago anauen apres de ell tant com vn tret de ballesta poria esser. E don Pere Ahones acullis a vn puig ab aquella companya que hauia, e aqui atturas: e aqui descualca don Eximen Peris de Riglos, e dix a don Pere Ahones que caualcas en lo seu cauall, quel seu era cansat, e que pensas destorcre. E mentre que aço feya gitauen pedres grans, e poques als dejus, per ço q̄ no pujassen: e don Pere Ahones mudas en aquell cauall. E nos dixem a don Assalit, e a don Domingo Lopis de Pomar quant veem lo lloch hon ells feyen la faena, q̄ per vna pujada q̄ hi hauia pòriem venir alla hon ells feyen la faena, q̄ era en drecera de aq̄ll lloch. E nos vinguem dauant daquests dos, perço car lo nostre cauall corria mes quels lurs. E al venir q̄ nos fem los de la muntanya tirauen pedres q̄ eren cōpanya de don Pere Ahones, cōtra los de don Artal, e de don Blasco Dalago: e ells stauen axi q̄ no pujauen al puig q̄ ells tenien. E al venir q̄ nos fem cridam Arago, Arago: e nos, e nostra companya ensemps pujam al puig, e desempararen a don Pere Ahones tots los cauallers quil guardauen de hu enfora, qui hauia nom Marti Peris de Mesquita, qui venia apres per seguir son senyor. E en tāt vench dō Sanxo Martines de Luria, germa major de Marti Lopis, e feril per la part dreta de la llança, e mes la li per lo costat destre mig peu per la vbertura del perpunt dejus lo bras. E ell qui anaua dauant nos, que nul hom no anaua dauant entre nos e ell, tan prop li anauem nos, sentis ferit, e atturas, e abraça lo coll del cauall: e nos fom sempre ab ell, e leixas caure ala part squerra del cauall. E nos tantost quant ell se comença de derrocar auallam, e possam los braços sobe ell, e dix li: don Pere Ahones en mal punt fos nat. E ell nons poch dir res, sino quens sguarda en la cara.

● CAPITOL XXVII.

Nos stant aci vench don Blasco Dalago, e dix: Senyor prech vos que nos lexen aquest Leo q̄ veijar nos hem de ço quens ha feyt. E nos dixem li: don Blasco, Deus vos confo-
na perque dieu aytals paraules, q̄ vous dich que si don Pere Ahones ho ferits q̄ ami haurets a ferir, priuar e vedar vos hem. E caualcam lo en vna bestia, e vn scuder que li sofferia son cors. E moris en la carrera ans que fos a Burbaguen-
na. E nos anam nos en a Daroca, e lleuā don Pere Ahones en vntaut a Daroca, e mettē lo en sancta Maria de Daroca. E al exir q̄ nos feyem los dela vila deshon-
raren los nostres homens, aq̄lls qui vingueren apres nos, si q̄ dona vn scuder nostre parent a don Pelegri de Bolas ab vna pedra en les barres, quāt lausa desmentir. E don Pere Ahones tenia en penyora Bolea, e Sobrany q̄ nostre pare lo Rey en Pere
B iij li hauia

Chronica del glorios

li hauia empenyorada. E hauia tant tengudes les penyores que be sen deuria tenir per pagat, e anam lla, e trobam dius que si eren mesos don Ferrando, e don Pere Cornell: e hauia ab ells de LXX. en LXXX. cauallers. E veniem que no hi cuydaueu trobar nengu, e que hi entrassent quels homens eren nostres. E aquells de la vila tenien se ab ells, e eren contra nos, e feyen nos aquell mal que podien: axi com si no fossen lur senyor. E veem quel castell era stablit de gran stabliment de cauallers, e domens de peu, e que hi hauien que menjar de ço q trobaren en la vila be per vn any, fo nostre acord quem en partissem, e que de aqui nos moguessen.

CAPITOL XXVIII.

Nos partint de aqui lleuaren sen les ciutats Darago cōtra nos, ab don Ferrando, e ab don Pere Cornell, e la partida de don Pere Abones. E sobre aço enuiarem per en G. de Muncada que vingues, e ell vench ab tot son poder. E les ciutats Darago eren totes contra nos, sino tan solament Calathaiu. E nos anam nos en a Almudeuer, e stiguem aqui be per tres setmanes. E mudam nos a Pertusa, e enuiam per en R. Folch de Cardona, e vench a nostra ajuda a vn mes passat, be ab LX. cauallers: e ell e son frare en G. de Cardona. E enuiam en frontera contra çaragoça don Blasco Dalago, e don Artal Dalago. E no romas ab nos, sino don Attho de Fosses, e don Rodrigo Liçana, e don Lladro, e el Bisbe de çaragoça germa de don Pere Abones, menals en caualcada, e vengueren a Tremuda a Alcoue, e prengueren lo, e barrejaren lo tot. E aço fonch en quaresma, e donauals per lo mal que feyen perdo, e dauals llicencia de menjar carn qui menjar ne volia. E altra vegada ixqueren los de çaragoça al Castellar, e don Blasco Dalago, e don Artal de Luna eren en Alago, e passarē la ygua de Ebro, e donaren los asalt en aquella serra que es cōsta lo Castellar contra çaragoça: e foren vençuts los de çaragoça, e foren entre morts e presos be trecents homens. E fonch vengut en R. Folch a nos a Pertusa, e hanem pa de aquells de çaragoça, e de Osca, e de cauallers qui eren en la lur ajuda quins hauien comprat en lo lloch de Monssó be dos milia lliures a mesura Darago, e fem almaj. mechs, e anam nos en a Ponçano. E tantost prenguem lo.

CAPITOL XXIX.

De aqui mudam nos a les Celles, e param la lmaljanech: e quant vench a tres dies que hach tirat sen parlar plet vn scuder q tenia lo castell, que li donassem dia, e si dins aquell dia no li haviē acorregut, que ell que tendria lo castell. E fonch acord den R. Folch, e don Rodrigo Liçana, e de dō Lladro, e dō Pere Pomar q prēguessen lo dia, sols q fos breu. E ell demana xv. dies. E nos dixem li, q no lin donariem sino cinch dies. E fonch la conuinença que fossen viij. dies. E dix don Attho de Fosses q passaria ja la ygua, e si sentia nenguns que vinguessen

vinguessen contra nos sempre. venria a nos, ens ho faria saber. E quant vengue al V III. dia nos fom a Pertusa, e fonch nostre consell gran mati. E manam los per la senyoria q̄ haviem sobre ells, que en laltre dia bon mati fossen en les Celles ab lurs armes, e aquell qui no hi seria que fos caygut en pena de tots los bens que haviu en nostra terra. E fem carta desta manera mateixa a Berbegal, e a Barbastre que fossen ab nos tots a aquell dia. E nos com haguerem menat, que era dia de dejuni, vingue don Pelegri de Trosillo, e don Gil per la carrera Dosca, e vengueren sols a scut e a llança: e venien trotant, e de calop aytant com podien, e mostraren los nos, e nols coneguem tro que foren al pont de Pertusa: e speram los a qui ala glebia de Sancta Maria enlo fossar, e vingueren, e dixeren nos: Deus vos salue, veus aci que don Ferrando, e don Pero Cornell, e aquells de çaragoça, e de Osca, venen pera correr a les Celles, e haviem los lexats endret de Vilella, e pensen de venir aytant com poden. E tantoſt manam que ensellassen, e no haviu aqui ab nos sino quatre cauallers. E manam als del consell en pena de traycio q̄ vinguessen apres nos: e enuiam semblantment a Berbegal, e a Barbastre, e sempre anam nos en a les Celles e trobam hi en R. Folch, e en G. de Cardona, e don Rodrigo Lçana, e nostra maynada: e entre tots no haviu ab nos sino de LXX. tro a LXXX. cauallers. E dixem los q̄ armassen lurs caualls, que don Ferrando venia, e aquells de çaragoça, e de Osca venien ab ell. E decontinent tots pensarenſe de armar. E nos ſtant en aço dix nos don Pere Pomar qui era caualler antich, e era de nostra maynada: Senyor vous dare bon consell, aqui hach vn puig q̄ es molt fort, e posau vos hi, e aqui sabran hodes viles, e socorran vos. E nos responguē li: don Pere Pomar nos fom Rey Darago, e hauem lo per nostre dret: e aquests qui venen contra nos ſou nostres naturals, e fan ço que no deuen, per ço car ſe venen combatre ab nos. e nos tenim dret, e ells tort, e Deus ajudar nos ha. E creeu que nos no lexarem la vila menys de mort, o vendre los, e no farem vostre conselleſta vegada: e speram los, e no vingueren a nos, e prenguem lo castell.

CAPITOL XXX.

Epuix tornā a Pertusa, e vench lo Archebisbe de Tarragona per nom Nesparch qui era nostre parent: e quant oy q̄ la terra Darago anaua a mal, e q̄ feyen contra nos ço q̄ fer no deuen, pregans molt caramēt per Deus, e per amor de ell, q̄ nos volguessem fer composicio ab nostres homens, e que ell que pogues parlar entre nos e ells: e nos attorgam loy. E haguda nostra paraula parla lo Archebisbe ab ells, e auch no pogue acabar: car ells demanauen que nos los fessim coses que eren contra nostra Senyoria: e sobre aço hagues a partir. E quant ells vacren que nos haviem preses les Celles, enuiaren nos a dir aquells Dosca per don Marti de Pereyxolo, qui era nostre marino, e altres amichs que nos haviem,

Chronica del glorios

quens acostassent a Osca, e farien a nostra volentat, e queu sabien per cert. E nos anam nos en a Osca, e no volguem armar cauallers: per tal que no se isquiassent per nos. E ans que nos fossent alla ixqueren nos los bons homens de la vila tro a XX. a sancta Maria de Sales, e nos alli rahonam nos ab ells: e dixerem los quens marauellauem molt desta cosa que era, car nos nols voliem sino be. E si hanch lo nostre llinatge los feu be els ama, que nos seriem aquells quilz amariem tant, o mes que ells. E ells quant ho oyren grayren nos ho molt, e dixerem q' entrassent en bon punt en la vila, e farien per nos, axi com hom deu fer per llur senyor natural. E al entrar que nos fem los infants e la gent menuda agueren gran alegria de la nostra venguda, e entram a hora de vespres en la vila. Entra ab nos don Rodrigo Liçana, e don Blasco Maça: e de nostra maynada don Assalit de Gudar, e don Pelegri de Bolas, e daltres molts: e ells nos conuidaren pas, e quant haguem menjat forem alegres, e dixem que be era semblant que farien ço que nos volriem, pus tambe nos acullien.

CAPITOL XXXI.

Quant som gitats nos e los qui jabien dauant nos, vench vn porter nostre per nom G. Darau, e dix que be cent homens armats hauia ala porta. E nos dixem li tolte, nos exim darmes, e tu nos hi vols tornar? per ventura guarden la vila. E ell dix, Senyor dau nos vn scuder vostre, e mostrar loyem. E nos dixem li: lexau nos dormir, q' no pot als esser, sino ço que Deus volra. E quant vingue al mati q' som leuats, e haguem oyda nostra missa, fem cridar consell, que vinguessen en aquell corral, qui es dauant les cases nostres: e aq'ls damunt Arago. E nos stant caualcant, e ells estant dauant hagueren gran consell: e dixem los, Barons be creem que sabeu, e deueu saber que nos som vostre senyor natural, e de llonch temps que XIII. reys ab nos ha hagut en Arago, e bon pus luy es la natura entre nos e vos, molt mes acostadament y deu hauer, que parentesch se allonga, e natura prollongantse streny: e may vos fem mal, nil vos diguem, ans vos hauem en cor de amar e donar en totes bones costumes que hajau hagudes de nostre llinatge, q' les vos farè seguir: e nos queus ne darem de millors, si non teniu de aquelles que sien bones. E marauellam nos de aquesta cosa q' nos nos hajam de guardar de vos, ne gosem entrar en les ciutats que Deus nos ha donades, e nostre pare nos lexa: e que guerra haich entre nos e vos, pesans molt, e pregam e manam vos q' no hi sia: que aço es cosa q' a nos pesa molt. E podeu ho conexer q' aci so yo vengut entre vos, e q' en vos me feu, e en vostra amor, e queus he encor de retenir, e de amar. E sobre aço haguem fuida nostra paraula. E ells resposgueren e dixerem quens

quens agrayen molt aço que nos los haviem dit, e quel consell hauria son acord: e quens respondria. E anarenssen acordar a les cases damunt Arago, e aquest acord dura gran peça.

CAPITOL XXXII.

E Sobre aço nos sperant ells vench missatge al consell, que en Ramon Folch, e les gents de fora que corrien la vila. E nos veem quel consell se reuetava, dixem los: stau segurs, e oyu ço queus direm: e enuiam per aquells qui eren anats, per consellar que vinguessen: e vingueren hi vna partida, e no respongueren a aço que nos los haviem dit. E dixem los: Barons marauellam nos molt per quens renatats per ninguna res, per que aquesta cosa no poria esser que yo stant ab vos nul hom vos gosas fer res: e per vn diner que vos altres perdau, ço que no poria esser nos vos ne smenarem deu. E ells digueren, dieu ho be: e manau ho vedar. e nos dixem, aço vedat es. E enuiam hi tantost, e trobam que no era res: e en tant no feren resposta de res, e lleuarense tots de peus: e nos entram nos ne en nostra casa, e entrafen ab nos don Rodrigo Liçana, e don Blasco Maça, e aquells de nostra maynada: ço es don Assaliet de Guàrdar, e don Rauaca notari nostre: e dixeren que en la vila gitauen cadenes, e tancauen les portes de la vila. E nos dixem a don Rauaca: hauen nengunia lley que tinga prou a vos ne a nos? E ell respos, e dix: Senyor nom par quey tinga prou lley ne dret. E nos dixem li: sabeu hi als? E ell dix, no: mes demanau de consell a aquests richs homens. E nos dixem de consell, e deyen que gran traycio nos feyen: mes no hi donauen altre recapte: e sobre aço dixem nos, yo hi dare millor consell q esser hi puça: que enuiare ala carniceria a fer comprar moltons, e ells cuydarse han que adobam de menjar: e vos feu ensellar, e anauos en, e aço sia de feyt: e yo enuiare per mon cauall, e per mon gonyjo, e per mon perpuny, e per mes armes: e siau ades en la plassa tots aparellats, e la cosa feuse axi. Si que vingue don Rodrigo Liçana, e don Blasco Maça: e no fom sino tro a cinch cauallers. E deuallam per aquella porta per bon hom ix a la lssola, e al cami de Bolea. E trobam la porta tancada, e trobam vna fembra que dix, quels lurats hanientancada aquella porta. E nos dixem a un scuder, a bon es la porter? E ell dix, alla dalt sol estar. E enuiam hi dos scuders nostres, e deuallare lo: e vingue tot descolorit. e nos demanā li, qui te la clau de aquesta porta? E dix ell: senyor los lurats la tenen. e nos dixem, ara daula tost, sino dar vos hem de la spasa per la testa queus matarem: e fem pijar ab ell aquells, e portaren la clau, e portaren lons pres altra vegada ab la clau, e fem obrir la porta ab mes homens: e nos atturamnos a la porta tro que vingueren los cauallers. E quant foren venguts exim de fora, e dixeren nos quens hauien rettengudes adzembles scuders de dins. E nos dixem a xxx. o xxx. homens de Osca qui estauen ab nos

B v de fora

Chronica del glorios

de fora, que en la vila enuiassen vn hom en quens trametessen tot quant hauien pres a nos en la vila, sino q̃ nos los ne menariem presos tots ab nos. E ells enuiaren nos tot ço que hauien en la vila. e nos anam nos en per la Iffola en ius, e trobam en Ramon Folch, e en G. de Cardona ab tots los altres cauallers, e nostra companya, e don Attho de Fosses plorant, que cuydaua quens haguessen rettenguts. E els homens Dosca hauien ja enuiat a don Ferrando, e als de çaragoça que vinguessen, que ells nos tenien en Osca.

CAPITOL XXXIII.

Aço passat anam a Pertusa, e nos stant aqui don Ferrando, e en G. de Muncada, e don Pere Cornell venguerensen a Osca, e aqui parlaren pleyt entre ells, que senauenrien ab nos, e ques tenien fort per errats de ço que feyt hauien. E plague molt a nos e a nostre consell les bones paraules quens enuiauen a dir. E demanam los en qual manera volien fer aquest pleyt ab nos. E ells dixeren, que exirien a aquella ferra, que es sobre Alcala: e nos que exissem ab set que fossen de nostre consell, e ells que venrien sis, o set: e que lexarien tota l'altra companya. E encara dixeren, que ells be vingueren a Pertusa, mes hauien paor que algun auol hom nols mogues batalla, e volien ab nos parlar axi com a vassalls deuien parlar ab lur senyor natural, e que ans ques partiessen de nos farién en tal guisa, que nos seriem pagats de ells. E axi com fo empres se segui, e exim a les vistes, nostres perpunts vestits e les spases cenydes: e vingue ab nos en Ramon Folch, e en G. de Cardona, e don Attho de Fosses, e don Rodrigo Liçana, e don Ladro fill que fonch de don Pere Ladro qui era hom noble e de gran llinatge, e don Assalit de Gudar, e vn caualler nostre de qui nons membra lo nom, e don Pelegri de Bolas. E de la lur part vench don Ferrando qui era oncle nostre, en G. de Muncada pare de don Gasto, e don Pere Cornell, e Ferran Peris de Pina, e altres que eren de la lur part qui a nos no membren. E don Ferrando comença la raho, e dix axi: senyor nos som venguts aci dauant vos, e pesans molt aquesta guerra que es stada entre nos e vos: e som venguts aci per partir nos de aquella, e pregam vos quens perdoneu, que volentat tenim de servir vos, yo e en G. de Muncada e don Pere Cornell, e tots aquests qui son de la nostra partida, que mal hauem pres per vos: e feyt ne hauem per quens pesa molt. E si los mals se hauien a smenar, nos nols vos poriem smenar: y a vos seruos hia poch, e a nos seria gran smena: perq̃ mester hi ha merce. E encara nos volem de mes pregar, que vos seruint vos quens fassau be, que a mi tengut ne sou per lo parentesch que tinch ab vos, e don G. de Muncada, per ço com Rey de Spanya no te tant honrrat vassull com vos de ell teniune, que tant lo pusca servir: e ab aço feu fi a sa paraula. E puix dix don G. de Muncada: senyor lo deute que yo he ab vos nul hom del

mon

Rey en lacme Fol. xiiij.

mon nou sap millor que vos, car nostre linatge el comte de Barcelona ha feyt per nom aquest nostre linatge. E yo la merce de deus he mes quels altres, car tinch la riquesa de Biarne de Castunya, ço que nengu dels altres no hach: e tot ço que yo he ne pore haüer metre en vostre seruici. E ço que yo feya Deus qui sap totes coses sap ço que yom pensaua fer vostre profit e vostra honor: mes puix veig que a vos no plau, a mi no plau: e tinc me per errat de ço que feyt he, e demanam vos merce senyor, quem perdoneu a mi e als altres qui en aquesta cosa han estat: car fas vos saber que nul temps no guerregare ab vos: car yous tinch pertal que ami, ne a mos parents no fareu tort, ni a mos amichs: e com ho fesseu pregant e ab amor yous vendre, e ab lo bon seruey que yous fare: e açom deu valer ab vos. E feu si a la sua paraula. e sobre aço dixem los nos quens acordariem: e partiren se de nos, e dixeren aquells richs homenis qui eren ab nos, q̄ be nos ho mostrauen e ab gran deuocio, e que feya apendre. E sobre aço fem los tornar, e dixem los: de ço que vos nos hauem mostrat e ab gran deuocio som nos pagats, e prenem la bona voluntat en smena, e volem vos retenir en nostra amor e en nostra gracia. E vengueren los cauallers que stauen lluny de cada vna de les parts: e saberen la passada composicio que feyta hauiem, e foren tots alegres e pagats. E aço passat anamnos en a Lleyda.

CAPITOL XXXIII.

Quant vingue passat vn any e mig, o dos, nos stant en Lleyda vingue la cõteissa Durgell que fonch filla del comte Nermegon e de la cõteissa de Sobirats q̄ era estada muller den Aluer Perce: e partiren se per paratesch, e no hague nengü fill dell: e hauia nom Naurembiats. E nos acullim la be, e manam a nostres homens que la honrassen e acollissen. E quant vingue que hague stat dos dies anam la a veure, e en G. de Ceruello senyor de Luneda era en consell de ella, e per ell feya mes que per hom del mon. Aconsellauali en ses faenes, per ço car ell hauia haguda la mare della per muller, e car ell era hom antich, e dels pus sauis de Spanya feya per son consell tot ço que ella mostraua a nos ne als altres. E ell procuraua en sos ops e en tot ço que ella hauia mester. E dix ella an G. de Ceruera quens mostras la raho per ella. E dix en G. de Ceruera, dona mostrau lans, que millor ho sabreu dir que yo. E feren la mostrar a ella, e dix nos com ella era venguda a merce de nos, per ço com sabia e axiu deyen les gents, que en nos trobaria dret e merce. E era venguda a nos per ço car prenia gran tort en nostra terra, e que tota la terra sabia que ella era filla del comte de Vrgell Nermengon, e que aquell cõdat pertanyia mes a ella que a ningun altre: per ço car ella era filla, e no hi hauia fill ne filla mes, sino ella: e quens pregaua amor e merce, que nos que volguessem sa dretura, que menys de nos de altre hom del mon no la poria hauer. E en G. de Ceruera e en Ramon de Peralta empararen la sua raho per ella. E en Ramon de Peralta

Chronica del glorios

no hauria volgut retre Muntmagastre, fins tant que la comptessa vingue: e quāt ella fonch venguda donali Muntmagastre: e aquell dret quel compte hi tenia, e retench se posat de quatre castells, e tornaren sen sa nos. E dixerē, senyor aquesta cosa es offici de Rey, que aquells qui no poden hauer dret per altri, que ell los do: car Deus vos ha mes en son lloch per tenir dretura. E aquesta dona que es venguda dauant vos es de gran llinatge de pare e de mare axi com vos sabeu, e que sia destrocada dels bens de son pare en vostre regne e en vostre poder, veus a demanar merce que li torneu la sua cosa, e ço que son pare li lexa: e ella es tal per bones costums que ha en si, que li deu valer ab vos: e de aço clamam vos merce ab ella ensemps, queu dir millor que nos son. E en Ramon de Peralta dix entre si. E nos responguem los, que les pregaries eren justes, e que hi hauriem nostre acord, e que hi fariem ço que fer hi deuriem. E demanam de consell al bisbe de Lleyda per nō en Bñg. de Ril, e en G. de Muncada, e en Ramon Folch, e en G. Ramon frare den Muncada e pare den Pere, e don Assalit de Gudar, e don Garcia Peris de Mexcats, e los Prohomens de la ciutat de Lleyda. E pregaren nos que li donassem per rahonador en G. çaçala. Ellauors ella li dona lo dret dela Caldera de Lleyda que tingues de sa vida: e no valia llauors doscents sous de renda, e apres puja a mes de tres milia sous.

CAPITOL XXXV.

Fonch lo acord del bisbe, e dels richs homēs que citassem lo cōpte de Vrgell per nom en Guerau de Cabrera, que vingues a nostra cort per fer dret a la comptessa: e que fesssem les citacions totes tres, axi com se deuien fer: e a la primera citacio que hom li feu no vingue, e auans que donassem sentencia entre ell no enantassem: car aço era forma de dret. Tornam a ella, e dixem li que aço no podiem fer, sino axi com ordre de dret volia: e axi ho deuia ella voler e son consell. E haguem acord que citassem en Guerau de Cabrera qui tenia llauors lo cōptat de Vrgell. E quant lo haguem citat vingue al dia. E en G. de Cardona frare den Ramon Folch qui fonch Mestre del temple per procurador den Guerau qui tenia lo cōptat de Vrgell: e dix a nostra cort, e dauant nos, q̄s marauellaua molt en Guerau cōpte de Vrgell: e tots aquells qui esta cosa oyen, que daço que ell hauria tengut xx. o xxx anys, e menys de clams: e stant ella viua que may no li fonch demanat, que ara li fos mes en questio e en demana, e que no era tengut quens degues respondre. E pregans que no li fesssem esta demana, car molt era noua, e q̄ ell no era hom aqui hom degues demanar tant noua demana com aquesta era e tant esquiua. E en G. çaçala dix aquesta raho per la Comptessa: senyor en G. de Cardona es prohom e de grā llinatge, e honorat, e marauellas de aquesta demanda. Major marauella es, que hom diga que no fara

far a dret a tant bona dona com la Comptessa, e que deman dret en vostra cort e que ell diga que non fara, diu contra rabo: e Deus senyor vos mes en son lloch, q̄ aquells qui justícia ne rabono trobaran que vós lals donau: e la Comptessa q̄ aci es pregaua que la hi doneu. E en G. de Cardona dix: yo no vinch per aldre ne per pledejar, mes per dir ço quem castigauen. E dix en G. de Muncada, teniu vos procura ningua den Guerau? E ell dix, no: mes ço de quem castigaren vos he dit, no hi so vengut per aldre, e ab aço men yre. E dix en Ramon de Muncada, sperau vós quel Rey haura son acord, e respoñdru a aço que dit hauen. E partiren sen dauant nos, e haguem nostre acord e hagut acord dixerē que fessem nos la reposta, e dixem li: en G. de Cardona, vos no hauen portada aci procura alcuna den Guerau: altra vos no volem respondre a justícia. Volem encara saber, vos si volem respondre a la demana quen G. saçala vos fa. E ell respos e dix, que no hi respondría aldre. e nos dixem li, nos ho farem donchs axi com fer se deu: nos lo citarem altra vegada, e seran tres. e si volfer dret nos lo pendrem, e si no nos auentarem contra ell axi com justícia vol. E ab aytant ell sen ana, e nos fem li altra citacio: e vingue en G. de Cardona al dia.

CAPITOL XXXVI.

Fora casa den Ramon nostre reboter, e tota la cort: e els richs homes scoltaren en G. saçala quis lleua en peus, e dix: Senyor prech vos quem saçau scoltar, Deus volgue que en aquest mon fossen Rey, e donau aquest offici, que tinguessen dretura a aquells qui mester la hauen, especialment a viudes, e orfens: car la Comptessa no hauia acorrer si a vos no, per dues rahons es venguda dauant vos. la vna car aquella demana que ella fa es en vostra terra, la segona car vos li podeu donar consell, e no nenguna altra persona del mon, per que ella vos demana de merce axi com ho deu fer a bon senyor que vos li saçau respondre an Guerau, o an G. de Cardona qui ve aqui per ell: car en aquest feyt ha uem dos dies donats, e per defalliment de ell vos ne vostra cort no hi poten auent: ara aquest es lo tercer dia hon prega la Comptessa axi com de senyor de qui spera be e dretura que trobi dretura ab vos: de aquesta manera, que si en G. de Cardona no es vengut aparellat do fer dret, que vos que enantareu contra en Guerau, e contra las sena bens, si que la Comptessa puixa venir a compliment de dret dela demana que li fa. E dix en G. de Cardona, ay en G. cuy dau vos que per vostra pledestia que hauen portada de Bolunya que lo Compte perda son comptat? E dix en G. saçala, yo no deman sino justícia per la Comptessa, e si justícia tenim, tenim fía: gaudendo Rey que ell lals dara, e en mantenir sa justícia no men lexaria per vos. E dix en G. de Ceruera, e com en G. de Cardona no hi fariem sino aço? E ell dix, sapau en G. de Ceruera q̄ ja per plet no perdra lo Compte son comptat, aldre hi haura mester

Chronica del glorios

meſter. E dix en G. de Ceruera, e aldre hi ſera. E dix en G. de Cardona, ſenyor feu meguiar. e no hi farieu aldre? dixem nos. e ell dix que no. E reſpos en G. de ceruera, per maſe ſi haureu a fer aldre no ſou tant brau. Ara dix en G. de Cardona, ſera com Deus volra, e comanáuſ a Deus.

CAPITOL XXXVII.

Nos enuiam tantots vna carta a Tamarit que hi fossen a vn dia ſabut ab ſes armes, e ab conduyt de tres dies a Albefa, e nos ſeriem alli. E dixem an G. de Muncada, e an Ramon, e an G. de Ceruera que ab lur llinatge vingueſſen ab nos, e yriem ſobre en Guerau. E mentre que les cartes anaren ſonch don Pere Cornell ab nos, e foren Xij. cauallers: e anam a Albefa, e no hi trobam los de Tamarit, ne los altres, ſino tant ſolament en Bertran de Calagang ab LX. o LXX. homens dapeu: e peſans molt quant los de Tamarit no hi foren. E els de la vila de Albefa tingueren la vila ſtablida ab ſciuts e ab llances, e ab altres armes. E nos dixem, e com la vila tenen ells? E tantost lexiem los caualls als ſcuders, e auallam e prenguem noſtres armes, e anam los combatre, e lleuam los la villa. E quant los haguem lleuada la vila acap de vn poch anauen e venien aquells de Tamarit, e feren nos parlar plet al ſol poſt, quels aſſeguraſſem, e tēdriem nos lo caſtell, en que en fe de nos romandria. E quant vingue al mati donaren nos lo caſtell.

CAPITOL XXXVIII.

Moguem daqui e dixem, anem nos en a Menargues que en ans que ho ſapien los haurem leuat molt del ſeu: e foren nos vèguts cauallers de noſtra companya, ſi be q̄ ſom XXX. cauallers, e anam nos en a Menargues: e dixem a la companya, atturau vos, e nos yrem auāt ab tres, o quatre cauallers de noſtra companya, e ſonch en Rocafort, e tres altres cauallers q̄ nons membra: e els homens ſen eren tots ja pujats al caſtell ab lurs armes, e ab tot lo ſeu conduyt que podien traure de la vila. E ſom a la porta del caſtell, e dixem los, Barons be ſabeu que la Comteſſa es voſtra dona natural, e ella no vol pus voſtra deſtruccio, ne que muryrau aqui, ne que perdau del voſtre coſa ninguna. Deuallau a voſtres caſes e nos aſſegurar vos hem per nom della e de nos, que nous farem mal: ans vos defendrem contra tots homens. E dix hu dells, ſenyor e que farem nos del caſtell quens ha acomanat en Guerau de Cabrera? E dixem, vos be ſabeu que mes val la noſtra ſenyorria que de hom del mon: e nos guardar vos hem, que no fareu res contra ſe, e deuallau en bon hora, e nos vos prenem ſobre noſtra ſe. E dix hu dells, puix lo Rey ho diu faſam ho. E anans que obriſſen.

Rey en lacme Fol. xvj.

obriſſen la porta dixerem nos, e dieu nos vos que ſobre voſtra fe auallẽ? Si, dixem nos. e ells deuallarenſen ab ſes armes, e ab la roba: e nos enuiam per los cauallers, e vingueren: e quāt veeren que los cauallers eren tant pochſ tinguerenſen per dolents. Enos no tenim carn ne no voliem pendre dells, e ſobre aço enuiam be XX. cauallers que corregueſſen a Balaguer, e portaren nos entre vaques e vedells tro a ſetze: e compram lopa e lo vi, e haguem carn tro a tres dies.

CAPITOL XXXIX.

Entant vingueren nos compayes de Cathalunya, e de Arago, e forem fins a doſcents cauallers: e haguem homens de peu fins a mil, e fom Almezola al cap del terç dia: e nos en Linsola, laltre dia demati fonch hi en Ramon de Muncada, e armas tota la caualcada per combatre. E ells empararen tota la vila, e vingue en R. de Cardona e dix: conſellar vos hya ſenyor que nols combatreſſeu, que de bons ſeruentſ hi ha, e nous valria la preſa de la vila lo mal que vos hi porieu pendre, ne fer a la caualcada, e lexauem parlar ab ells e veure ſius ne pore traure bon partit. Enos nol volguem ſcoltar, e anam nos en a la vila e combatem los: e nos apeu ab aquells combatadors prenguem la vila, e els homens empararenſen en la força hon hauia vn torra molt bona, e Albacar: e aquell dia mateix donarenſen, e quant ſe foren donats en lo altre dia ſtablim noſtre caſtell.

CAPITOL XL.

Puix anam nos en a Balaguer per aſſetiarlo, e paſſam loriu a vn lloch qui ha nom Almata, e param hi tantost dos foneuols: e fo aqui en G. de Muncada, e en G. de Ceruera, e richs homens de Arago: e foren ab nos fins a CCC. cauallers. E quant haguem ſtat huyt dies en aquell lloch vinguent vn miſſatger de Menargues, e don Pere Palau qui eren dels millors homes de la vila, e dixeren que ſi nos voliem acabar lo feyt de Balaguer que enuiameſſem per la Comteſſa, que vingues que era en Leyda: e ella quels demanas per la naturala que hauien ab ella, car eren ſtats de ſon pare, que li reteſſen la vila, car lur dona acorde farem ço que fer deurem, e no res als. E reſpos vn caualler de part de la Comteſſa, e dix: Barons la Comteſſa vos agraeix molt quant dieu que fareu ço que fer deuen, e aqueſta ſperança te en voſaltres. e entant tornarenſen la Comteſſa a la caualcada, e enuiaren nos a dir al veſpre per aquell ſcola qui anaua entre nos e ells, que molt be hauiam feyt. E trameteren nos a dir quens acordameſſem nos e ella e ells aguiar en que vn rich hom tingues Balaguer per en Guerau e per la Comteſſa, que ells no goſſauen deſfengar, per ço car tenien grã poder al caſtell, e non porie
acabar

Chronica del glorios

acabar de tot entor, mes sols quel Compte ixques fora la vila per ninguna raho que ells treballarien quel castell e la vila donarien a la Comptessa.

CAPITOL XLI.

Vn mati los prohomenes de la vila parlauen en vn terrat, e en Guerau feu parar vna ballesta a vn ballester, e feu li tirar vna sageta en lo consell hon estauen, e no feri ningu. E com, dixerren ells, e ab sagetes nos tiren hon nos defenem lo lloch, e fem ço que fer no deuem per amor dell. E enuiaren li dos prohomenes, que molt se marauellauen de ell, car ell los tiraua, e ells stan en perill de mort per lo Rey quils tiraua la orta, e quils staua desus: e que si axi ell ho deuia fer que altre consell hauien a pendre. E en Guerau de Cabrera, e en G. de Cardona, e lur consell veeren quels homens de la vila volien attenyer a la Comptessa ço que ella los hauia enuiat a dir, e ques consellauen menys de ells, e que res no sabien de lur consell, feren parlar plet a nos que metrien lo castell en poder den R. Berenguer de Ager: e que fos vist lo dret en poder nostre entre ells e la Comptessa. E els homens de la vila enuiaren nos missatge queu fesssem, que tot ho hauia guanyat, sols que lo Compte ixques defora. E nos parlam ab en G. de Muncada, e dixem li que aqueit plet nos volen fer: ço es a saber que donarië lo castell en ma den Ramon Berenguer Dager, e ell queltendria en facultat, e que aquell qui guanyaria lo plet entre en Guerau e la Comptessa que donas lo castell. E respos en G. de Muncada e dix, ço nou tinch yo per cosa que vos ho dejau fer, q̄ puix vos sou aquí mestre es que acabeu tot lo nostre entenimēt, e que nous partixcau de aquí fins q̄ lo lloch sia nostre. E nos no li haviem descubert encara ço que haviem parlat nos ab los dedins: e dixem li, en G. mes valginy que força: jatsia que vos digau ço que dir deuen, vull vos descubrir lo segret hon vull fer yo ço queus dire: Los millors de la vila han parlat ab mi, e han me dit quem daran la vila e lo castell: e per ço vingue la Comptessa aquí. E fach vos saber que si aqueit castell ve en poder den Ramon Berenguer Dager, tantoit com en Guerau ne sia fora tingau lo castell per meu, e la vila: e nous caldra hauer sguart aquella feeltat que venga en son poder, ans lo perdra ades. E dix ell, e dieumo vos axi hoc? Dixem nos, e axius ho diem, que ades ho veureu.

CAPITOL XLII.

Entant enuiam missatge an Guerau de Cabrera, e als de la vila que atorgauen la feeltat qui tingues en R. Berenguer Dager. E en Guerau no tenia lo seny de Salomo, e donas por dels de la vila, e hauia vn atzor mudat molt belle molt bo, e pres son atzor en la ma e passal pont, e tantoit enuians missatge en Berenguer de Finestres que era appellat de lliurar lo castell an Ramon Berenguer Dager. E els de la vila enuiaren nos missatge

missatge que trametessém nostra senyera, e que ells la posarien en lo castell. E enuiam cinc h scuders, e vn caualler qui anaren ab bandera qui tenien cuberta, e vna llança que portauen, que la posassen quant seria al castell. E en Berenguer de Finestres parlaua ab nos, e deya que enuiassém an R. Berenguer Dager, e que prengues homenatge, e que prengues lo castell en la feultat. E nos hauiem enuiada ja la nostra senyera en lo castell: e nos teniem lo a paraula, e ell pensauas quel delliu-rassém quel compte sen volia exir. E nos anauem mirant quant veuriem nostre senyal en lo castell, e veem lo, e dixem li: en Berenguer de Finestres anar vos ne po-deu de buy mes, q̃ Balaguer es nostre. Com vostre, dix ell: e nos dixē li: guardau ho que vens la nostra bandera en lo castell. E ell tingue gran vergonya, e gran dolor, e anassén. Si que may no dix res: e el compte anassén a Muntmagastre.

CAPITOL XLIII.

Haguerem per consell que enuiassém a Agramunt an G. de Cardona, e ab ell. XV. cauallers anaren alla. E quant oyren los de Agramunt que plet se parlaua entre nos e Balaguer, parlaren ab en R. Iassa de Gramunt, e ab altres de la vila: que si la comptessa venia a Agramunt que lo hi darien. E aço parlas ans que Balaguer fos pres. E en G. de Muncada feu ho parlar an R. de Perexens. e dix en R. de Muncada a nos, e ala comptessa, e an G. de Muncada, e an G. de Ceruera, e a nostre consell, que si Balaguer era pres que pensassém de anar a Agramunt: que en Berenguer de Perexens era vengut a ell, e queu hania feyt, e acabat quel nos darien. E quāt haguem lliurat lo castell de Ba-laguer ala comptessa anam nos en ab ella en Agramunt, e posam en la costa de la ferra de Almenar a vista de Agramunt. E quant oy en G. de Cardona q̃ nos erem en aquell lloch, exissen de nuyt atrenuyta. E quant hoym dir que ell sen fonch exit al mati lleuam nos, e ixqueren los homens a nos, e entram nos en Agramunt, e po-sam la comptessa dins lo castell.

CAPITOL XLIIII.

Enuiarē nos missatge de Ponç q̃ hi anas la comptesa, e fonch nostre acord q̃ hi anas. E nos no hi volguē anar, perço cō nos haviē desafiāt an R. Folch quiltenia per nos, e nons erē desexit de ell, ne ell de nos. E ana hi la cōptesa, e troba la vila erma, e ana ab ella en G. de Mūca-da, e en R. de Muncada, e tota la gent nostra de nos en fora, qui romanguē ab xv. cauallers. E exiren los de la vila ab homens a cauall, ab aquells qui eren ab ell. E
C aquells

Chronica del glorios

aquells altres qui anaren ala comtessa armaren los caualls, e brocaren los fins q̄ls embarreraren prop lo castell. E segons que a nos dixeren, hauria hi millor feyt darmes en Br̄. Dezlor frare del sagrista de Barcelona. E aquel dia mateix al vespre enuiaren nos missatger en G. de Muncada, e en R. de Muncada, que anassem alla en totes maneres: que si nos hi anauem lo castell hauria tantost la comtessa, e que en altra manera nol poria hauer. E dixem nos, com irem nos, q̄ nons som desexits den Ramon Folch, e ell te lo castell? E ells dixeren, sapiats que si vos no hi anau la comtessa no haura lo castell. E dixem nos, que hi farem nos quant hi serem? e ells dixeren, ab que vos los digau, e conselleu que donen lo castell ala comtessa dar lan. E dixerem nos, aço farem nos, saluat lo dret den R. Folch, si nengun dret hi ha. E sobre aço anam alla, e fem lleixar los caualls, e les armes de tots aquells qui anaren ab nos. E al mati q̄ nos hi fom deuallaren dels homens dela vila a nos be XX. e el Castella ab ells. E dixem lus perque haviẽ enuiat per nos. E dixeren ells, volem demanar de consell del castell quen farem, ne que no? E dixem nos: consellam vos en aquesta manera, que nos, e la comtessa prometam al Castella, e a vosaltres que lo dret que en Ramon Folch deu hauer, e te en aquest castell, que sia saluo. E que vosaltres assegureu a nos, q̄ pus ella cobre lo altre comptat per juhi de nostra cort, e per dret, e per raho, e els altres li ho attenyen, que vosaltres que li attengau, que li dareu son castell. Et tantost donaren lo, e enuiam a Oliana, e quant saberen que lo castell se hauria donat, donaren sen tãtost ala comtessa: e no volien re demanar en lloch de nos per lo dret que ella hi tenia.

CAPITOL XLV.

Passat mig any nos anã ala ciutat de Tarragona, e voleb nostre senyor que menys de cort que nos haviem aplegada, ne que nos no haviem manada foren ab nos la major partida dels nobles de Cathalunya, e per nom don Nuuo Sanxis qui fonch fill del compte don Sanxo, qui fonch fill del compte de Barcelona: e en G. de Muncada, e el compte de Ampuries, e en Ramon de Muncada, e en Guerau de Ceruello, e en Ramon Alamany, e en G. de Claramunt, e en Br̄. de Santa Eugenia senyor de Torrella. E conuidam en P. Martell ciutada de Barcelona qui sabia de mar molt, e a tots aq̄ls nobles qui erẽ ab nos aqui. E quãt haguem menjat nos lleuaren sen per paraules entre ells, e dixeren, quina terra era Mallorques, ne quant te son regne. E demanaren ho an P. Martell, per ço cõ era cõpte de Salses: e en P. Martell dix los q̄ls ho diria, per q̄ ja hi era stat vna vegada, o dos. E ymaginaua q̄ la Illa de Mallorques tenia fins a M. milles, que la voluien en torn: e Menorca era contra la part de Serdenya, contra aquella Illa que era apart de Grech. e Euiça, que era ala

Rey en Iacme. Fol. xviii.

era ala part de Garbi. E Mallorques era cap de les altres Illes, e feyen ço que lo senyor de Mallorques los manaua: e hauia hi vna altra Illa en la qual habitauen Sarrahins, que hauia nom la Fromentera: e era prop de Euiça. E hauia defreu de mar entre Euiça, e la Illa Fromentera vna milla. E quant haguem menjat vingueren denant, e dixeren: Senyor nos haueu demanat an P. Martell de ço que creem que a vos plaura, de vna Illa que ha nom Mallorques: e en aquella Illa ha Rey, e deus aquell regne ha altres regnes, ço es Menorca, e Euiça. E aquestes son subjugades al Rey de Mallorques: e ço que Deus vol, nou pot negu desuiar ne tolre, e plauraus, e tendreu per bo que vos aquella Illa conquiraui, per dos rahons. La primera, que vos ne valreu mes, e nos. L'altra que sera molt marauellofa cosa a les gents que oyran aquesta conquesta, que dins en la mar prengau terra e regne, hon Deus lo ha volgut formar. E nos scoltam les lurs paraules, e plagueren nos molt: e responguem los, molt som contents de aquest pensament, que vceem fer a vosaltres: que ço que nos hi hajam ha fer no romandra. E en aquell lloch mantinent haguem acord, e consell que fessim nostra cort general, e del Archebisbe de Tarragona, e dels Bisbes, e dels Abats, e de aquells richs homens que desus haueu dit, e dels ciutadans de Cathalunya, e que aquell dia fossen a Barcelona ab nos.

C A P I T O L X L V I.

Quell dia, en lo qual nostra cort hauiem mandada fom en Barcelona, e els Bisbes, e els richs homens ay tambe. E quant vench en laltre dia que la cort son ajustada: foren tots al nostre palau antich, lo qual lo compte de Barcelona feu bastir. E sobre aço quant foren tots dauant nos començam nostra paraula, en esta manera. Illumina cor meū domine spiritu sancto. Hon nos pregam nostre senyor Deus, e la verge sancta Maria mare sua, que nos puixcam dir aquelles paraules, que sien a honor de nos, e de vos, que les escoltarets, e que sien a plaer de Deus e de la sua mare mado-na Sancta Maria, car nos vos volem parlar de bones obres: e les bones obres venen de ell, e que les paraules que nos vos direm placia a ell que nos les pugam dir ab acabament. Certa cosa es quel nostre neximent se feu per virtut de Deus, car no volent be nostre pare a nostra mare, fo volentat de Deus que naixquem en aquest mon. E quant nos dixeſſem a vos les condicions, e les marauelles q foren al nostre neximent grans serien: mes lexē nosen, car al començament de aquest libre ne hauē parlat. Mes beu sabets per cert que nos som vostre senyor natural, e som sols menys de frare, e de sor, q no hach nostre pare en nostra mare. E vingüē entre vos joue de jouent de sis anys e mig: e trobam Arago, e Cathalunya torbats,

Chronica del glorios

que los vns venien contra los altres, e nos acordauen en re nenguna, que ço quels vns volien nou volien los altres. E per lo mon huiets mala fama per les coses que eren passades. E aquest mal nos no podiem adobar sino per dues maneres, per la volentat de Deus, quins endreg nostres feynes, e que comencem tals coses, que nos, e vos a ell vinguen a plaer: e que la cosa sia tan gran, e tan bona que la mala fama ques entre vos, ques tolga, car la claror de bones obres desfa la scuredat, hon nos vos pregam molt charament per dues rahons: la primera per Deus, la segona per la naturalea q̄ nos hauem ab vos, q̄ vos quens donets cōsell e ajuda en tres coses. La primera, que nos puixcam nostra terra metre en pau. La segona q̄ nos puixcam ser uir nostre senyor en aquest viatge, que volem fer sobrel regne de Mallorques, e les altres Illes, que pertanyen adaquella. La tercera, que hajam consell dauer en manera, que aquest feyt puixcam complir a honor de Deus. E aço dit faem fi a nostres paraules.

CAPITOL XLVII.

Lleuas lo Archebisbe de Tarragona per nom Nesparech, per prechs quels richs homens li faeren que volien que parlas primers. E respos nos en aquesta manera: Senyor be conèxem que vos sots vengut jove entre nos, e que hauets ops consell gran a tant grans paraules, com vos hauets proposades a qui: e nos acordar nos hem, e respondrem vos en tal manera q̄ sera honor de Deus, e de vos. E en G. de Muncada respos per los nobles, e per ell, e dix, que graia molt a nostre senyor lo bon propòsit q̄ ell nos hauia donat. E car la cosa era gran, e de gran noblea, no podien respondre menys de gran consell: mes açous diem dauant tots quel consell sera tal que vos lo deurets pendre, e nos donar. E dixeren los de les ciutats en Bñ. Girart, qui era de Barcelona, qui respos per ells, e lleuas en peus, e dix: nostre senyor Deus qui es senyor de vos, e de nos vos ha mes en cor, e en volentat daquesta bona paraula q̄ vos nos hauets dita. E placia li q̄ nos puixcam respondre, en tal manera q̄ vos puixcats cōplir vostra volentat a honor de Deus, e de vos, e haurem nostre acord, e ab ells ensemps respondrem vos. E dix Larchebisbe, la clericia sacordara a vna part, e els richs homens a altra, e les ciutats hauran son acord per si. E tengren ho tuyts per bo: e en aq̄sta manera aql dia partis la cort. E ells acordaren sen, e al tercer dia resposeren nos, e sobre aço fom en segret consell a vna part, e foren hi los richs homens, e parlaren ab nos, ans q̄ Larchebisbe, ne els Bisbes. E lleuas lo compte Dampuries en peus, e dix: Senyor aço vs dire ans dela resposta queus deuen fer los vostres bons nobles, si homens del mō han mala fama, nos la hauem, de bona que la soliem hauer. E vos sots vengut entre nos, com nostre senyor natural. E es mester q̄ façats tals obres ab ajuda de nos quel prets

prets que hauem perdut quel cobrem, e ab aquesta manera lo cobrarem si vos prenets vn regne de Sarrahins ab ajuda de nos, qui sia dins mar. E tota la mala fama que hauem toltrem de nos, e sera lo millor feyt que Christians faessen cent anys ha. E val mes que nos muyram, e que cobrem lo bon prets que soliem hauer, e la bonea que solia hauer nostre llinatge, e nos: que viure en aquesta mala fama en que som, per queus dich entotes guises del mon per mon consell se faria aquest feyt. E a aquesta paraula quel compte Dampuries hach dita sacordaren tuyts, e cascun dix bones paraules: axi com podia tocants al endrecament del feyt. E aquella vesprada fo empres que al mati fos cort general, e que respondrien ells primers per tal que anegassen la clericia, e els ciutadans, e enuiam per los richs homens, e al Archebisbe, e als Abats, e als Bisbes que fossen deuant nos per lo mati, per fer a nos la resposta que fer deuien.

CAPITOL XLVIII.

Quant vench al matiles misses celebrades matinals tuyts vingueren ala cort, e donaren la paraula an G. de Muncada, e que la mostras segons que ells hauien acordat. E ell lleuas de peus, e dix: Senyor vera cosa es que Deus feu a vos per regir a nos per tal queus seruissim be e llealment. E nous portiem servir be ne llealment, si vostres prechs e vostra honor no punyauen a fer a tot nostre poder, car lo vostre punyement es punyement de nos: e el vostre be aconsignos: donchs be es raho que quāt aquests dos bens se acorden que nos lo dejam voler, e en semblant daquest feyt que vos nos hauets parlat de conquerir lo regne de Mallorques, qui es dins mar queus sera major honrrament q̄ sin conquerietstres enterra: e en la vostra honrra deuem punyr sobre totes coses del mon, hon nos vos diem sobre els tres consells que vos nos hauets demanats q̄ metats pau en vostra terra, e queus ajudem en guisa q̄ aq̄st feyt se puga cōplir a honor de vos, e de nos: primerament q̄ façats pau e treues per tota Cathalunya, e aquells qui hi volran esser quels metats en scrit. E don Nuuo qui es aqui, qui es net del compte de Barcelona sera en aquesta conquesta en vn ab vos, per dues rahons: vna per lo bon parentesch que ha ab vos, altra per les bones obres que volets fer. E si algu no hi voleffer de Cathalunya nos li farem esser sili pesa, o li plau. E de mes volem que prengats lo bonatge sobre nostres homens: e donam vos ho en do, car ja altra vegada lo hauets pres per vostre dret, axi com es vsat dels Reys, quel prenguen vna vegada. Mes aquest vos donam per gracia, e per amor: per tal que vos façats be vostres feynes. E profir vos que yo, e mon llinatge vos irem servir ab CCC. cauallers armats, e aq̄lls tant tro que Deus vos haja donada la Illa de Mallorques ab les senyories de les altres Illes, que son entorn de Mallorques, e de Euiça: e nons partirem de vostre la

Chronica del glorios

con que esta sia complida, e don Nuuo, e els altres diran cascu per si la ajuda queus faran. E pregā vos q̄ pus nos vos fem estes tres coses per vos, quens donets part en la cōquesta que vos farets ab nos, e ay tambe en les coses mouents com en les seents, car be vos ho seruirem. E volem ne hauer part per tal que tostemps sia memoria del seruici que nos vos farem. E ab aytant feu fi a sa paraula.

CAPITOL XLIX.

Lleuas dō Nuuo Sanxis fill del compte don Sanxo, e net del compte de Barcelona, e dix: Senyor la paraula que en G. de Muncada ha mostrada es molt bona, e parla be per ell, e son llinatge: e yo vull respondre per mi, nostre senyor quius feu volch que fossets nostre senyor, e nostre Rey, e puix a ell plau be deu plaure a nos, e a mi de tot en tot per lo parentesch que he ab vos, e per la senyoria que vos hauets sobre mi, que si vos hauets honrrament, ne pujament que yon haure la vna part pus Deus volch que yo fos del vostre llinatge: la obra es bona per aquesta raho, car es obra de Deus, e qui ab Deus fa ses feynes noles pot mal fer. les paus e les treues vos attorch per mi, e per la terra que vostre pare me dona, ço es a saber, Rossello, Conflent, e Cerdunya, e tinch la de mos dies, e don vos hi q̄ hi puixcats hauer bouatge: e sobre tot aço yre ab vos ab cent cauallers armats a ma mesio, e vos quem donets part de la terra tro que Deus laus do a guanyar. Equant don Nuuo hach finida sa paraula lleuas lo compte Dampuries, e dix: Senyor aquest feyt que vos volets començar nol poria hom sobre lloar, car ell se mostra la bonea que ha: car gran be ne pot sdeuenir. E promet vos hi que yo hi yre ab L. X. cauallers armats ab caualls: e jatsia que Deus me haja feyt compte Dampuries, en Guillem de Muncada es lo millor hom de nostre llinatge, e el pus noble, car elles senyor de Bean, e de Muncada, que te per vos, e de Castelluill, que es Sonalou, e attorch les paraules que ell ha dites, e en aquell cōpte dels CCC. cauallers met aquells sexanta meus, car tot nostre llinatge vos hi lleuara. E daquella part que promesa es a elle als altres, que donets a mi per los homens de cauall e de peu que yo hi menare, car tots los cauallers que nos e els altres hi haurem tots yran ab caualls armats.

CAPITOL L.

Sobre aço lleuas larchebisbe de Tarragona diēt: viderūt oculi mei salutare tuū, aquesta es paraula de Simeon quāt rebe nostre senyor entre los seus braços, qui dix: višt han los meus vlls la tua salut, e els meus vlls veen la vostra salut. e yo meti aytant, jatsia aço que la scriptura no diga q̄ pus nos veem la vostra, veem la nostra. E aço es la nostra salut quant

quant vos començas de obrar de metre vostre cor en bones obres. E aço es la nostra quant vos pujarets en preu, e en honor, e en poder, e en valor, ne el vostre pujament fa obres de Deu tenim nos per vostres. E aquest pensament que vos e aquests nobles qui son ab vos aquí hauets pensat, e volets començar, es a honor de Deu, e de tota la cort celestial: e a prou que vos e vostres homens reeban, e reeben en aquest mon, e en laltre ques sens fi. E placia a nostre senyor que aquesta cort aci ajustada sia a feruey dell, e a prou de vos, e de tots los nobles que aquí son, que cascun dels vostres nobles vos fan profirença tal, e tan bona que vos lus ho deuets grair. E quant Deu vos donara aquest regne que hauets en cor de conquerir, e ells ab vos ensemps, que vos quels hi façats be, e que partats les terres, e els mobles a aquells qui en aço vos volran servir. E dir vos he aytant per mi, e per la sglefia de Tarragona, que yo de seyt darmes no vſe hanch, e som de t.m gran temps que nous hi poria trer mal: mes en quant son los meus bens, ne els homens meus vos do poder queus enseruixcats, axi com fariets dels vostres. E si nengun Bisbe ne Abat vos hi vol servir ne anar sa persona queus plura molt. E quels endam solta de part de Deu e de nos, car en tan bona ardit com aquest tot hom vos hi deu seguir, e ajudar, e de paraula, e de obra. E Deu qui vench en terra per nosaltres a saluar vos deix finir, e aquest feyt els altres ala voluntat nostra e vostra.

CAPITOL L I.

Prix lleuas en pens lo Bisbe de Barcelona per nom en Bñ. de Palou, e dix: de vos pot hom dir la semblança quel pare enuia a nostre senyor Iesu Christ fill de Deu al mon, qui hauia nō in excelsis, car hi era nostre senyor Iesu Christ fill de Deu, e Moysen, Eliès, e sent Pere. E dix sent Pere, be seria cosa conuinent que faessem aquí tres llochs de tabernacle: lo primer a nostre senyor Iesu Christ, e laltre a Moysen, e a Eliès laltre, e en tant vench gran tro del cel, e caegren tots en terra. E quāt foren tots cabuts lleuaren sen, e spauentablement. E vench la nuu del cel, e abaxas contra ells, e dix: Ecce filius meus dilectus, in quo mihi benè cōplacui. E aytal semblança pot hom fer de vos qui sots fill de nostre senyor, car volets proseguir los enemichs dela fe, e dela creu. E yo he fiança en ell q̄ per aq̄st bon propoſit que vos hauets, haurets lo regne celestial. E yo profir vos per mi, e per la sglefia de Barcelona cent cauallers, o pus ab ma messio, entro q̄ Deu vos do a conquerir aquelles Illes de Mallorques: e quem donets ma part, per los homens que yo hi menare, e ay tambe per los mariners, com per los cauallers. E sobre aço dix lo Bisbe de Gerona: a nostre Senyor græixch yo la bona voluntat que Deu ha donada a vos, e ala vostra cort: e poria dir molt en llaor de aquesta bona obra, si dir

C iij hi volia

Chronica del glorios

hi volia: mes lo nostre archebisbe, e lo bisbe de Barcelona, e en G. de Muncada, e en Nuuo, e el compte Dampuries vos hi han tant dit que compliment ha a aço que dir volia. Mes profir vos per mi, e per la sglesia de Gerona que yo e els nostres farem, que yrem ab vos ab XXX. homiens a cauall, e vos quens donets aquella part que daretz als altres. E lleuas labat de Sent Feliu de Guixols, que yria ab nos ab cinch cauallers be apparellats. E puix lleuas lo Preuost de Tarragona, e dix nos, Senyor yo no he tants cauallers com ells: mes seruir vos hi han ab mi quatre cauallers ab una galea armada.

CAPITOL LII.

Oydes aqüestes paraules lleuas en P. Gromy, e dix axi: Senyor a Deus grahim tota la ciutat de Barcelona la bona voluntat que Deus vos ha donada, e hauem fiança en nostre Senyor que vos la acabarets a vostra voluntat. E profir vos primerament los corces, e les naus, e els lenys que en Barcelona son per seruir a vos en aquesta host honrrada a honor de Deus, e farem ho ental manera quen retreu grat per tostemps per lo seruici que araus farem. E perço no hi volem pus metre de les ciutats: car non hya pus, sino Barcelona, e Tarragona, e Tortosa: attorgarense a la paraula quels prohomens de Barcelona dixerem.

CAPITOL LIII.

Baytant les paraules finides dixerẽ quels faessem carta segons q̃l partiment seria de les terres que nos guanyariem ab ells, e dels mobles. E la forma dela carta fo aytal, que segons los cauallers, e els homens armats, ne les naus, ne les galees, ne els lenys, ne els armaments que yria en ells que nos quant nostre senyor nos hauria donada aquella victoria quels donassem part: e aquells qui yrien a cauall, e a peu, e ay tambe per los guarniments que portarien. E aquesta part que fos donada del guany ques faria per totes coses a linatge aquell entro que la host fos partida. E aço los prometem en la fe de Deus, e en la nostra, que aço lus attendriem sens corrompiment. E ells quens seruirien be, e llealment: e que no hi metrien plus domens sino daquells que hi passariem. E veus lo començament que nos faem de passar a Mallorques. Emprèsẽ dia que al mijant Maig fossẽ tuyts a Salou. E ab aytant partis la cort, e cada vn pensas

pensus de aparellar se. E fo pres sagrament de tots los homies, que lo primer dia de Maig fossen tots a Salou ab tot lur aparellament per passar a Mallorques: e que no hi fallissen. E aquell dia fom hi nos e ells, e s'liguem aqui tro a entrada de Setembre en guiar lo passatge: e speram naus e lenys e galees quens venien. e per ço sperā tant que lestol fos complit. E bach vna partida del stol a Cambrils, e la major partida bon nos erem fouch en lo port de Salou, e en la platja. E els altres foren en Tarragona, car de aquell lloch eren. E la quantitat del stol fouch aytal que hi bach *XXV*. naus complides. e *XVIIII*. terides, e *XII*. galees: e entre brices e galeotes. C. E. axi foren *CL*. lenys capdals menys de les barques menudes.

CAPI TOL LIIII.

E auans que moguessen lestol ordenam en qual manera yria. E primerament que la nao den Nicolau Bouet en que anaua en G. de Muncada, que guias, e que portas vn faro de llanterna: e la den Carros que tingues la reguarda, e que lleuas altre faro de llanterna: e les galees que anassen entorn del stol, que si nenguna galea vingues al stol que sencontras ab les nostres galees. E moguem lo di Mecres mati de Salou ab lo oratge de la terra: car per lestatge llonch que hauiem feyt. E quant veeren los de Tarragona, e els de Cambrils que lestol mouia de Salou faeren tots vela: e feya ho bell ver a aquells qui romanien en terra, e a nos que tota la mar semblaua blanca de les veles, tant era bell lestol e gran. E nos moguem en darrera del stol en la galea de Montpessler, e faem be *M*. homens recullir en barques que volien anar ab nos, que nengu no hi passara. E quant nos haguem anat tro a *XX*. milles de mar mudas lo vent a llabeig, e venguren los comits de la nostra galea a nos ab acord dels nauxers, e dixeren nos: Senyor vostres som e vostres naturals, e som vos tenguts de guardar vostres membres e vostre cors, e de donar a vos bon consell a tot nostre saber, e dixeren: Aquest temps de llabeig que nos hauem no es vostre ne de vostre stol: ans nos es tāt cōtrari q̄ no porets pendre terra en tota Illa de Mallorques e per nostre consell vos fariets la volta e tornariets vers terra, que Deus vos dara temps en breu per que porets passar. E nos quant haguerem oyda la lur paraula, e el lur consell dixem lus que aquesta cosa no fariem per res: car molts ni hauia que eren en lurs naus qui per lo mal quels hauia feyt la mar sen eren fuyts que no sen gosarien passar ab nos: e que si nos nos ne tornauem en terra q̄ nos dessempararien, si dons no eren de valor e homens de vergonya. E nos anam en est viatge per fe de Deus, e per aquells qui nol creuen. E anam sobre ells per dues coses, per cōuertirlos e que tornen aquell regne a la fe de Deus, e pus que nos anam en nom dell hauem fiança en ell que ell nos guiara. E sobre aço quant veeren los comits de les galees que aquesta era nostra volentat, dixeren nos q̄ ells hi farien tot lur poder. E aquella

C v fe que

Chronica del glorios

fe que nos hi hauiem aquella nos guiara . E ja vench la hora del vespere e aconseguim la nau prop de primer son den G. de Muncada qui tenia la guia, e exim a la llanterna, e saludam lus, e demanam lus qual era la nau: e ells nos dixeren qual era la galea. E responeren aquells de la galea que era la galea del Rey, e dixeren q' fossen ben venguts per cent milia vegades: e dixeren que lur era la nau den G. de Muncada: e anam nosne per veles. E axi com moguem derrer de Salou al primer son som primer de tots los altres: e anam tota aq'lla nuyt ab vent de llebeig, e anã en les orces aytant com anar podiem nos e tots los altres. E axi com anam la nuyt denãt leistol no mudam ne calam, e dexam anar la galea tant com poria anar. E quant fo entre hora nona e vespres enfortis la mar per lo creximent del vent. E feu tanta de mar que en la terça part de la galea de part proa que passaua de sus laygua de les grans ondes de la mar quant venien. E quant hi vench que aquesta mar haguem correguda, prop del vespere, ans q' sol se pongues cessa el vent, e al cessar que feu lo vent veem la Illa de Mallorques, e deuissam la Palomera, e Soller, e Almaring.

CAPITOL LV.

Obre aço dixeren que pus veyen la Illa que tenien per bo que faessem calar, si nos ho voliem, sino veuriem nos de la terra. E nos dixerem los quens playa, e faem calar. E quant aço haguẽ feyt fo la mar a bonança: e dixeren nos que farien encendre vna llanterna, mes hauien paor quels veessen les guardes de Mallorques. E nos dixem los q' consell hi podien pendre que metessen de la part de la Illa vn barraga: e que metessen la llanterna en la popa, e q' el drap cobris de part de la muntanya la llanterna: e que la veuria leistol. E dixeren nos que u tenien per bo, e faem ho. E nos stant axi veem llanternes en naus e en galees algunes, e coneguem quens hauien vists, e que venia leistol. E quant vench prop del primer son vingueren nos dos galees, e demanam lus de noues del stol: e dixeren nos que tot venia axi com podia venir. E quant vench a la mija nuyt veem entre naus e terides e galees e lenys de XXX. tro a XL. E feya bella lluna, e vench nos vn oreig de vent de part de Garbi: e dixem lus nos que ab aquell poriem anarnos a Pollença q' axi era stat acordat, quel stol arribas a Pollença. e faem vela, e axi com la veeren fer a nos faeren la aquells qui pogueren ver la nostra vela que eren en aquella mar hõ nos erem. E nos qui anauem ab aquesta bonança, e ab aquest dolç temps que hauiem, veem vna nuu contra vent ala Prohença: e dix vn marimer de la galea per nom en Bñg. de Gayran qui era comit, no men alt de aquella nuu q' veig de part de vent de Prohença: e ell mana que stiguessen los mariners aparellats, los vns a la proa, los altres a la osta de popa. E quant hach ordenada la galea que estiguessen aparellats, vench lo vent de sobre part de la vela: e al venir del vent crida lo comit, cala cala. E les na-

les naus, e els lenys que foren entorn de nos foren en gran embarch, e en gran pena de calar, e hauia graus crits entre ells, car lo vent vench soptosament, car era bell nuu. E calani nos, e tots los altres, e feu mala mar que referia aquest vent a la Prohença al vent de llebeig que feyt hania. Etotes les naus e les galees, e lenys qui eren entorn de nos, e en lestol stigueren ab arbre sech. E adaquell vent a la Prohença feu mala mar. Enul hom en la galea en que nos erem no parlaua ne deya re, estauen troyts suau. E anauent troyts lenys en roda. E nos quant veem aquest perill haguem gran desconort: mes tornam nos en a nostre senyor, e a la sua mare, e faem aytal oracio.

Oracio del Rey.

E NYOR Deus be conexem quens has feyt Rey de la terra, e dels bens que nostre pare tenia per la tua gracia: e hanch no començat gran feyt, ne perills tro aquesta saho, e jatsia que la ajuda vostra hajam sentida del nostre naximent entro ara, e hajats nos honrrat dels nostres homens mals qui ab nos volien contrastar: ara senyor e creador meu ajudats me si a vos ve de plaer en aquest tan gran perill, que tan bon feyt com yo he començat nol puixca perdre, car nol perdria yo tant solament, ans lo perdrets majorment vos: car yo vaig en aquest viatge per exalçar la fe que vos nos hauets donada, e per baixar, e destruyr aquells qui no creuen en vos. E dons ver Deus e poderos, vos me podets guardar daquest perill, e fer servir la mia voluntat, que he per servir a vos. E deu vos membrar de nos que hanch nula re nous claimam merce que no la trobas en vos, e aquells majorment quius han en cor de servir, e traen mal per vos, e yo so daquells. E senyor membreus de tanta gent qui va ab mi per servir vos. E vos mare de Deus qui sou pont, e pas dels peccadors prech vos per les set alegries, e per les set dolors que hagues del fill de Deus queus membre de mi en pregar a vostre fill que ell mestorça desta pena, e daquest perill en que yo son, e aquells qui van ab mi.

CAPITOL LVI.

Enida aquesta oracio vench nos vn pensament, que axi com era acordat per los nobles barons, e per aquells qui sabien de mar que arribassem a Pollença. E nos que demanassem en aquella galea hon nos anauem si hi hauia nengun hom qui fos estat en Mallorques, ne en la llla. E quant aquesta paraula haguem demanada respos nos en Bñg. de Gayran comit dela galea que ell hauia estat en la terra, e demanam quins ports hauia prop de la ciutat de prop

Chronica del glorios

prop de Cathalunya: e dix nos que hi hauià vn puig luny de la ciutat tres llegues per terra, e per mar vint milles. E aquell puig hauià nom la Dragonera, e nos tenia ab la terra ferma de Mallorques: e que hi hauià vn pou d'aygua dolç, e quāt ell hi fo vna vegada los seus mariners ne tragueren aygua: e prop de la terra hi hauià vn puget qui nos tenia ab la terra, qui hauià nō Pantaleu: e hauià de la terra a aqll puig tro vn gran tret de ballesta. Enos dixem li, donchs perque demanam altre lloch en que nos arribem sino en aquell, si aygua dolç hi hauem: e que hajam bon port en que poran refrescar los caualls a pesar dels Sarrahins, e que beura tot nostre stol: e daqui porem fer bon ardit a qual part nos vullam. E dixem lus que faessen vela ab lo vent de Prohença, e ab aquell vent que hi poriem entrar: e fem vela. E dixem ala galea que dices a les naus que faessen vela, que nos erem aquell qui hauiem feyta vela, e quens seguíssen tots al port de la Palomera: e faeren sempre tots vela quant a nos la veeren fer. E vejats la virtut de Deus quales, que ab aquell vent que anauem a Mallorques no poguerem pendre a Pollença, axi com era empres: e ço quens ciydauiem quens fōs contrari, nos ajuda: que aquells lenys qui eren anels dorces tornaren tots ab aquell vent a la Palomera hon nos erem, que hauch leny ni barca no sen perde, nin falli alcu: e entrām lo primer diuēdres de Setembre a la Palomera al port, e entro al disapte a la nuyt haguem tots nostres lenys cobrats.

CAPI TOL LVII.

Quāt vench lo disapte enuiā per nostres nobles, ço es per don Nuuo, e per lo cōpte Dāpuries, e per en G. de Mūcada, e per los altres qui eren en la host: e hagiē dels comits de les naus de aquells qui eren de major autoritat. E fo consell aytal, q̄ enuiāssēm don Nuuo en vna galea que era sua, e en Ramō de Mūcada en la galea de Tortosa: e que anassen riba mar, com qui va contra Mallorques. E alli hon ells stimarien que fos bo al stol arribar, que alli arribassen. E trobaren vn lloch qui hauià nom sançta Ponça, e stimaren que alli hauià bon port de arribar, e q̄ hi hauià vn puiget prop de la mar, e ab C. homens que hi poguessen pujar no haurien paor quel perdeffen: ans seria arribat tot le stol. E fo axi empres que aquell diumenge repossassēm en aquell puig del Pantaleu. E sobre aço lo diumenge a hora de mig jorn vench vn Sarrahi qui hauià nom Ali de la Palomera nadant a nos, e comptans noues del feyt de la Illa, e del Rey, e de la ciutat. Enos manam quant vench a la mija nuyt, que les galees lleuassen les ancores, e les tarides: e al lleuar de les ancores que nul hom no cridas ayos: mes en semblança de ayos que ferissen en vn fust en la proa de les tarides e de les galees al lleuar del anchora: car bon port hi hauià: e no hi hauià ops pus d'una anchora. E aço se feya, car dauant nos a la ribera stauen be cinch milia

Rey en lacme Fol. xxiiij.

milia Sarrahins. E havia hi be CC. de cauall, e lurs tendes parades. E quant vench prop de la mija nuyt diriets q̄ en tot nostre nauili no parlaua hom, e les galees XII. que hi havia cascuna tiraua sa terida, e anauen traent les terides del port gint e suau. Els Sarrahins sentiren ho, e anaren sen retirar: e aquells nostres qui trayen les terides stigueren sen de remar, e stigueren gint e suau, e anaren gint scoltant: e aquests anauen. E quant vench acap duna peça los Sarrahins ses cridaren pus fort, e veem que sentits erem de tot entot. e ells cridaren, e nos cridam al anar en bona ventura. Els Sarrahins anauen sen per terra a peu, e a cauall, sguardant hon nos yriem a pendre terra: e cuytaren sen tant les nostres XII. galees, e les nostres XII. terides que ans foren a terra que no foren ells.

CAPITOL LVIII.

Quells qui exiren en terra foren aquests, don Nuuo, e don R. de Muncada, e el Mestre del Temple, e en Bñ. de Santa Eugenia, e en Gilabert de Cruylles. E auans que ells hi fossen hach be DCC. peons de Christians en aquell puig qui era prop de la mar: e podien esser los nostres be tro a CL. de cauall, e els Sarrahins foren arregats deuant ells, e foren los Sarrahins be cinch milia homens a peu, e CC. a cauall. E vench en R. de Muncada e dix quels smaria, e anafen sols: e dix, no vaja alcu ab mi. E quant fo prop dells demana los nostres, e quant ells foren venguts, ell dix, firam en ells, que no son re. E el primer qui hanch los ana a ferir fo ell: e quat foren tant prop los Christians dels Moros com serien quatre hastes de llança de llonch giraren los Moros les testes e fugiren. e ells pensauen de donar en ells, e moriren dels Sarrahins mes de M. D. si que ningu no volia retenir a preso, e tornaren sen quant ago agren fet al ribatge de la mar. E nos ixquem de la mar, e trobam nostre cauall en sellat, e els cauallers de Arago qui eren exits de vna Terida nostra: e dixem, mal nos ne ha pres que vençuda sia la primera batalla de Mallorques, e nos no hi siam stats. E dixem, hay cauallers qui vullen anar ab nos? E aquells qui foren aparellats anaren ab nos, e fom tro a XXV. E ixquem trotant e darlot contra alli hon era stada la batalla: e veem sus en vna serra de CCC. tro a quatre cents peons de Sarrahins, e entat ells veeren nos e deuallarē de aquella serra en q̄ eren, e volien pujar en vna altra serra q̄ hi havia. E dix vn caualler daquells dahe qui son natural de Taust senyor fils volets attenyer cuytē nos. E nos cuytam nos, e al venir q̄ nos faem matam tro a V. E entant anauen hi e venien los nostres e matauen e derrocauen dels Moros alli hon los trobauen. E nos ab tres cauallers qui anauen ab nos trobam nos ab vn caualler a peu, e tench son scut abraçat e sa llança en la ma, e la ssa cinta, e son elui çaragoça en son cap e son perpunt vestit: e dixem li ques rendes, e ell

Chronica del glorios

e ell giras a nos ab la llança dreta, e anch nons volch parlar: e nos dixem, barons los caualls valen molt en esta terra, e cascu non ha sino hu, e valmes vn cauall que vint Sarrahins: e yo mostrar lus he a matar, e metam nos tots en torn dell, e quant a la hu adreçara la llança, laltre vinga e firel per les spalles e derrocarlem en terra, e axi no pora fer mala algu. E tãto st nos apparellã nos aço fer, e vench dõ P. Lobera e leixas correr al Sarrabi, e el Sarrabi q̃l veu venir dreçali la llança, e donali tal colp per los pits del cauall que be li mes mija braca, e ell donali dels pits del cauall, e derrocã: e ell volch se lleuar, e mes ma a la spasa, e entant nos fom sobre ell: e anch nos volch retre tro q̃ mori: e com li deyem, rent te: e ell deya, le mulex. q̃ vol dir, no senyor: e moriren ni daltres be tro a LXXX. e tornam nos a la host. E quant nos entram per la host poria esser prop del sol post: e en G. de Muncada, e en R. de Muncada ab cauallers qui eren ab ells exiren nos recullir, e nos descaualcam e anã contra ells a peu, e en G. de Muncada sonris se, e nos fom alegre que haviem paor que nons dices mal, e pensam nos que no seria tant mal com nos pensauem. E en R. de Muncada dix nos, que hauets feyt volets ociure nos e vos, q̃ si per nostra mala ventura vos perderets e sots anat arresch de perdre la host, e tot lals seria perdut. E aq̃st tan bon feyt nos fara puy per nul hom del mon. E dix en G. de Muncada, en Ra mon, lo Rey ha feyta follia: mes empero a bon respit lo pot hom tenir darmes, e de tot bon feyt, pus axi sen felloni q̃ tant no fo a la batalla. E senyor, dix ell a nos, castigau vos en, que en vos jau la nostra vida, e la nostra mort: e conortats vos de vna cosa, que pus los peus tenits en terra, Rey sots de Mallorques: e si moriets per lo millor hom del mon morriets: e si jaets cõtret en lo llit aquesta terra tingats per vostra, que vostra es. E dix en R. de Muncada, senyor ara auriem ops consell a pendre, que esta nuyt queus guardassets, que esta nuyt es major perill que no haviets en aquesta terra, q̃ si nons guardam be quens poguessen armar ans que fossen a nos, tot aquest stol seria destruit. E dixem nos, vosaltres que hi sabets mes que yo direts ho, q̃ aço que vos ne direts farem nos. E dixeren, donchs senyor fets armar C. cauallers esta nuyt, e les talayes sien lluny, que la host se pogues armar ans q̃ fossen a nos. E nos dixem que ho deya fort be: e nos encara no haviem menjat, e dixem que quant hauriem menjat enuiariem missatge als richs homens, q̃ cascu fes armar la terça part de sa companya, e que enuiassen peons defora, e que scoltaffen si sentirien alcuna cosa que faessen saber a nos. E quant haguem menjat enuiam nostres porters a cada vn dels richs homens: e hanch no hi pogren tremetre alcu tant eren juades les companyes, e ells e els caualls del exir de la mar, e de la batalla q̃ hauien hauda. E nos cuydam nos que hi enuiassen, e adormim nos: e les nostres naus ab be CCC. cauallers que hauia dedins, e els caualls aytambe al cap de la borrasca, veerẽ la host del Rey de Mallorques al vespre que fo exida en la serra del port de Port tupi. E don Ladro vn rich hom de Arago qui era ab nos hach acord ab los cauallers qui eren en la nau, quens enuiassen vn missatge en vna barca per mar, quens feyen saber quel

Rey en lacme Fol. xxiiij.

ber quel Rey de Mallorques ab sa host era en la ferra de Port tupi, e tendes que hi haviem parades, e que estigueffen apercebuts. E aquest missatge vench a nos a mi-ja nuyt, que era nuyt del Dimecres que diuia effer acuant. E nos tantost enuiam ho a dir an G. de Muncada, e a don Nuuo, e als richs homens de la host: e ab tot ayo nons lleuarem tro en lalba. E quant vench en lalba lleuam nos tots, e oym nostra missa en la tenda nostra: e el Bisbe de Barcelona feu sermo en esta manera, e dix.

S E R M O D E L

Bisbe de Barcelona.

Arons, no es hora ara de llonch sermo a fer, car la materia nons ho dona, que aquest feyt en que el Rey nostre senyor es, e nosaltres, es obra de Deus, que no es pas nostra: e deuets fer aquest compte, que aquells qui en aquest feyt pendran mort, q̄ la pendran per nostre senyor, e q̄ haurā paradís, hon hauran gloria durable tots tēps: e aquells qui viuran hauran honor, e preu en lur vida, e bona fi a la mort. E Barons conortats vos per Deus, car lo Rey nostre senyor, e nos, e vosaltres volem destruyr aquells qui reneguen la fe, e el nom de Iesu Christi. E tot hom se deu pensar, e pot, que Deus e la sua mare nos partra huy de nos, ans nos dara victoria, perque deuets hauer bon cor que tot ho vencerem: car la batalla deu fer huy, e conortat vos que ab senyor bo e natural anam: e Deus qui es sobre ell, e sobre nos ajudar nos ha. E sobre ayo feu fi a ses paraules.

C A P I T O L L I X.

Ita la missa en G. de Muncada combrega, car nos e tota la major partida de la companya haviem combregat ans que entrassem en la mar: e ab genolls ficats rebe son creador, e plorant cayen li les llagrimas per la cara. Apres ayo dixerren qui tendria la deuantera. E dix en G. de Muncada tenits la vos en Nuuo. e dix en Nuuo, ans la tenits vos huy. e dix en R. de Muncada, en Nuuo be sabem per que ho fets, per amor que vos hajats de males ferides de la batalla, que deuem albergar ala porraça. E dix en G. de Muncada, tot sia seu nons ha que fer. E en G. e en R. de Muncada haviensse ja acordat, que entro questrobassen ab la batalla dels Sarrabins, que nos atturassen. Ab tant vench vn hom e dix, veus tots los peons qui sen van, e ixens en de la host: e tots pensauen se de anar. E nos tantost caualcam en vn roci, e en Rocafort ana ab nos, e troba vna egua e caualca hi en dors, que no hi ha-ua son cauall, que encara era en la nau. E nos manam quens traguessen nostre caual de fora. Ab tant trobam nos ab los servents nostres qui eren de IIII. milia tro a V. milia.

Chronica del glorios

a V. milia, e dixem lus mal, traydors com porets anar lla, que si menys de cauallers vos troben tots vos ociuran: e ells veent que raho lus deyem atterraren sen, e dixeren: ver se diu lo Rey que be anam en guisa dorats. E tinguem los tant axi entro que foren venguts en G. de Muncada, e en R. e el compte Dampuries: e aquells de son llinatge, e dixem lus: veus aqui los seruenys queus hauem atturats. E ells dixeren hauets ho feyt fort be, e lliuram los lus, e anaren sen ab ells. E quant sen foren anats a cap de vn poch nos oymi gran brogit, e dixem a vn troter que anas a don Nuuo e ques cuytas que gran brogit oyem: e hauem grantemor quels nostres nos fossen encontrats ab los Sarrabins, e el troter no vench. E veent que massa se stauen, dixem an Rocafort: anats hi vos, e cuytats vos: e digats a don Nuuo que mala veem huy la sua tarda que perauentura tal dau poriem pendre que nons valdria los en dinar, que no es mester que la deuantera sia tan luny de la reguarda, e la reguarda de la deuantera. E ell dix: e vos sots sol aci, e nom partria per res de vos: e parlam ab ell, e deyem sancta Maria, tāt se tarda. ~~don Nuuo~~ ~~era~~ mal ho fa. E nos stant en estes paraules oymi los colps, e els crits: e dixem, a Sancta Maria tu ajuda als nostres, que partrobats se sien. E en tant vench don Nuuo, e en Bñ. de Naya ab ell, e en Lop Eximenis de Luzia, e don P. Pomar, e tota sa companya, e en Dalmau, e en Gisbert de Barbera, e dixeren nos: cō stats axi? Stam aci per los peones que hauem feyt aturar, ara semble ques son encōtrats ab los Sarrabins, e per amor de Deus cuytem nos. E dix en Bertran de Naya, hauets lo gonyio de cors? e dixem nos, no no senyor? dix ell: donchs prenets aquest, e deuallam, e vestim nos lo seu, e nostre perpunt, e vestim nos nostra capellina lligada en la testa. E enuiam missatge a don P. Cornell, e a don Eximen Durrea, e an Oliuer ques pensassen de cuytar que la batalla era. E nos en aquell lloch bon se encontraren, trobam vn caualler, e dixem li: com es estat aço, ne que han feyt los nostres? E ell dix lo compte Dampuries, e els del Temple anaren ferir als deles tendes, e en G. de Muncada, e en Ramon anaren ferir ala ma squerra. e dixem nos, e sabets ne als? hoch dix ell, que tres vegades han veyut los Chrestians los Sarrabins, e els Sarrabins los Chrestians altres tres vegades. E puix dixem li, hon son? e ell dix, en aquella serra. E encōtram en G. de Mediona que deyen que en tota Cathalunya nul hom no junya tambe com ell, e era bon caualler, e exies dela batalla. E exia li sanch per lo labi desus de la boca, e dixem, en G. de Mediona com exits de la batalla? per tal dix ell com so ferit. E cuydam nos que fos ferit de colp mortal que tingués per lo cors, e dixem li de que sots ferit? duna pedra, dix ell quem han dat sus en la boca. Sofrits dixē nos, e prengué lo per la regna: e dixem li, tornats ala batalla, que bon caualler per tal colp com aquell en fellonir se deu, que non deu exir de la batalla. A cap de vna peça que nos guardam nol veem. E quant fom pujats en la serra no eren ab nos pus de XII. cauallers, e la senyera de don Nuuo era la alt, e qui la tenia era siry G. fill del Rey de Nauarra. E podien ser tro a LX. cauallers, e passaren denāt nos: e sus alt en lo puig hon

Rey en Iacme Fol. xxxiiij.

gent sera pagada, e aço fer se ha en VIII. dies: e despuix anem sobre els Sarrahins de fora, e conquiram lus, e retingam lauer pera les galees: e farem lo millor seny que nos fer puixcam. E don Nuuo, e en Bñg. de santa Eugenia, e el Bisbe de Barcelona, e el secrista volien de tot en tot lencant, e tenien se tots en vn, per tal que cuydauen enganar tots los altres ab lur sabença: perço car ne sabien mes quels de la host. E nos veyem la lur volentat, e deyem lus: vets aquest encant, no sera encant que engany sera, que nos hauem paor que nos tardem tant quels Sarrahins no sen forteixquen, e puix nols porem conquerir tant leu: e valria mes que ara ab la paor els conquerissem, que no puix quant seran regoneguts. E dixerem ells, perque hi contrastauem, que aço valia pus: E nos dixem Deus ho vulla, mes nos hauem paor que nous enpenidam: e començam lo encant de fer acarne stoltes, e dura tro a Pasqua. E quant aquest encant fo feyt cuydaren se els cauallers, e el poble que hom los donas part daço: e cascu compra sa part, e no volia fer les pagues. E els cauallers meteren se ab lo poble en hu e deyen tuyts mal esta, malesta. E sobre aço mogueren per si, e cridaren a vna veu, anem barrejar la casa de Gil Dalago: e anarē alla, e barrejaren la. E quāt nos fom exits de fora a ells, hagueren la ja tota barrejada: e dixem lus, quius manaua a vosaltres barrejar casa de nul hom? nos stam acimenys de clam que no faessets a nos. E ells ressoneren en aqlla paraula, e dixerem: Senyor nos merexem part hauer cascu en aquelles coses que son preses, axi com els altres qui han, e no hauem nostra part, e morim de fam aqui, e volriem nos entornar en nostra terra: e per aquesta raho la gent fa ço q fa. Barons dixem nos, mal hauets feyt, e penidets vosen, e nous hi tornets: que sapiats que nous ho sofferirem, e seria pijor quant nos ne fariem vna gran justicia, e vosaltres hauriets gran dolor del mal que hauriets, e a nos pesaria molt lo mal que feyt vos hauriem. E quant vench passats dos jorns ells se leuaren altra vegada, e scudaren sen entre ells, e dixerem: anem, anem ala casa del Prenost de Tarragona: e anaren e barrejaren li la casa tota, e tota la roba que aqui era, sino dues besties que ell canalcaua, qui eren en nostre alberch, que no li lexaren als. E sobre aço foren aqui denant nos els richs homens, e els Bisbes: e dixem lus, barons aço no fa a sofferir que tant els porem sofferir que non romandra vn de vosaltres que nous metessen morts, e nous barrejassen ço que hauriets. Mes nos vos mostrarem bon consell a pendre, que ala primera cosa que comencen tingam nos tots apparellats quens armem els caualls, e siam sus en la plaça que no hi ha barrera ne cadena, e que daquells que trobem que fassen mal penjem ne XX. per compte, e sino trobam aquells prengam dels primers que trobem e penjem lus, perço ques scarmenten. E si aço no fém tots som en gran treball. E la nostra part que nos teniem en la Almudayna mudam la al Temple, e nos nostre cors haguem la aguiar tro alla, e que lans stojassen. E sobre aço parlam ab lo poble de la vila, e dixem lus: Barons vosaltres hauets començada la pus noua cosa q hanch fos, de barrejar cases, e majorment daqlls qui

E nous

Chronica del glorios

nous tenen tort de poch ni de molt: e fas vos saber que daqui auant nous sera sofert, ans ne farem tants penjar per les carreres que la vila nos pudira. E volre yo e els richs homens qui ab nos son queus sia donada vostra part tambe del hauer, com deles terres. E quāt oyren aquesta bona paraula que yo els deya, aquedarense, e tolgueren de la malea que hauien començada. Empero no asseguram nos tant al Bisbe, e al Preuost q̄ ja gossassen exir de la Almudayna per tot aquel dia, entro quel poble fo aquedat, quels dixem que comprariem, e puix quels dariem part. E a la nuyt quant lo poble fo aquedat ells sen anaren cascu a lur casa.

CAPITOL LXXXI.

La Pasqua passada don Nuuo arma vna nau, e dues galees per entrar encors en les partides de Barberia. E en aquest spay que ell armauella nau hach malaltia en G. de Claramunt: e al V. LII. dia despuix que la malaltia li comença ell mori: e ell soterrat hach malaltia en Ramon Alamany, e don Garcia Peris de Meytats qui era Darago, e homēs de bon llinatge e de nostra maynada en altres V. III. dies foren morts amdos. E quant aquests foren morts amdos en Guerau de Ceruello fill den Guillem de Ceruello major, frare den Ramon Alamany fo malalt, e al V. III. dia el fo mort. E el compte Dampuries quant viu la mort daquests dix, que tots aquells qui eren del llinatge de Muncada hi haurien a morir, e sempre fo malalt, e no malaueja sino V. III. dies, e al cap de V. III. dies ell mori, e tots quatre qui eren grans e nobles homens de Cathalunya moriren dins vn mes. E nos qui veyem aquesta mortaldat, qui era venguda en tant alts homens com aquests de la host, pesans molt. E don P. Cornell feu parlar que yria en Arago, e dix nos que li fessiem donar C. mil sous, e venria a nos ab C. L. cauallers: ço es C. per los dines, e L. per la honor que tenia de nos: e nos donam los li, e faem lo passar en Arago.

CAPITOL LXXXII.

Acordam nos ab don Nuuo qui era romas ab nos, e ab lo bisbe de Barcelona, q̄ pus els cauallers den G. de Mucada, e don R. e daq̄ts richs homens, q̄ desus hauiem dits, eren morts, q̄ nos enuiassiem cartes a don Attho de Fosses, e a dō Rodrigo Liçana qui erē en Arago quens vinguessen seruir la honor q̄ tenien de nos: e enuiam hi, e ells trameseren nos cartes que hi venrien de bon grat. E mentre ells se aparellauen de venir fo nostre acord q̄ faessiem vna caualcada quels Sarrahins sen eren muntats en la muntanya de Soller, e Dalmaruig, e de Bayalbahar: e tenient totes aq̄lles muntanyes, e defeniē als Chrestians

Rey en Iacme Fol. xxxiiij.

als Chrestians que no hi podien mal fer tro en Pollença. E exim de la vila, e anam nos en per vna vall que ha nom Bunyola ab aquells cauallers, e homens de peu que nos podiem hauer, car tota la major partida sen eren anats, los vns en Cathalunya, e els altres en Arago, e ab aquells que poguem hauer començam de fer aquella caualcada: e leixam vn castell quis tenia ab aquella muntanya, qui ha nom Oloro. E es lo pus fort castell del regne de Mallorques ala part dreta. E quant nos fom a la muntanya enuiam a dir a aquell qui era cap de la deuanterera nostra quels peones no volien albergar en aquell lloch bon ell los hauia manat: mes que sen anauen vers Inqua. E nos leixam nostra reguarda an G. de Muncada fill den Ramon per nom, e cuydam nos quels trobassem, e quels faessem romanir. E quant nos fom lla veem los al peu de la costa que sen anauen a la lguerta, per nom Inqua. E quant ho veem no gosam deseparar la companya quens era romana. E oym dir que moros hauien dat salt en la companya, e hauien pres dos, o tres besties. E tornam corrent ala reguarda ab tres cauallers qui eren ab nos. E quant nos fom lla la reguarda nostra hauia ja brocat, e hauien los pujats per vna costa plana que hi hauia, e hauien cobrades les besties. E quant nos vinguem trobam els nostres tornats a la carrera, e be D C. Sarrahins, o pus qui los smarrien, qui eren en vn puig: e stimam sils poriem mal fer. E per ço scometeren la companya, quant veeren que la dauanterera sen anaua. E nos tost justats anam nos en en aquell lloch bon deuiem albergar, e aqui haguem nostre acord en qual manera nos captendriem. E en G. de Muncada fill den Ramon, e don Nuuo, e don Pere Cornell qui era ja vengut, e els cauallers qui sabien de feyt darmes, dixeren que no seria bon seny que nos albergassem tant prop de lur poder: car ells eren be tres milia, e les adzembles, e la major partida del conduyt qui sen eren a Inqua anades: e nos que albergassem menys del conduyt, e dels homens a peu, que tots sen eren anats, que no seria seny de romanir en aquell lloch. E fo nostre acord quens anassem la nuyt a Inqua, e metem nos nostres adzembles denant aquelles quins eren romases. E quant veem que foren llijs al peu de la costa suau e gint deuallam nos en. E en tota aquella reguarda no hauia quaranta cauallers. E quant els Sarrahins veeren que nos faerem tan bon capteniment, no gosaren venir a nos, e anam nos en a albergar a Inqua, qui es la major alqueria de Mallorques: e tornam nos en a la vila. E nos tornats a Mallorques vench lo Mestre del Spital, per nom Nuch de Fullalquer: e vingueren ab ell de sos freres tro a XV. cauallers. E vench sen a nos quant oy que Mallorques era presa ab aquests XV. cauallers, perço car ells no foren a la presa de Mallorques. E Nuch de Fullalquer hauiem lo feyt nos Mestre de nostra terra, que hauiem pregat lo Mestre major dultra mar. E era hom que nos amauem molt, e ell nos. E quant fo vengut dix que volia ab nos parlar ab sos freres solament. E pregans molt charament que per lamor que nos li

E ij hauiem,

Chronica del glorios

hauiem, e per la fe que ell hauia en nos, que nos que volguessem, e que li aguisassem ab los Bisbes, e ab los richs homens, que L'espital hagues part en la Illa, aquella que tostemps seria a onta del espital: que en tan bon feyt com aquell hauia estar, e ha pendre Mallorques no sia estat. E vos qui sots nostre Senyor que Deus laus ha donada a pendre, e que L'espital no haja part alcuna, diran les gents a enant, L'espital ne el Mestre no foren en tan gran feyt com aquell: ço es de Mallorques, lo qual Deus volch que vos faessets, e per tostemps serien morts e enuergonyts. E nos responem lus, que be sabia ell que tostemps lauiem amat, e honrrat ell e el Spital, e que fariem ço que ell nos pregaua volenters, e de bon grat, e quens pleya molt. Mes aquest era lo major destorb que nos hauiem, perço car la terra era ja partida e el hauer, e que ni hauia molts de aquells qui hauien presa lur part qui sen eren anats, e que en altra manera leu nos era de fer. Pero per tot aço no romandria que yo nous ajudental manera que vofaltres partirets de mi pagats.

CAPITOL LXXXIII.

Haguem lo Bisbe de Barcelona, e don Nuuo, e en G. de Muncada, e aquells que nos poguem hauer, qui eren romafos en la terra: e preguils molt charament que donassem part al Mestre del Spital de ço que hauem guanyat: e trobils ne molt durs, e deyen com poria esser aço que tot sia ja partit, e que hom los donas part, que no era cosa que fer se pogues: e majorment perço, car los richs homens sen eren ja anats, e partida ne eren morts. E nos dixem, barons nos hi sabem consell, e pus consell hi pot trobar hom bon, retenir fa lo Mestre e el Spital. E ells dixeran qual era aquell consell. E nos dixem lus, nos hauem la mitat en la terra, e dar liem vna alqueria nostra bona e honrrada de la nostra part: e hajam en Ramon Dampuries qui sab les parts de vofaltres. Empero vofaltres no poriat dar alqueria que allum no lagues hom a pendre: mes prengue hom terres segons les parts que vofaltres haurets preses: e ab la terra, e ab la alqueria que nos li donarem haura sa part conuinientment. E placiaus que aytal hom com aquest, ne aytal orde nol fa bon enuiar, ans li deu hom complir sa volentat: e a nos no sera re. E ab aço quels dixem tornam los a la nostra carrera, e dixeran que puix tant ho voliem queu farien.

CAPITOL LXXXIIII.

E enuiam

Enuiam per lo Mestre, e entretant els richs homens dixeren nos que faessem la resposta per tots. E quant fo vengut lo Mestre dixem li axi: Mestre vos sots vengut aqui per servir a Deus primerament, e a nos en aquesta cōquesta q̄ haueu feyta: ara sapiats que nos, e els richs homens haueu encor, e volentat de fer ço que vos nos hauets pregat. Mes aquest es lembarch que nos haueu, que les parts son feytes, e la major partida de aquells qui preses les han sen son anats: mes per tot aço no romādra que nos nous donem part a raho de XXX. cauallers, e ferbohem cōptar al libre, axi cō als altres. E dar vos hem nos vna alqueria de les nostres bona e honrrada: mes los altres nous porien donar alqueria, e dar vos han part de les terres que han, segons la part que ells hi han, tals queus en vindra en part a XXX. cauallers, e fem vos gran honor quant vos donam tant per part com lo Temple qui hich foch. E lo Mestre lleuas ab los frares q̄ hi eren, e volgueren nos besar la ma, e nos no la donam a ell: mes als altres frares. E puix dixeren nos: Senyor pus tanta de gracia hauets feyta al Mestre, e al Spital, pregam vos quens donets part del moble, e vnes cases en que stiam. E en aço nos nos giram en vers els richs homens, e dixem lus en rient: queus enssembla a vosaltres de aço que el Mestre, e els frares nos demanen? Senyor, dixeren ells, aço nos poria fer, que qui ha sos diners, e saroba no la tornaria, de les cases es bo quen façam cercar, o plaça alguna en quen puixcam fer. E dixem nos, e qui daria a tot consell fariets ho, e que nous costas re? E dixeren tots, que seria bo. Donem lus donchs la casa del Daraçanal, e son hi ja feytes parets, e poran hi fer bones cases: e del moble donem lus III. galees qui son aqui per moble, les quals trobam q̄ foren del Rey de Mallorques: e axi lliuram part de tot. E el maestre, e els frares foren molt alegres, e besaren nos les mans, e els frares plorant. E plach molt al Bisbe, e axi mateix als richs homens per la bona auinente. q̄ nos los donauē. E encara don Nuuo era ab nos en la Illa, e el Bisbe de Barcelona, e dō Eximen Durrea. E exim per entrar en la muntanya sobrels Sarrahins. E quāt fom a Inqua lo Mestre del Spital fo ab nos, e enuiam per els richs homens: e que preffessem consell com ho fariem, ne com no ab los adalils qui guien, e qui saben les entrades de la terra. E fo lo consell de don Nuuo, e de don Eximen Durrea, e del Mestre del Spital q̄ segons la companya q̄ nos erem, q̄ no seria bon seny que nos entrassem en la muntanya, q̄ be hi hauia III. milia moros darmes qui eren en aq̄lles muntanyes de Soller, e Dalmaruig, e de Bayalbahar hon nos deuem entrar. E era lur cap Xuarp, qui era natural, e hauia ab ell de XX. tro a XXX. homēs a caual, e donaren per consell q̄ no hi entrassem, q̄ a gran ventura nos metriem de perdre nos e la companya qui anaua ab nos. E regoneguem que dauen millor consell, e seguim ho. Empero pesans molt com no poguerem fer aquell ardit.

Chronica del glorios.

CAPITOL LXXXV.

Lls partits de nos, e tornats a nostres alberchs cascu, faem demanar los adalils que vinguessen denant, e vingueren hi, e parlam ab ells a vna part, e no hi hach sino nos, e ells: e dixem lus, nos vos manam per la naturalea que hauets ab nos, que digats veritat de ço que nos vos demanarem, si nengu de vos sabets que haja Sarrahins en altre lloch dela Illa de Mallorques, sino en aquesta serra, que semblans a nos que en aquella serra que nos veem daqui que sia molt alta, per que volriem saber si ni ha negu de vos que hi sia estat. E dix hu de aquells, yo hi he stat en caualcada encara no ha *VIII*. jorns, e cuydam pendre Sarrahins en vna coua en aquella serra que vos veets: e quant nos los cuydam pendre ixqueren be *LX*. Sarrahins ab armes per rebre ells, e reculliren los en la coua. E quant nos haguem oydes aquestes noues plaeren nos molt, e enuiam sempre per don Nuuo, e per lo Mestre del Temple, e per don Eximen Durrea, e per cauallers sauis darmes qui eren ab nos en la caualcada: e dixen lus consell hauem trobat, que no es mester que tan mal strugament tornem a Mallorques, que diguen que nos som venguts per trencar aquesta muntanya, e q nos no hi hajam res feyt ab vergonya hi tornarem. E demanaren nos quin consell haviem trobat. E dixem, veus aqui queus mostra aquest adalil bona caualcada de Sarrahins, e no ha *VIII*. dies quels hi dexa, e son en aquesta partida daquesta muntanya que vous mostrare, e es la muntanya en la terra de Artana. E dixem, si Deus majut bo es que la facam: e vench lo adalil e comptans com los hi haviu encara trobats.

CAPITOL LXXXVI.

O acord que al mati que faessem plegar nostres tendes, e nostra roba, e que anassem en vers lla: e q demanassem corredors quil embarrassen, e q no sen poguessen exir, tro que nos hi fossen. E axi com fo empres se compli. E nos venguem la hora de vespres, e vengueren nostres corredors: e dixeren nos nol vos cab molt cercar que ab nos han hagut torneig, e vels vos aqui, e sempre faeren ses alimares los Sarrahins en vers la muntanya hon era la major partida dells. E nostres adzembles eren hujades per calor que feya, e albergam en vn riu, qui era lla jus al peu de la costa. E acordam nos axi, que sus en lalba fossen guarnits nos, e nostres caualls: e podien fer los caualls tro a *XXV*. E fo axi acordat quels seruent anassen combatre la roca,

Rey en lacme Fol. xxxvj.

la roca, e nos que pujassem per vn collet sobre la roca, e quel embarraassem, e entre tant acordarien ço que fariem, e feuse en axi. Els nostres combatien los per la entrada de la coua. E la muntanya era tant fort, e tant alta que feya punta, e la roca exia en fora: e en mig daquella roca eren les coues, e eren feytes en tal manera, que nenguna pedra que vingues desus no podia mal fer a les coues, hon los moros stauen: pero en les barraques que ells hauien feytes en alcunes de aquelles podien tirar ab pedres. E quant los nostres los combatien, e volien ells excir a defendre la nostra batalla alcunes pedres nostres quels gitauen lurs feyen dany, e aço dura gran peça, que bon saber era qui ho vey a com se combatien.

CAPITOL LXXXVII.

Obre aço dix don Nuuo, senyor perque stam aqui vos ne nos que nient es tot aço que nos fem, q̄ les pèdres que nos los gitam desus nols poden fer mal, ne de jus nols pot hom suayr, e es be mig dia, e seria bo queus endeuallassets que dia es de dijuni, e menjarets, e puix acordar vosets com ho deuets fer. E nos dixem a don Nuuo, se que deuets nous basquets ne cuytets, que per la bona fe haurem los. E dix lo Mestre del Spital, don Nuuo bem sembla queus diga ver lo Rey, e queus diga raho: pero fets ho axi vaja menjar lo Rey e vos. E quant haurets menjats, enuiats hi companya: e puix acordarem com ho farem. E dixem nos fort ho diu be lo Mestre: e acordam nos, nos e don Nuuo, en ço quell hauia dit, e auallam nos en.

CAPITOL LXXXVIII.

Mentre q̄ nos menjauem lo Mestre feu cadena de les sues besties, e liga la vna ab l'altra, e ab vna corda bona ell asfogà vn hō, e al cap de la cadena la jus feu foch encendre de lenya seca en vn caldero, e lexaren anar aq̄l hom suau e gint ab aq̄ll foch encens, e quant veu q̄ era en dret les barraques mes foch ala vna, e feya gran vent, e de vna en altra encenerens en, e cremaren sen be XX. e nos quāt veem aq̄ll foch mentre menjauē haguē gran alegria. E entant lo Mestre feu parlar ab ells, ques reteffen, sino q̄ tots eren morts. E ells dixerem q̄ fariē aytal plet que de altre dia de mati q̄ era per nō lo dia de sent Llazer en quaresma entro VIII. dies q̄ si aq̄lls de la muntanya nols hauien dat acorriment quens en leuassem q̄ ells se rendrien: mes no per tatius, e que retrien la força, e tot ço que hi hauien, e vench lo Mestre a nos ab aquest plet. E dix nos, abans que nos li responeßem, no prengats aquest

E iij plet,

Chronica del glorios

plet, sinos reten per catius a vos ques bassense, e morts son los vilans. E acordam nos tots a aço que en aquella manera fos. Et torna lla sus lo Mestre, e attorgarè ques retrien per catius a nos, si donchs los dela muntanya nols haviem ajudat, o acorregut als *VIII.* dies. E aquells *VIII.* dies era lo dia del ram. E daço donaren nos ostantges los fills dels millors deu homens, qui eren en les coues. E nos reposam aqui, sperant aquell dia. Empero en aquest endemig sino dos dies quens dura vn poch de pa que haviem lo darrer dia, passam nos, e don Nuuo be ab cent homens que menjauen ab set pans, e aquells de la host no haviem pa, sino que trobauen forment en les alqueries dels Sarrabins, e torrauen lo, e menjauen daquell, e venien nos demanar si goffarien menjar carne; nos soltam los quen poguessen menjar.

CAPITOL LXXXIX.

Don Pero Maça feu vna caualcada ab cauallers, e ab homens de la host, e ab Almugauers, e troba vna coua en que hauria moros: e enuia missatge a nos que li enuiassem ballesters, e sageters, e pichs: e faem ho, e combateren los dos dies, tragueren ne *D.* Sarrabins. E quant vench al dia de Ram al sol exit, nos enuiam missatge als Sarrabins de les coues, quens atenyessen la conuinença que feyta nos haviem. E dixeren, que encara no era tercia, e que la deuïem esperar. E nos dixem lus, que deyen raho: mes que saparellassen de deuallar. E ells arrearen sen e troffaren se la roba, aquella que era de vestir, e dexaren nos desus molt forment e ordi. E sus al hora de mija tercia començaren de deuallar, e exiren ne *M. D.* E haguem *II.* milia Sarrabins, que tenia be vna llegua la rota dells. E hach pres la caualcada be *X.* milia vaques, e be *XXX.* milia ouelles, e entram nos en alegrement e pagada ala ciutat de Mallorques.

CAPITOL XC.

Ench nos missatge Darago, que don Attho de Fosses, e don Rodrigo Liçana venien a nos, e haguem ne alegria per la poquea que nos haviem de les gents, que ells hi fossen ab nos. E don Rodrigo Liçana feu noliejar vna tarida daquelles que haviē estat al passatge de Mallorques, e dos lenys, e altres vexells que li aduguessen conduyt: e la tarida era bona per dur los caualls, els altres lenys aportauen lo cōduyt, e arriba a Pollença ab *XXX.* cauallers be apparellats de tot ço q̄ mester haviem de armes, e de conduyt. E don Attho de Fosses lloga vna coqua de aquestes de Bayona. E quāt foren en la mar la coqua feya molta aygua, si que per dos llochs, o per tres ne treyen daygua en calderes, e calafatauen la ab stopa tot ço que

Rey en lacme. Fol. xxxvij.

ço que podien, si que ya volguerē star en terra en qual que lloch que poguessen exir primer, tambe en Cathalunya com en Mallorques. E la coqua en que venien don Atto de Fosses, e don Blasco Maça ab les companyes dels cauallers qui venien ab ells hagueren a tornar per força de temps a Tarragona, car lo temps los hi aduya: e cuydaren tots perir, perço com la coqua era vella, e feya molta aygua: e a males penes tragueren ne la roba e els caualls, si que quant ho hagueren tret la coqua de mantinent se obri, e trencas tota de sus la mar.

CAPI T O L X C I.

Quant nos haguem stat tot lestiū a Mallorques vench a nos en Bñ. de sancta Eugenia senyor de Torrella, e pregam lo per ço com nos haviem stat en Mallorques llonch temps de puys q̄ fo presa, e quens en voliē anar en Cathalunya, q̄ ell que romāgues en nostren lloch en la Illa de Mallorques: e que nos manariem als cauallers, e a tots los altres homens que fassen axi per ell, com farien per nos. E ell dix nos queu faria, mes quens pregaua per tal que coneguessen les gentes que ell era amat de nos que li donassem vn castell qui es prop de Torrella, e de Palafrugell de sos dies, e axi entendrien les gentes que molt lo amauem. E nos atorgam li ho, e ell preua mes lamor que nos li feyem, quel do, quell lloch aquell no valia molt de renda. E quant aço fon feyt faem li carta que nos li pagariem tot ço quell despendria, e tota la mesio que ell faes en Mallorques. E faem justar consell general, ço es tots los cauallers, e tots los pobladors qui eren en Mallorques: e dixem lus axi, Barons nos hauem stat aci quatorze mesos, si que ninguna sabo nons volguem partir de vosaltres, e ara som a la entrada de inuern, e semblens que la terra notema res lla merce de Deus, e volem nos en anar: car major consell vos poriem dar della, que no fariem aci stant ab vos, e de enuiar a vos companyes tals que les Illes bes puixquen defendre, o de venir nostra persona si mester era. E creats en bona fe que no hauia al dia ne en la nuyt que la major partida del pensamēt nostre no sia de vosaltres: e puix Deus nos ha feyta tanta de gracia quens ha donat regne dins mar, ço que james Rey de Spanya poch acabar: e que hajam nos edificada aqui sglesia de nostra dona sancta Maria, e moltes daltres que ni haura. E sapiats que nous deseparare, ans per ma ajuda, e per ma persona souent e menut nos veurets. E ploram nos, e ells: e presen lur comiat. E quant haguem stat vna peça que no podiem parlar per la dolor que haviem, dixem lus quels lexauem per cap en Bñ. de sancta Eugenia, e que faessen per ell axi com farien per nos: e si res oyen de niguna part de stol que vengues sobrells, que nos mantinent hi acorreriem en nostra persona.

Chronica del glorios

CAPITOL XCII.

Obre aço nos nos partim de ells, e haguerē a sufferir nostre passatge: car millor era per ells e per nos. E haviem hi dues galees, l'una que era den R. Canet, e l'altra de Tarragona: e leixam los caualls e les armes a aquells qui romanien en haviem mester. E anam nos en a la Palomera, e tantost recullim nos en les galees: nos en la galea den R. de Canet qui era de les bones galees del mon, e vna partida de aquells qui anauen ab nos en l'altra: e el dia de sent Simo e ludes entram en mar, e stiguem hi tot aquell dia e la nuyt, e el altre dia seguent. E quant vench al terç dia a la miya nuyt arribam a la Porraca que es entre Tamarit e Tarragona ab molt gran bonança, e trobam aqui en Ramon de Plegamans, e saludans, e besans la ma: e al saludar pres se a plorar de molt gran alegria q̄ hach de nos. Ell sabia totes les conuinences que eren entre nos e el Rey de Leo, com nos denia dar son regne e sa filla per muller. E dix nos que mort era el Rey de Leo. E nos dixem li siu sabia per cert: e ell dix q̄ homens de Castella eren venguts en Barcelona quiu comptauen. E quant nos oym aquelles noues, pesans molt: pero ab lo pesar que nos haviem conortam nos que mes valia a preu de nos la conquesta que nos haviem feyta de pendre Mallorques, quel guany que faerem de hauer aquell regne: o pus Deus non volia, que nons deuïem entremetre de ço quel no volia. E dormim aqui tro al dia.

CAPITOL XCIII.

Quant vench que son dia ben clar recullim nos en galees, e entram nos enregatejant al port qui es playa de Tarragona: e les gents de la vila reculliren nos fort alegrement homens e fembres ab senyeres. E quāt nos hagem menjat, e la roba treta de les galees que haviem nostres homens e els mariners lleuas vent de llebeig, e feulo tant fort que les galees que stauen surtes denant aquella esglesia qui es denant lo port, la qual feu Larquebisbe Nesparch, e ha nom sent Miquel. E en cada galea romaseren tres homens e morirē ne los dos e storc hu. E aqui nos mostra gran miracle nostre senyor. E quant hagem stat en Tarragona anam nos en a Muntblanch e a Lleyda en Arago: e si nuls homens del mon podien be acullir senyor ab grās professons, e ab gran alegria, e ab gran plaber per tot lloch hon passauem ells se feyen a nos, e tots grayen a Deus lo be quens hauia feyt.

CAPITOL XCIII.

Quant haguem stat aquell yuern en Arago tornā nos en Cathalunya, e com nos fom en Barcelona vengueren nos nouelles quel Rey de Tuniz venia passar a Mallorques, e sen aparellaua: e dixeren que les naus dels Pisans, e dels Genouesos, e dels Chrestians se prenia, e encara les persones. E sobre aço demanam de consell a aquells nobles qui eren ab nos, e los proho-

Rey en Iacme. Fol. xxxviij.

prohomens de Barcelona, com nos captendriem daq̃lles noues q̃ a nos eren vengudes. Ells dixeren que seria bo que sabessim la cosa pus certament que no era, que de llonga terra moltes nouelles ne comptaua hom que no eren veres. E sobre vns plets que hauia en P. de Muncada ab homens de Vich haguem anar alla. E quant nos haguem stat en Vich, que era hora prop de mijsa terça, vench vn missatge quens enuia en Ramo de Plegamans, e hach trenuytada tota la nuyt, e dixnos que noues eren vengudes per cert en Barcelona, quel Rey de Tuniz deua esser en Mallorca. E quant oym aquestes noues fom axi com cuytats, com nul hom pot esser per temor que nons enuiugues desauentura: e dinam nos vn poch, e fom a hora de vespres a Barcelona. E per ço car aquell dia hauiem feyta gran jorjada tota aquella nuyt repossam. E quat vench al mati ixquem riba mar per oyr noues, e veem venir vna vetla, e speram lus: e per ço com huiẽ bon vent, e foren hi tost: e era vn leny que venia de Mallorca. E vn hom daquell leny exi primer en vna barca, e demanam quines noues aportaua de Mallorca: e ell stant denant nos tot scolorit dix nos, senyor creem que ja hi sia el Rey de Tuniz. E nos dixem li, auols noues aportats: mes nos hauem crehença en Deus que nos hi serem ans que ell. E al dia que hauiem empres fom en Tarragona, e sobre aço quens hauien aconsellat en Barcelona dixem nos, nons sembla que bon consell sia aquest per nos ne per la terra: car la millor cosa q̃ feu hom cent anys ha volch nostre senyor q̃ nos la faessem com presem Mallorca: e pus Deus l'ans ha donada no la perdrem per perea, ne per coardia que nos hi volem esser alcorrer. Mes aquest es lo consell, que donem dia a aquells qui foren ab nos a pendre Mallorca, e que enuiem carta en Arago, que aquells qui tenen honor de nos, ne son de nostra maynada quens vinguen acorrer ab ço que han, ne poden hauer: e dins tres semanas que sien ab nos al port de Salou, que mes nos valdria pendre la mort stant en Mallorca, que si nos la perdriem per nostra culpa. E sapiats que no la perdrem: e conexera Deus, e homens que no romandra per nos. E en aquella manera que dixem de paraula ho complim de feyt.

CAPITOL XC V.

E fom aquell dia, e anans del dia a Tarragona, e haguem noliejades naus e tarides, e vna galea en que nos fom per saber noues si eren los Sarrahins en Mallorca: e foren les naus e les tarides apparellades a cõpliment de trecentz cauallers. E vingueren ne CC. L. quentrobã en la terra, e fom CCC. cauallers com fom della. E anans que nos passassem vench nos Larquebisbe de Tarragona qui era del linatge de Labarcha, e era nostre parent, e en G. de Ceruera qui era monje de Poblet, e pregaren nos per Deus e per la fe que ells nos hauien, e per bon consell que ells nos donauen, que nostra persona no auenturassim, mes que hi enuiassim aquells cauallers qui aqui erẽ justats per lo passatge, e don Nuuo

Chronica del glorios

e don Nuuo que fos cap dells. E prengueren sen a plorar molt charament, e hanch a nos de lur plor no pres dolor. E responem lus en aquesta manera, e dixem, que passatge era que nos per res al mon nollexariem que no hi passassem. E ells punyaren molt en abrocar nos per raho de retenirnos: e nos squiuam nos dells, e partim nos en, e anam a Salou, e haviem feyt cambi de la terra de Mallorques ab Linfant don Pedro de Portugal. E haviem li enuiat missatge que pensas de acordar la Illa de Mallorques vna vegada e dues. E ell responens be, mes non metia res en obra.

CAPITOL XCVI.

Sus la mija nuyt que nos feyem lleuar lanchora a la galea, e als altres lenys per passar a la dita Illa, vench don Nuuo a la riba de la mar: e crida en altes veus oy: de la galea resposeren, e que volets? E ells dixeren, diu don Nuuo queus prega quel sperets vn poch que aqui es Linfant de Portugal que vol parlar ab vos. E nos volguem moure, e haguem de consell que pus aqui era quel veeßem, que per ell no lexariem de moure. E veem lo, e vench en vna barca ell e don Nuuo, e puja en la galea, e demanam li que volia. E dix Linfant que era vengut aqui per passar a Mallorques. E dixem nos, com sots apparellat per passar a Mallorques? ne quants cauallers ha ab vos aqui? E dix el, tro a quatre, o cinch, e els altres venen. E dixẽ li nos, si majut Deus no venits ben aparellat per passar: mes veus aqui les nostres naus e les tarides que mouen mati, e sius ne volets recullir entrats en bona hora, que nos anarnos hem, que en totes guiffes sabrem si hi es lo Rey de Tuniz en Mallorques, ne la sua host: e dix ell que romandria en la galea ab vn caualler e vn scuder, e que don Nuuo manas passar els altres, e podien los leu passar, que si no aquells quatre cauallers qui venien ab ell, no hi hauia pus, ne veniẽ pus. e ix que don Nuuo de la galea, e ell tomas ab nos dins.

CAPITOL XCVII.

Antost faem lleuar la anchora, e meteren ma als remys, e exim fora lo pelech: e entre anar ala vela e als remys fom al segon dia a hora de mig dia en Solter: e trobã vna naueta de Genouesos, e quãt nos veeren entrar hagueren gran paor a desmesura. E puix quãt veerẽ la nostra senyera coneguerẽ q la galea era nostra, e tantost saltaren en la barca del pescã e sempre vengueren a nos, e demanam lus: Barons quines no ues aportats de Mallorques? E ells dixeren, bones. E demanam lus si hi era vengut le stol del Rey de Tuniz: e dixeren que no hauia nigu Sarrabi strany en la Illa. E nos fom molt alegres de les noues que comptades nos hauien. E aduxeren nos gallines, e nos enuiam dos homens de la nau a Mallorques per fer los saber que nos erem

erē en Soller. E exiren nos rebre en gran alegria, e menaren nos be L. besties ense-
llades ab q̄ entrassē en la vila: e nos entram en la vila, e la galea entrassē a rem
al port de la vila, e dixerē nos aquells qui nos haviem lexats en la Illa, que be pa-
ria quens membrauem dells, e de la honor que Deus nos hauia feyta en conquerir
aquell regne. E nos podien tenir de plorar de la gran alegria que haviem dela nostra
venguda. E al terç dia que nos fom a Mallorques haguem nostres naus e nostres
tarides ab los cauallers qui arribauen ben guarnits e sens alcun mal. E haguem
nostre acord com ho fariem si els Sarrahins venien, e haguem per consell que
tinguessē nostres talayes, que anans que ells vinguessē ho sabessē nos e la
vila. E nos dixem lus: quels mostrariem manera quels poriem vencre, que a
la part hon ells dreçauen les veles nos nons acostassē a la mar ab los cauallers, ne
ab aquells qui eren bons a ops de fer batalla, e quens metessē en celada en la dre-
cera hon ells deuien venir: e q̄ els donassē homens a cauall daquells qui no haviem
caualls armats, e ab ells que anassē homens a peu tro a dos milia, e aquests que fa-
essē semblant de vedar la terra. E quant ue hauria exida vna gran partida dells
que començassē de fugir contra la nostra celada, e ells anegarsien dencalçar los, e
cuydar se han que no hi haja mes de aquells de cauall, ne daquells de peu: e que pas-
sassen per la celada nostra, e nos llauors que donassē salt ab los caualls armats, e
ab aquells homens quens serien romafos oltra aquells dos milia: e els tres milia, e els
altres a cauall quils haurien aduyts a la celada retornassē ab nos, e entro sus a la
mar no faes hom sino ferir en ells. E quant aquells de les naus e del stol veuriē que
aquells primers serien morts e vençuts no gosarien pendre terra per lo mal que hau-
rien pres los lurs. E tinguem lus talayes per tota Illa be XV. dies per fer farons si
veyen alcun stol.

CAPITOL XC VIII.

Vant vench al XV. dia sabem quel Rey de Tuniz no venia
sobre la terra de Mallorques, e lauors metem ma a conquerir to-
tes les mūtanyes, e els castells que ells tenien per nom Pollença, e
sent Tueri, e Oloro: e podien esser els Sarrahins be tres milia
darmes, e de altres que ni hauia entre fembres e infants. E
Xuarp qui era cap e senyor lur, feu nos parlar plet per tots
los Sarrahins de les dites muntanyes e castells, que si nos li haviem merce e li feyem
be que ell nos retria els castells e les mūtanyes: en tal manera empero que ell po-
gues viure honrradament. E per ço com aquest plet era bo per nos, e per tots los
Chrestians qui aqui habitauen ne deuien habitar: e per ço car la Illa no podia esser
segurament que la guerra hi fos, haguem consell dels nobles e dels cauallers, e de
altres qui eren ab nos que presessē aquell plet. E fo parlat en aquesta manera que
ell ab quatre de altres qui eren de son llinatge que nos los heretassē, e quels donas-
sem ca-

Chronica del glorios

sem caualls e armes, e a cascu vn roci, o mul, o mula que fos bona e cōuinent: e quels Sarrahins ques poblassen en la terra aquells qui poblar se volrrien, e que de aquells qui no volrrien esser en son plet que faessem a nostra volentat. E aço fo feyt ab cartes, e complit axi com fo empres: e romaferen be dos milia Sarrahins en les muntanyes qui nos volgueren retre a nostra merce. E quant fom segurs daquell stol que no deuia venir de tot en tot, tornam nos en, e dexam hi en Bñ. de sancta Eugenia, e don Pero Maça senyor de Gayren: e era de nostra maynada. E lexam hi companya de cauallers, e de scuders qui volgueren romanir ab don Pero Maça be de dotze tro a quinze: e nos passam nos en en Cathalunya, e ells començaren de fer guerra ab aquells de la muntanya, e dura aquella guerra tot liuern entro en Maig. E hauien tan gran força els Sarrahins en les muntanyes que nos podien gran mal fer en les persones: mes daytant lus feyen mal que no podien cullir pa sino en alguns llochs catius, e aquell nols podia bastar: si que vengueren a tant gran destret q̄ pexien les erbes per les muntanyes en manera de besties. E en Bñ. de sancta Eugenia, e don Pero Maça hagueren acord que enuiassen per les muntanyes e ques reteness a ells: e aço els enuiaren a dir per lurs cartes per vn Sarrahi qui lals portaua. E els Sarrahins ressoneren per carta, que nul temps nos retrien a ells, sino al Rey qui hauia guanyada la terra. E quant aço veeren en Bñ. de sancta Eugenia, e en Pero Maça, e els cauallers de la terra preferen consell que ells ab dos vinguessen a nos, e que hi passassim, e axi haufem tota la terra. E vingueren a nos a Barcelona, e dixeren que volien parlar ab nos, e que ells nos dirien bones noues: e nos dixerem lus be fossen ells venguts, e quels scoltariem, e que rebriem lurs bones noues. E dixeren nos que pensassim de passar en Mallorques, que sols q̄ la nostra persona hi fos ques rendrien a nos, que axi ho hauien empres ab ells. E nos dixem que be fossen ells venguts que bones noues aduyen, e que hi passariem. E fo lur acord dels qui venien de lla que caualler ni altres homens nols calia passar, sino nostra persona, e nostres homens per seruir a nos: que aytant hauien ells de la nostra persona ab aquells qui eran della per conquerir les muntanyes, com de mil cauallers. E dix en Bñ. de sancta Eugenia, senyor manats armar dos, o tres galees, e mūtats sus, que nos yrem ab vos: e sempre quels Sarrahins vos vejen se retrai a vos.

CAPITOL XCIX.

Axi com ell ho dix faem armar tres galees entre Barcelona e Tarragona, e al XV. dia foren ab nos a Salou: e feya nuyt scura e torbada, e a pesar de tots los mariners metem nos en la mar e haguem anades deu milles ab poch doreig que hauem, vench nos la bella nuyte la bella mar, e bona e bella lluna: si que dix en Bñ. Cessposes que tant nos amaua Deus que ab galotxes poriem passar la mar, q̄ nos tots crydaue hauer mal tēps, e vos hauets aytal tēps com galees

galees que son armades demanen, e par que Deus faça per vos. Enos dixem li que aytal senyor seruiem que no cuydauem fallir en re que faessem en nom dell, e que li ho greyem aytant com podiem ne sabiem. E quant vench al terç jorn bon mati entrel sol exit e tercia nos fom a Portupi, e endreçam nostres senyeres en cascuna de nostres galees, e ab nostres trompetes entram nos en al port de la ciutat de Mallorques. E quant els de la ciutat nos vecren venir, e conegueren que nos erem, e que aquells que ells hauien enuiats hauien recaptada be lur missatgeria: e tots a vna ma homens e fembres, e encara infants exiren al port ab molt gran alegria, e ab molt gran plaber de nos qui veniem: e aytambe els del Temple e del Spital ab tots lurs cauallers qui eren en la ciutat. E quāt fom deuallat en nostre alberch en la Almudayna dix nos en R. de Serra lo jove, qui era llauors comanador dels freres del Temple en aquella llla, e per ço diem pus jove car altre ni hauia qui hauia nom en R. de Serra, e era san oncle qui era comanador de Munço, senyor parle ab vos a vna part, e nos scoltam nos. e dix ell: volets fer bona guerreria si enuiats les galees axi com son vengudes armades a Manorca, e quels façats saber que vos sots vengut en la llla de Mallorques, e hauran paor: e fets lus saber que sis volen rendre a vos quels pendrets, e queus pendria dol de lur mort, q̄ vos no la volets si ells no la volen: e ab aquesta paor q̄ ells hauran yo crech que vos hi farets vostre prou e vostra honor. Enos aqui mateix demanam en Bñ. de sancta Eugenia, e don Assalit de Gudar, e don Pero Maça e dixem aquel consell quel comanador nos hauia dit, e lo comanador que hiera denant: e dixeren que u tenien per bo, e que faessem ço quel comanador nos hauia dit.

CAPITOL C.

Manam an Bñ. de sancta Eugenia, e a don Assalit de Gudar, e al comanador qui hauia dita la paraula q̄ fos cascut dells en cascuna galea: e que ells lus dixessen que nos erem aqui ab nostra ost, e que no voliem la lur mort: car ja hauien vist e oyt dels de Mallorques qui nos volgueren rendre a nos, e fer a nos ço que feyen al Rey de Mallorques quels pendriem a merce: e si volien mes la mort e la preso q̄ no venir a nostra merce nols ne poriem scusar, car per aquella haurien a passar. E faem los fer carta de crehença en algarauia al alfaqui nostre de çaragoça per nom don Salamo germa de don Bahiel que creguessen aquestes tots tres dela missatgeria, q̄ ells dirien per nos. E encara els dixē quens acostariem al cap de la Pera don ha entro a la llla de Manorca XXX. milles de mar, e quant hauriem lur ardit que aquins trobarien.

CAPITOL CI.

Quant vench a la nyit faem les galees trenuytar ab els missatgers, e foren a Manorca. E laltre dia entre nona e vespres el Alcayt e tots els altres vells, e el poble de la terra exiren contra aquestes tres galees al port

Chronica del glorios

port de Ciutadella, e demanaren de qui eren les galees: e dixeren ells que del Rey Darago e de Mallorques e de Cathalunya, e que eren missatgers seus que venien a ells. Els Sarrahins quant aço oyren faeren desemparrar les armes totes als Sarrahins e metre en terra, e dixeren que be fossen venguts, e que exissen segurs sobre lurs testes, e quels farien plaher e honor e amor: e les galees possaren les popes en terra, e ells hagueren enuiats per almatrachs e stores e per coxins en que segueffen es aplegassen. Exiren tots tres de les galees, e vn jueni qui nos lus haviem lliurat per torcimany el Alcayte son frare el Almoxerif, lo qual apus nos faem Arraiz de Manorca, qui era natural de Sibilia: e tots los vells scoltaren molt be la carta, e lo missatge que nos lus enuiam ab gran deuocio, e dixeren que sa cordarien.

CAPITOL CII.

LAcord fo aytal quels pregaren que sesperassen tro al altre dia, e enuiaren per mes vells qui eren de la Illa, mes en aquell lloch no hi eren: per ço que poguessen hauer lur consell pus complidament. En Bñ. e don Assalite el comanador re spofferen lus que pus ells ho volien queu farien. E de continent conuidaren lus, si volien entrar en la vila de Ciutadella q'ells lus hi farien grā honor per amor del senyor qui eren. E ells dixeren lus que entro que fos feyta la resposta que no hi entrarien, que nols era manat per nos. E ells dixeren que fos a lur volentat, e a poca dora stant faeren lus venir X. vaques, e C. moltons, e CC. gallines, e pa e vi tant com ne volien. E stigueren ab ells tro a hora de vespres per assollaçar los. E quant vench a hora de vespres quant els Sarrahins sen entraren en la vila els nostres missatgers sen entraren en les galees. E aquell dia a hora de vespres fom nos al cap de la Pera qui es a vista de Manorca. E vejats que bella host de Rey, que no havia ab nos sino V. I. cauallers, e IIII. caualls, e vn scut, e V. scuders quins seruien, e X. homens de criança, e els troters. E quant vench ques volia scurir ans que menjassent haguem foc, e dixem a aquests nostres que vinguessen tots ab nos. E metem foc en mes de CCC. llochs per les mates, car lla per tot ensembla de host que hi albergaua. E quant aço veeren els Sarrahins ells enuiaren a dir per dos vells als nostres missatgers, que era aço de aquells focs que feyen al cap de la Pera. E dixeren lus nostres, que era el Rey qui era aqui ab ses hosts, car axi lus ho haviem castigat, e vol oyvostre resposta, o de hu, o de altre breumēt. E quāt els Sarrahins oyren aço hagueren gran temor entre si: e quant vench al mati dixeren que sofferissen vn poch que en breu haurien la resposta. E ells dixeren queu farien, e quant vench al mati que hagueren feyta lur oracio els Sarrahins exiren: ço es Alcayte son frare, e Almoxerif, e els vells, e be CCC. dels moros dels millors de la Illa. E dixerent que greyen molt a Deus e a nos lo bon missatge quels enuiaue, car be conexien que

que llongament nos podien defendre a nos, e que farien scriure ab nos en vn pleyt q̄ ells farien: e lo pleyt fo aytal que dēyen que la llla era molt pobla, e que en aquella llla no hauria lloch en que ells poguessen fer sementer a la X. part de la gent que hi hauria, e quens tendrien per lur senyor: e ço que ells haurien queu partirie ab nos. Carrabo era quel senyor hagues de sos homens, e q̄ns donarien cascun any III. milia quarteres de forment, e C. vaques, e D. entre cabres, e ouelles: e que nos fasssem carta ab ells quels guardasssem els defenesssem, axi com a homēs nostres, e vassalls: e aquesta cosa farien ab nos, e als nostres per tostemps. E dixeren los nostres missatgers que encara huiem mes a fer, quens donassen postat de Ciutadella, e daquell Puig en que es lo major castell de la llla, e si altres forces hi hauria que de totes nos donassen postat. E en aço ells vingueren forçats, e tirats: e quant vench ala darreteria ells hagueren son acord, e dixeren que puix nos ho voliem queu farien: car huiem oyt dir que nos erem bon senyor a les gentes nostres, e axi huiem sperança que seriem a ells enest feyt, ço es de fer les cartes, e fer les jurar sobre la Tora a tots los millors homens de la llla: hagueren a star III. dies que nou pogueren acabar. E don Assalit feu metre en les cartes que hi hagues dos quintars de manteca cascun any, e CC. besants per los bestians a passar. E nos stiguem al cap de la Pera tota via sperant les galees ab lurs missatgers q̄ nos huiem enuiats, nos faent tota via aquells focs que huiem feyts primerament.

CAPI TO CIII.

Vant vench al quart jorn al mati al sol exit oyda nostra missa vench nos missatge que les galees eren vengudes, e los nostres enuiaren nos a dir que haguesssem be la casa hon nos erem: e faem la be aguiar, e en joncar de fenoll que no huiem altre jonch, e metem cohertors nostres, e daquells qui eren ab nos per les parets de la casa alli hon se deuien metre. E nos vestim nos los mellors vestits que huiem, e aquells qui ab nos eren, e foren aquests los missatgers que vingueren de Manorca son frare del Alcayt, e Lahmoxerif, e V. vells los pus bonrrats de la llla, e nos enuiam los caualls, e altres besties ab que vinguessen a nos. E quant foren denant nos saludaren nos ab gran reuerencia, e fermaren nos los genolls denant, e dixeren quens saludauen per Lalcayt a C. vegades, axi com a senyor en qui ell hauria sa sperança. E nos responem los que Deus los donas bona ventura, e quens pleya molt la lur venguda, e per tal quels de la host nons faessen embarc, ne presa en les paraules, que nos hauriem ab ells, mudam nos daquells per tal que mils poguesssem parlar ab ells, e grabiren molt a Deus, e a nos les paraules q̄ nos los dixē. E començaren los missatgers de retraure la lur missatgeria e la resposta. E mostraren nos les cartes que nos huiem ab ells tractades: e nos dixem quens acordariem

F E ells

Chronica del glorios

E ells exiren sen de fora. E nos dixē als Meſtres: be deuem grabir a noſtre ſenyor: car ço q̄ nos haviē en cor de hauer nos dona, e ſens peytat, e a tāt gran honor de nos. Aquí no ha altre acord: mes q̄ prenā ço q̄ voſaltres hauets feyt, e graexcā a noſtre ſenyor la merce quens fa. E dixē los quens pleya la cōpoſicio q̄ls Meſtres hauien feyta ab ells, e faem noſtres cartes ab noſtre ſagell quels donā que foſſen noſtres, e dels noſtres per toſtemps. E ells que faeſſen aqueſt tribut per toſtēps a nos, e als noſtres.

CAPITOL CIIII.

Vix que aqueſt pleyt nos haguem feyt ab ells, hauē ne abut atretant, o pus que lladonchs: car ells nos donen com nos los demanam conuinientment tot ço quels demanā. E caſcun any prenim, menys dells de noſtra maynada, tals coſes que fan a pendre de Sarrahins qui ſeren alçats ales muntanyes per catius: e per fer a la noſtra volētāt donam ne adaquells quins demanauen dells, quels poblaffen per la terra en manera de catius, e acabam aqueſts dos feyts en aqueſt viatge ab III galees: perço car pleya al ſenyor quins haviā feyts. E puix tornam nafen en Cathalunya, e en Arago: e de aquella hora en ça no hach meſter, merce a Deus, noſtra ajuda la Illa de Mallorques, ans la ha noſtre ſenyor multiplicada, que val dos tants que no feya en lo temps dels Sarrahins.

CAPITOL CV.

Vant vench que foren dos anys paſſats, vench lo ſagriſta de Gerona qui era elet per Archebisbe de Tarragona, per nom en G. de Muntgri, e en Bñ. de Sancta Eugenia, e ſon frare a Alcaniz, e nos fom molt alegres de la ſua electio. E quant fo deuant nos pregans quens plagues que ell ſe preſentaua denant nos. E dixē nos q̄ ſi nos li voliem donar Euiça q̄ ell ab ſon llinatge la conqueria, e pus nos no la haviem, e haviem altres coſes a fer q̄ be deuem voler que ell la conqueris: perço que hom digues que Larchebisbe de Tarragona haviā conquerida Euiça: e ell q̄ la tendria per nos. E nos haguem noſtre acord, e perço car enteniem q̄ ell nos feya honrrament que conqueris terra, e que la tengues per nos, attorgam li ho quens pleya, e ell apparellas ab tot ſon llinatge, e aguifa ſon paſſatge, e feu vn trabuquet, e vn foneuol. E quant ſaberen aco linfant de Portugal, e don Nuuo veeren ſe ab Larchebisbe, e dixeren li, que ells ſerien en ſa ajuda, e que per aytants com ells menarien de cauall, e de peu en ſa ajuda quels en donas part. E el Archebisbe attorga los ho, e foren tots en aquella companyia, e paſſaren a Euiça, e preferen terra

menys

menys de alcun contrast que nols faeren los de la Illa: e vengueren ab los caualls armats, e ab les naus, e ab los lenys al port de Euiça, e aquí fermaren ses albergudes, e combateren. E quant hagueren los ginyes parats, lo foneuol, e el trabuquet tiraren al castell, e a la vila, e hauia hi III. murs vn sobre altre: e el foneuol qui no tiraua tant tiraua ala vila, e el trabuquet al castell. E quant veeren aquell mur de la vila ques trencaua per lo foneuol qui hi tiraua, començaren de cauar. E quant los de la host veeren que hora era de combatre, assejaren los primer de batalles menudes. E quant veeren que hora era quels combatessen, armas tota la host, e prengueren la vna cerca del mur de la vila. E quant los Sarrahins veeren que aquella hauien perduda sfafaren se, e parlaren pleyt, ques retrien: e Ioan Rico qui era de Lleyda fo lo primer hom qui entra en la cerca del mur de la vila. E axi hagueren en aquesta manera la vila, e el castell: si quel trabuquet no hi tira X. pedres. E puix que Euiça fo presa moltes vegades galees de Sarrahins hi vengueren, e la merce de Deus preferen tota via major mal que no hi pogueren fer.

F ij

V A L È N T I A
Expugnata à Iacobo primo
Aragonum Rege.
M. cc. xxxviiiij.

COMENÇA LA CONQUESTA DEL REGNE DE VALENCIA, feyta y conquestada per lo glorios Rey en Iacme.

CAPITOL I.

Os stauem en nostre regne en Arago jugant, e deportant: e erem a Alcaniç, e era ab nos lo Mestre del Spital, e don Blasco Dalago: e foren ab dos denant nos en vn terrat. E nos estant axi deportant, e parlant, comença sa paraula lo Mestre del Spital qui hauia nom Nuch de Fullalquer, e dix: senyor puix tambe Deus vos ha guiat en lo feyt de Mallorques, e en aquelles Illes, no començarets vos e nos deça en aquest regne de Valencia, qui ha estat de cara tostemps, e defront al vostre llinatge, e tostemps han punyat de hauer aquell, e nol han pogut hauer? bon si Deus majut bo seria que hi pensassem, pus som aqui denant vos, que dō Blasco hi sab mes que nul hom del mon, e quens dices de aquella terra qual lloch li semblaria que vos poguessets entrar a pendre. E respos don Blasco Dalago, yo beu dire al Rey tot quant hi se, e que a ell bo sia. E puix volets Mestre que yo hi diga, dir hi he. E nos pregam lo quens dices per hon li semblaria que nos poriem entrar primerament en lo regne de Valencia.

CAPITOL II.

don Blasco giras deuers nos, e dix: Senyor ver se diu lo Mestre del Spital, que puix part mar vos ha Deus dat a conquerir, que aço que esta ala porta del vostre regne queu conquirats, e es la millor terra, e la pus bella del mon: que yo senyor he estat en la ciutat de Valencia be dos anys, o pus, quant vos me gitats de vostra terra. E no hi ha huy tant delitos llogar com es la ciutat de Valencia, e tot aquell regne: e te be set jornades de terra de llonch. E si Deus vol que aquell conquirats, e volra ho, la millor cosa haurets conquesta de delits, e de forts castells que sia al mon. E yo direus ço que a mi ne sembla, si vous consellaua que anassets a setiar vn fort castell dar vos hi ha mal consell, car be ni ha XXXX. o L. que mentre que menjar baguessen, vos, ne tot vostre poder nols poriets pendre: mes consellvos en quant yo se, ne entench que anets a Borriana, per aquesta raho, com lo lloch de Borriana es pla, e prop de vostra terra, e venran vos hi per mar, e per terra mils que no farien si puix lumy erets de la vostra terra: e ab fiança de Deus al pus lumy vos laurets dins vn mes, e trobarets gran conduyt. E aquest es lo millor lloch que yo se per vos començar al regne de Valen-

Chronica del glorios

de Valencia. E dix lo Mestre del Spital, senyor ver vos diu don Blasco, que al mon no es tan bon lloch com aquell de pendre, que axi ho dien tots aquells qui han stat en lo regne de Valencia, e fama publica es. E dixem nos, ara hauem oyt lo consell de vos, e de don Blasco, e tenim lo per bo, e per lleyal. E en nom de Deus faces pus acor dat es q̄ lo mills me hauets aconsellat, e direus vna cosa, que par q̄ Deus ho vulla: nos erem a Mallorques al cap dela Pera quant Manorca se rete, e era ab nos don Sanç Dorta, e don Garcia Dorta son fratre, e Pero Lopis de Pomar, qui hauia stat per missatgeria nostra al Alcayt de Xatua: e nos gabam lus molt la terra de Mallorques, e mentre que nos la gabauem, dix nos don Sanç Dorta: Senyor vos gabats tots dies Mallorques, mes conquerits Valencia, e tot aquell regne, q̄ tot es nient contra aquell que vos trobarets en València, queus exiran V. milia, o VI. milia ballesters de l l penus, e dels altres mes de nombre que no lexen host acostar a la vila, tant es lo poder dels ballesters, e del poder que hi es. E si aquella prenets porets ben dir que sots lo millor Rey del mon, e aquell qui tant ha feyt. E sobre aquestes paraules nos fom somoguts, perço com de sllouen Mallorques, e lloauen Valencia. E dixem ara volets queus digam com nos sembla q̄ la pendrem, nos no hauem muller, e parlē nos la filla del Rey de Vngria, e del Duch Deſtarich, e parla ho Lapostolich: e nos hauem hauda filla de Rey del pus honrrat del mon. E jatsia quens vullen donar la filla del Duch Deſtorich ab mes hauer, no la pendrem, que mes amam la filla del Rey de Vngria, que quant nūs no valiem tant nos donauen la filla del Rey de Castella don Alfonso. be es raho que ara com valem mes prengam filla de Rey. Araus direm com pendrem Valencia, e tota altra terra. Nos ne yrem a Borriana, e haurem conduyt tot aquell que leuar puixem en les adzembles de Terol, e farem venir daltra part per mar conduyt, per raho que bast ala host: e lleuarhiem dos foneuols. E com hajam presa Borriana, nos farem hi venir la Regina nostra muller, per tal q̄ entenen les gents que major cor hi hauem deſtar: e aquells castells qui son en les spalles, axi com es Paniscola, e Ceuera, e Xiuert, e Polins, e les Coues de Vmroma, e Alcalaten, e Morella, e Culla, e Ares qui viuen del camp de Borriana de conduyt, e tots aquells qui seran entre nos, e terra de Chrestians se hauran a rendre, perque nos serem denant, e no poran hauer lo conduyt quils venia de Borriana.

20 CAPITOL III.

Quant aço sia feyt que nos hajam castells mudar nos hem en un lloch que diuen los Chrestians lo Puig de Cebolla, e es prop de Valencia dues llegues. E aqui a caualcades que farem fer a Valencia, e que talarem quant nos veurem, e sabrem ardots dells qui seran venguts a gran flaquea, e ha gran cuyta de fam, metrem nos sobre ells ans que cullen lo pa altra vegada, e assejar los hem: e ab la volentat de Deus pendrem

Rey en Iacme Fol. xLiiij.

pendrem lus. E dixerén don Blasco, e lo Mestre a nos, si els Sarrahins qui son en Valencia nos ho hagueſſem axi dictat nou poriem millis nos dictar, e ſemblens que nostre ſenyor vos vol guiar, pus tan bon cor hauets. E aqui fo acordat com ſe faes, ne cõ no. E a entant nos fom en Terol. E don Pero Ferrandis de çagra, ſenyor de Albarrazi conuidans q̃ caçasseſſem ſenglar, e q̃ menjasseſſem ab ell en vna aldea de Albarrazi que ha nom Exea, q̃ aqui el trobariem: e nos attorgam li ho. E quant haguem menjat, e era ja prop de hora de vespres, vench nos miſſatge que peons de Terol, e dela Frõtera hauien emblat Ares. Eeren qui don Pero Ferrandis, e dõ Acorella. E aquest qui vench demana albixeres per les bones noues que duytes hauia, e nos dixem li que les hi dariem, e don Pero Ferrandis no ſabia re en aquella frontera, e don Acorella dix: Senyor gran be nos ha vengut, que molt hauets guanyat buy, que entrada es de guanyar lo regne de Valencia. Enos dixem, axi ho vulla Deus. E ell dix, ſenyor no hi tardets que Ares es molt fort, e podets lo retenir a pesar de quants Sarrahins ha al mon, e pensats de caualcar, e no tardets, que yo ſe lo llogar qual es: e vos veurets ho quant hi ſerets, e direts que yous he dita veritat.

20 CAPITOL IIII.

Vix enuiam a Terol per Ferrando Dies, e per Rodrigo Ortis, e per cauallers que hi hauia que existen a nos al Alfambre. E fom ans q̃ la nuyt fos scura al Alfambre: e aqui sopam, e faem donar ciuada, e anã despuix dela mija nuyt a auãt. E quãt fo alba nos fom al cap del port del camp de Montagut, e passam pel Pobo, e exim a Vilaroya: e albergam aqui aquella nuyt. E sus en lalba nos exim de Vilaroya, qui es del Spital. E quant fom sus al cap del Spital, q̃ hi podia hauer tro a mija llegua vench nos vn ballester a cauall, e vench trotant e darlot, axi com venir podia a nos, e dix nos: Senyor saludeus don Blasco, e diu vos que sua es Morella. E quant oym aquestes noues pesans molt. E dix Ferrando Dies: Senyor acordats vos com ho farets, que mester hauets acordar. E faem tirar lo ballester a vna part, e demanã don Pero Ferrãdis, e don Acorella, e don Ferrãdo Dies mentres que ſeyem tirar les altres a costas a nos ala orella, e dix nos: Senyor lexats la anada de Ares, que Morella es gran cosa, e valria mes que la tingueſſen moros que no don Blasco, que mes iuaç la hauriets hauda dels moros, que de don Blasco. E jatsia que don Blasco sia mon ſenyor, vos fots mon ſenyor natural, e per ſenyor que puixca canuiar com volre no dexare de dir a vos lo millor que eutenets que yom tench per vostre, e per vostre natural. E demanam

G ij de consella

Chronica del glorios

de consell a don Pero Ferrandis, e a don Acorella, e als altres cauallers com ho fariem. E dixeren don Pero Ferrandis, e don Acorella que pus que aquella anada de Ares haviem emparada, que hi anassem: e puix que anassem a Morella, e de aquell cami queu hauriem tot. E dix Ferrando Dies: Senyor yo son aqui dels menors de vostre consell, mes ques queus diga alcu a Morella anats, e manats alforrar els peons de Terol, e de les aldees, e queus siguen tant com poran, e que lexen tots lurs ferrons. Enos entenem que deya ço que millor era, que ans deu hom attendre ales grans feynes que als menors. E dix nos que pensassem de cuytar, que gran carrera hauia de aquell lloch a Morella. E manam als homens que lexassem als vns, e quels altres prenguessen tots armes, e que pensassen de venir: e ells faeren ho. Enos de trot e darlot passam lo riu de Calders, e anam nos en tro al riu qui passa al peu de la costa de Morella. E quant fom aqui dos peons alforrats acõseguiuren ab nos en vna, e demanam lus dels altres honeren, e dixeren que venien: e pujam la costa, e fom a vn puiget quis feya ala costa de Morella, e meteren li nom lo Puig del Rey. E stiguem aqui sperant la companya que venia, e apparellam nostres guaytes a cauall e a peu, que nul hom no pogues entrar, ni exir tro en laltre dia que haguessen nostre acord. E jaguem tota la nuyt en aquell Puig: e moch se temps de neu, car era ja passada la festa de sant Miquel, e feyen molta, e venia ab pluja que nul hom no gosaua descobrir la cara per paor que la neu nol tocas. E els caualls, e les besties jayen en vna foya que si feya, e deça, e della hon podien, si que els adzembles que duyen lo conduyt a nos, aquella nuyt no pogueren pujar ne deuallar a ells, per paor que aquells del castell no ho faessen saber a don Blasco, ne quels hi entras major poder. E haguem a endurar que no menjam, ne beguem dela nuyt que menjam en la Vilaroja, tro al tercer dia a hora de vespres, ne nos ne els cauallers, ne les besties.

CAPI TOL V.

Quāt vench al sol exir, dō Blasco vēch si veer ab V. en sos caualls, e sos perpunts vestits, e els scuders quil portauen lurs armes: e veeren lo deuallar nostres guaytes per la costa en jus. E don Ferrando Peris de Pina, qui era cap de les guaytes enuians tantost missatge, que don Blasco hi volia entrar, e que manassem que faessen. E enuiam lus a dir, que si entrar hi volia, q̄ no li lexassen entrar, e q̄ vingues dauant nos.

E ans que nostre missatge fos lla, don Blasco cuytauas de entrar, com abans podia. E Ferrando Peris de Pina acostas a ell, e dix li: q̄ sera don Blasco? e ell respos, vull entrar en Morella: e manare com ho fagen, e puix anare a veer lo Rey. E tant acostas a ell aquell qui nos haviem trames, e dix li ala orella, q̄ nos manauem que no li lexassen entrar. E dix Ferrando Peris, don Blasco lo Rey vol q̄ anets denant

denant ell. Diets al Rey que ades fere ab ell, sino que vn poch be ha demanar. E ell respos, sapiats que nous hi lexara hom entrar tro anets denant ell, pus aço matrames a dir. E tantost acostas en guisa a ell, q̄ si fugir volgues no ho pogues fer. E don Blasco vee que ha fer se hauria, gira la regna, e vench ne vers nos, e els nostres guaytes ab ell.

CAPI TOL VI.

Ell descaualca denant nos, e nos leuam nos per ell. E puix assech se denant nos ell, e don Pero Ferrandis, e don Acorella, e Azeytabuzeyt, e dix q̄ volia parlar ab nos a vna part: e faem lus tots partir daqui, sino nos, e ell. E dix nos, e a senyor e quem volets? e nos dixem, nos vos direm a que don Blasco vos hi sots, e sots mon majordom, e hom qui nos hauem molt amat, e ben feyt, e que tenits terra per nos. E Deus, segons vos mauets enuiat a dir aus dat ara est llogar qui es tant fort e tant nomenat, que jatsia que vos mereixcats tot be, que hagueffets es llogar, que no fa per nul hom del mon, sino a Rey: hon vos pregam per la naturala que hauets ab nos, e per lo be queus hauem feyt, e per go car sots nostre majordom, que vullats lo castell per nos: en tal manera queus facam tant de be a vos, e als vostres, que tot lo mon diga que bon guardo vos haueu retut per lo servici queus hauets feyt. E ell dix: Senyor nous membre la carta que vos nos hauets feyta? e nos dixem, si membra be: e dir vos hem com diu, que si vos guanyauets alguna re de moros, ques fos vostra. E ell dix: Senyor axi es ver. E nos dixem li, don Blasco beu sabets vos que aquest guany no attany a vos per aquesta raho: car aquest es vn castell qui val tant com vn comptat ab ses pertinences. Mes aço pertany a vos de fer, que puix Deus vos ha dat tant bon llogar, e quel me podets retre, que vos quel me retats: e que vous faça tant de be que coneguen els homens que servici mauets feyt, e yo fer lous be de bon grat. E ell dix: Senyor acordarme, e respondrens. E exi a vna part ab lll. caualers que hi hauria, e vench a nos quant se fo acordat, e dix: Senyor volets hauer de tot en tot Morella? e nos dixem don Blasco beu podets entendre que volem que nos lajam: que ha nos fa, e a vos fa lals queus hauem profert. E ell dix: puix yo veig vostra voluntad que vos la volets hauer, e quem proferits tan de be queu seguire, e quem plau que vos lajats. E prech vos de vna cosa, que puix Morella vos volets hauer, quem façats tãta damor que yo la tinga per vos: q̄ be es raho, puix yo laus ret, q̄ la tinga per vos mills q̄ nul hom del regne. E nos responem li quens pleya molt: e dixem li, puix axi es anem denant don Pero Ferrandis, e don Acorella, e Azeytabuzeyt, e els altres caualers, e q̄ sapien cõ la tenits per nos. E ell dix que li pleya, e anam denant ells. E ell dix que nos dixessem primer. E nos dixem, don Blasco diets vos q̄ a vos fa a dir. E ell dix: Senyor vos faets a mi carta, que si yo prenia alcun llogar de moros, que fos meu: pero per tot

Chronica del glorios

aco tant es lo be quem hauets feyt, e aquell que diets quem farets que be es raho que si vous puch fer alcun seruiçi quel vos faça. E es ma volentat que puix vos volets que aquest castell sia vostre, que u sia, e yo quiu vull. E prech vos que vullats que yol tinga per vos, que major raho es que yol tinga que nul hom de vostre regne. E nos dixem li que li ho greym: e que li guardonariem lo seruiçi quens hauia feyt. E entant ferma els genellos denant nos, e feu nos aqui mateix homenatge de mans, e de boca, com tenia lo castell de Morella per nos. E nos stiguem aquell dia aqui, e en laltre dia partim nos en, e anam nos en a Ares, e cobram lo, e donam als peons per ço car lauien en blat als Sarrahins, tant que ells foren pagats de nos.

CAPITOL VII.

N aquella saho era viu lo Rey don Sanxo de Nauarra fill del Rey don Sanxo, que fonch lo millor Rey que hach for en Nauarra. E el Rey de Castella feya li fer mal a don Lope Dies, senyor de Viscaya, si que li hauia tolts dos, o tres castells dels seus. E el Rey de Nauarra enuians missatge que si nos volièm hauer lamor ab ell, que ell lauria ab nos, e que ell nos faria tanta de gracia, e de amor que hanch Rey no la feu a altre major: e fo nostre consell q̄l anassem veer a Tudela, car be hauia XXV. anys que ell no era exit de Tudela ne caualcava en alcun llogar. E sobre aço dixem a don Blasco, e a don Rodrigo Liçana, e a don Attho de Fosses que fossen ab nos a aquelles vistes, e foren hi. E quant folla ell no poch a nos deual·lar ala vila de Tudela, perço com era molt gras a desmesura, e hauia vergonya gran de la gent quel vees, si donchs no era en lloch amagat. E perço haguem a pujar lla sus al castell, e el primer dia hora de vespres nos pujam lla sus, e acullins be, e gint de quant ell podia, q̄ exi a nos del lloch hon no era exit, ne deual·lat tant en jus be hauia deu anys. E abraçam nos, e era be tan grā de persona com nos, e aço feu molt alegre ment, e rient: e ma per ma nos ab ell pujam nos en per vns scalons, e trobam els setis adobats en vna claustrera que era dela capella sua, e aqui dix nos que li pleya molt la nostra venguda, e que no era stat tan alegre nengun temps, que a ell membras. E nos respone m li quens pleya molt per dues coses: la vna, per la suya vista: e laltre, que hauiem gran desig de veer lo. E quāt haguem stat vna peça en aquest solaç, dixem li, que ell nos hauia enuiat missatge, e quens volia veer per nostre prou, e per nostre honor: la qual cosa creyem pus ell nos ho enuia a dir. E jatsia que la paraula del missatge fos bona a plaher de nos tan solament pus vos nos enuiauets missatge, que nos vos veeßem, volièm vos veer esta nuyt: mes es vespre e al mati venrē aqui, e vos porets ab nos parlar aquelles paraules queus plaura: e ell respos nos que parlaria ab nos del major be que encara nons hauia parlat nul hom, e nos greym li ho molt: e ab aytant partim aquella nuyt la vista.

Capi-

Rey en Iacme. Fol. xLvj.

CAPITOL VIII.

*V*ant vench al mati oym nostra missa, e puix pujam lo veer al castell, e ell comença a dir en esta manera: Rey, creu que vos sapiats, o deuets saber quanta de honor, e de parentesch es entre nos e vos: car no es hom al mon que a nos tant atany de parentesch leuat lo fill de la comptessa de Campanya, qui es nostre nebot: mes daytant tenim que vos nos atanyats mes que ell, perço car vos amam mes, car en lamor q̄ nos li fem allogam lo molt mal: car nos faem a ell plahers e amors se capte molt mal de nos, que parlaua, e tractaua ab nostres homens de Nauarra, quens desaperdassen, e que ell fos Rey. E perço enuiam per vos, que volem mes lo regne per vos que per ell, ne per altre hom del mon, e vull vos ho mes dir de ma boca, que no que altres fossen entre nos e vos: pero en esta manera, que no diguen els homens que alcuna cobertura no hi hauem que nos volem afillaruos, e vos ay tot que affillets a nos, e es cosa conuinient que nos muyram ans que vos, car nos hauem be LXXXVIII. anys, e vos non hauets XXV. E aquesta cosa fem per les gents que nons tenguen per hom llauger en nostres feyts.

CAPITOL IX.

*N*os quant oym la paraula plach molt en nostre cor: e dixem li, que lo hi greyem molt, que be semblaua que de gran amor li venia: pero quel pregauem que no li pesas, e quens acordariem ab aquells nobles qui eren ab nos venguts, e que al vespre tornarliem veer: e que li respondriem. e la cord feuse per aquesta raho, car nos haviem fill dela Regina dona Elionor filla que fonch del Rey de Castella don Alfons: e haviem lo feyt jurar a tots los nobles, e als cauallers Darago, e a les ciutats, e ala ciutat de Lleyda: e enuiam li don Blasco Dalago, e don Attho de Fosses, e don Rodrigo Liçana, e que en secret li mostrassen aquesta raho ab aquells qui ell volria merce. E foren lla: e dixeren li, lo Rey nos enuia a vos, e volē vos dir aquestes paraules per ell, car ell nous ho vol dir cara a cara, e enuia vos a dir per nos, ben sab lo Rey q̄ vos sabets que ell ha vn fill de sa muller, pero partit se es della per manament del Apostoli, e ha manat jurar aquell fill a sa terra Darago, e Lleyda. E la mort dels homens es en Deus, car aytant se moren els jouens com els vells. E aquest es lo major embarch que ell hi ha que ell no li poria tolre son dret en sa vida, que si aquella cosa no fos, sapiats per cert que fort ho volria, e li plauria: car be coneix que li mostrats gran amor.

Chronica del glorios

CAPITOL X.

Sobre aço dix ques acordaria: e hach en son acord don Sanxo Ferrandis de Montagut, e don G. Baldoni qui era lla donchs lo millor hom, e el mes poderos de Tudela, e de altres qui a nos no membren. E fo aquesta la millor resposta al segon dia bon mati, que gran cosa era que ell qui era tan vell se auenturas ab dos persones aytals com nos, e nostre fill erē. Mes pero per la gran amor que ell nos hauia, queu faria, ab que nos lo ajudassem del Rey de castella que li feya tort, e quil deferetaria. E el que hi metria nostre fill que hi fos ab nos en vn, que si ell moria ans que nos la terra e tot son regne romangues a nos. E si de nos se sdeuenia, e de nostre fill don Alfons que romangues nostre regne, e nostra terra a ell. E aço que faria jurar sos homens a nos primer, e nos quel faessem jurar a ell: e q̄ aquesta conuinença, e aquestes cartes ques complissen. E vingueren a nos els richs homens nostres, e dixeren nos, com hauien parlat ab ell e tractat de la manera.

CAPITOL XI.

Quant nos oym la paraula fom ne molt alegres nos, e aquells qui eren ab nos axi mateix. E ja fos que nos haguessem a entrar en guerra ab lo Rey de Castella, ab tot aço fins era bo lo plet per tres rahons: la vna per lo tort que lo Rey de Castella li feya molt gran, l'altra que ell hauia be LXXVIII. anys, e ques metia ab nos qui erem dos que cascu poria tant viure, o mes que ell, segons dret, e segons natura be era raho que aquesta ventura nos metessem ab ell: l'altra que pus a tort li feya mal lo Rey de Castella, e ell nos feya heretar de quant hauia, axi com a son fill, que bens podiem metre en aquella guerra per bona raho, puix ell nos feya donacio de Nauarra: e q̄ be podiem defendre aquella terra de nostre pare, puix que ell nos affillaua. E sobre aço nos pujam a ell ab nostres richs homens, e trobam ab ell dos, o tres richs homens que li foren venguts de nouell: e ressonem li axi, que li greyem molt la mor, e la honor que ell nos hauia enuiada a dir, e que en aquella manera quels richs homens hauien parlat ab ell, queu pendriem eu fariem: e que li ajudariem contra lo Rey de Castella, e contra tot hom que li vingues fer mal, o tort. E sobre aço emprenem dia tro a tres setmanes, que ell faes venir els nobles tots de manera, e els cauallers, e de cada ciutat deu homens ab voluntat de tots els altres: q̄ ço que ells farien q̄ ells queu atorgauen, eu fermauen en la veu de tots els grans viles quatre homens, e de cada vna vila ab autoritat de tots els altres q̄ atorgauen ço que ells farien, e q̄ nos faessem atre tal, que enuiassem per los de Arago, e per los richs homens, e per els altres, axi com

Rey en Iacme. Fol. xLvij.

com ell hi enuiaua. E quant els seus haurien feyt sagrament e omenatge de senyoria, e de feultat a nos, quels nostres facssen en aquella manera a ell. E aquel dia nos fom a Tاراونا, e entram a Tudela, car ell non podia exir ab nostres richs homens, e de les ciutats. E presssem lomenatge e sagrament de senyoria, e de feultat de tots els damunt dits, que apres sos dies fossen Rey de Nauarra nos, o Linfant don Alfonso, si mes viura que nos, e nostra generacio per tost temps en aquella manera fa em entrar els richs homens en Tudela: e els homens e els missatgers de les ciutats X. homens de cascuna vila, e aquells de la nostra senyoria que faessen sagrament e omenatge a ell axi com ell hauia feyt fer a nos. E encara que donam vn hom qui fos per Nauarra prenent els sagraments e els omenatges per la ciutat daquells qui feyts nols hauien. E ell aytambe feu ho fer en nostra terra. E feytes aquestes coses haguem acord nos e ell com nos captendriem del feyt del Rey de Castella: e a ço foren quatre, o cinch richs homens de la sua part, e atretants de la nostra: e haguem hi alcuns ciutadans de çaragoça de la nostra part e de la sua. E aquestes posaren les mans sobre els sancts euangelis, que tinguessen segret. E cascun dix son seny e com millor ne seria. E allongam lo consell tro al mati, que ja era llavors part de la nuyt: e les grans feynes son millors de parlar mati qui fer ho pot, que en altra hora del dia. E oydes les misses bon mati foren tots aquells qui eren de segret denant lo Rey de Nauarra, e danant nos per dir ço que hauien pensat sobre aquells feynes aquella nuyt. Car diu Salomo en els Prouerbis, q̄ la nuyt ha consell. E per ço q̄ mills poguessen pensar tota aquella nuyt, donam lus dia al mati. E quant vench al mati dixem nos al Rey de Nauarra que dices primer, per ço com era pus antich, e sabia mes en les coses que nos: e ell comença sa paraula en aquesta manera, e dix: Rey en els feyts de Spanya he yo molt a saber per vna cosa, car els he viſts, e som vsat de les coses que be se feeren en mon temps: e hague la guerra entre lo Rey mon pare e lo Rey de Castella, e la merce Deus quant se encōtraren els seus ab los nostres eren be apres los Nauarros, mes tantes eren les sobres que ells son molts, e nos poch, que allo nos tenia dan. Mes empero la merce de Deus sol que vos hajam per ajudador be som pera ells, e façam en axi ajudar vos he yo molt be e de cor, e vos ajudats a mi axi com vos tench en manera de fill: e si amdos nos ajudā be vengrem los be ab Deus, que nos tenim lo dret, e ells lo tort. E ab aytant feu fia ses paraules, e dix nos que nos que hi dixessim. E nos dixem que els richs homens sabien mes en la frontera q̄ nos no feyem e nostres richs homens. E sobre aço vench la paraula a don Garcia Almorauit, que dixeren tots els Nauarros que ell que hi dices, e dix don Garcia Almorauit: Rey Darago lo feyt daquesta terra vos dire yo, e sabreu hi tant, o mes aquells que aqui son: de manera en lo mal que don Lope Dies de Viscaya fa al Rey, que el mal que fa al regne al Rey ho fa, e fau ab lo poder seu que ha molt gran, e el Rey de Castella ha manat als seus homens li ajuden si mester los ha. Mes pus tant be nos ha feyt nostre senyor que la vostra amor, e la del Rey de

Nauar-

Chronica del glorios

Nauarra ha tant ajustada hauem sperança en Deus que vos abdos ho acabarets tot, e honrrarets al Rey e a vos, en tal manera que a tot lo mon plaura per lo grã tort que li fan. E dixeren a don Sanxo Ferrandis de Montagut que hi dices, e ell dix li: Senyor que volets als, que ço que speram que nostre senyor nos faes de merce ara ho hauem, que si vos ab dos volets be pendre aquest feyt la cosa vindra a bon cap, e per queus hi diria hom mes que puy vos hagueffets be vostra fazena el Rey e vos per cert acabarets aquest feyt be. E dixem als richs homens, e als del consell que hi havia molts que hi dixeffen. E dixeren tots a vna veu, aço dit es. E axi ho attorgam tots ço que don Garcia, e don Sanxo han dit, que si be vos hi volets ab dos pendre quel feyt vindra a honrramēt de vosaltres, e nos servir vos hem axi com millor porem. E dix lo Rey de Nauarra que puy que vos volgues que hi dixeffen els meus richs homens diguen hi els vostres. E dix don Attho de Fosbes: Nous direm nos de la part del Rey Darago, dau nos vos Rey amdos ab queus puixcam servir, e yo metreý ço q̄ vos me donarets e el meu que yo hi metre vos quitara de penyora de V. anys, que puy lo cors hi hauem a metre mal planyer hi faria lauer. E dix don Blasco Dalago: Senyor ben vos diuen ver els richs homens de Nauarra, que si vos amdos punyats en la cosa lleuar be afortidament tots quants som ne valrē mes e nos e vos. E puy Deus ha justada la vostra amor e la del Rey molt podets fer amdos, si fer ho volets. E sobre aço dix don Rodrigo Liçana: Prenets consell vos e el Rey de Nauarra que hajats hauer per aquells qui us servirán en aquest feyt que ab los homens de valor hauets vos e ella guanyar esta cosa de que ara parlam, e menar la a bon cap. E dix lo Rey de Nauarra, diets vos Rey Darago, e dixem nos queu fariem.

CAPITOL XII.

En sabets vos Rey q̄ nosaltres Reys no lleuam mes daquest mon quant ve ala hora de la mort, sino sengles llançols, mes que son de millor tela que els de la altra gent: mes aço no roman de mes per lo gran poder que hauem quen podem servir a Deus, e lexar bon preu per les bones obres que farem. E Si en aquest segle no les fem, no vindra altre temps que les puscam fer: e si vos ho volets vous mostrare com porets aquesta guerra vençre en esta manera: Vera cosa es que yo he tres tanta, o quatre tanta companya que vos, mes vos hauets hauer mes que yo, e pa, e altres coses que seran bones pera la guerra, e yo profir aquí queus hi haure dos milia cauallers, e vos quen hajats mil, car en vostra terra els porets hauer entre cauallers e homens de llinatge qui sabran molt be portar cauall e armes: e enuiats misſatge al cōpte de Campunya vostre cosí queus vinga a veer. E pregats lo queus ajut ab mil cauallers, q̄ ha uer los pot be. E si per ventura lo compte de Campunya quant haura oydes estes conuinen

Rey en lacme. Fol. xLviii.

conuinēces que son entre nos nous volrra ajudar, hajats ne vos dos milia, que la merce de Deus be hauets de quels podets pagar, e hauer no te prou a nul hom si nos splota, e en quel podets vos tambe metre com venjar vos de les ontes que feu el Rey de Castella, e els seus a vostre pare, e a vos: car perço serets honrrat quāt murrats vos e nos. E dir vos he com no seu pendra si quatre milia cauallers hauem de llinatge, e entram per Castella, els Castellans son de gran vfana, e ergullosos: e tantost combatranse ab nos, e aqui no ha alcun embarch que la batalla no sia: e ab Deus vençrem la: car nos tenim dret, e ells tort: e pus els hajam vençuts en camp les aldees de Castella son totes menys de vall, e de mur, e entrara hom per elles, axci com hom faria per vn camp, e barrejar les hem, e guanyarem tots los nostres, q̄ aquells qui no son nostres venran a nos per lo guany que nos farem, e ells faran ab nos.

CAPITOL XIII.

Ell respos nos molt mal, e molt brau. E dix nos, q̄ faessem nostra fazenda a nostra guisa, e ell faria la sua a sa guisa. E quant nos oym aquesta resposta pesans molt. E dixem li que tot ço q̄ nos li deyem que u deuria pendre en be: car nulla re no li haviem mostrat, sino a honor sua, e honrrament seu: e perço que cobras ço que perdut hauia. E sols els seus no li gossaren re dir, ni re cōtrastar, si quo nos dixem a don Sanxo Ferrando: E tant mal ho feyts, com no diets la veritat a vostre senyor? e ell dix, fets ho vos, com ho hauets offert aqui al Rey. E si Deus ho vol sera tot a profit, e a honrrament de vos, e per la conuinença q̄ era entre nos e ell, no li voliem contrastar, e lexam ho passar tro al mati. E dixem que altre dia hauriem parlar sobre aço. E ab ay tant partim nos com lo veem somogut.

CAPITOL XIII.

Quant vench en laltre dia tornam lo veer, e enuiam li a pregar quens prestas cent milia sous. E ell dix que si faria, ab que nos lin assegurassem. E fo axi lo plet entre nos e ell, que li lliurassem Ferrera, e Ferriolo, e Penaredona, e la Faxina, e quels nos prestaria. E dixem quens pleya molt. e presssem dia que nos que li haguesem a la pasqua mil cauallers, e anenant sent Miquel altres mil, e que ell faria en tal manera q̄ no li hauriem que greyr, e que ell hauria els altres mil. E partim nos de aqui sobre aquestes paraules: e quant vench ala Pasqua que nos nos deniem veer ab ell nos exiren altres affers, que haguem a passar en aquell temps a Mallorques, e haguem
nos a

Chronica del glorios

nos a tardar de veer nos ab ell be per dos mesos, que no poguemesser ala sua vista. E quant nos vinguem ell nos cuyda metre en colpa, e ans que nos lo veessem vench nos vn caualler qui hauia estat ab ell be **XXI.** any, e era nostre amich, e hauia nom Pero Eximenis de Vallterra. E dix nos, ara veurem que farets, que en tort vos vol metre el Rey de Nauarra, que li tenits, perço quāt no vingues al dia que hauiets empres ab ell. E dixē li nos a don Pero Eximenis, graexch vos ho molt, car mo hauets feyt saber. E al mati veem nos, e nos dixem li, nos som venguts aqui per veer vos, e pregam vos que nons tingats en mal com no som venguts al dia, car hauiem a fer coses per profit daqueſt feyt, perço que mils vos poguessen ajudar. E dix ell pot esser: mes pero nons atienes al dia. E nos dixem li, e si mes val aço, que si fossen venguts al dia pera nos, e pera vos nous deu pesar ara. Dix ell, mostrats nos la mes valença, e puix entēdrem ho. E nos dixem, be hauem guanyat nos per aquella tarda docents cauallers, los quals haurets a vostra ajuda: mes digats me vos, hauets vos aguiats los mil cauallers, que nos no trobam en tota Nauarra pus de **CCC.** cauallers adobats, e yo haureus en mil. E si vos de qui es lo feyt no hauets aguiats nen hauets re donat per quem blasmat a mi quius tench apparellats los mil cauallers, sils volets? e desafiare lo Rey de Castella, sols que vos hajats los altres mil. E sobre aço dix ell ques acordaria, e nos anam nos en: e nos qui deuallauē del castell de Tudela trobam vn caualler de don Garcia Almorauit qui aduya manament al Rey per ell, e per Ioan Peris de Borsca qui eren en la frontera. E dix senyor: yo som vengut aqui ab manament al Rey, e estat aqui be **IIII.** dies que no le pogut veer. E dixem nos, e quin manament apportats? e ell dix: si Deus majut senyor direus ho, que tant hauets ab lo Rey que nous ho vull cobrir: Enuien a dir los richs homens que sils enuia **CC.** cauallers que vençrien don Lop Dies de Viscaya, e que guanyaria la guerra, e que en aço no duptas. E nos dixem que si ho diriem, mes que no li ho podiem dir llauors, que excits erem del castell: mes que lo hi diriem ala tarde.

CAPITOL XV.

E Tornam ala tarde al Rey, e dixem li: Rey perque fets aço? vn caualler ha aqui ala porta qui ve de don Garcia Almorauit, e de aquells qui son en la frontera, e de vostra maynada: e diu q̄ ni ha be quatre, o cinch dies q̄ nos pogut entrar a vos, e yo direus lo missatge, que bones noues aporta. E dix ell, que noues? e dixem nos: per bona fe diruos be, mes no digats que vous haja descubert: diu que ab **CC.** cauallers que hauer poguessets, e que los enuiassets ala frontera, que ab aquells vençrien don Lop Dies. E sol que don Lop Dies fos vengut, nostra guerra seria finida: e fets lo entrar aqui denant vos. E dix ell, parle yo ab vos: e no sabets vos aço que es? tots los richs homens nos van falsament, e volen traher

Rey en Iacme Fol. xLix.

traher dines de nos? E nos dixem li, nous demanen dines, mes demanen vos CC. cauallers, e per enuiar los vos lla que hi perdrets, si gran honrrament ne podets hauer? que per ventura nul temps no haurets tal llanç com ara ho podets hauer. E yo anar hi hia de grat ab L X. cauallers que he aqui, mes encara no he desafiat al Rey de Castella: pero si trobarem alguna scusacio fets metre appellido ala vila, e yo manare als meus, als que vos metrets per caps: e dar los he que menjar pera VII. dies: e façam ço q manarets. E ell dix, nous ha de veer. E com veem q ell no hauia cura dels seus fets haguem nos en alexar. E dixem, no roman per nos, que no hi façam nostre poder.

CAPITOL XVI.

Quant veem que ell no hi donaua altre recapte anam nos en a casa, e parlam ab nostres richs homens. E dixem lus: vejats com nos es pres, e contam lus les paraules axi com eren stades. E dix nos don Blasco, senyor puix lo Rey no ha càra de sa fazenda, perque hauets vos a major cura que ell partits vos de ma de ell, e diets li com ell vos haura meſter quens trobara apparellat, sol que ell faça aquel cõpliment que ha empres ab vos. E dixem nos, e tots los altres, be diu don Blasco: e façam ho axi. E quant vench al mati pujam al castell, e dixem li que ell faent aquell compliment quens hauia promes, quens trobaria apparellats ab los dos milia cauallers, e que aço era en fama, e que no romandria en nos. E stiem aqui vn dia, e puix tornam nos en.

CAPITOL XVII.

Quant vech que fom fora de Tudela, e fom en Taust, acordam nos que puix aquest Reyno faria bon cap en la nostra fazeda, ne en la sua que anassem en terra de Moros, e que presessem Borriana. E manam dia als richs homens que fossen ab nos a Terol, a entrada de Maig, e al Mestre del Temple, e aquell del Spital, e aqll Ducles, e al de Calatraua qui eren en nostra terra. E sobre aço alcu non vench al dia, que nos haviem manat q fossen en Terol, e vench nos lo Bisbe de çaragoça qui hauia nom en Bñ. de Muntagut, e don pero Ferrandis de çagra. E homens de nostra maynada, e don Ximen Peris Darenos qui era de nostra maynada: e fom tro a CXX. cauallers, e el consell de Terol. Al tercer dia que exim de Terol anam nos en albergar a Xerica. E nos stant en Xerica, exirẽ nos de DCC. tro a DCCC. Moros, e no gosam albergar en la vega de Xerica, e albergam endret lo castell de Xerica: e els Moros vedauen que no gosauen entrar los Chrestians ala vega, e deffenien ho ab ballestes, e ab llançes, sino als camps que eren prop
H de nos.

Chronica del glorios

de vos. E sobre aço haguem acord la nuyt, que talassem sobre la vila contra Viuer, e que lexassem XXX. cauallers armats a aquells qui romādrien en les tendes qui eren tro a mil homens, e ab los altres que anassem talar sobre la vila. E faem bo, e los Moros sentiren los cauallers armats, e no hi gosauen exir. E en laltre dia talam de jus la vila, e daquela manera com hauiem feyt de sus. E lexam los caualls armats en les tendes, e nos vinent de la tala vench en R. Canteula comanador Daliaga, e vn altre frare del Temple comanador, de qui nons membra lo nom, e entrarem per la host alforrats en los caualls, e en les llances en les mans, e vingueren a nos. Enos aqui mateix enuiam per los Bisbes, e per los richs homens, e per lus bons homens de Terol, e per los de nostra maynada. E ells dixeren axi: Senyor saluden vos molt los Meſtres del Temple, e del Spital, e el comanador Dalcaniç qui son aqui ab tot lo consell Dalcaniç, e de Muntalba: e dien que han estat al Puig de les Pasques qui es dauant Muruedre per dos milles, e han estat aqui axi com vos los manas per dos dies, e corregueren la vall de Sego, e ara son aqui, e pregunten vos que anets tost, que sino, no hi porien romanir, que ells son poch, e el poder de Valencia es gran. E sobre aço dixem quens acordariem, e ells exiren fora la tenda dient planament, que si no hi anauem que sen tornarien. Enos haguem nostre acord, e tuyts dixeren, bo es quels acorregats, e que anets lla, e ab la respoſta quels faem anaren sen. E puix nos dixem, com sera daquests blats tan bells que tenim dauant nos, e que nols talem? e quels Sarrahins nos veden per força que nols puixam talar, e enuiem los apregar quens speren vn dia, e que a laltre serem a bells. E yo moſtrar vos he com los talarem. Sim ajut Deus dixeren tots a vna ma, bo es que nons hich partixcats tro quels hajats talats, com se talaran vous dire. Dixem nos, com yo no fuy may en aquesta frontera, e semblam que aquests Sarrahins saben de armes, e que son molt mestres, e les armes han vna costuma que manya es de luytador, que ab la manya que hom li parara si laltre sab desperar quel derroca: e aquests cauallers nostres no han sino les llances, els Sarrahins han llances, e ballestes, e corren millor que no ells. Mes vous dire com los talarem, que nou poran defendre. Metam XX. cauallers en aquella carrera de sus, e altres XX. en aquella carrera de jus, e lliurem los scuts als scuders, e els ballesters vinguen a les spalles dels scudats, e els taladors dels ballesters. E faem en aquella manera que hauiem empres: e quāt vench al mati talam los tots, car conegueren los moros que sis deffenessen la tala fora ab major prou de nos, e dany dells. Etalam los tots de dos camps en fora. E laltre dia bon mati anam a albergar a Torrestorres, e talam los tots aquell vespre. E de aqui faem saber per adalils als mestres que nos veniem. E quant vench al mati oyda nostra missa entram nos en per vall de Sego a en jus, e aqui trobam los mestres del Temple, e del Spital, e el Comanador de Alcaniç, e de Muntalba. E tots ensemps anam a setiar Borriana: e el seti de Borriana son mijant Maig. E aqui faem vn foneuol, e vn manganell: e els Sarrahins

Sarrabins qui eren la jus exien a torneig a vegades. E quant veyen ques acostauen moltos ala vila, ne besties exien hi a vegades cent a peu, e a vegades VII. homens a cauall que hi podien esser. E ans que hi exissen metien ballestes, que si la host brocava que los faessen dany a aquella port a bon vendrien. E a vegades tolien vna partida del bestiar, e metien los dins, e a vegades los de la host tolien los. E vedam als de la host que nul hom no gitas a pexer, ni besties, ni moltos entre la host e la vila. E vn dia, mes nons membra be de qual companya de la host eren, hauien set besties mulars, e exiren aquells set a cauall per aquella porta, que es contra Valencia, e meteren les se denant: e vn caualler de la host per nom en G. Dasin qui era ab don Blasco Dalago, venia dela erba a guardar sos homens, e era en son cauall, e son perpunt vestit, e vn scuder que li tenia les armes de prop: e pres ses armes e son capell de ferre, e exi contra aquells Sarrabins qui metien les besties, e si llavors les volgues defendre que les poguera be defendre, que la host li acorria, e no li basta son cor ques metes be ab ells, e meteren sen les quatre, e les dos tornaren sen a la host.

CAPITOL XVIII.

Ra volem dir los nobles qui eren en la host. Era aqui primerament don Ferrando nostre oncle, e el Bisbe de Lleyda, e en Berenguer Darill de Tortosa, e el Mestre del Temple, e del Spital. E era hi don Blasco Dalago, e en G. de Ceruera, senyor qui fon de juneda, e en G. de Cardona fra re den Ramon Folch: e era hi don Rodrigo Lliçana, e don Pero Ferrandis de çagra, senyor de Albarrazi, e don Eximè Durrea, e don Blasco Maça, e don Pere Cornell, e en Bñ. Guillem pare de aqst qui ara es, e era nostre oncle, e el prior de sancta Christina, e els Comanadors de Alcaniç, e de Muntalba, e el consell de Daroca, e de Terol. E despuix vinguerē los de Calathayu, e foren hi los de Lleyda, e els de Tortosa: e els de çaragoça venien, mes abans fon presa Borriana que hi fossen. E vench nos vn Mestre Dalbanguena qui hauia per nom Nicoloso, qui feu lo trebuquet nostre de Mallorca. E dix nos, micer nous cal star aci, si vos nou volets per pendre aquest lloch, que vos lo podets siu volets a XV jorns. E de manam li nos, en qual manera? ell dix, dats me fusta que molta na aqui de lledoner, e de vns arbres e altres, e yo fer vos he vn castell de fust daci a VIII. jorns, e fer lem anar lla axi com vos sabets que faem a Mallorca anar los trabuquets. E dixem nos q veritat deya: mes quen voliẽ hauer consell ab los richs homens.

Chronica del glorios

CAPITOL XIX.

Enuiam per los richs homens, e per los barons, e per los Bisbes, e per don Ferrando que vinguessen a nos. E dixem lus, aqui ha vengut vn Mestre a nos qui fo ab nos en lo feyt de Mallorques, e feu lo nostre trebuquet, e de aqui a Vlll. jorns diu que haura feyt vn castell de fust, ab que porem pendre la vila de Borriana. E dixem lus, encara que aço huiem nos ja vist, e sabiem per cert q̄ si lo castell se faes, ques compliria tot lals. E dixeren nos ells, en qual manera se poria fer: e dixem lus nos, yo se be la manya: mes trametam per lo Mestre, e ell dirans ho, e mentre q̄ ell venia a nos, nos lus dixem la manera com se podia fer, axi com huiem vist fer a Mallorques lo castell de fust, si hi hauria dos vases de cascuna part, e seran quatre menys de dos altres quen haura en la frontera en cada vna part denant, e detras, e aquells fermaran les vases, e fer los ha dos solells, la vn en la mijania del castell, el latre sus alt: e en lalt seran la meytat ballestes, e homens qui apedregaran aquells Sarrahins qui pujaran al mur, e puix pujaran los Chrestians per aquella torra de corrotada, e ells no ho poran defendre per les ballestes, e per les pedres qui seran en lo castell. E el castell sera en lestre del vall, e axi poras pendre la vila.

CAPITOL XX.

Vix vench lo Mestre, e dix los ho en aquella manera que nos los huiem dit, e tots dixeren ques faes lo castell: e nos quel faessem fer, e quel cuytassem com abans poguessem. E nos llogam mestres que havia aqui, e faem tallar fusta, e faem la portar ala host, e faem fer nostre castell, e el foneuol per tot aço nos lexaua que no tiras, e de dins tirauen dos algarades que hi havia molt bones: perotant huiem de cledes en cledat lo foneuol qui era baix, e puix que comença de tirar les algarades cessaren que no tirauen tant que huiem paor del foneuol. E quant fo feyt lo castell de fust haguem nostres parats be vntats, e be adobats be C. e feu lo Mestre ferar dos ancores en terra ab vn mantell de cledes qui anaua dauant. E faem ala vora del vall a scudats, e a homs armats los ferres del anchora per terra de dins ab maces. E per la rodea de lanchora faem ferar sengles staques grans, e ferres per cada vna ab maces de fust, e en aquelles staques ligarẽ les tales per hon deuia correr lo castell de fust. E dix nos lo Mestre que al mati haguessen homens qui tirassen, que ell los mostraria com yria alla.

Capi-

CAPITOL XXI.

Quant vench quel sol exia caualcam en vna bestia, e anam a la host de Daroca, e de Terol quens enmassen cada vna CC. homens: e ells sempre demantinent enui, ren los nos. E dixem nos, Mestre hauets totes vostres coses apparellades? e ell dix que ades les hauria apparellades, que endregauales cordes pera les talles. Enos dixem, Mestre per mon consell vos atturaretz lo castell de anar tro a dos dies. E ell dix, micer e perque? per aquesta raho, dixem nos: car ells han dos algarades, e si les drecen cōtra lo castell de fust, lo castell no ha alcuia empara, e donaran en ell axi com en vntaulat. E dix ell, si a vos plau dexats lo anar, que si ni hauiia deu no daria per ells mes que per vn formatge. E dixem li nos, si vos ho volets huy en aquest jorn lo poriem guarir, e yo enuiaria mos porters ala mar, e hauriem los rets que hi son, e les gumenes dels lenys, e hauriem ne prou de XXX. abrauesses de fust que hajam, metrem lla sus al cap del castell de fust, e exiran de fora be tant cō vna braca: e puix ligar les ha hom, e penjaran daqui en jus, e stoldran lo colp de la algarada. E ell dix, micer nous cal, que no es aqst lloch pera fer aquèxes mestries. E dixem nos, vos hi sabets mes en aquesta cosa que yo, e puix vos ho tenits per bonous hi contrastare. E metem hi mans, e faem los homens pendre ales cordes, e cridam ayos, axi com fa hom al varar de vna nau, o al traure: e moguerem lo castell. E quant hach anat vna peça atturas per los vases que no poch anar, e sagetes venien, e ferien nos be quatre sempre demantinent. Enos anauem ab nostre perpunt vestit, e nostre gonjo, e nostre capell de ferre al cap, e nostre scut scudant nos, e be XX. scudats qui scudauen los qui tirauen. E teniem los nos tan prop, que aquells qui eren ferits no lexauen partir de les cordes, mes feyem los asseure, e feyem los cobrir. E puix feyem metjar cubertament, si que ben feriren Vlll. tro a X. si que nols podiem scudar tant que les sagetes nos metessen entre los scuts que tenien los homens. E quant haguem leuat lo castell de fust be tro a miya via de ço que hauia a anar, dix lo Mestre, fets ne partir los homens que gran dany hi fan. E yo aguissar los he en tal manya ques guardaran abreada denant si trobaran, ab que vos me donets gent contada, e homens sabuts qui suau facen mon manament. E yo dix li, que deya fort be. E partim nos axi, si que no hi hach alcu que alli fos que tant beguès en tot vn dia com aquella hora, si que dos copes grans de vi ayguat beguem ans q hagueessem menjat, e per la gran set que haviem anam menjar.

Chronica del glorios

CAPITOL XXII.

En aço que feyem nons ajuda alcu, uens ho proferi. E quant vench que nos menjaem cessa lo foneuol de tirar, e els Sarrabins meteren ma per la millor algarada que haviem, e feriren hi be deu colps ans que nos haguessem menjat: e pesauens tant que quins feris ab punyades enles cisties nons pesara tant com los colps qui oyem dar mentre menjauem enlo castell de fust. E enuiam per lo Mestre que vingues a nos quant hagues menjat, e quant fo vengut dixem li, que? no valguera mes que haguessets feyt ço que vous deya, e que faessets al meu consell, que ara quant es rere consell? E sobre aço no trobam homens que hi volguessen anar de dia, que el ne tornassen a tras en lloch hon no hi poguessen tocar, e que aqui quel adobassen, e le exam lo, e aquella nuyt no hi feyen sino tirar les algarades, q̄ be hi donaren mes de C. colps.

CAPITOL XXIII.

Quant vench al mati veyem quel nos trencarien tot si romasses, enuiam li a dir ans dalba que enrestis les cordes en les talles q̄ nos hi seriem al mayti, ans tornariem: e faem armar tota la nostra companya. E quant vench al mati ans del sol exit faem lo tirar a ença contra la host, tant que les algarades no hi pogueren bastar: e veem nos, e els altres que aquell castell nons tenia prou, car ne hauia molt destorbat per los colps de les algarades, e desemparam lo, e en aquella hora auant nos no volguem vsar de aquella mestria daquell castell, e fo acord de nos, e dels richs homens, e dels Bisbes que tiras nostre foneuol, e que faessem caues, e que axi lauricim, e no hi hauria embarch alcu, e tira lo foneuol, e lalmanagrell, e faem les caues.

CAPITOL XXIII.

Entant vingueren dos galees de Tarragona, la vna era de Bñ. de sancta Eugenia, e laltra era den Pere Martell. E nos no hauiem galea alcuna, e haguem paor quel Rey de Valencia armas dos, o tres galees, e que donassen salt ala vianda que venia de Tarragona, e Tortosa: e donaren nos per consell los mariners e aquells qui sabie de mar q̄ aquelles galees nos retinguessen, e q̄ no les lexcassem per re, e nos anã nos en ala tenda del Mestre del Tẽple, e enuiã per ells. E pregãim lus que en totes guises puix les galees eren aqui que romanguessen, e que pagariem ço que hauien costat darmar, e dar los ni hem encara molt mes. E ells dixeren que molt los hauien costat, e quens pregauen molt que les ne lexcassem anar,

anar, e que no perdessen ço que dat ne hauiem. En nos dixem lus en Bñ. vos sots tal hom, e tan honrrat, e en Pere Martell hom bo de ciutat, perque deuets guardar tota via ma honrra: e per quant volriets vos quens partissèm daci, e que no prengues aquest lloch? lexem estar lo dany, e la ont., que yo hi pendria, e tota ma host, que yo haja mon regne ab q̄ yo he contrastat, e destre Arago, Cathalunya daqueils quis leuauen contra mi, e vençut lo compte Durgell, e Mallorques, aquest sia lo primer lloch del regne de Valencia que yo he asseltat, e que daquim leuas, nou faria. Pero a fer se hauria sino hauria que menjar, per queus prech per Deus, e per la natura-lea que haueis en mi, que no men vulluts fer tan gran dany, ne tan gran ont.

CAPITOL XXV.

Dixerén ques acordarien. E foren parladors entre nos e ells mentre sacordauen, e vench a ço quens hauien acostlar sexanta milia sous, e que hom lus pagas de altra part. Enos dixem lus, nos los darem de bon grat los L. X. milia sous, mes que ells diguen quels los pach aci nou poria fer, que mil sous nols en poria ara pagar, si donchs hom nols men prestaua, o si donchs no metia penyora, caualls, o altres coses: e aqui no es ara hora de metre caualls penyora, e proferim los penyores. E dixerén que per re del món nou farien, si nols metiem fiança el Mestre del Temple, e el del Spital. Enos emprègam lus en que nos faessén fiança. E dix lo Mestre del Spital, guardat meu vos, q̄ yo hi entrare. E dix lo Mestre del Temple per nom R. Patot, q̄ no hauien acostumat dentrar fiança per Rey ne per altre hom. E partim nos axi aq̄lla sabo. E dix lo Mestre del Spital, jo parlare ab lo Mestre del Temple, e veurem quen porem fer. E dix lo Mestre, perque vos no feu vna cosa, que façam aquesta fiança al Rey, e que ell queus confirme les cartes que hauem de son llinatge, e valrans mes que sius hauiat dat C. milia sous? E dix lo Mestre del Temple ques ne aconsellaria ab sos frares, e els frares consellaren hi ho. E puix dix queu faria. E venchsen a nos lo Mestre del Spital, e dix: quins ho dóna tot acabat greyr ho hets a hom? hoch dixem nos, en tal guisa pot esser acabat. Axi es quens façats vna carta, que vos quens confirmets aquelles cartes q̄ hauem de vostre llinatge, e puix axi fer ho hem. Enos dixem: sapiats Mestre que nou fare, q̄ sobres demanats gran carta. E diable, dix lo mestre, strany hom sots, digats ho, e non facats re. Enos dixem ab aquest mot que hi metats fer ho hem, pero ho seria que hi fos altre que yo son Rey, e vos sots Mestre del Spital. E dix ell, si hi metets altre tot sera affollat, que prou hi ha de vos, e de mi, q̄ siu sab lo Mestre del Temple, ne els frares, no fara re. Ara dixem nos, sia feyt: mes membreus que si venia en altre lloch queus membras que ço hauiat feyt ab vos.

Chronica del glorios

CAPITOL XXVI.

Sobre aço ajustam nos, e faem venir en Bñ. de sancta Eugenia, e en P. Martell, e donam lus fiances los dits Meſtres, e retinquem les galees, e vench nos cōduyt per mar pus sabien que les galees hauien tant que prou baſtiment hi hauiua en la hoſt. E sobre aço dix don Ferrando noſtre oncle que volia parlar ab nos ell, e vna partida dels richs homens al mati. E dixem nos quens pleya. E quant vench al mati vingueren a noſtra tenda, e vench hi ell, e don Blasco Dalago, e don Eximen Durrea, e don Rodrigo Liçana, e don Blasco Maça: e guardarenſe dels Bisbes, e dels richs homẽs de Cathalunya daq̃ſta paraula quens volien dir. E clamaren don Eximen Peris de Tarragona, e lo juſticia Darago tant ſolament que hi foſſen ab nos, car eren de noſtra maynada. E començaren la paraula a don Blasco Dalago, e q̃ la dixes, e ell comença en aqueſta manera: Senyor, don Ferrando, e nos ſom venguts aqui a vos per ſeruir vos en aqueſt feyt daqueſt ſeti q̃ vos hauets feyt en aqueſt lloch de Borriana. Es vera coſa q̃ls Reys molt comẽcen de prouar, cōm vos hauets feyt de cercar aqueſt llogar, pero totes les coſes quels Reys comencen nos poden acabar axi com ells volrien: car ſi tot ço q̃ voſaltres Reys volriets ſe acabaua, totes les terres del mon ſerien voſtres. Ara en aq̃ſt feyt de Borriana veem nos gran embarch, axi quels conſells aqui no podets rētenir, que anar ſeu volen per ſegar les meſſes, ne els richs homens no han que menjar. E no volriem queus ho hagueſſen ha dir, que no hauem que menjar, e quens en hajam anar poch a poch. E vos que romangats aqui, en tal manera queus ne hajats a lleuar a onta e ſcarn de vos. E ſi a vos plahia porriem agui ſar en tal manera quen poriets hauer gran hauer, e altra ſaho quant ho hauriets millor aguiat porets la pendre, ſi Deus ho vol. E nos ajudar vos hem quens donara tan del ſeu lo Rey Zaen, que vos porets fer be la meſſio a vos, e a voſtres richs homens, la qual hauets feyta en eſtar, e venir aqui.

CAPITOL XXVII.

Nos demanam a don Ferrando, don Ferrando, e voſaltres richs homens q̃ ſots aqui venguts, ſemblens que yo deja ſer aço: e dix don Ferrado, bona fe ſenyor ſemblāt nos ſeria per aq̃lla deſayna queus ha dita don Blasco, qui es en vos, e en nos: que no volriem q̃ vingueſſets en vna affronta, quels homens vos hajen a fallir per cuyta de menjar. E nos demantinēt reſponem li, que de tal coſa com aqueſta nons ſemblaua que degueſſem hauer acord. E dixem li, reſponem vos en aqueſta manera, q̃ noſtre ſenyor nos ha feyt molt de be e molta merce en noſtre jouent: e totes les coſes q̃ hauem començades hauē gitades la merce de Deus a bon cap. E q̃ en noſtra ninea nos hajā pres vn regne qui es sobre mar, e que ſiam entrat en regne de Valencia la primera vegada q̃ yo hach hi entre, e que

é que haja aſſetiat ab voſaltres en ſemps vn llogar tan vil com es aqueſt, q̄ no es major de vn coral, e que daquim lleu per hauer que yon prenga, creet be que yo non faria, aus vos prech que per la ſenyoría que he ſobre vos eus man quel majudets a pendre, e que tal conſell nom donets. Que mal tornaria yo en Cathalunya, e en Arago, e ab gran vergonya de mi ſi yo atal llogar com aqueſt es no prenia.

CAPI TOL XXVIII.

Quant fo paſſada hora de veſpres anam nos deportar fora de la hoſt, e trametem per don Eximen Peris de Tاراونا, e per lo juſticia de Arago: e eren amdos frares, e el juſticia era major de dies, e el altre era pus auist e pus cert de cor e de tota re, lleuat quel juſticia Darago ſabia mes en los furs Darago, car ſouent e i menut los jutjaua. E dixē lus, per aq̄ſta raho enuie per vos, per ço com mon pare feu lo voſtre, e yo he feyts voſaltres: e per la mia de ſauētura, e mala vētura de mos homēs no puch deſcobrir a negu dela hoſt, axi cō fare a vos amdos: huy mati me chamāren a conſell don ferrando, e els richs homens Darago, e vingueren denant mi, e vos don Eximen Peris que oyts les paraules, e dixeren moltes de rahons quem deſconortauen del pendre daqueſt lloch de Borriana, e proferien me hauer quem daria el Rey de Valencia qui ha nō Zaen, per quē lleuas de Borriana: e creu q̄ axi com ells ho proferien a mi, q̄ ells ne deūien hauer bona part, e quāt oy aquelles pāraules foren me molt dures e molt males deſcoltar. E manam lus que nous ho dixeſſen, car coſa era que nos no fariem per re, per la gran onta que nos pēdriem en lleuarnos daqueſt ſeti, e nous poguem abſtenir que no hagueſſem a plorar per lo gran mal que veyem quens percaçauen, q̄ mes querien del hauer del Rey de Valencia, que no guardar la noſtra honor, ne la fe quens deuriem portar. E ells qui nos veeren plorar prengueren ſen a plorar ab nos. E dix lo juſticia, puix vos ſenyor que farets ab aqueſts homens, que quāt nos guardarets leuar vos han ſol aqui, ſino daquells qui de vos no partran tro ala mort. E dix don Eximen Peris: ſenyor meſter hauets de pendre conſell, que ab falsa gent vos tenits e ab mala, e yo volria eſſer mort penitenciāt e confeſſāt per la gran mala ventura que yo veig quens fan voſtres homens: e yo he aqui tro a XV. cauallers, e creu quen retindre mes de C. que nos partran de vos en eſta hoſt. E hajats voſtres conſells, que noſtre ſenyor vos ajudara com la porets pendre. E dix lo juſticia, don Eximen Peris vos ſots mon frare e diets molt be, mes lo Rey no ſeria be acompanyat de C. ne. CC. cauallers ſtant tant dins en lo regne de Valencia com elles. E ſobre aço dixem lus nos, axi volets queus diga veritat, e daço creet me be, yo volria eſſer ferit de vna ſageta enguifa q̄ non moris q̄ raho pogues hauer contra la gent, per tal q̄ dices hom que no men lleuaua ſino pel colp que hauia pres. Mes vous dire com ſera, enuiare al mati per els Bisbes e per els richs homens que hi hauia alguns de Cathalunya, e per don

Chronica del glorios

Bñ. G. qui fara tot ço que yo li manare, e per los bons homens de les ciutats qui son aqui, e pregar los he de aquesta raho, axi curosament com yo sabre fer, ne pore, que romanguen ab mi tro que Deus me do Borriana: e ells creu que atorgar mo han. E quant los altres conexeran que nos dells conexem la falsa quens consellauen, e que aquests romanen ab mi, no sen gossaran anar, e per vergonya qui hauran romandran, e axi pendrem Borriana a pesar del Diable, e dels homens mals quins consellen mal.

CAPITOL XXIX.

Aem axi en aquella manera, que trametem per los richs homens, e mostram lus la paraula axi com la haviem pensada. E ells quant oyre la nostra paraula que haviem dita, dixeren els Bibles primers, e puix los richs homens, que no seria cosa conuinēt, e que feya mal qui als nos enconsellaua: que puix aqui eren ven guts no romandria per ells, que no lans ajudassen a pendre, e que ells ho farien en guisa que nos conexeriem que no romandria en ells, e que sofferir nos hien dela mesio, e ajudar nos hien de la bona voluntat. E quant aço fonch passat vench a nos don Bñ. G. E dix nos: Senyor ja hauets vist qual consell vos dauem queus leuassets daquest logar, e nous hauria mester per nulare queu fessets, per queus prech quem donets do que manets fer cledes als consells entró a CCC. e yo anar les be metre ab ma companya cerca del vall: e manats a vostra companya que siels moros exien a nos, quens acorreguessen: car dels altres mal acorreguts seriem. E yo fere hi de nyut, e de dia, e de aqui non exire tro que Deus nos do Borriana, e alli menjare. E ales vegades manat a vostra companya, quem vinguen ajudar de nyut, per tandes, e quens acorreguen.

CAPITOL XXX.

Nos ressonem li, que li ho grexem molt, e que enteniem be que en cor nos hania de fer seruici. E clamam don Eximen Peris de Tاراونا, lo que en Bñ. G. Dentença nos hania mostrat, e pregat: e ell dix quens ho hania dit axi com a bon vassall, e lleyal, perquè semblaria be que era de nostra natura, e pregans don Eximen que ell hi volia fer de sa ajuda, e quens clamaua merce que hifos. E don Bñ. G. emparas del feyt, e saberen ho aquells de la host, ço es aquells qui volien que nos nos leuassem daquell lloch, e pesals molt, segons que nos oyim dir a aquells qui parlauen ab ells. E quant don Bñ. G. hach ses cledes, feu les leuar a sos cauallers, e als scuders armats tro aquell logar hon deuiam estar aqui

aquí era prop del vall. E quant hach aguisats los mantells que feu fer a vn mestre, stantells a les cledes, e no sen partia de dia, ni de nytt, ans menjaua aquí, e no sen volia entrar en la host. E don Eximen Peris ab sa companya nos partia dell, e partien les companyes per hores, per tal que mils poguessen sofferir lo mal treyt.

CAPITOL XXXI.

Na nytt, entre prim son, e mijja nytt, exiren los Sarrabins als mantells den Bñ. G. Dentença en que stauen les cledes, e vingueren ab foch, e foren be CC. e els altres per los murs ab les balles des de ll. pens apparellats de tirar, si alcu hi volgues acorrer: e leuas la crida en la host a armes, quels Sarrabins son exits a les cledes den Bñ. G. E nos sentim aquell brogit, e aquells qui jahien en la nostra tenda denant nos dixeren nos, si hi enfellarien caualls. E dixem nos, no: mes cascu correga com mils puixca a peu. E nos sempre demantinent vestim nos lo perpunt sobre la camisa, que hanch no speram quens vestissem la gonnella: e ab vns X. qui jahien denant nos los scuts abraçats, e los capells de ferre en lo cap corrent anam tro a les cledes hon era don Bñ. G. E dixem li, que es aço don Bñ. G. com vos va? e ell dix: be, e gint senyor. E veus aquí los moros qui cuydauen metre foch a les cledes, mes la merce de Deus nos les leuem be deffesses. E dix vn scuder, senyor senyor ferit es don Bñ. G. duna sageta per la cama. E nos dixē, enuie per stopa ala host, e tragam li la sageta, e fahem ho. E nos mateix traguem la li, e metem li de la stopa ab aygua, e fahem li ligar la nafra ab vn tros de camisa dun scuder. E quant hach ligada la nafra pregam lo ques ne entras ala host, que nos hi dariem consell el stabliriem, troque el fos millorat. E ell dix, senyor no fare que aytant be ni gaurre aquí, e millor que no faria en la host, e hanch alcun rich hom no li volch acorrer, si nos no. E nos veem que el deya valor gran, e sofferim ho.

CAPITOL XXXII.

B tant metem de les cledes que feytes eren, que stauen en la host. E aquesta part squerra hon staua en Bñ. G. Dentença faem fer dos matells. E quant venia ala nytt a les cõguaytes venia cadahun ala V. nytt al foneuol a guaytar cauallers, e scuders a peu: e metem aquí aquells mantells, per ço que mes prop fossen den Bñ. G. E vn diuendres hauiem nos menjat, e enuians a dir la nostra companya, que lexats nos hauien los mantells, e que hi enuiasssem companyes, quels guardassen. E nos vestim nos vn perpunt, e vn capell de ferre, e nostra spasa en la ma, e ab l X. cauallers de aquella

Chronica del glorios

de aquella manera guarnits anam nos en a les cledes, e faem leuar vn matalaf, e vn traueffer. E nos qui estauem axi reposant ab nostre perpüt desllaçat, los Sarrabins veeren que la host dormia, e conegueren quel nostre scut hi era, e que nos hi erem donaren be salt XXXX. scuders, e tro CLXX. Sarrabins entre tots, e haguieren lurs ballestes apparellades per lo mur, e per la barbacana: e duxeren foch. E hauia dos scuders en dos cledes qui mirauen la vila, e dixeren, a armes a armes, q̄ veus aqui los Sarrabins. E nos leuam tost, e llançam los capells de ferre en la testa. E hauien nos aduyta vna spasa de Munso, que hauia nom Tizo, q̄ era molt bona auenturosa a aquells qui la portauen, e volguem la mes leuar que la llança, e donam la llança a vn scuder, e oyren lo brogit los dela host: e nos exim tots I X. axi cõ erem. E els Sarrabins lexaren dues falles enceses de foch prop les cledes, qui eren vn poch denant nos: e metem los nos denant, e volueren nos les costes, e entrò ala lur barbacana, e metem lus per la barbacana a dins. E quant veem que no hi podiem aconseguir encara, car ells eren pus llaugers que nos, que no vestien gonyjos, ne perpunts, sino scuts, e llançes, entraren sen per la barbacana. E els altres Sarrabins defenien los ab pedres del mur. E puix veem q̄ nols tenia dany, e q̄ loy pendriem, tornā nos en encobrint dels scuts. E creats en veritat q̄ dues vegades nos descobrim tot lo cors per tal quels de dins nos ferissen, per tal que si leuar nos haviem del seti, dixessen que pel colp que nos haviem pres nos leuā. Mes nostre senyor Iesu Christ sab les coses com se deuen fer, e com deuen esser. E aq̄lls a qui be volfa los fer lo millor, e aytal se pres a nos, que volch que no pressessem colp, e axi com de jus es scrit presem la vila.

CAPITOL XXXIII.

Quant vench a enant forē les caues feytes que exien al vall. E haguem vn pensament, que metessem homens armats de nuyt ans de l'alba entro a C. entre les cledes, e les caues, e que sus quāt se faria alba, ques armassen tuyts en les tēdes suau, e menys de brogit: e quāt nos fariem tocar les trompetes que exissen los de les caues q̄ haviem feytes per suahir la vila de Borriana, e que pujassem per aquella terra que hauia derrocada lo foneuol: car pujar hi podiem. E enuiam missatge la nuyt per los Bisbes, e per los richs homens, quels dices que al mati se deuia fer aço. E dixem que si be ho tenien segret que la vila se prenia mati. E ells dixeren axi ho vulla Deus. E ells dixeren los la manera axi com la haviem pensada, e tingueren la per fort bona. E dixeren que farien ab lur companya, que quant veuria l'alba que seria guarnida. E nos dixē anats en bona ventura, e pensats ho de recaptar. E nos pensarem de apparellar la cosa com fer se puixca.

CAPITOL XXXIII.

Quant vench al mati enuiaren nos missatge, que ells eren apparellats, e que manassem com ho farien. Enos dixem lus stiguen apparellats que ades tocaran les trompes. E puys com les oyren tocar pensem de pujar en bona ventura. Puix vench a aço que el dia se anaua esclarint, e faem tocar les trôpes, e ells exiren de les caues, e començaren de pujar. Els Sarrahins que oyren tocar les trompes, e veeren brogir la host, començaren se descudar, e tantost tocaren lur anafil. E ans quels nostres poguessen complir sus alt hach ja be sis, o set Sarrahins venguts, e no aduxeren altres armes sino almaxies. E hach ni hu quis tira les manegues e pres vn cantal gran, e tira a aquell qui puja primer, e donali vn colp: mes era tan prop que no li poch mal fer. E quant volch pujar donaren li V. sspassa des per les cames, e no poch pujar. Els altres donauen de tales cantalades de sus que tots los scuts los trencauen: si que per re que hanch hi fessim no hi pogueren pujar. E en aquest suahir quels cnydam fer ab lo foneuol qui tiraua, e les caues qud se acostauen fort, e esbafaren se los Sarrahins de dins.

CAPITOL XXXV.

Quant vench acap de dos dies, ells faeren parlar plet, e dixeren que sils dauen spay de vn mes, si nos hauia acorregut lo Rey de Valencia que retrien la vila. Enos dixem lus que nols sperariem tres dies, nous direm vn mes: e que si no la volien retre ques apparellassen de la batalla, que amal lur pesar la hauriem. E puix demanaren XV. dies. Enos dixem que nols dariem ne els XV. ne els VII. ne els V. E ells qui veyen que axi era, dixeren que farien aquest plet, q lexassem exir les persones ab la roba ques porrien traer, e retrien la vila. E que aço farien dins V. dies, per raho dapparellar lurs cofes, e yriensen: e que hom quels guias tro a Nules, e que jurassem nos q nols trencas hom aquell guiatge, e que fossen sans e segurs tro a Nules. Enos dixem quen hauriem acord.

CAPITOL XXXVI.

O acord fo aytal, q sguardant la mesio q hom hi feya cascu dia, e que era lloch per q lo regne de Valècia guanyar se pogues mills q per alcun lloch q hi fos, e sguardat encara q hi poria hauer gran batalla al entrar de la vila ab Cathalans e Aragonesos, e molta gent q hi hauia stranyae al tre q hi hauia molt pa en la vila q poria romanir a aquells quitendrien la frontera. E per aço, e per moltes altres rahones e cofes nos tenguerẽ per bo lo plet, e quel pressem. E fo axi feyt, quen existien tots dins quatre dies ab ço que porrien leuar en les costes e en les mans. En aque-

Chronica del glorios

aquesta manera haguem Borriana. E per tal que sapien les gentes quants hauia en Borriana entre homens, fembres, e xichs foren VII. milia trenta dos: e dura lo feti ans que fos presa dos mesos.

CAPITOL XXXVII.

Quant fo presa Borriana dix nos don P. Cornell, que si li da uem vna cosa conuinent que hi pogues star, e que pogues pro uehir als cauallers, que hi estarien ab ell C. cauallers tro al stiu. e comptam ab ell quant hauien ops los cauallers, ne quāt haurien ops en menjar. e fo auinença entre nos e ell, que li donassem setze milia morabatins, e que ell cumpliria aquella stada tro al stiu. E puix dixem li si poria romanir, e que enuias per sos cauallers, que nos li fariem donar los dines a aquell qui volria. E ell dix que no poria, que tant era gran cosa aquesta que meſter era q̄ ajusta los vassalls, e que parlas ab ells. E nos entenem que deya raho, e pensam nos que parlassem ab don Blasco Dalago, e ab don Eximen Durrea, q̄ hi hauien cauallers aq̄ls qui hauien amenat en la host, e ell quels pregas que romanguessen dos mesos. e don Pere Cornell seria vengut als dos mesos. E faem ho, e pregam los molt charament que ells romanguessen per amor de nos tro a dos mesos. E ells faeren ses scusaciōs alcunes que nou porien fer, pero tant lus dixem nos, e els pregam, e que era necessaria cosa, e que nons endeuriem dir de no, per ço que no perdessem tan gran be com aquest que Deus nos hauia feyt per minua de vassalls. E ells veeren que nos tant ho voliem dixerem que u fariem, ab quels faessem lur ops a ells e a lur companya. E nos grabim lus ho molt.

CAPITOL XXXVIII.

B tant partim nostra host, e manleuam lus de menjar de mercaders tro a dos mesos de tot quant meſter hauien, e anam nos en a Tortosa: e foren ab nos lo Bisbe de Lleyda en Bñg. G. de Ceruera qui era senyor de jureda, e pux fo monge de Poblet. E quant haguem stat vn dia al castell de Tortosa hon posauē, vingueren a nos amdos, e foy en P. Sanç, e en Bñ. Rabaça qui era notari nostre. e dixeren que volien parlar ab nos, e de gran segret per nostre prou. E dix lo Bisbe de Lleyda an G. de Ceruera, començat vos la paraula axi com hauem acordada. E ell dix que ell no faria, que ell era Bisbe, e hauia major dignitat que no ell hauia, perque feya a ell començar ans que ell, que ami hi hauria prou tant es gran lo feyt que hi puixcam consellar lo Rey. E comença a dir lo Bisbe, senyor vos sabets quanta be yo ab vos de
naturalea

naturalea, e en G. de Ceuera: ne com deuem voler vostre prou e vostra honor. Ara veem de vna gran mesio de que vos vos sots emparat, e tal que entenem que no la porets complir. Enos demanam lus qual. Ells dixeren, aquesta que hauets emparada de Borriana, car vos sabets, e nos sabem ho aytambe com vos, q no hauets thesaur, ne no hauets gran renda, ne no hauets pa en lloch del mon: ans sots embarcat de viure en vostra terra, anau per la terra: com cuydats vos donchs de fer tant gran mesio en aquell lloch, e que sia a dos jornades de terra de Moros: e que vos cuydets aqui tenir tants cauallers qui no hi poran viure menys de batalla, o de morir? e vos nols porets acorrer. E dix en G. de Ceuera, senyor lo bisbe vos ha dit ço que yous volia dir, que de vn acord ne som, e de vn pensament: mes aytant hi dire yo pus que entre el Rey de Castella e vos no poriets retenir Borriana.

CAPITOL XXXIX.

O bre les paraules que nos haguem oydes dells ressonem axi: pero pesans molt la paraula, per quens ho deyen dels pus sauis homens que nos haviem en nostres regnes, e axi com nos haviem sperança quens conortassen ells, nos desconortauen. Mes nostre senyor nos dona gracia, per lo be que nos haviem en cor de fer en les altres coses que venien a enāt, en guisa q preā poch les lurs paraules, e desdiem les, e dixem lus axi, que nos creyem be que ells ho deyen ab bon enteniment: car ja fos que ells ho dixessen per guardar nos de imbarch e de mesio, que aquell imbarch e aquella mesio nos voliem sofferir, per que aquesta vegada prouariem, si en totes guises la poriem sofferir, pus Deus lans hauia donada, e que nols pesas que aquesta vegada nols erē de aquell consell.

CAPITOL XL.

Baytant partim nos dells, e anam nos en en Arago, e fom a Terol vn mati entrel sol exite lalba vench nos missatge den Eximē durrea que era en Borriana. Enos jahiem en nostre llit, e tocaren a la porta. e dix nos vn porter nostre, que missatge hi hauia den Eximen Durrea, e que aduya bones noues. Enos dixem q entras en bona ventura, pus bones noues aduya. E el missatge quant fo entrat demanans que li donassem albixeres. E nos dixem que dar les hi hiem, segons les noues que portaua. E dix ell que era prou pagat, e comptans qls Sarrabins de Paniscola hauien enuiats dos Sarrabins a don Eximen Durrea que enuias per nos, que ells nos rendrien mantinent Paniscola, e enuians aqui per mi la carta quels Sarrabins li enuiaren. Enos faem la llegir a vn Sarrabi qui sabia Dalgarauia, e trobam les paraules de la carta segons lo missatge les deya.

Capitol

Chronica del glorios

CAPITOL XL I.

Sobre aço oym nostra missa de sant Sperit, el offici de sancta Maria: per ço que Deus e la sua mare nos guias en aquesta fazenda, e en tots les altres que nos fariem. E faem adobar de menjar mentre que oyem missa, e menjam: e sempre mantinent caualcam, e ab nos no hauiam sino VII. caualers e scuders quins seruien, e officials nostres. E hanch no demanam alcū adalil quins guias: car nos per la caça dels porchs qui soliem caçar en aquella muntanya alcunes vegades pleuim nos que auendrien en aquella carrera. E el dia que exim de Terol passam per lo camp de Montagut, e anam a Vilaroya que es del Spital. E quant vench ans de dia nos nos lleuam e passam per vn lloch qui hauiam nom Attorrella, e que ara ha poblacio. E puix passam per lo riu de les truytes, e exim a la canada de Ares, e de la canada de Ares al port de Prunells, e a Saluasoria, e Atemi: e passam per lo pla de sent Mattheu, qui era llauors erm, e exim al riu sech que va sobre Ceruera. E quant vench a hora de vespres al sol post fom dauant Paniscola de la part de les vinyes sobre lal marge,

CAPITOL XL II.

Tantost enuiam missatge nostre als Sarrabins q nos erem aquí, e ells foren molt alegres: e exiren a nos quatre, e dixerem q eren molt pagats de la nostra venguda, e quens volien enuiar vn present: e que llauors era tart, e que al mati farien a nostra volētat: e tornaren sen. E aqui mateix aduxeren nos C. pans, e dos alcolles de vi, e panses, e figues, e X. gallines de present quens enuiauen los vells qui aqui eren. E nos a la nuyt per la serena faem barraques de tapits e vanoues quens portauen, per ço com nos vedam que alcu no hi tallas arbre, car pe saria als Sarrabins si hom los tallas a la primera entrada. E si no pa, e vi, e forma tge qui nos hauiem, no teniem altra carn: mes aquella que ells nos aduxeren. E quant vench bon mati al sol exit anam nos en ab aquella poca companya que nos hi hauiem en lo arenal dauant lo castell ab nostres perpunts vestits, e ab nostres spases cintes, e els capells de ferre en la testa. E els Sarrabins quant nos veen venir exiren tots a nos quants homens, fembres, e infants hauiam en lo castell menys de alcunes armes que no portauen: e saludaren nos. E nos dixem, que don Eximen Durrea nos enuia missatge de part dells a Terol, e que vinguessen, que ells nos redrien lo castell de Paniscola, e que nol rendrien sino a nos: e veem ne vostra carta quens enuia don Eximen Durrea. E ells attorgaren nos quens hauien enuiat lo missatge, e que farien ses cartes ab nos, e que rendrien lo castell. E nos attorgam lur lley, e aquelles franquees que solien hauer en temps de Sarrabins. E ells dixerem que eren aparelats de lliurar a nos lo castell e la vila. E nos dixem lus q ls scriuans nostres no eren aqui

aquí, perço com nos veniem cuytadament: mes que scriueffen aquelles coses quens demanarien, e que nos quens auendriem ab ells. E quant nos fossen auenguts ab ells, ço quels prometriem quels ho attendrië, e ells ho complirië: e ells dixeren, senyor queres lo tu axi? e nos lo quere mos, e nos fiare mos en tu, e donar te bemos lo castello en la tua fe. E ells triaren dos Sarrabins, Lalfaqi, e vn altre. E nos donam lus tota nostra companya que pujassen lla sus, e els altres Sarrabins romangueren ab nos, qui eren be C C. e stauen nos denant. E nos guardaem nos be que alcun dells no pogues pendre a les regnes del cauall. E quant veem los nostres qui cridaen Aragopujam nos en ab los Sarrabins en vn, e laltre mati anam nos enuers Tortosa, ab Sarrabins quins lliuraren, quils aportassen los vestirs, e el conduyt, e el bestiar quels deuïem dar, axi com en la carta que era entre nos, e ells era cõtengut. E aquell dia que entram en Tortosa complim los ho tot, si que en laltre nos en tornam a Paniscola, e foren venguts los scriuans e faem los lurs cartes.

CAPITOL XLIII.

Quant oyren lo Mestre del Temple, e del Spital, que nos haviem Paniscola a poch dies vench lo Mestre del Temple a Exiuert, e el Mestre del Spital a Ceruera, perço com nostre pare, e nostre auïles los haviem donades, e que fossen de aqlls ordens. E sempre dixeren als Sarrabins dels dits llochs, q pus nos haviem Paniscola qls rendessen los castells damunt dits, e pus carta nauïen de nostre pare, e de nostre auï: e pus Paniscola era lo mes honrrat llogar qui fos en aqlla terra, e ques era retut q no havia hauda ontane vergonya de rendres. E tantoït ells rëderen los castells. E puix haguem de cõtinent Polpis, e nos haviem donats I I. mesos a don P. Cornell q feriïem ab ell a Borriana. E quant vench a vn mes nos hi fom, e vingueren ab nos tro a XXV. cauallers, e entram ab nostres falcons grues per la vila: e don Pere Ferrandis de çagra qui vench ab nos ab XV. cauallers. E quant fom aquí hagueren gran alegria aquells que nos haviem lexats. e stât aquí feyen caualcades los nostres, e nos no lexauem la caça entre senglars, e grues, e perdius venïen en nostra casa de carn XXVI. cauallers menys dels altres officials qui hi erë. E guanyam a Castello de Borriana, e Borriol, e les Coues de Auinroma, e Alcalate, e Vilafameres.

CAPITOL XLIIII.

Speram aquí don Pere Cornell de Sançt Miquel tro a Nadal, e acordam nos q faessem vna caualcada en ribera de Xuquer, e poguem esser tro a CXXX. cauallers de paratge, ab Almugauers tro a CL. e peons tro a DCC. e trenuytã de Borriana en sus, e quãt nos fom en dret Dalmenara, q anam riba mar, faerë nos be V. o VI. alimares per la costa a en

akuma del

Chronica del glorios

jus, e sentiren nos, e sempre ne faeren altra ala mola dela serra que esta entre Moruedre e Puçol, e feyes perço que sabessen que gran caualcada venia a ribera de Xuquer, que aquell era senyal lur. E quant nos fom en dret de aquella serra de Moruedre, començaren los de fer per totes les torres de Valencia, e nos anam pel pas desus, e pus erem sentits anam tant com podiem, faent tocar les adzembles quens hauien dexades los de la deuantera les lurs, e les nostres: e passam sobre Paterna, e sobre Manizes a vn ^{eg}ual que vn adalil sabia hon tots los altres eren passats. E quant fom della al pla sclaris lalba, e era vn diuendres, e anam nos en jaure ala torra de Spioca. E al passar que nos feyem per Alcocer vns CC. homens daquells dels adzembles foren ala vila Dalcocer, e a pesar dels Sarrahins tragueren ne roba: e a nos pesans, perque voliem combatre. E anam nos en a Spioca, e albergam aqui, perque les adzembles no podien mes anar. E quant nos fom albergats dix vn Sarrahi, que sins sperassem tro al sol exit, que ell quens daria batalla: e nos enuiam li a dir quel sperariem tro al sol exit, e que hi enuias, si enuiar hi volia: e speram tro lo mati. E quant veem que no venia, carregam nostres adzembles, e trobam nostra algarada ribera de Xuquer, e anā passar a Albalat, e stiguem aqui quatre dies: e era la terra tant solleuada que no hi poguem pendre sino L X. Sarrahins que presem entre tota la caualcada, mes trobā ordi molt, e gallines, e carregam aqui totes les besties quant lleuar podien, e passam al pont de Quart, e tornam nos en en Borriana dentre tres dies. E nos estant en Borriana vench don P. Cornell entorn de Nadal, e hach comprat son conduyt aytant com poch: e dels als duix sos dines que mercat hi trobava hom de farina, e ciuada, e de vi que hi venia per mar. E exim nos dela terra, e romas aqui don P. Cornell ab aquells C. cauallers, e començaren de guerrejar a Onda, e a Nules, e a Vxo, e Almenara: car no gossaren pus entrar a dins en terra de Sarrahins, e feyen de bones caualcades. E vn scuder seu, per nom Miquel Peris, sabia dalgarauia molt be, e anaua a vegades a Almagora per traure catius dels Sarrahins, que hom ne prenia molts, e parlaren li l Sarrahins que si nols descobria, e que hazuessen be dell, que farien grā guany hauer a son senyor. E el scuder dix los que nols descobriria, e quels faria fer be a son senyor, e que li dixessen qual guany era aquell: e ells dixeren que Almagora, e el scuder dix que be deyen, e que yria a son senyor, e parlaria ab ell sobre aço. E vench sen a dō P. Cornell, e dix li totes aquelles noues: e ell fon molt alegre, e pagat. E sobre aço empres al scuder que ell que faes venir aquells dos Sarrahins, o la hu, e que ell faria son pleyt ab ells, e quels faria gran be. El scuder torna alla, e vench lo vn Sarrahi per si, e per laltre. E dix don Pere Cornell, que ell quels faria be, e quels faria heretar a nos, e a cascun dels daria sengles caualls, e a vestir: e ells dixeren que aquesta era gran cosa, que ells no la porien complir ne fer menys de alguns Sarrahins parents lurs, e amichs. E dix don Pere Cornell que demanas quels faça? E dix lo Sarrahi, quels heretas, e que romafessen en la terra. E dix don Pere Cornell que u faria fer a nos, e
feu los

feu los en carta. E fo empres entre ells tant que la deuien rendre. E aqui fo don Pere Cornell en celada ab sos caualls armats be luny mija milla, e la hu Sarrabi exi de fora, e dix lus que enuiassen XX. homens bons cauallers, e altres, e ell quels metria en dos torres, e ala crida que ells farien, que pensassen de venir, o ab senyal de foch quels farien.

CAPITOL XLV.

Anaren aqlls XX. scuders armats de perpunt, e de gonyjons, e de capells de ferre, e de spases que portauē: e no portauen llances, perço com no les porien contornar en les torres que hi eren, e entraren dedins. E axi com anauen entrant metien los en vna casa. E dins la casa hania be trenta Sarrabins, e sempre los prenien, els lligauen: e tres dels scuders qui veeren que la traycio era feyta tragueren lurs spases, e pujaren en vna scaleta que exia a vna torra, e els Sarrabins encalcaren los, e nols pogueren pendre, e ells pujaren en la torra, e defeneren la be. E començarē de cridar quels acorreguessen, e els de la celada oyren los, e acorregueren lus. Els Sarrabins de la vila de Almagora combateren los en aquell endemig: e ab tant vench lo poder dels cauallers, e de la gent que era en la celada: e al venir que faren ells trobaren vna perxa quels Sarrabins hauien tallada per fer algarada, e no la hauien be parada, e passaren lo vall, e a costaren la perxa ala torra, e pujaren lla sus ab correes quels dauen aquells qui eren desus, si quels Sarrabins nou pogueren defendre. E quant los Sarrabins veeren aço, exiren se de la vila, e fugiren: pero retingueren ne molts, e tota la roba que hi era, e lo conduyt. E axi hagueren Almagora. E puix tornam a Borriana. E quant haguem estat aqui dos mesos tornam nos en en Arago, e en Cathalunya. E quant vench a enant nos vinguem al estiu a Borriana, e fo aqui ab nos don Ferrando nostre oncle, e el Bisbe de Lleyda, e don Blasco Dalago, e don Pere Cornell, e don Eximén Durrea, e el Mestre del Temple Nuch de Muntalur, e Nuch de Fullalquer, qui era Mestre del Spital. E fo acord que faessem caualcada a Algezira, e Cullera: e que lleuassem dos foneuols que haviem a Borriana celadament, que hom del mon nou sabes, e si mester hauia la host foneuols alguns quels trobassem apparellats, que nols calgues cercar: e faem lus metre en vn leny be escondidament. E quant nos fom a Cullera albergam sus denant la vila, entre Xuquer, e el castell de Cullera, e layns forense messos tots los Sarrabins de les alqueries, e les vaques, e els azers e les cabres, e tota aquella costa que es de jus lo castell tro ala torra que es batix en que prenien laygua, e era tot ple de Sarrabins, e Sarrabines, e de infants, e bestiar.

Chronica del glorios

CAPI T O L X L V I.

Quant veeren aço los de la host, dixeren la major partida, o Sancta Maria qui podia hauer vn foneuol, tots los occiuria hom de part del collet desús: e hauria los hom dins tres dies. E quāt al vespre lo Bisbe de Lleyda, e don Ferrando, e els richs homens vingueren a nos ala nostra tenda per veer nos, e per hauer solaz ab nos, e tirarense a vna part ab nos, e faem ne exir tota la gent, e dixeren nos: senyor queus sembla daquest lloch? e nos dixem, si majut Deus semblem q̄ seria prenedor, si fos qui ho faes. E ells dixeren, be hi haurā qui ho fara ab vos enhu, sol que hom haja lo apparellament. E dixem nos, quin apparellament volets? e ells dixeren, que haurien ops vn foneuol. E nos dixem los. E volriets que la prenguessen si hich haviem vn foneuol? e dixeren ells fer se poria. E nos dixem lus, nos vos endarem dos. E ells dixeren, hon los hauets? e nos dixem, vels vos aqui al Grau, qui son en vn leny. E ells dixeren, parq̄ deuinassets ço q̄ denia venir. E dixem nos, mes val qui adeuina que qui ho cerca: e ells digueren, ara digats com vos par que façam? e nos dixem, mester es quens vejam en qual lloch se posarā los ginyes, e nos yrem ab XXX. cauallers de nostra companya, e pujarem lla sus. E dat nos vn rich hom dela vostra companya, e stimarem hon pararem los ginyes. E ells dixeren fort ho hauets be dit. E quāt vench al mati al sol exithaguem oyda nostra missa, e tantost enuiam per don P. Cornell, e don Rodrigo Liçana: e fom tro a XXX. cauallers, e pujam desús de part dela mar. E quant fom a aquell lloch hō solia hauer dues torres, qui es sobre lo castell, lexam los caualls, e presen nostres armes, e baxam nos entrel castell per la costa en sus, e fom tant prop del castell que be hi tiraren les ballestes de ple en ple. E daqui asmiā lo lloch, e trobam lo bo pera amdos los foneuols, e mes per los foneuols quels podia hom dreçar, e parar, e guardar: car de dins lo castell no hauria alcuna algarada, ne alcun giny queu poguessen defendre. E quāt ho haguem vist, e asmat, deuallam nos en, e enuiam per ells, e fom ala tenda del Bisbe de Lleyda en Bñ. per veer lo, q̄ haguessē aqui nostre consell: e era lo dia de Sanct Ioan. E dixem lus com la cosa era faedora, que hi porie tirar. E quāt la pedra erras lo castell q̄ nol feris, ferria la part hon nos erem q̄ era tot ple de fombres, e de infants, e de bestiar. E quant ells veeren q̄ la cosa se podia fer, hach ni la major partida q̄ dixerē cō ho farien de pedra per als ginyes, q̄ en ribera de Xuquer noni hauria gens. e deyen se veer. E nos dixem lus tres consells hi sabem, e vejā si la porem hauer daquell lloch la hu, si es quen haurem enuiar a vn riu sech, e haurā hi mester tota via cent cauallers ab caualls armats que hi vagen, e D. homes a peu, e de altra part enuiarē lla jus al riu de Bayren: mes tota via hi haurā mester gran cōpanya, q̄ si los Sarrahins ho volien vedar de metre les pedres en los lenys que nou poguessen vedar: e altre consell que hajam picadors, qui piquē de les pedres dela muntanya, que les adoben com hom fa ab rijoles, o a trabuquets.

CAPITOL XLVII.

Sobre aço dixeren a don Ferrando que hi dices, e ell dix: senyor acordar nos hem, nous pes, e ades serem aqui denant vos. E ells acordarense, e quant foren acordats e tornats dauant nos parla don Ferrando per tots los altres ço q̄ hagueren acordat. E dix, senyor en aquesta cosa que vos nos hauets dita veem nos gran embarch, per aquestes rahons que nos vos direm: car no seria meſter que vos començassets realmon, si nol acabauets be: en tota la hoſt no ha que menjar de V. dies en ſus, e Valencia no es voſtra, ans la tenen los Sarrahins. E ſi vna mala mar venia als lenys, no poriem aqui adurar lo conduyt, e ſi no lich aduyen hauriets vos hich a leuar: e pendre les pedres tant luny, e tan gran poder de Sarrahins, no ſeria lleu de fer, e picador que no ha en tota la hoſt alcu, ne en Borriana, ne trobarets com los ginys tiraran: car vos no hauets altre lloch en aqueſt regne. E nos veem que tots eren en aqueſt conſell haguem ho alexar, e attorgam lus ço que ells deyen.

CAPITOL XLVIII.

Quant ſom partits daqui, en laltre dia anam nos en dauant Cilla, e albergam hi, perço com hi hauia bona azina de llenya, e de prats. E quant veem que haguem dormit a la ceſta enuiam per lo Meſtre del Spital, e per don Pere Cornell, e per don Eximen Durrea, e parlam ab ells en ſegret, q̄ no hi hach hom ſino nos, e ells. E dixem lus, nos hauiem enuiat per voſaltres, perço car nos ſembla q̄ exim fort mal daqueſta terra, que de tan grā hoſt com aq̄ſta es no tragā ſino XX. o XXX. catius. Los Sarrahins nos emprearan menys los Chreſtians, e ſi voſaltres be majudauets vous moſtraria q̄ faria bon feyt, car ſi yo ſom ſoleus dich raho ſi tots meſots contraris, yo nou pore acabar: mes cō yo haure acabada ma raho, e don Ferrando haura parlat no ſperets als altres: mes diga caſcu de voſaltres q̄ tenits per bo ſo q̄ yo he dit. E yo moſtrar vos he q̄ farem bon guany, e be honrrat, les torres hi ſon de Valencia, e ſon enſembla de vlls de hom: car aquelles torres guarden Valencia de pendre mal moltes vegades quel pēdria, e es hi la torra de Muncada que es la millor torra de tota la horta. E quant nos vinguem daqui ença no hi jaquiren tan ſolament ſino los homens darmes, car les fembras, e los infants tot ho reculliren en Valencia. E vees com nos exiren fora tota la alqueria quant paſſauem, e quant nols combatrem al entrar no hauran reguart de nos, quels combatam al tornar, e hauran hi tornades les fembres, e los infants, e porem la hauer dins V. l. l. jorns, e menys, de les perſones guanyarihem molt, e menys encara de les robes, e del conduyt. E

Chronica del glorios

yo dar vos he consell al pendre, yo yre a Borriana, e dare racio a tota la host pera VIII. jorns ab cent catius quem donets. E quant hajam presa la torra, daquells que yo triare, e creu q̄ hi pendrem mil, o pus, portar vos he vn foneuol: a ço no vull mes terme, sino lo dia que yre laltre que do la racio, e al tercer dia sere tornat a vos ab lo conduyt, e ab lo foneuol. E quant nos partrem daqui, partir nem a honrrament de nos, e de vos. E puix al altra vegada com tornarem, no gosaran sperar en les torres de la orta de Valencia. E sobre aço dix lo Mestre del Spital Nuch de Fullatquer, si majut Deus bona via a presa nostre senyor lo Rey, e ajudem li. E dich vos que li ajudare tant com puixca. E quant aço oyren don Pere Cornell, e don Exinen Durrea dixeren queu tenien per bon consell, e noble: mes dixeren en qual manera ho fariem, que don Ferrando ne hauriem contrari, e alguns dels altres? e dixem nos, que ab lo poder que haviem, e ab la ajuda que vosaltres nos farets la nostra passara, e enuiem per ells que vinguen, que ab ells volem parlar. E ab tant enuiam per don Ferrando, e per don Rodrigo Licana, e el Mestre del Temple Nuch de Muntalur, e per el Bisbe de Lleyda, e per los altres richs homens Darago, e de Cathaluña, e per alguns altres cauallers que haviu bons, e honrrats, qui sabien de feyt darmes: e faem partir aquells denant nos, per tal q̄ no coneguessen que nos haviem parlat ab ells, e vingueren de puix quant los altres venien, e strenguem nostre consell: e faem lus tots partir entorn de la tenda, e dixem lus: barons nos som aqui venguts per fer mal als Sarrabins, ara que ixcam dela terra, e tan gran companya que aqui ha, e q̄ nols hajam feyt altre mal, sino de L. X. catius, entre Sarrabins, e Sarrabines no hich exirem nos a honor de nos, e de vosaltres. E semblarme hia que poriem fer vna bona preso, e gran dany de Valencia, e ab Deus q̄ no hi porem errar. E dixeren ells qualera. E dixem nos, que la torra de Muncada es molt bona torra, e a hi grā riquesa, e es de la part de la vila q̄ no ni ha millor Quart en fora, e si meſter era poria hom enuiar a Borriana, perço q̄ meſter fos, si quells de Valencia nou porien destorbar: car nos seriē entre Borriana, e Valencia: e anem la dema assietiar en nom de Deus, e pendrē la, e farem hi gran guany, e honor: perço com a vna legua de Valencia los haviem presa aytal torra com aq̄lla es, e axi digats hi ço queus semblara, que la obra bona par. E dixeren tots a don Ferrando q̄ dixes primer, e dix don Ferrando, bem sembla que bona cosa seria, ab ques pogues fer: mes en la host no ha conduyt, e menys de conduyt la host no poria sofferir, ne durar. E nos dixem quius daria cōduyt volriets ho? e dix ell, siquen vos hi aq̄sts richshomēs qui aqui son, e els mestres, q̄ quāt en mi es be passare axi com los altres passē. E dix lo mestre del Spital al mestre del Tēple q̄ hi dixes. E dix lo mestre, yo hi dich aytant per moy q̄ la parola es bona, ab q̄ haja que menjar la host: mes a moy sembla bien q̄ seſt lloch dela torra de Muncada q̄s stoyt molt pres deles torres de Valēcia. E nos dixem, mestre en esta torra no ha torres. E ell dix, si di majut moy semblaria q̄ vos preseſsets Torreſtorres, q̄ stoyt bon lloch, e es en lo xami de Terol, e de Valēcia. E nos dixē li, mestre bon

bon lloch es Torrestorres: mes mes val aquesta set tants que Torrestorres, e sera gran honor de nos si tal lloch com aquest prop de Valencia prenem. E pot se mills fer, que pus fort lloch es Torrestorres que aquesta: mes aquesta val mes de honor, e de guany. E sobre aço dix lo mestre del Spital, la paraula quel Rey hach dita tench yo per bona. E puix ell bona volentat ha de guanyar la terra, no romanga per nos, ajudem la li a guanyar. E dix don Eximen Durrea, senyor yo tench per bo ço que vos hauets dit, e vos donau a nos ab quens pugam sufferir be tro que vos presa la jats per mon consell, que ho farets. E yo attorch, dix don Pere Cornell, la paraula que lo Mestre vos ha respos, e don Eximen Durrea. E nos dixem al Bisbe de Lleyda, que hi dixes, e dix: vosaltres sabets de les armes, e yo som entrat aquí per servir a Deus, e a vos: e aço que vosaltres farets, fare yo. E dixem a don Rodrigo Liçana que hi dixes, e dix: senyor vos volets aço, e veig que tots ho volen, eus ho consellen, o la major partida: e yo fare ço que volrets, mes los Moros ja sabets vos, e com defenen força, e no sera meſter que començafets nula re, sino la deuets acabar.

CAPITOL XLIX.

Btant responem a don Rodrigo Liçana, e als altres, nos vos diem com ho farem: nos yrem albergar prop la terra, e quant venra laltre dia bon mati combatrem la vila, e ells defendran la, e al defendre que ells faran, que pujaran en tenir les barreres, los nostres trencaran les lurs barreres: e al trencar, poran pendre gran dany los Moros, car millor seran los quilts defendran, quels altres, que aquells no valdrien re que romandrien en la torra, ne en lalbacar. E segons que veurem farem en la batalla, car si nos, e vos conexem que ells son prenedors, nos yrem a Borriana, e yrem hi ab XV. cauallers q̄ bo es q̄ daquí nos parta la companya, e al tercer dia serem aquí tornats ab lalmajanech, ab racio de VII. dies. Et tots dixerē que u tenien per bo, puix nos axi ho deyem: pero ab esta conuinença, que ells nos donassen cent catius que mes sen hi metrien de mil. E quens donassen de aquells que nos triariem per quitar la despesa que nos hauriem feyta per pendre la torra. E enteneren que era rahço que nos dixem, e attorgaren ho.

CAPITOL L.

I. iiii. Quant

Chronica del glorios

Vant vench al mati oydes les misses anarense armar los scuders, e gran partida dels cauallers, e meterense de la part del sas a peu, e començaren a entrar en la vila a peu, e los Moros los millors foren tots a les barreres, e a lentrar moriren dels millors Moros de set tro a VIII. en guisa q̄ls cuytauē los nostres que nos pogueren recullir al albacar, ne ala torra. E quant fore prop del albacar veem los Sarrabins ques defenien mal, e sperdudamēt, e faem demanar los mestres, e vna partida dels homens richs. E dixem lus, sembleus q̄ vaja a Borriana que aquests de pēdre son? Ells dixerē q̄ bo era. E dixem: ara manats a vostres homens queus enuien quantes adzembles han, e vendran ab nos carregades, e tot ço que mesler hauets. E no menam ab nos sino XII. cauallers: e quant fom sus prop de Moruedre sperā les adzembles, e desplegam nostre peno, e tots justats passam lla jus riba la mar, e anam nos en a Borriana, e podia esser hora de vespres: e quant nos entram en Borriana, ans que menjassem nos percaçam pa, e vi, e ciuada, e moltons segons que cada hu dels dits richs homens, e dels Mestres, e del Bisbe aduyen son scrit per racio a pendre.

CAPITOL LI.

Bt. en laltre dia al sol exit, manam que donassen la racio, e preseren la tota aquell dia, e en laltre dia moguem de Borriana, e ab nostra batalla feyta, e ab nostres caualls armats qui podien ser de XI l. tro a XV. passam prop de Moruedre en nostre foneuol. E a hora de vespres fom ala torra de Muncada passats, si q̄ de part de vna casa la nuyt ans que fossen les steles al cel haguem feyt hi lleuar lo foneuol. E de nuyt meteren hi les cordes, si que en laltre dia a mija tercia comença de tirar, e era tan gran la presa de les fembres, e dels infants, e de les vaques, e del altre bestiar qui era lla jus en lalbacar de la torra, q̄ les pedres que tiraua lo foneuol matauenlo bestiar, e era tan gran la pudor quels daua aquella mort del bestiar que exa la jus en albacar quel foneuol tiraua de dia, e de nuyt que no cessaua. E quant vench al quint dia ells se reteren per catius, e la torra axi mateix: e exiren ne mil cent quarenta set. E exin molta bona, e bella roba, e perles, e treces de coll, e bracaderees dor, e dargent, e molt drap de seda, e daltres robes moltes: si que entre los Sarrabins, e ço quen exi be puja a cent milia besants. E nos haguē Sarrabins qui eren de Valencia, e triarem nos en cent axi com era stat empres. E haguem vi Sarrabi daquells q̄ venerem, e stauens de prop, e ell mostrauens quals prenessem. E fo nostre acord que en derrocassem la torra, e q̄ stigueßem dos dies per derrocar la, e quat daqui partiem que nos ne anassem ala torra de Museros, e que la preßessem
ab lo

ab lo foneuol, e ab la batalla si la sperauen. E aqui mateix enderrocam la torra de Muncada. E puix anam a Museros, e asetiam la torra: e nos comencam de parar lo foneuol, e sabem per veritat per vn Sarrabi de la torra, lo qual vn Almugauer ha uia pres que Zaen los hauia manat q̄ no hi romanessen mes de LX. per defendre la torra, e les fembres e els infants, e els altres que sen entrassen en Valencia. E comença de tirar lo foneuol, en laltre dia, e tolch dels dentells de la torra de tres tro a quatre: e ells de nuyt meteren hi orons plenes de terra, q̄ si hi ferissen les pedres, que no hi poguessen malfer: ço es en la cuberta dela torra. E nos faem fer sagetes en semblança de filoses, e metia hom dins stopa ab foch ences, e tirauen les los ballestes a aquells orons plens de terra, e enceneren los. E quant vench alterç dia que los Sarrahins veeren que nols tenia pren la meſtria que hauien feyta, faeren parlar pletques rendrien a vida. E nos volguem ho, per ço que mes lus voliem vius q̄ no morts.

CAPITOL LII.

Quant los haguem presos vench nos en G. çaguardia qui era oncle den G. Aguilo qui era pres en Valencia, e pregans mole humilment que puyſ son nebot era pres, que nos que li dassem aquells LX. Sarrahins de Museros: car ell creya que poria treer en G. Aguilo. E nos attorgam li ho quels hi dariem ab consell dels richs homes, en ayſa manera que si ell nol ne podia treer, cobras la hoſt els catius. E ell besans la ma, e son molt alegre. e enuia vn Chreſtia qui podia entrar ſegurament en Valencia, si dauen en G. de Aguilo per aquells LX. catius de Museros. E ells attorgaren ho, e aqui mateix reteren en G. de Aguilo per aquells LX. catius.

CAPITOL LIII.

Aço feyt anam nos en a Torrestorres albergar, e ans q̄ nos passassem a Aluentosa donaren nos per los C. Moros que nos lleuauem de set milia besants, e hauerẽ ne XIX. milia si vn mes los haguereu retenguts: e haguem lus a donar per tant poch, per ço quels mercaders nos cuytauen de ço que hauiem manlleuat dells per la hoſt, e nos pagam aquell deute, e altres: e anam nos en çaragoça, e puyſ a Oſca.

CAPITOL LIII.

Nos ſtant en Oſca anã per noſtra terra enuers lo lloch de Saranyena, e haguem nos pensat que preſeſsem lo caſtell quels Moros appelauen Enesa, e els Chreſtians deien li lo Puig de çebolla. E ara ha nom lo puig de Sancta Maria. E quant la guessem pres pensam nos qual rich hom hi lexariem de noſtra terra. E pensam nos quels homes no puguen en prets,
I v ne en

Chronica del glorios

ne en valor menys de bones obres per aquell que nos mes amaué, e en qui nos fiauem deuïem nos comanar aytal lloch com aquell era, quant la guessem pres. E per ço com en Bñ. G. Dentença era nostre oncle de part de mare, e que el be que ell hauia per nos lo hauia, volguem lo comanar a ell mes que a altre hom, quāt Deus nos hauria donat aquell lloch quel haguessem pres. E nos auam per lo cami, e menam lo, e tiram nos ab ell fora del cami, e dixem li: don Bñ. G. vos sots hom que nos amam, e en quins fiam, e quins attanyets molt per parentesch, e volriem vos pujar, e dar a vos azina, per que vos nos faessets tal seruiç, que del be que nos vos fariem tinguessen tuyts que bel hauïem mes en vos. Ara hauem pensada vna cosa en que vos nos porïets molt seruir: e per que nos erem tenguts fer a vos gran be per lo seruiç q̄ vos nos hauets feyt. E ell grabins ho molt, e besans la ma per la merce que nos li prometiem, e pregans que li dïxessent quin seruey seria aquell. E nos dixem li que nostra voluntat era que anassent a setiar lo Puig de çebolla, q̄ era prop dues llegues de Valencia. E quant la guessem pres que metessent a ell en frontera ab C. cauallers. E dixem li com lo castell staua en puig, e era bo e fort e be obrat: e que li dariem conduyt a vn any, e que tot linuern tingues frontera aqui. E quant venrria al stiu que nos hi seriem, e que salariem Valencia, e ab lo mal que haurien pres de les caualçades, e ab la tala que nos lus fariem que axi la madurariem com fruyta qui la vol menjar. E quant nos veuriem que seria hora dasetiar Valencia, e que ella seria ben destreyta de conduyt, enuiariem per tots nostres rich homens, e per ciutadans quens vinguessen a correr per asetiar Valencia: e ab la voluntat de Deus quins ajudara pendriem la. e quant Valencia sia presa tot aquell regne sera pres tro a sus a Xatïna.

CAPITOL LV.

Quant elloy aq̄st pensament nous parla, nens respos: e stech vna gran peça en si mateix duptant. E quant veem que ell duptaua en la paraula que nos li hauïem dita, dixem li, don Bñ. G. no duptets, que aquesta paraula de que nos nos som descuberts en vos, es molt bona, e tenits ho en segret, que nul hom del mon nou sapia tro q̄ nos hajam apparellada nostra fazenda ab ques faça: e vos prenets ço que vous dich, e placiaus molt: car de dues coses nous pot fallir. La vna que si Deus vos dexa complir lo seruiç que nos vos manam quens façats vous fare lo pus honrrat hom de mon regne. E si vos moris en seruir de Deus e el nostre, parays nous pot fallir que vos nol hajats: e per aquestes dues rahons vos no hi deuets duptar. E sobre aço acostas a nos e besans la ma, e dix que prenïa el do que nos li donauem: e donauem li bon consell que nol in podia mal pendre per aquelles dues coses que nos li hauïem dites.

CAPITOL LVI.

Et tant acordam nos abellenfemps, que menassem nostra host per al paschor, e manam la als richs homes, e a les ciutats e viles. E quant vench a enant a la entrada de quaresma dixeren nos los homens qui venien de Valencia, per cert que derrocat hauen lo castell del Puig. E quant nos oym aço pesans molt, e ab tot lo pesar que nos ne haguem, dixem que nons tenia dany, per ço car nos hi fariem altre castell quant hi yriem ab la host. E manam fer XX. parells de tapieres en segret, que hom nou sabes en Terol: e fom a la pasqua florida en Terol, e anans que nostra host vingues nos començam danar: e vench a nos don Eximen Durrea, e nostra maynada, e don P. Ferrandis de çagra, e el consell de Daroca, e de Terol: e ans que vinguessen los altres anam nos en. E nos a exida de Terol per lo cami hon anauem guardaren los de la host les besties carregades que portauen les tapieres, car alcu en la host no sabia nostre segret, ni hon anauem, ni hon no. E quāt fom dauant Xerica que talaue don P. Ferrandis de çagra vench a nos, e don Eximen Durrea quant haguem menjat, e dixeren: senyor quees aço que dien nos que tapieres lleuats? E nos dixem lus que nols ne respondriem deuant tots, mes que lleuassen los altres e parlariem ab ells, e dir lus hiem que era, ni que no.

CAPITOL LVII.

Quant sen foren lleuats dixem lus aquesta raho, cosa hauem feyt en gran segret, e prech vos, e manam que tingats lo segret tro q vejen les gents per ques fa, ne per que no: q les he feytes per ço com vull poblar lo Puig qui ara ha nom Enesa, e haura nom lo Puig de Sancta Maria: e ells han desfeyt lo castell, e yo vull refer e quāt refet laurem lexariē nostra frōtera bona e enfortida: e daqui guerrejar los ha hom tant tro q Valencia sia axi aslaquida de conduyt que la puscam assetiar, e que la puscam pendre. E ells dixeren, bens ho deguerets fer a saber, que mills nos forem apparellats de conduyt, e de altres coses que ara no som. E conequem los en les cares que nols pleya, e en la cara e en la paraula que nou anegauen be. E nos dixem, barons placiats aço que nos hauem feyt ne farem, que per aquesta cosa se conquerra Valēcia mills que per niguna altra cosa del mon. Ab tāt en laltre dia anam nos en a Torrestorres, e al terç dia quāt la haguem talada exim de Torrestorres. e passam per Moruedre per vn coll que hi ha, e passam per lo castell a tres trets de ballesta, o quatre. E donam la danantera a don Eximen Durrea, e els homens a peu eren entre nos e els qui tenien la reguarda. E quant fom llajus al pla que haguem passat Moruedre, enuians missatge don Eximen Durrea, quens feya saber que la batalla hauriem, que Zaen era a Puçol ab tot son poder: e quens alegrassem. E nos dixem li quens pleya molt puy axi era. e els de les adzembles, e aquells

Chronica del glorios

aquells qui anauē en la mijania acullir se tots a la serra Saluū aquells de valor quis atturauen, e era lo mestre del Spital, e el comanador de Alcani, e de Castellot, si q̄ er en be dos milia homens de peu, e C. a cauall ab los de Borriana, e be XXX. caualls armats. E huiem enuiat a Valencia corredors, e stauen en celada, que si Zaen Rey de Valencia ixques ques combatessen ab ell. e no ixque Zaen.

CAPITOL LVIII.

Quant nos oym que nostres eren plaguens molt, e anam nos en al Puig, e metem nostra tenda al pla de jus la vila, e albergam alegrement e pagada ab aq̄lls qui eren venguts de la celada, e ab los nostres. E a poch de dies anaren venint los nostres richs homēs qui encara no eren venguts, e els consells de Saragoça, e de Daroca, e de Terol. E quant foren venguts partim los segōs la gent que hi hauia cascun abraçes que faessen la obra, e si la podien acabar en XV. dies, o entres setmanes que sen anassen lur carrera ab que faessen bona obra, e dura la obra dos mesos.

CAPITOL LIX.

Mentre que nos stauem aqui feyense caualcades, e en tant grā gracia de Deus fo poblat aquell lloch que hach nul hom que caualcas sobre los Sarrabins per fer los mal no fo que ab guany no tornas a la host, o ab poch, o ab molt. E hanch que nēguna caualcada nexis daqui no fo vençuda per Sarrabins tant eren guiats per nostre senyor. E faem fer per los lenys que venien per la mar vna caualcada prop daquell puig qui li es apres bon podien passar a la mar quant venien alguns lenys per ço que mester era a la host, e pera dur conduyt de la mar. E quant haguem stat aqui tres mesos speram aqui a don Bñ. G. Dentença qui hi deuia venir per reebre aq̄ll lloch, e nons en voliē partir tro que ell fos vengut. E vench nos missatge que a Borriana era per dos cauallers quens enuia, e nos no huiem estat de bona sabo: e pregaren nos de la sua part que nos que vinguessem. E quant aquests prechs nos feyen pensam nos entre nos que no hauia be sos ops, e dixem lus a quēs vol en Bñ. G. a Borriana, que mes li acabarem aqui que no fariem en Borriana? E ells dixerē entre totes guises vos pregam que ans que anets lla. E nos responem lus que yriem de bon grat: mes huiem stat malalt, e ara som en juliol, e fins prenia vna calor hauem paor quēs pijoras de malaltia: e axi digats li que vinga en bona ventura, que a ci pora parlar, ab nos mills que no faria alla. E sobre aço anaren sen, e ell vench en laltre dia. E quant nos sabem que ell venia, exim defora a ell pera acullir lo: e ab ell venien tro a C. cauallers. E quant sencontra ab nos besans la ma, e nos saludam lo: e quant laguem saludat dixem li com venia, e ell dix q̄ be venia. e nos dixē be conexem com venits

venits que bona companya menats, mes de conduyt com vos va? E com nos lin haguem dit ell nos dix, entrarem dins e parlar ab vos. e quant nos dix aço e nos respos sempre en la via pensam nos q̄ no hauria be sos ops. E dix nos que encara deuien venir LX. cauallers. e quant nos veem que mes cauallers amenaua que nos no li hauriem manat asmam nos, que ço que nos li hauriam dat queu hagues dat a cauallers.

CAPITOL LX.

Hagudes estes paraules entram nos en, e ell menja: e quant bach mējat, e nos haguem dormit enuiam li missatge q̄ vingues a nos, e vench, e dix q̄ volia parlar ab nos, e q̄ nul hom no hi fos. E tirā nos a vna part, e dix nos: yo nous volia dir quāt vos me demanās del feyt del conduyt, car despes he tot ço que vos me donas en cōduyt, e en cauallers la major partida. E com, dixem nos, no hauets duyt conduyt a Borriana? car nos altres nō hauem aqui, ans ne tenen gran tuita los richs homens qui son aqui, per ço com hich attur: que no han q̄ menjar. e que nos no hi hajam que menjar, ne q̄ vos non hajats aportat auol burla nos hauets feyt. Si he dix ell, en Tortosa CCC. cascos a mesura Darago, e L. bacons: mes jauen en penyora per M D. sous. Enos dixem, per Deus don Bñ. G. auoljoch hauets feyt a mi e a vos, que yo per fiança de vos no men era apparellat, per que ara vos no porets lloch tenir a mi, ne yo a vos. El feyt es aquest, es tñ acostat quels cauallers qui son aqui ab mi, no sich volrrā atturar, si no hich han que menjar, ne els nostres dxi mateix. E sapiats per cert, que si no fos com tant hauets a mi de parentescb, e com tant vos am no se nul hom del mon de qui no men venjas, per ço que vos me hauets feyt. E si aquest lloch nos te, per ventura Valencia es perduda per tostemps, que james no verrem en tan bon lloch. E dixem anats vos ne e pensats hi aquesta nuyt, e nos pregarem nostre senyor queus hi do bon consell, que vos auol lons hauets dat, e partis de nos. E quant vench al mati haguem nos pensat com se poria fer, e dixem li, yo no veig altre consell sino aquest: yo men yre a Borriana e vos darmets quantes adzembles aqui hauets, e yo si li trob lleuat lo menjar que hagen los homens mester escasament enuiar vos he lo cōduyt tot que trob pera XV. dies: e daqui anarmē he a Tortosa, e de Tortosa enuiarvos ne pera dos mesos. E fom a Borriana, e quant vench quen volguem lleuar la host vna horoneta hauria feyt lo niu prop de la scudella del tendal, e manam que no lleuassen la tenda tro que ella sen fos anada ab sos fills, pus en nostra fe era venguda. E enuiaren les nostres adzembles a nos, e faem les carregar de pa, e vi, e de ciuada: e cōpram moltons en la host, e vaques, e cabres que hauriem amenades de caualcada. E demanam lus sempre racio pera vn mes de la carn, e exim de Borriana, e anam nos en a Tortosa, e entram hi en dos dies: e faem carregar quatre lenys de pa, e de vi, e de ciuada, e de carn salada pera dos mesos, e enuiam los ho. E quant nos fom partits daqui anam nos en a Tarragona, e nos qui entra-

Chronica del glorios

qui entrauem a Tarragona per lo cami de sus de Vilafeca veem arbres molts en Salou, e stiem tot aquell dia: e quant vench al mati que fo sus hora dalba Ferran Peris de Pina jahia denant nos, e dixem li: don Ferran Peris dormits? e ell dix, senyor no. e dixem li, vna cosa nos hauem pensada que creem que trobarem consell peral Puig, ayr quāt passauem per Vilafeca veem arbres a Salou, e creem q̄ hi haja conduyt que lleuen a Mallorques, e lleuats vos tost, e yo dar vos he dos porters q̄ vijen ab vos, e emparats ho tot, e digats als senyors dels lenys que venguen a mi. E ans queus enpartiscats guardats que hi ha, ne que no: e scriuits ho tot, e trets ne los timons, e les veles. E axi com ho haguem dit fo feyt, e menaren nos los senyors dels lenys, e aduxeren nos tot quāt hi hauia per scrit, e trobam que podiem dar racio de farina a don Bñ. G. Dentença qui era romas al Puig pera tres mesos, e de vi pera sis mesos: e que hi hauia carn salada e ciuada pera dos mesos. E faem carta als mercaders quels ho dariem, e anam a Lleyda, e manlleuam dels probomens LX. milia sous, e pagam los mercaders, e lals que romaniam enuiam lus ho per laygua a cōpliment de la racio de la farina e del vi. E daqui anam nos en a Osca, e nos stant en Osca vench nos missatge vn caualler qui era natural de Osca, e hauia nom G. de Sales. e vench per manamēt den Bñ. G. Dentença, e de don Bñg. Dentença, e de tota la companya que nos haviem lexada al Puig, e saludans de la lur part: e hauia vn colp en la cara, e tenia hi vna bena ab stopa, e demanans albixeres. E nos dixem li que les li donariem, segons les noues que aduya. E ell dix, les noues son tals que a vos plauran, e quen serets alegre: e dix, veus aqui les cartes dels richs homēs e cauallers que vos lexcas al Puig, e dien que Zaen ab tot lo poder de Xatuna tro en Onda, qui eren be DC. cauallers, e be LX. milia homens de peu: vingueren al sol exit aytal dia, gran mati per combatre lo Puig, si que X. homens qui eren anats pera correr a cauall a Valencia eren tornats al Puig, e faeren saber a don Bñ. G. e a don Bñg. Dentença que Zaen venia ab tota sa host.

CAPITOL LXI.

B tant oyren lur missa, e preferen lo cors de Iesu Christi a-
quells qui pres nol haviē, e exiren tots armats fora lo Puig, e
deyen que si sen barrauen q̄ pijor los seria, e pus tost los pen-
drien que sils trobauen defora, e ques comanauen a nostre
senyor, e que volien la batalla ab ells. E entretant los Sarra-
hins vingueren e donaren en la deuantera los peons dela frō-
tera de Xerica, e de Sogorb, e de Lyria, e de Onda, e aquells
qui mills sabien darmes metien dauant, e els cauallers ab l'altra peonada vègueren
amdos, si que a les primeres ferides que ells faeren se haguerē a vençre los nostres,
e puy los nostres tornaren altra vegada per la costa a en jus e cobraren del camp ço
que perdut ne haviē. E entretant los Sarrahins se scudaren e cobraren la plaça al-
tra ve-

tra vegada, e els Chrestians tiraren se a la costa del castell, e entant com aço veeren
vench vn. a veu desus del castell dels quiu mirauē, vansen, vansen e vencense. E aço
los cauallers oyren lo, e cridaren vergonya cauallers vergonya. E cridarē tots a vna
veu sancta Maria sancta Maria: e daquells qui eren en la reguarda dels Moros cō-
mençaren de fugir qui eren de sus los altres, e fugiren primers que aquells qui eren
denant, e van ferir en la deuentera los nostres als Sarrahins, e obriren los: e aqui se
comença de vendre la batalla, e dura la vençuda tro al riu sech, q̄ es entre Foyos e
Valencia. E moriren ne molts qui foren ferits desglay, e daltres qui no hauien alcu
colpe moriren ne dels nostres richs Eximenes de Luzia, qui tant entra en les pri-
meres ferides que hanch hom nol vee tro quel trobaren mort, e mori hi son fill de
don Eximen Peris de Triergua lo major, e vn altre qui tenia la senyera de don Bñ.
G. e hach hi cauallers ferits, mes no que morissen. E quant oyren aço los de Terol,
que la batalla hauien vençuda los Chrestians, e que hi hauien perduts cauallers,
anaren sen de LXX. tro a LXXX. cauallers al Puig, e al segon dia a tercia
foren ab ells. E nos quant haguem oydes estes noues a Osa faem ho saber ales or-
dēs, e anam nos en a la Seu dauant lesus Nazaret, e ab lo bisbe, e ab canonges fa-
em cantar, Te Deum laudamus, e anam nos en a Daroca sempre demantinent,
e enuiam missatge a tots los richs homens que vinguessen a nos. E nos stant en Da-
roca enuiam per los caps de les aldees, e haguem los bons homens de la vila: e pre-
gam lus, e manam lus que ells quens haguessen mil adzembles dins V. dies en Te-
rol, e que no hi fallissen. E ells dixeren que pus Deus nos hauia tan be guiats, e nos
ho vòliem, queufarien. E anam a Terol, e enuiam axi mateix per les aldees, e vin-
gueren aqui: e manam lus que dins tres dies quens haguessen mil adzembles appa-
rellades, per ço car vòliem portar conduyt al Puig. E ells dixeren que farien ço
quels manassem en totes coses: mes que be LXXX. homens a cauall de Terol
eren ja lla, e que lla los trobariem. E pregam a Ferrando Dies quens prestas pera
estes dos milia adzembles a carregar, e dix queu faria, q̄ enuiassem per les aldees
e que aduxessen lo pa a Sarrio, e que en la carrera nos trobariē, e que nons faessen
lla guiar. E moguem nos ab nostra requa, e ab be C. homens a cauall que hi hauiem,
e entram nos en al Puig, e anam nos en albergar a les Alcubles. E nos estant en les
Alcubles dixeren nos que Zaen Rey de Valencia era en Lyria ab tot son poder, e
ques combatria ab nos. E nos dixem, vinga qui venir vol, que nos lla entrarem. E
exim de les Alcubles ab nostres adzembles carregades, e ab nostres caualls armats
pujam nos en al Puig ab nostra senyera desplegada. E don Bñ. G. e don Bñg. Den-
tença, e les ordens q̄ hieren exiren nos acullir, e en G. Daguiolo, e de altres qui ni ha-
uia, e fom molt alegres nos ab ells, e ells ab nos per bona ventura quins era auen-
guda. E nons poguem tots acullir, per que hauiem perduts be LXXXVI.
caualls en la batalla.

Chronica del glorios

CAPI TOL LXII.

Obre aço enuiam missatge a don Eximen Peres de Taragona en Arago qui era nostre reboster major en tot lo regne Darago, quens enuias XL. caualls, e aquell que mes valria que valgues C. morabatins, e de C. a enjus. E nos stant en aquell Puig vench nos don Ferrando Artal Dalago, e don Pere Cornell, e vingueren a nos, car hauien haut nostre missatge que vinguessen a nos al Puig. E haguem missatge quels caualls per qui nos hauiem enuiat eren a Terol, e dixem a don Bñ. G. e a don Bñg. Denteca, e an Guillem Aguilo, e aquells altres cauallers que hi eren que aquells lurs caualls que perduts hauien, que ans que dells partissem los smenariem tots, e grabiren nos ho molt, encara quels lexariem la quinta nostra, per ço com hauie be feyt en la batalla, e tot aço nos grabiren, e q̄ conexien quels hauie feyta grau merce. E enuiam missatge a aquells qui los XL. caualls amenauen qui eren en Terol, quels amenassen a Sogorb, per ço car los caualls no gosariē entrar a nos menys de poder de cauallers. E nos ixquem hi, e anam tro a Sogorb ab aquests richs homens, e quant fom a Sogorb, e haguem stat aqui vn dia los caualls vingueren, e pregam e manam als richs homens que dixeissen als lurs cauallers que venessien de lurs caualls, e que no faessen carestia alcuna, per ço com nos los hauiem gran meſter: mes quen faessen ayinentea, e nos donar lus hiem ço q̄ valien, e encara mes. E dixerem q̄ ho farien de bon grat: e parlā ab los cauallers, e veem los caualls aq̄ls quens altauen, e compram ne LXXVI. quins costaren sexanta milia sous. E ab aquells que nos hauiem feyts venir foren LXXXVI. E els richs homens anaren sen en Arago, e nos romanguem aqui ab quatorze cauallers. E aço feyt tornā nos en al Puig per lo cami de Moruedre: e quant fom prop de Moruedre dixem si passariem per la collada qui es sobre lo castell de Moruedre, e es prop del castell tro a dos trets de ballesta e no pus, e dixerem los altres que millor seria que passassem per la vall de Sego. E dix vn caualler de quinons membra lo nom que passassem per la collada, que abans quells fossen regoneguts seriem passats: e a nos fo semblāt que dices lo millor: e dixem lus, vosaltres farets axi com yo dire, yo no hich be peno, ne senyera, e hajam vn llançol daquells qui tenen los caualls, e façam ne senyera, e façam ne mota de nos e dels caualls, e nosaltres pendrem les llances, e los scuts, e lo capell de ferre, e yrem de costat entrels caualls e el castell, e yrem axi acostats als caualls que cuydarſe han q̄ hi haja mes cauallers que no hi ha: e faem ho axi, e pla gue a tots aquells qui ab nos eren. E al passar quen feyem exiren be mil Sarrahins a la costa de Moruedre, e V. homens a cauall, e cridauen e aucauen: mes no gosauen acostar a nos, e ab la volentat de Deus passam e entram nos en al Puig. E aquell dia q̄ fom al Puig partim los LXXXVI. caualls a aquells qui perduts los hauien. E quant aço haguem feyt presem comiat de don Bñg. Denteca e don G. Aguilo

Aguilo, e dels cauallers qui exits eren ab nos tro a Puçol: e faem losne tornar, q̄ no voliem q̄l Puig romasses menys de cauallers, e aqui haguē lexat los caualls de llll. o V. cauallers qui venien ab nos. E anam nosen aquell dia a Borriana, e era dia de dejuni. E quant haguem menjat vench en G. Dagui lo tot scaridament, e dixem li: com venia axi scaridament. Ell dix, que per mar era vengut en vna barca. E demanam li si stauen be los del Puig. E dix q̄ hoch, fort be: mes q̄ comptauen hi vnes nouelles. E era aqui don P. Cornell ab nos. E dixeren los de nostra cōpanya, quines noues son aquestes? e ell dix, diuben los del Puig que Zaen hi sera dema mati ab tot son poder. E dixē nos, e tots los altres qui aqui eren, nos nixquem buy de mati, e non parlaua hom sol cōporia effer aço. E dix ell, sapiats en veritat q̄ dien que ell sabia lo vostre anar, quant mouiets del Puig, e que son ajustats tots quants Sarrahins ha de Castello, e de Cocentayna en ça. Et tantost com ells sapien que vos sots partit daqui, quels que hi vendrien: e axi sdeya en la albergada. E nos, e tots los altres tinguem ho pernient, q̄ no podia effer, e sol no haguem cura daquelles noues. E quant vench hora de mija nyut tocaren ala porta dela vila molt fort, e vench a nos lo porter: e dix, ala porta de la vila toca hom molt fort, e es a cauall, e diu que vol parlar ab vos. E nos dixem li que li obris. E don Pere Cornell jahia dauant nos, e dixem li, oyt les noues den G. Dagui lo si seran veritat. E don Pere Cornell dix, a ma fe temor ne be. e entrassen sens demora son perpūt vestit, e sa spasa cinta, e ab lo capell de ferre se hach tolt de la testa. E dix nos, senyor Deus vos sal, yo vench aci per manament den Bñ. G. Dentença a don Pere Cornell, que a vos nou volia enuiar a dir. E dix don Pere Cornell, que manament es aquest? e ell dix, enuiaus a dir don Bñ. G. que Zaen ab tot son poder sera dema mati al Puig, e deu hauer la batalla ab ell, e si ell vos vey a en tal cas nous hi falliria: e pregaus que li vengats acorrer. E nos dixem batalla, si q̄ certament hi deuen effer aquest mati. E sobre aço dix don P. Cornell, senyor yous dire com ho farets vos, nos yrem ab vos tro passat lo Grau Dorpesa, e dalli a enant no temets re. E si pensats danar yo sere tantost tornat a hora a la batalla. E pus don Bñ. G. mo ha axi enuiat a dir no li falire. E dixem nos, fe que deig a Deus e a vos don Pere Cornell, daltra manera sera que yols haja lexats en aq̄ll llogar, e en fe de Deus e de mi sien romafos aqui, e nos estant tan prop dells nos combatran altra vegada menys de nos. E ell dix, senyor no façats, que aço no es pera vos, que a nos deuets enuiar per aytals coses com aquestes son, e vos no hi deuets anar. e nos dixē, sapiats don P. Cornell que no sera per re del mon que yo no vaja alla, e partit vos de aquestes paraules q̄ no men lexaria per vos. e sobre aço hach ni alguns que dixeren, be sembla del Rey, que no vol dessemparar sos vassalls axi scondidament: e nos oyem ho be quant ho deyen. e don Alaman de Sadana era malalt en Borriana, e ha uia vn bon cauall, e enuiam li vn hom nostre quel nos prestas que per aquesta raho nos hauiem atornar al Puig pera la batalla. e ell prestal nos volenters, e de grāt.

Chronica del glorios

CAPITOL LXIII.

Sempre caualcam en la mija nyct, e anam riba la mar. E quant fom passat a Almenara anaue nostre capella ab nos, e dixem que oyssem la missa, e que nos confessassem si alguns pecats hauiem oblidat, e que presessem lo cors de Iesu Christ cascu. E oym la missa, e rebelo qui rebre lo volia. E nos anant axi a costas don Fortuny Lopis de Sadana, e dix nos: senyor de nosaltres queus sembla q̄ sera huy? ala mia fe dixem nos, huy se triara la farina del brin, e anaus abraçar. E dix que Deus nos donaria bona ventura. E quant fom prop del riu de Moruedre vench nos don Martin Peris, qui fo puix justicia Darago, e dix nos: senyor vos deuriets enuiar dos cauallers al Puig per saber quines noues hi ha, ne quines no, ne com estan. E nos dixem anats hi donchs vos. E ell dix dats me vn companyo. E donam lo li, e ana hi. E anaus que fossen al Puig de mija llegua vench a nos coreu, e nos quil veem axi venir cuydam nos que fos veritat. E dixem li, quines noues aduyts? e ell dix, bones, que estan be los del Puig, e no es re ço queus deyen.

CPAITOL LXIIII.

Quant fom aqui, nos haguem de consell ab don Bñ. G. Dentença que enuiasssem corren a Valencia, e enuiam hi los adalils. E foren L. homens a cauall. E aduxeren de Sarrabins tro a XII. e de Sarrabines L. qui cren exits a percaçar, los vns per lenya, los altres q̄ hagueffen que menjar. E quant foren venguts demanam los de noues, si los Sarrabins hauien feyta altra ajustada per venir al Puig: e demanam ho a cascu dels Sarrabins per si, per tal q̄ no canuiassen les noues. E dixerē q̄ no hi hauia ajustament alcu, sino aq̄lls qui erē dela vila. E quant oym aq̄stes noues dixem als nostres cauallers que yriem nose: car mes valia a ells lo nostre anar que romanir aqui, e que mills los enuiariem de cōsells a lur ops de Cath. alunya, e de Arago, que no fariem romanent ab ells. E aquell dia cascu caualler dexaua a son amich capell de ferre, e bona llança si la hauia. E anam nos en enuers Borriana: e dixem a don Bñ. G. que sen tornas de aquella alq̄ria q̄ ha nom Puçol. E ell per nostre manament tornassen. E don Bñ. G. Dentença dix que hauia a parlar ab nos, e seguins prop del riu de Moruedre: e ab ell hauia tro XII. cauallers que hauien caualls, e armes, e perpunts, e tornasen. E quant ell sen fontornat haguem passat lo riu prop del començament de lamarjal qui ve de la mar anaua Miquel Garces qui fo de Nauarra, e es poblata en Sarenyenca: e els troters qui anauen dauant cridaren a armes, e don Pere Cornell qui oy cridar a armes va pendre ses armes, e broca denant nos, e cuytam nos, e anam lo pendre per la regna. E dixem li, que sera don Pere Cornell, es appellido de Xea

Rey en lacme Fol. Lxvj.

de Xea aço? atturat vos, vejam primerament que es, ans que re metats. E era ab nos don Eximen de Fosses, e don Ferran Peris de Pina, e don Fortuny Lapis de Sadana entre la nostra companya, e don Pere Cornell, e don Eximen de Fosses erem tro a XVII. E don Fortuny Lapis no hauia sino vna barbuda ques mes en la testa, e vna garnaja ques vesti, e vn mul en que caualcaua, e vna llança que tenia: e no hauia nengun cauall armat, sino ab nostres perpunts, e capells de ferre, e llances. E entant los troters nostres tiraren sen ala mar, ques volien recullir en vna barca en que sne anaua en G. Dagulo.

CAPITOL LXV.

B tant vingueren dos adzembles, e demanam que duyen: e dixeren que VII. guarnions de cors de cauall aduyen. E manam lus sempre descarregar, e que guarnissen los caualls. E dix vn caualler, mes nons membra son nom, perque no enuiats a don Bñ. G. Dentença que encara nos vendria a bona hora? e manam a Domingo de Fraga vn porter nostre que hi anas, e que pensas de venir com ab ans pogues, que ya veyia com stauem. E mentre q feyem guarnir los caualls, vestim nos vn gòyjo, e calçam nos les calces de ferre en peus, e quant nos calçauem la dreta, los nostres dixeren, veus los aqui hon venen, e gitam la de la cama, e dixem, nons ha q fer puix que lo cors es guarnit, e ell cauall. E caualcam al cauall, e els altres foren dreçats per venir contra nos, e asmauem lus que eren be CXXX. a cauall, entre don Artal Dalago, e sa companya, e els Sarrabins. E no sabiem be que don Artal hi fos. E enans q nos nos armassem hauien pres los Sarrabins a Miquel Garces, e a vn ase qui lleuaua lollit de don Eximen de Fosses: e aço fo quant nos faem atturar don P. Cornell. E quāt nos fom a cauall, vn caualler qui tenia lo peno de don P. Cornell, tenia lo ales nostres spalles, e dix li don Fortuny Lapis de Sadana, baueca dom. metets lo peno dauāt lo Rey, e noltingats ales spalles. E ell caualler mes dauant nos lo peno, e dix don Ferran Peris de Pina: ells son molts, e vos sots aqui ab poch, aqui no ha als sino quens metam denant, e muyra qui estorce no puixca tro quens puixca recullir al Puig. E dixem nos, don Ferran Peris no fare, que hanch no fugi, ne se fugir: ans vos dich q ço q Deus me volra donar aci, ho haure ab ells. E nos stiguem en vna mota, e ells giraren se dos vegades per venir scometre, e no volch nostre senyor q vinguessen a nos: e partim nos axi. E deyen alguns quāt aço fo partit, be a cap de vi mes q don Artal sabia q nos hierē, e hauia vedat q no vinguessen a nos. E aço fo no res, q Miql Garces qui fo pres no era a ell vègut encara, ne nos no haviē senyera, ne peno nostre quens pogues conexer, sino aql de don P. Cornell. e puix quāt aço fo pas sat creem q Miquel Garces los dix q nos erem aqui: e entant veerem venir don Bñ.

K ij Dentença

Chronica del glorios

Dentença, e meseren sen per lo oliuàr, e el figuer al dela vall de Segò. E anaren sen a pas vers Almenara, e nos som pagats quāt los ne veem anar: e en tant cō ells comēçaren de anar vench don Bñ. E dixem li q̄ anas ab nos a Borriana: e dix queu faria de grat, e q̄ nos partria de nos tro a Borriana aytal hora. E cuydā nos quens exissen ala Rapita, e no exirē. E quāt fom a Borriana, dix nos dō P. Cornell q̄ menjassem, e q̄ repoff. issem aqui per tot aquell dia. E dixē a don P. Cornell, dō Pere Cornell no es manera darmes aytal, car per reposar pert hom molt a les vegades, ne ja fe que deija a vos no hi menjarem ne hi beurē esta nuyt tro a Orpesa. e ell dix, per q̄ no? per aquesta raho dixem nos, q̄ si eren los Sarrabins esta nuyt entrenuytada al Grau de Orpesa passats tots nos affollarien, e destruyrien: e encara no poden esser passats q̄ sien meses denāt nos. E passā esta nuyt a Orpesa, e aqui puix posarem, e daqui enant porem anar segurament. E don Bñ. tornsen esta nuyt en trenuytada, e no tembra re q̄ no sabran fou ardit tambe com sabrien de nos. E pres nostre comiat, e anasen. E nos manam que nul hom nostre no romangues en la vila, e quens seguissen, e no exim de la vila sino nos, e don P. Cornell, e P. Palefi. E quant haguē passat lo riu de Millas vench vn ballester corrent, e vench a cauall ab son perpunt vestit, e son capell de ferre al cap, e sa ballesta parada. E dix P. Palefi, veus vn caualcant qui ve corrent: e nos e don P. Cornell volguē exir vers ell: e P. Palefi dix, yo hi exire q̄ no es per a vos: e atturam nos. E axi ell exi vers ell, e ell demanali com vens axi corrent, e ab la ballesta parada, cō si tirar volies a nos? e ell dix: senyor morts som. e demanā li que hauia. e ell dix: En en Lop hauia dat salt al Comanador Dorpesa alpujar de ça lo Grau que hauia pres lo Comanador. e dixem nos, eres tu ab lo Comanador? e ell dix, senyor hoch. e tu gosaues venir aqui si ton senyor ere pres, e vens ab la ballesta parada vers nos? mes valguera que tirases als Sarrabins, que no a nos. E dixem li bacallar pudent com podies ton senyor desemparar que tu ja exiries de preso si fosses pres per C L. sous, o per C C. sous, e has lo desemparat en camp? per Christ banch tan mala cosa no feyst, descaualca del cauall. E ell dix: senyor perque descaualcare? e nos dixem, perço que has feyt. e tolguem li lo cauall, e lo perpunt, e lo capell de ferre, e la ballesta, e no li leixam sino vna gonella, e vechsen a peu apres nos.

CAPITOL LXVI.

Quant haguem anat vn miller de part lo riu, nos speram la cōpanya. E quāt fo aqui a vista passam tots ajustadament en vna en lo Grau, e albergam, que ja era scur a Orpesa. E aduyem de Borriana carn, pa, vi, e menjam: e puix gitam nos: e dormim tro al bon mati. E al mati oym missa, que L'espital tenia llavors aquell lloch, e aquell dia anam nosen a Vildecona. E laltre dia entram en Tortosa, e gitam questies per les viles de Arago, e de Cathalunya: e manam llavors a tots los homēs qui tenien feu per nos, e ales ciutats que fossen

Rey en lacme Fol. Lxviij.

que fossen al pascar ab host que nos menauem sobre Valencia, e sempre mantinent entram en Arago. E quant fom a çaragoça vench nos don Ferrando, e don Blasco Dalago, e uon Eximen Durrea, e don Rodrigo Liçana, e don Pere Cornell, e don Garcia Romeu, e don Pero Ferrandis de çagra, e exiren nos a manera de cort: ja fos que nos no la haguessen manada.

CAPITOL LXVII.

Tost qui haviè estat en çaragoça be VIII. dies, o mes vench nos missatge que don Bñ. G. Dentença era mort, e els richs homens saber en ho ans que nos ho sabessim: e acordaren sen que tots vinguessen denant nos, e quens dixessen la mort de don Bñ. G. perço que nos fossim mills acordat en lo feyt del Puig de Sancta Maria, com fariem puix ell era mort. E vin gueren tots trists denant nos, e dixerē tots los richs homens a don Ferrādo quens mostras la paraula, e quens mostras la mort de don Bñ. G. e nos coneguem en les cares dells q̄ auols noues hauien haudes. E dixeren nos quen faessem exir tots los homens de casa, sino ells, e Ferran Peris de Pina, e en Bernat Vidal qui era hom sau, e anaua ab nos. E faem lus ne exir, e puix don Ferrando comença la paraula per ell, e per los altres, e dix nos axi: senyor totes les coses del mon ha feytes nostre senyor, e les desfa quāt a ell li plau: ara nos som tenguts a vos de tota re q̄ vostre prou sia, e plauriens molt, e de nengun embarch que ha vos vingues nos pesaria, perq̄ hauem vnes noues haudes en q̄ vos poriets menys cabar, si tost no hi proueyets en consell: e les noues nos pesen molt per ell qui ho valia, e per vos, fem vos saber com en Bñ. G. Dentença es mort, e aço sabem nos per cert, e perço com ell tenia de vostan gran cosa, e tan honrrada en frontera mester es que hi prenats consell.

CAPITOL LXVIII.

Quant nos oym les paraules fom ne molt torbats, e nols poguem respondre de vna peça, per la gran dolor q̄ hauiem de la sua mort. E quāt vna peça haguē estat esforçam nos de respondre a ells, e dixem lus axi: la mort de don Bñ. G. nos pesa molt per moltes rahōs, la primera perço cō nos tocava de parētesch, e era nostre oncle per part de nostra mare, e haviē li comanat tan char lloch com aq̄st era a nos del Puig, q̄ per aq̄ll se pot pēdre Valēcia, e lo regne: e pesans encara per altraraho mes que per tot aço que dit hauem, perço cō la sua persona era bona, e lleyal, e quens hauia molt gran cor de servir, e seruint a Deus, e a nos es mort en aquest seruici. Pero conortam nos aytant dell, que la sua anima segōs q̄ tot bō Chrestia deu creure, yra en bō llogar: mes yo som torbat per les paraules, e per la oyda de la sua mort. Esta nuyt no hi poria hauer, ni entēdre per lo

Chronica del glorios

pesar quen hauem: mes dema ala missa matinal venits denant nos, e haurem consell ab vos ensemps, com ho farem daquell llogar. E tots dixeren que hi deyem be, e que serien denant nos. E nos al mati oym nostra missa en nostra casa, que no voliem excir de casa, perço que la gent no conegues lo pesar que hi haviem, e tots foren aquí: e metem nos en vna cambra, e pregam lus, e manam lus quens consellassen, e quens donassen ajuda com fariem aytal feyt tan gran com aquest. E dixeren ques tirarien a vna part, e que haurien lur consell. E puix que venrien denant nos, e quens dirien lur consell. E nos dixem lus, que nols calia tirar de nos, mes puix ells ho volien que a nos pleya. E anaren sen acordar, e a cap de vna hora tornaren a nos. E dixeren a don Blasco Dalago que dices ço que haviem acordat, perço com mes sabia ell en lo feyt de Valencia que ells no sabien, car ell hauia estat entre ells be II. anys, o tres. E don Blasco contrasta vna peça, que no hi volia dir. E tots dixeren en vna veu q volien que ell ho dices, perço car mes hi sabia que ells. E dix don Blasco que diria ço que haviem acordat a vna part, e dix:

CAPITOL LXIX.

Enyor aquest es la cord en que tots hauem vist, e pensat, e hauem aguardat la vostra azina, e no tan solament la vostra azina, mes la mesio que pugats fer en retenir aquell Puig. E veem que vos no hauets aquella riquea que per vos tan gran mesio com hauets començada puixcats acabar, e segons so que a nos sembla tendriem per bo q vos manassets venir vostra companya, e altre temps poriets hauer mills aguisat de conquerir Valencia, e de pendre, que ara no hauets: e hon mes vos costara aquell llogar, si bon cap no deuia fer pijor es a nos, e a vos, e a tot aço poriets reuenir vos a enant prenen Valencia, e pendrets la ab la volentat de Deus. E estes paraules finides, dix don Ferrando: senyor menbreus quant començas aço del Puig, q yous dix que nou poriets acabar, e que gran mesio feyets en bades, e en lo cōsell q vos sots don Blasco som nosaltres tots. E nos volguem saber dels altres si erē en aqll consell: e torgaren tots que si eren

CAPITOL LXX.

Responem lus nos, que no cuydaem hauer aytal consell dells, e ço que feyem, feyem per seruici de Deus: e que feyem cosa que hanch nostre llinatge no hauia feyta. E que per la mort de don Bñ. G. qui era vn rich hom nostre, e que hauia vençut en lo camp lo poder del Rey de Valencia, e que haviem acabada la major partida del feyt, perque lo regne se podia guanyar: e si per la mort de don Bñ. G. yo dessemparas lo Puig, dirien que tot lo preu hauia ell de retenir aquell llogar. E tota via moſtrare yo que

Rey en lacme Fol. Lxviij.

que la mia valor es aytal, que no si semblara la mort de don Bñ. ne si morien I III. o V. anys com era ell. E faç vos saber que aquell llogar no sera desemparat, ans guanyare v. aientia ab aquell llogar, e tota la altra terra despuix. Enengun dels richs homens nos acordà a aquell consell que nos dixem, sino Ferran Peris de Pina, e en Bernat Vidal. E aquests nou gosaren dir denant ells, mes a vna part. E manam a tots axi com eren aqui, que al pascar fossen ab nos, que nos aniam nos en mantinent al Puig. E conortarem nostres companyes tro que les hosts vinguessen al Puig, e ab cauallers de nostra maynada tro a L. anam nos en al Puig: e don Eximen Durrea ana ab nos. E manam al fill de don Bñ. G. qui havia nom en G. Dentença que vingues ab nos: e podia hauer de X. tro a XI. anys. E quāt fom lla trobā desconortats a don Bñg. e en G. Daguiola, e companyes que hi havia del Spital, e del Tēple, e de Calatrana, e Ducles: e trobam quel tenien en sa tant sper. it nos e manament de nos, com ho farien. E nos conortarem los de nostra paraula, e dixem lus, q̄ no se spauentassen per lur senyor qui era mort, car nos los seriem senyor, e quels fariem allo, e mes que ell los feya en lur be, e en lur prou. E faem soterrar a don Bñ. G. entro quel poguessen leuar a Scarp, hon ell havia promesa la sua sepultura.

CAPITOL LXXI.

Laltre dia mati oyda missa, enuiam per en G. Dentença son fill qui era alli ab nos, e faem lo caualler, e donam li tota la terra que son pare tenia per nos. E els cauallers, e els altres qui ho veeren que nos nos capteniem be del fill, e dels cauallers qui romasos eren ab lo pare, grabiren nos ho molt: e pregaren a nostre senyor que ell nos donas bona vida per lo bon exēpli q̄ haviē feyt del fill, e de tenir aq̄ll llogar. E quant aq̄sta cosa haguē axi posada els leixat cōsell pera lur despesa tro al pascar q̄ nos vinguessen ab nostra host, e nos volguem que fos cap de la companya don Bñg. Dentença, puix don Bñ. G. era mort. E ells qui saberen que nos nosen voliem anar, els uns ab los altres acordauense, e parlaren a vna part, que sen yrien la major partida dells del Puig: los uns per fazendes que hauien a fer en lur terra, e els altres per ocasions males que trobauen, no si volien atturar. E de tot aço nos no sabiem re. E havia hi dos freres Preycadors per penitencia donar, e per Preycar per nom frare Pere de Lleyda, e vn altre: e vingerens en a nos, e dix frare Pere que volia parlar ab nos a vna part. E dix nos que sen volia anar ab nos, e que no hi romandria. E nos dixem, per queus ne volets anar que molt hich sots necessari? vna per Preycar los, altre que si alcu hi venia hora de la mort millis los sabriets dar vos penitencia, que vn capella que no hi sabria re. E ell dix yous dire perque men vull yo anar, pus de LX. cauallers, e de homens honrrats dels millors daquest lloch han parlat ab mi, e diuen que sen yran de dia, e

Chronica del glorios

de nuyt, quant vos ne anets. E nos dixem li, aço es gran marauella que ells han venduda la batalla, e que nos los hajam smenats los caualls que hauen perduts, e quels dariem lur ops, com nos poden vn poch sofferir tro al pascar, q̄ no hi ha sino dos mesos, e nos venrem aqui ab nostra host, e yrem a setiar Valencia? Sapiats dix ell, que fet es lo viafors que si vos vos ne anats van sen ells, perque sapiats q̄ yo no hi roman dre, que no hi vull morir tro que Deus ho vulla, si guardar men puch. E nos dixem, anats vos ne, e nos tota esta nuyt acordar nos hem: e retrem vosen resposta al mati. E anassen ell, e lexans ab gran pensament, car semblauens obra de aranya, q̄ tant hi haguessem mes, e que perdessem en vna poca de hora: e que a tant grans prechs, e a tan gran honor ho haguessem retengut. E que ara ho desemparassim nos, e tots los cauallers molt nos en seria vengut gran dany, e gran mal ab la onta mesclada.

CAPITOL LXXII.

B tant anam nosen a gitar, e no volguem desco brir les par.ules a nul hom que fos ab nos, e ja fos en temps de janer que fa gran fret contornā nos la nuyt pus de cent vegades en lo llit de la vna part, e de la altra, e suauem tambe com si fossim en bany. E quant haguem molt pensat adormim nos perllasat del velar q̄ haviem feyt. E quant vench entre mija nuyt e lalba, nos nos despertam, e tornam en nostre pensament: e pensam nos que haviem a fer ab mala gent, car al mon no ha tan sobrer poble com son cauallers. E quant nos ne fossim parits non haurien vergonya de emblarse de nuyt, e de dia: e que anassen a Borriana hon no ha sino VII l. llegues, e que ells sen existessen per la terra que hauem nos ja conquesta poch, o molts can anar sen volguessen, car fer ho porien menys de reguart. E pensam nos que ab ajuda de Deus, e de la sua mare haviem conquest de Tortosa tro a Borriana, e si aquell lloch se desemparas es perdia, q̄ axi sperdria laltre llogar q̄ haviem guanyat, per quens pensam que al mati fossim ala sgleya de sancta Maria, e manam consell als cauallers, e a tots los altres, e demauam a frare Pere si volia quel ne tinguessim segret de ço que dit nos haviu, ans que parlassem ab ells. E ell dix, q̄ no, ans li pleya quel ne descobrissem. E quant tots foren ajustats denant nos, dixem lus: barons be conexem, e creem que vos sabets, e tots aquells qui en Spanya son la gran gracia que nostre senyor nos ha feyta a nostre jouent del feyt de Mallorques, e de les altres Illes. E d aço que hauem conquest de Tortosa ença: e vosaltres tots sots aqui ajussats per servir Deus e nos, ara frare Pere de Lleyda parla esta nuyt ab nos, e dix nos que la major partida de vosaltres

Rey en lacme. Fol. Lxix.

Vosaltres sen volien anar, si nos nos en anassem: e marauellam nosen, que la nostra mala curdauem fer a prou de vosaltres, e de la nostra conquesta: mes puy entenem de la nostra anada que pesa a vosaltres, lleuam nos en peus e dixem: Nos prometem aqui a Deus e al altar qui es de la sua mare, que nos no passarem Terol, ne lo riu de Tortosa tro que Valencia hajam presa. E enuiam per la Regina nostra muller, e per nostra filla qui es ara Regina de Castella, que vinguen, per ço que entenats que major volentat hich hauiem de aturar, e de conquerir aquest regne, que sia seruiçi de Deus.

CAPITOL LXXIII.

Quant ells oyren aquesta nostra paraula, nō hach alcu en la sgleya qui nos prengues a plorar, e nos ab ells: e dixem lus, araus conortats que nons partrem daqui tro que la ciutat de Valencia hajam presa. E ells partiren sen tots alegres e pagats del bon menjar de les paraules q nos lus haviem dites. E aquestes paraules dites, e ells partits de nos, enuiam sempre nostres missatgers a la regina que vingues a Tortosa: e don Ferrādo nostre oncle vingues ab ella, e nos stiguem en lo Puig despuix q aquesta cosa los dixem be per XV. jorns: e puy anam nosen a les partides de Paniscola, car no voliem passar Ebre per les paraules que nos lus haviem dites.

CAPITOL LXXIII.

Aquell dia que nos haviem donat a la Regina que fos en Tortosa e don Ferrando ab ella, enuiaren nos missatge al lloch de Paniscola, que eren en Tortosa. E nos enuiam lus missatge, que pensassen de venir en Paniscola, car nos no podiem passar Ebre per la cōuinença que feyta haviem als cauallers qui eren al Puig: e quant serien ab nos nos lus diriem la conuinença per qual raho la haviem feyta. E quant ells exiren de Tortosa per venir a nos venh los gran pluja, e ploch tant que en aquella sabo quant volgueren passar lo riu de Vlldecona nol pogueren passar, sino vn caualler qui passa en vn cauall nadant, e dixeren li ans que passas que vingues a nos a Paniscola, e quens fes saber que la Regina era venguda, e don Ferrando a Vlldecona, e que no podien passar lo riu ab les dones, e quels manassent que farien. E nos dixem al missatge que nos yriem lla. E haviem ja menjat, e caualcam, e la pluja era ja cessada, e fia tanta de mar per lo vent qui era a Exaloch, que quant les vnes mars venien sobre el castell de Paniscola vers lo Grau de Tortosa que passauen de l'altra part del castell, e quant les altres venien de part de Orpesa passauen aytambe de l'altra part del castell sobre la

Chronica del glorios

arena. E anam nosen, e laygua era baxada de Vlldecona, e no molt, e passam menys de nadar: e laygua era encara grandeta que donaua tro a les talas de la Gallia als caualls, e trobam aqui la Regina, e don Ferrado. E ells sabien ja la paraula que nos haviem dita als richs homens, e als cauallers del Puig: e parlam ab la Regina, e ab don Ferrado a vna part, e dixem la manera que nos haviem feyta al Puig per ço com los cauallers sen volien tornar tots, si nos partissem daqui en aquell temps, e en aquella sabo. E quant nos entenem la lur volentat, ja fos que nols calia tembre res per la batalla que hauen vençuda, e nos quels haviem smenat los caualls que hauen perdut, e quels lexauem prou que menjar per tot aço no volien romanir en aquell lloch nes dona marauella del malstar que hi feya, e per ço com aquell lloch era a nos tant fort asenyalat de bona obra que haviem feyta, e ques desfaria per auolea e flaquea, si no la faessem: per que temem dues coses, la vna q̃ a Deus no pesas que ço que nos haviem feyt be, nou afollassem: l'altra vergonya daquest mon quès poria hom blasmar, dient veritat.

CAPITOL LXXV.

Sobre aço nostre oncle don Ferrando dix que molt se marauellaua daquest pensament que nos haviem feyt quant lo volien metre en obra: car pendre a Valencia era gran cosa, e voliem fer ço que nostre llinatge hanch no poch acabar, e que nos no entrassem en nostres regnes puix tan gran cosa voliem fer, e que no poguessen parlar ab nostres homens, ne ells ab nos, que seria cosa que fer nos poria, que tant gran cosa nos pot axi acabar. E la Regina attorga ço que ell hauia dit, car anidos se eren axi per lo cami acordats quen dixeissen. E nos veem la lur volentat quels pleya que entrassem en Cathalunya, e en Arago: e per tot aço que ells nos dixerē no desamparam lo bon proposit que nos haviem, e dixem lus que nos veniem del feyt, e sabiem les coses axi com les haviem vistes e oydes, e ells nou sabien. E dixem lus, don Ferrando com poriem nos pendre Valencia, e quel Puig fos dessemparat ans que nos asseguessim Valencia? ne ço que ells hā sembrat poguessim recullir? Car si nos entrauem en Cathalunya ne en Arago, ans que nos haguessim delliurat ab nostres homens de ço que meſter hi seria, ne ells ab nos, cert haurien cullit lur pa que han sembrat: car Valencia, e el regne es molt temprada terra, e nos aytal vila com Valencia aconquerir per fam la hauriem aconquerir, que no quels donem spay que puschuen hauer pa ne cōduyt ne socors de alcuna part: e aço es lo millor cōsell que nos puscām hauer per pendre Valencia, encara quels hauem promes que no passēm Ebre, ne Terol tro que Valencia sia presa, e nostra conuinença no podem trencar. E ab la ajuda de Deus, e ab aquells qui tenen nostres feus en Cathalunya, e honors en Arago, e el Arquebisbe, e els Bisbes quins prometeren ajuda quant faem lo acord en Monſo.

E cream

3 trobam quels hauiem enuiat a dir quens vinguen ajudar ço que han promes. E ab la volētat de Deus tant hi haurem nos feyt quant vosaltres venrets, que apparellat jeraat penare v alēcia, e guardar los hem be ans que vosaltres vingats, que ja forment ne ordi no poran hauer segat, ans serets vosaltres venguts. E coman vos a Deus, e pensats de venir que la taula trobarets parada. E ell e la Regina veeren q daltrament nos podia fer, preguren nos quels donassem cartes alcuues, que ells tendrien proue nos faem ho, e don Ferrādo tornassen, e nos e la Regina passam al matitaygua q era baxada, e tornam nosen en dos dies a Borriana, e lexam la Regina aqui, e tornam en laltre dia al Puig. E los del Puig hagueren gran plaber de la nostra venguda, perço com nos membram tambe dells.

CAPI T O L L X X V I.

Sabe Zaen que nos aquesta cosa hauiem tant en cor, e sabia que hauiem feyta venir nostra muller, e hagen gran paor: e enuia Ali Albata a don Ferrando Dies, e quel faes jurar sobre la ley q nol descobris. E quāt ho hach feyt, Ferrando Dies vench a nos, e dix nos que volia parlar ab nos de segret, de gran nostre prou. E quāt nos oym aço tiram nos a vna part a vna casa en que nos jabiem. E dix nos queu tinguessen segret. E dixem li nos, puix vos nos diets que es nostre prou, e nostra honor, raho es que ho tinguem segret. E dix, lo major guany vos ve, e lo major honrrament que hanch no vench a hom de nostre llinatge, que Zaen ma enuiat missatge per Ali Albata, em feu jurar sobrels sancts Euangelis que no ho descobris sino a vos. E dix me de part dell que aço vos tendria, quens daria tots los castells quāts son de Guardalamar tro a Tortosa, e de Tortosa tro a Terol. E quens faria vn alquācer ala çaydia, e dar vos ha tots los anys del mon part aço deu milia besants de renda en la ciutat de Valencia. E nos quāt oym la paraula tinguem la per bona en nostre cor, e per bella, e q era gran cosa ço quens donaua: mes dixē li quens hi pensariem. E stiguem vna grā peça pensant q poguera hom hauer anat vna milla de terra, e puix dixē li: Ferrando Dies be sabē e crehem que vos nos cercariets nostre prou, e nostra honor: mes aquesta cosa es aytal que no fariem re, per aquesta raho: car nos som venguts a hora, e a punt q podem hauer Valencia, e axi haurem la gallina, e puix los polls. E ell marauellas, e senyas: e dix que fort se marauellaua, car aquesta cosa rebujauem. Car si aquesta cosa, e aqst pleyt fos vengut en temps de vostre pare, e de vostre auí ells saltaren, e ballaren de tan gran bona ventura com los fora sdeuenguda. E axi tornassen Ali Albata que no poch acabar ço perque era vengut.

Chronica del glorios

CAPITOL LXXVII.

Nos estant en lo Puig vench nos missatge de Almenara del Alfaqui, e de vn altre Sarrahi qui era molt pòderós, que si ells podien parlar ab nos que ells nos rendrien Almenara: e nos fom molt alegres de aquell missatge. E c aualcam laltre dia mati, com qui vol anar a Borriana; e parlam ab aquells dos. E dixerē nos que parlarien ab la Aljama, e que endreçarien com nos poguessen hauer aquell lloch. E nos anam a Borriana per veer la Regina, e que la aconortassem, perço com era venguda ala frontera, e que fos be alegre. E laltre dia exim de Borriana, e passam per Almenara, e enuiam missatge a aquells dos que exissen a nos, e exiren hi tantost com veeren nostre peno. E pregam lus quels donassem dia, quant nos porien rendre Almenara. E dixeren ells que tal castell era Almenara que per lo seruey que ells nos farien grā be lus en deuriem fer, per tal q̄ com los altres Moros de la terra oyssen que nos huiem Almenara que tota la terra se retes a nos, de Terol tro a en Tortosa. E nos dixem que mester era que ells se cuytassen primers, quels altres Castellans nos parlauen pleyt de rendre se, e si ells huiem lauantage dels altres, que axi haurien major be ells de nos, per lo bon començament que ells nos haurien feyt. E demanaren nos quels heretassem a cada hu de part ço que huiem en Almenara, de tres jouades de terra cascu, e q̄ ho donassem a parents lurs que huiem dada en aquest feyt lur ajuda XXX. jouades. E que totes aquestes jouades serien deles alguebes, ço son de aquells qui huiem deseparat lo llogar qui sen eren fuyts, e quels donassem CC. vaques, e mil entre ouelles, e cabres, e quels vestissem de drap de grana XL. de lurs parents de aquells qui seriē ab ells en lo feyt, e q̄ donassem a aquells dos sengles rocins qui anassen en compte de cauallers.

CAPITOL LXXVIII.

Quant nos oym ayo q̄ ells nos dixeren plach nos molt, e ottorgam ho. Car diu vn exemple que hi ha antich, qui no dona ço que dol, no ha ço que vol. Abtant pregam lus quens deessen dia quan aquesta cosa porien complir. E dixeren nos que parlarien ab lurs amichs primer priuadament, e que endreçarien lo feyt en tal manera que dins V I I. dies ells nos farien saber lo dia en lo qual vinguessen. E sobre ayo nos partim dells, e dauant lo castell Dalmenara a vista d'aquells qui huiem parlat ab nos, qui eren en la costa presen vna grua axi com nos voliem ques preses alta, e be presa. E nos fom dels primers corredors que hanch hi foren, e no leixam occiure la grua, ans la tolguem als falcons: e faem lus pexer en gallina, e enuiam la grua tota viua a aquells dos qui nos huiem parlat nostre plet.

E enuiam

Rey en lacme. Fol. Lxxj.

E enuiam lus a dir que per strena de Almenara menjassen la grua, e que nos lals enuiam tota viuq, per ço car sabiem lur costum, que no la volien morta. Ells hagueren ne gran alegria, e dixeren a nostre missatge a la orella, digats al Rey que haja bon cor, que ço que desija de Almenara veura en breu. Enos fom molt pagats de ço quens enuiaren a dir, e tornam nosen la nuyt al Puig.

CAPITOL LXXIX.

Al VIII. jorn enuiaren a nos vn Sarrabi cubertament qui entra en la host denuyt, ab vna carta q nos portaua dels Moros qui hauien parlat ab nos: e deya la carta que vinguessen a Almenara quant nos volriem, que acabat era ço que nos hauien dir: e nos que ls aduxessem vna partida, o pus de ço que promes lus hauiem peral bestiar. Enos haguem de les vaques de la host que hauien aduyts de caualcada, e cabres be DCC. e CC. vaques. Emanam an Pere Ramon de Tortosa qui era en la host, e hauia vn obrador en Borriana de draps, e a tres, o quatre daltres que ni hauien aytambe dells, dels quals podiem axi mateix pendre la roba de lurs obradors com del seu, que vinguessen ab nos. Enam a Almenara, e trobā tots los Sarrabins, lleuat lo Alcayt del castell, lo qual tenia per Zaē en que podia hauer entro a XX. homens stranyz ab ells. E dixeren nos tots los Sarrabins de la vila, e del terme qui eren aqui quens retrien les torres amdues, e lalbacar del castell: e que ells combatrien en hu ab nos, e que fossen segurs quels pendriem.

CAPITOL LXXX.

B tant nos los lliuram lo bestiar, e dixem los que al mati quant nos haurien lliurat lo castell que anassen ab nos a Borriana per la roba, e quels fariem compliment de tot lals. Era ja vespre, e pujam dins lalbacar ab XX. cauallers qui vingueren ab nos, e ab nostres scuders: e lliuraren nos vna casa que era Mesquita, que era tant prop del castell que ab pedres grans reuenidores nostirauen, si que negu no gosaua exir defora per fazenda, per paor dels pedres que tirauen. E quāt vench al mati que era el dia clar enuiam defora dos cauallers guarnits que exiren fora daquela casa, e demanaren qui era en lo castell per senyor, e dixeren quel farien exir ells, e que parlaria ab ells. E dixeren aquells dos cauallers, per nos diu vos lo Rey que ell es aqui, e maneus que de dues coses triets la vna qual mes amets, que sius volets ell vos dara del seu en tal manera que vos ho deuets be pendre. E si aço no volets, e volets mes la mort que la vida apparellats vos, car ades vos pendra ans de tercia. E sobre aço dix lo senyor del castell que volia parlar ab nos, e exim de fo-

Chronica del glorios

de fora ab nostres scuts, e ab nostres capells de ferre, per tal que nons poguessen fer alcuna traycio: e dixem li a que nos volia, que nos erem aqui. e ell dix que bens conexia, mes volia saber per cert si nos hi erem de cert: e puy nos hi erem quens volia dir com ell era en aquell castell per Zaen Rey de Valencia, e era caualler, e conexia be que a nos nos poria defendre: car los Sarrahins eren ab nos, e que ab lo nostre poder be poriem forçar lo castell. Mes pregans puix ell nos retia lo castell que li fassessim be a ell, e a aquells qui eren en aquell lloch. E nos dixem q̄ ho fariem de grat e ques apparellas de exir, e q̄ vingues a nos e dar li hiem vna cosa cōuinent. E ell repos queufaria, e vench a nos e demanans que a ell e a vn seu parent que hi hauia quels donassim dos caualls: car los caualls que ell hauia menjats los hauia aqui per defendre lo castell a son senyor, e quels donassim de vestir a aquella companya que hi hauia. E sempre donam li dos caualls, e enuiam a Borriana an Pere Ramon per la roba daquells de la vila que ell per nos los complis la roba quels haviē a dar, e axi sempre demantinent haguem lo castell.

CAPITOL LXX XI.

B tant enuiam a la Regina dos cauallers, que pensas de venir, que nostre senyor nos hauia feyta tãta de gracia e de merce quēs hauia doyat lo castell Dalmenara, e que mills estaria alli que a Borriana, e pus, a salut. E ella quant li vench lo missatge hauia adobat son menjar, e dix que quāt hagues menjat que hi vendria: e aço era en temps de quaresma. E dixeren los cauallers, lo Rey vos mana q̄ vingats, que ell ha apparellat de menjar, e que mills e pus alegrament menjarets lla ab ell que no faria aqui. E ella quant ho oy lexa son menjar, e speram la tro que vench: e exi a la oosta del peu del castell, e nos e ella molt alegrament entram dins lo castell, e ab gran alegria menjam.

CAPITOL LXX XII.

Quant vech altre dia vech nos missatge Duxo, e de Nules, e de Castre q̄ sils voliē fer be quens rendriē lo castell, pus Almenara hauiem, que be conexien que nostre senyor volia que nos haguessim la terra. E dixem lus que vinguessen en bona ventura e nos exir los hiem a vna torra, qui es Forçada, hō se partex lo terme Dalmenara e de Vxo, e es cōtra Almenara prop de la Rapita, la qual hauia nom Mançofa en temps de Sarrahins. E no voliē dar dia als castells tots en hu, que no voliē que la hu sabes lo pleyt del altre. E dixem als Duxo que exiriē a hora de terciat a ells altre dia, e donam dia als de Nules al terç dia que nos exiriē al Figuerat qui es sobre Mançofa, e es de lur terme: e q̄ aqui ab cada hu fariem nostre pleyt, e que hi existien

existen de cascuna de les Aljames deu vells dels millors e dels pus poderosos que hi fossen. E quant parlaueu ab los uns, los altres no hi eren: e manā als de Caſtre que romanguessen aqui ab nos, e que ne fariem aqui lur pleyt: e faem lur pleyt ab ells per quantitat de ouelles, e de cabres, e que vestissem cinch vells, e quels donassem dues caualcadures: e attorgam los lur lley, e lurs franquees axi com en temps ho solien ha uer de Sarrabins. E donam los V. scuders nostres a cauall quels fiesen emperar, e XX. homens a peu. E quant vench altre dia faem llenar V. moltons, e XX. gallines, e anam nosen ab nostre pa, e ab nostre vi a la torra Forcada axi com hauie promes als de Vxo. E quant nos haguem estat vna peça ells vingueren, e nos haguem los retenguts dos moltons vius, e V. gallines ab ques dinassen ab nos. E axi com vingueren no volguem parlar ab ells tro que fossen dinats, e que fossen pus alegres del menjar e del vi que beuriem. Donam los ouelles e cabres tro mil fiscetes, e sexanta vaques, e vestir a XXX. E donam los tres rocins, e faem lus cartes de la lur lley que tinguessen, e de tots les costumes, axi com solien hauer en temps de Sarrabins, e quens donassen nostra dretura axi com feyen al Rey lur. E ells dixeren quilis dariā a ço, e nos dixem quels ho dariem dins tres dies, e que no lexassen de rendre los castells, que nos los prometiem q axi ho attendriem. E ells cregueren nosen, e no hauria ab nos sino don Lladro, e VIII. cauallers. E dixeren nos los Sarrabins quens acostassent als castells, e retrien los.

CAPITOL LXXXIII.

Ab tant metē nos en la carrera ab ells, e exiren nos a rebre al peu del Puig be CC. Sarrabins, e axi mateix les Sarrabines ab grā alegria: e lexaren les llances tantoſt com foren denant nos. E dels nou cauallers qui eren ab nos enuiam ne los huyt lla sus, e nos romanguem lla jus ab don Lladro, e ab tots aquells altres Sarrabins. E quant lo nostre peno fo sus alt en la Alcacer pujā lla sus. E per la coſta a en sus pujauen ab nos los Sarrabins, e dixem lus, sperau nos aqui que ades ferem ab vos, e pressent nostre castell, e lexam hi nostres homens: e puy deuallam nosen, e anam nosen a Borriana, e haguem aquell bestiar quels hauiem promes, e aquelles caualcadures, e aquella roba: e donam los hi. E acabam tot a ço en laltre dia que no speram lo ters, e enuiam los ne ab aytant.

CAPITOL LXXXIII.

Vix anam nos veer ab aquells de Nules, e lleuam nostre dinar, e els Sarrabins menjaren ab nos: que no voliem parlar ab ells tro que fossen escalfats del menjar, e del vi. E quant haguem menjat faem nostres cartes, e donam lus mil entre ouelles, e cabres, e L. vaques, e a vestir a XX. e dues caualcadures, e anam nosen ab ells al castell, e sempre mantinent reteren lons, e lexam hi nostres

Chronica del glorios

nostres Alcatys, e nostres homens: e metem veles en cascu dels castells axi com pertanya fer.

● CAPITOL LXXXV

Nans que nos partissem de Almenara reteren nos Alfandech sempre en laltre dia, e haguem aqueste cinch castells guany ats. E anam nosen al Puig hon era nostra companya, e haguem gran alegria ab dos per la gracia que Deus nos hauia feyta.

● CAPITOL LXXXVI

Nos stant aqui al Puig tinguē hi la quaresma, e la Regina tench hi la meytat de la quaresma en Almenara tro a la pasqua: e nos anam tenir la pasqua ab ella. E passada la pasqua venguem nos ab ella ensem al Puig, sempre alterç dia de pasqua vench nos missatge vn Sarrahi de Paterna cubertament ab cartes de tota la Ahama, quens retrien la vila, e lo castell. E vench nos en altre de Betera, e de Bulla ques en retrien aytambe. E nos dixem lus que yriem lla, e quant hi fossen que fossen apparellats de rētre los castells, e quels obseruariem lur lley, e totes les costumes que nauien en temps de Sarrahins, e quels fariem gran be. E quant vench al quart dia, segons que nos ja hauiem empres fom lla be ab C. caualers, e la Regina fo ab nos. E exiren a nos tots los Sarrahins ab gran alegria, e dixem los quels fariem be, e quels enfranquiriem per dos anys, per lo mal que hauien pres. E ells faeren a Deus gracies per les bones paraules quels hauiem dites: e obriren nos les portes, e entram dins, e leixam aqui a la Regina ab caualers tro a X. en bastiment: puix haguem Betera, e Bulla. E puix tornam nosen al Puig.

● CAPITOL LXXXVII

Quant saberem los Sarrahins de Valencia q nos hauiem Paterna per vna yra e dolor que hauien de primer los dobla com tāt nos acastauem a ells. E nos stāt al Puig de sancta Maria haguem nostre acord que no sperassem als, mes que anassem a setiar Valencia, e era ab nos lo mestre del Spital per nō Nuch de Fullalquer, e vn comanador del Temple que hi hauia tro a XX. caualers, e el comanador Dalcaniç, e don Rodrigo Liçana q hi hauia be XXX. caualers, e el comanador de Calatraua, e en G. Dagulo qui ni hauia tro a XV. e don Eximen Peris de Tاراçona, e nostra maynada qui eren ab nos e podien esser tro a CXXX. o CXL. caualers de llinatge. e hauia hi cent cinquenta Almuçuers, e be tro a mil homens de peu.

Capitol

Rey en Iacme Fol. Lxxiiij.

CAPITOL LXXXVIII.

Eo nostre acord, que al altre dia bon mati moguessen en nom de nostre Senyor, e q anassem a setiar Valencia. E passam vn pas q nos haviē a la marjal, e anam nosen riba mar tro al Grau. E passam alli a Guadaluaiar. E quant fom de lla laygua, nos, e nostres adzembles a vnes cases que hi havia ala mijania de Valencia, e del Grau: pero puseren prop del Grau que de Valencia. E faem fermar nostres senyeres, e nostres tendes, e stiguem aqui. E daquest lloch podia hauer vn miller tro a Valencia, e aqui haviem proposit que sperassim mes companya, que vingues Darago, e de Cathalunya ab q anassem a setiar Valencia. E aquell dia veem cauallers de Valencia de Sarrahins, qui anauen entre nos e Valencia, si porien pendre re de la host. E feyem be guardar nostres cauallers, que no anassen a frau tro que sabessen la terra.

CAPITOL LXXXIX.

Quāt vench altre dia ans del alba, menys de sabuda de nos, los Almaguers, e els seruenys anaren pendre Ruçafa, que es a dos trets de ballessta prop de la vila. E nos llauors haviem mal als vills, e nols podiem obrir menys de aygua calda que nos llanquem. E dixerem nos que Almaguers, e homēs de peu sen eren anats a pendre posada a Ruçafa, q haviem presa. E vench Nuch de Fullalquer Mestre del Spital a nos, e dix nos, q comendats q façam, que tots sen son anats a pendre alberchs a Ruçafa? e nos dixem armem nostres caualls, e ab nostres senyeres desplegades, anē los a correr: sino tots son morts. E ell dix, sia feyt lo vostre comendamēt. E entant armā nos tots, e pensam de anar vers lalqueria que ha nom Ruçafa: e si nos nons cuytassim tant de venir, tots los qui eren en la alqueria eren morts, e presos. E quant nos entram en lalqueria los Sarrahins erē en laltre cap de la alqueria, e en vna plaça q hi havia faem los tots atturar:

CAPITOL XC.

Btant vench nos en R. Canella Comanador Daliaga, e Llop Eximentis de Luzia, e dixerem nos que poriem retenir be L. Sarrahins si brescassim contra Valencia. E nos dixem q ho voliem veer, e param nos a aquell portell hon hom veu Valencia. E veem star Zaen ab tot son poder de Valencia a vna torra qui es en la mijania, entre Valēcia e Ruçafa, hon ha vnes roques, e aju sta si aygua cō plou, e de les cequies: la qual torra te ara en Ramō Riquer, e asmam los que hi podia hauer tro a CCC. homens a cauall, e a peu la major partida dels homens de Valencia: e a semblant de nos e daquells qui ab nos eren asmam ho poch mes de den milia: e prop nos a vn git de pedra ells cullien en vn fauar les faues de

Chronica del glorios

XXX. tro a XL. Sarrabins, e dixeren nos com aquells poriem hauer, si hi brocauem. E nos dixem lus que mal deyen, que brocada hauia vna costuma, q̄ si hom no prenia lo lloch hon hom brocaua q̄ fugint sen hauriē a tornar aq̄lls qui fariē la brocada: e encara no sabē si han los cāps regats, q̄ su haurien al tornar q̄ fariē los cauals haurien a tornar per los camps, e entrar per les cequies, e porien caure alguns e pendre gran dany. E perauentura si nos aduyen fugint tro ala alqueria que hauriem a perdre la alqueria, per l'altra plaça quens haurien toltā, perque nos nols creuriem daquest consell, mes q̄ ala nuyt fariem cercar homens de valor, e quens guardarien si els camps eren regats, o no: e si nols haurien regats que vinguessen a nos, que teniem per bo ques faes la brocada, car la merce de Deus prou hauriem feyt lo primer dia que fossē prop la vila albergats a dos trets de ballesta.

CAPITOL XCI.

Nos stiguem armats tot lo primer dia, que bach nul hom no menja, sino tant en son cauall, e solament pa, e vi, e formatge. E quant vench hora de vespres giraren lo cap los Sarrabins, e ab aytant tornaren sen ala vila. E puix nos descaualcam, e sempre desguarnim nos, e menjam. E quant haguem menjat faem armar cinquanta cauallers qui guaytassen la host de nuyt. E quant vench al bon mati, que haguem oydes nostres misses, los Sarrabins no exiren a nos, aus nos lexaren reposar, e stiem axi be V. jorns.

CAPITOL XCII.

Btant anauen nos vinent richs homens Darago, e de Cathalunya: e dels primers vench Larquebisbe de Narbona ab XI. cauallers, e ab DC. homens de peu, e hauia nom Pere Arnyel. E ja la host ana crexent, e els Sarrabins strēgueren se en tal manera que no gosauen exir ab nos, si no de torneig que haurien ab alguns de la host: e perço no hi calia guarnir caualls, que ells no se acostauen en tal guisa a nos q̄ nos poguessen aconseguir. E axi com venien los richs homens, e les ciutats assietien Valencia tot entorn: e a costauen se mes a la vila que nosaltres qui de primer erē venguts e la ciutat, qui mes se acostā en la albergada fo Barcelona.

CAPITOL XCIII.

Haguem acord de qual part la assietariem, car deyen los de mes ques fes lo seti ala Boatella: e nos dixem contra aquells qui aço deyen, e en aquest consell fo Larquebisbe de Narbona, e els altres nobles qui eren ab nos, e prouā lus per raho q̄ no la poriem assietiar en tan bon lloch com aq̄ll en q̄ ara erem per tres maneres, la vna q̄ si parases los ginys endret

Rey en Iacme. Fol. Lxxiiij.

endret la porta pus leu porien exir a ells los Sarrahins, e metre foch, que no farien alli bon nos erem: car seria prop dela lur porta. E car aquest lloch es pus luy de la lur porta, no hi gòsarien exir, e ara endret bon nos erem parariem los giny. E si els Sarrahins exien als giny aconseguir los hi ha la host ans que ells fossen tornats ala vila, e llavors no hania porta de la Boatella tro ala Xerea altra: car la vila venia aqui de punta. E quant vingues que hom volgues cauar ala barbacana, ne al mur nou poria hom defendre de les torres, car lo mur venia alli bon hom hauria la batalla, e exia mes a enfora q laltre mur dela vila. La terça, q si la host se mudas a la Boatella, porien fer los de la vila acauall pertreyt qui venria dela mar ala host, e hauria hom a tenir per guardar la host tota via cēt caualls armats, qui fariē minua al host, e enuig a aquells qui tendrien la guarda. E entesa la paraula, acordarense tots ala paraula que nos haviem dita, e tingueren lo nostre consell per millor.

CAPITOL XCIIII.

Sobre aço Larquebisbe de Narbona, qui era hom coratjos, dix nos perque stauem aqui, com no feyem alcuna re. E nos dixem li que si fariem, que venria nostra host, e combatriem la batalla. E entāt fons vengut vn trebuquet que haviem feyt en Tortosa, e dos foneuols: e faer los parar, e tiraren en aquella drecera hon era la host, e faem los fer mantells qui passauen tots los giny en que estauen homens guarnits. E entant que aquells acostauen los mantells a vnes tapias que son prop del vall, e gitaren fusta, e serments en lo vall qui er a ple duygua. E puix passaren los homens armats ala barbacana tro a tres. E dixeren nos que homens havia passats armats tro 111. a la barbacana. E no volguē nos creure en lur paraula, e anam hi, per veer si era ver ço quens deyen. E quant veem quels homens hi podien star, que ells nols ne podien gitar, faem hi passar dos pichs, e picaren hi, e faeren tres forats en la barbacana: en los dos podien entrar dos homens fort be per cada hu. E estant aqui enuiam a Silla ab vn foneuol nostre, e dos richs homens nostres don Pere Ferrandis de çagra, e don Eximen Durrea: e cōbateren la be per VIII. dies. E a cap de VIII. dies reterense, e axi haguem Silla. E nos faem cauar en la barbacana, e ells defenen quant podien vingueren a nos XII. galees, e VI. agzaures del Rey de Tuniz sus entre prim son e mija nuyt al Grau de València. E vench nos missatge de nuyt de aqlls qui stauen al Grau, q galees hi haviem vègudes moltes, e q les asmauen de XI l. tro a XV. E quāt nos ho oym haguē L. cauallers ab caualls armats, e tro a CC. peons, e faem lus metre en celada en vna riba luyet de la mar entre vnes canes, e la riba, en ques podiē fort be metre. E castigam lus q no exissen tro q ells fossen be en terra, e que hi stieffen q no exissen dela celada tro a hora de mija tercia. E els Sarrahins

L ij per

Chronica del glorios

per reguart dela celada no exiren. E quant vench ala nuyt faeren be cent alimares de foch en les galees, perço quels veeffen los de la vila, e tocaren los tambors: e els de la vila faeren ne be mil en los murs, e tocaren los tambors en semblant que tenien per senyor lo Rey de Tuniz. E quant aquesta algazara hagueren feyta, nos manam als dela host, que en cada vna tenda faessen falles. E quant vingues que fos scur que les encenessen totes, e que moguessen gran crida. e feu se en aquesta manera com hauiem manat: per tal que ells entenessen que poch preauem lur vfana, e gitaren los de la host be D. falles lla jus en lo vall. E ells enteneren que nos preauem poch ço que ells feyt hauien, e les galees que nols podien acorrer.

CAPITOL XCV.

Ab tant enuiam per la ribera trosus a Tortosa, e a Tarragona, ques guardassen, e q vinguessen justats: e ells faeren ho, e nos hauiem tres galees entre Tarragona e Tortosa. E faemles armar mantinent. e les galees dels Sarrahins quāt hi hagueren stat dos jorns anaren sen a Paniscola, e exiren en terra per combatre Paniscola. E exi en Ferran Peris de Pina ab sos scuders del castell que tenia per nos ab X. homens a cauall, entre ell, e don Ferran Abones, e daltres homens que hi hauien venguts. E ab los Sarrahins de la vila quilz ajudauen fort be, venceren aquells de les galees, e moriren ni be XVII. E la carauana de Tortosa que foren XXI. vela armaren set lenys, en tal manera que cascu dels lenys prenguera vna galea, si se acostas al leny. E ab les tres galees, e ab los VII. lenys vingueren tots justats, si que les galees ne hagueren ardit, e fugiren, e nols gosaren sperar. E vench nos gran conduyt de pa, e de vi, e de ciuada, e de formatges, e de fruytes, e de altres menuderies: si que la host era tan gran q ala darrerria hi hauia mil cauallers, e LX. milia homes de peu. E trobaua hom tota cosa que hom volgues a vendre, e a cōprar, axi com hom faria en vna ciutat. Si que apothecaris hi hauia de Muntpeßler, e de Lleyda que hi venien species, axi com faria hom en vna grā vila: tābe a malalts com a sans. E nos faem tirar nostres ginys cascu dia, e moltes vegades hauiem torneig los de la host ab los de dins, e brocades que si faerē: si que vna vegada perderen los Sarrahins la Exerea, si q hi entraren los dels caualls armats de la host mes de cent, e morirē be XV. dels Sarrahins al entrar que faeren los caualls armats en lo defendiment.

CAPITOL XCVI.

Altra vegada la companya del Arquebisbe de Narbona hagueren torneig ab los de dins, e no sabien la costuma dels Sarrahins, quels Sarrahins sen fugien per tal q ls poguessen tirar prop dela vila. E nos veem q la cōpanya de peu se anegaua, perço com ells fugien enuia los missatge, que nols encalçassen, sino q los Sarrahins los farian gran dany. E ells no sen volgueren

Rey en lacme Fol. Lxxv.

volgueren estar per nostre missatge: e ab temor que nos haguem, que ni morrien de XXX. en sus, quant los Sarrahins los brocassen, acostam nos a ells en vn cauall q̄ caualcauem, e faem los tirar. E nos quens entornauem ab los homens, boluem nòs contra la vila a sguardar los Sarrahins, que hauia la companya gran de fora. E vn ballester tirans, e de part lo capell de sol ell batut donans en lo cap ab lo correll prop del fròt. E Deus qui ho volch, no traspassa lo test, e exins be ala meytat dela testa la punta dela sageta, e nos ab yra quen haguem donam tal dela ma en la sageta que trencam la, e exians la sanch per la cara en jus, e ab vn mantell de cendat qui nos teniem torcauem nos la sanch, e veniem rient per tal que la host no sen smayas. Entram nosen en vn Rey al en q̄ nos posauem, e engruxans totala cara, e els vlls: si que del vll dela part hon erem ferits nons poguem veer be per IIII. o V. dies, per la vusladura. E quant la cara nos fo desunflada caualcam per tota la host, per tal que la host no fos desconortada.

CAPITOL XC VII.

Entre don P. Cornell, e don Eximen Durra acordaren q̄ combatessen la torra que es ala part dela Boatella, en la carrera de sanct Vicent. E daço cobriren se de nos, e de tots los altres dela host. E cō la hagueren combatuda vna peça ab lo poder que hi exi de aquells de la vila, e ells quis defenien fort be, no la pogueren pendre. e hagueren sen a tornar. E nos dixem lus en mal, com podien ells començar tan gran ardit menys de consell de nos, e dels nobles dela host, e que estava fort be com los ne hauia pres tan mal.

CAPITOL XC VIII.

B tant enuiam per los Bisbes, e per los nobles de la host, e acordam nos que puix q̄ començat era que en totes guises se preses altre dia, e q̄ armassem tro a CC. caualls, e tots los ballesters de la host, e al sol exit q̄ hi fossen, e quels cōbateffen, e q̄ de tot en tot los preses hom, e que nos empartis hom tro q̄ fossen preses. E al sol exit nos fom lla e hauia hi tro a X. Sarrahins apparellats de defendre la torra, e combatem lus: e ells defenrense be e gint, que nuls homens nos porien mills defendre corrells se defenien. Mes tant fo lo poder dels ballesters de la nostra part, e de les pedres que ells lançauen, que neguno podia la ma traure de fora que de sageta no fos ferit: e ab tot aq̄no volien retre la torra: e nos diem lus que la retessen, e hu de aquells de la host mes foch ala torra. E

L iij quame

Chronica del glorios

quant ells veeren lo foch esbafarensen, e dixeren que ells se rendrien. E nos dixem
lus que nols pendriē a merce, puix quenos eren rendits de primer. E cremā los aquí,
e presen la torra, e tornam nos en ala host.

CAPITOL XCIX.

Quant aquesta cosa fo feyta, los de dins hagueren gran te-
mor, per aquella torra quels haviem presa: e faem tirar
nostres ginys de nuyt, e de dia. E quant vench a enant be
cap de vn mes passat, vn Sarrabi mercader exi nos a sal-
ua fe, e companya de Ramon Bñg. Dager trobaren lo, e le-
ualla hu en les anques del cauall, e vench denant nos. E
dix nos noues de Zaen Rey de Valencia, com feya ses fa-
zenes, ne qualera son consell. E dix nos que tres coses li haviem donat gran desco-
nort, la vna de les galees del Rey de Tuniz, quitant poch li haviem profitat: la se-
gona daquella torra que li haviem feyta cremar: la tercera que vey a tan gran host
en torn de si que tota Valencia per poch haviem asetiada. E que creya que llon-
gament no podia durar, per que ells no haviem cōduyt a tanta gent com hauia en Va-
lencia de homens, e de fembres, e de cossets. E perço car nos los haviem sobtats, que
ans que cullessen lur pa haviem asetiada la vila, e que creya que per cert longament
no seria, que no la haguestem.

CAPITOL C.

Quant haguem oydes les paraules quel Sarrabi nos hach di-
tes, plaeren nos molt a nos, e aquells de la host quant ho sa-
beren. E com aquest llibre es aytal, que coses de menude-
ries no hi deu hom metre, lexi am nos de comptar moltes coses
que hi foren, e volem dir les majors: perço quel llibre nos ha-
gues molt allongar: mes de les coses que foren grans, ne bones
de aquelles volem parlar, e tocar. E aytant podem retraure
de aquella host que nos quin haviem feytes be XXX. no veem hanch nenguna
faho, host tan be bastada com aquella de les coses que haviem mester per ajuda de
hom: si quels malalts trobauen consell de apothecaris, axi com si fossen en la ciu-
tat de Barcelona, o en Lleyda.

CAPITOL CI.

Quant vench a enant prop de la vespria de sent Miquel per XV.
dies, enuians missatge Zaen, que sinos li volem fer guiar vn Sar-
rahi qui hauia nom Ali Albata, qui fo de Paniscola natural, q ell
nos enuiaria, e q parlas ab nos. E nos dixem q molt nos pleya q vin-
gues, e quel fariem guiar. E quant fo vengut, dix nos co per quel Rey de Valencia lo
hauia trames. E nos dixem q hi hauriem nostre acord, e q hi respondriem breumēt.
E pensam

Rey en Iacme Fol. Lxxvj.

E pensam nos que aquestes paraules no eren bones per saber a ningun hom en la host, ni a rich hom, ne a altre: car molts ni hauia a qui no pleya que Valencia fos presa, car mes la amauen de Sarrabins, que no q vingues en poder nostre: e a enant ne poch hom conixer la proua, e entram ala Regina, e dixem li aquelles paraules que Ali Albata nos hauia dites, e que axi era nostre pensamēt, si a ella bo li sembla-ua. E que la pregaucm, e li manauem que nul hom de la host, sino tan solament nos, e el missatge qui era torcimany nou, sabes. E ella deya que li pleyen molt les paraules que li mostraucm, e que la nostra honor, e el nostre be nula re no hi hauia tan gran part com ella, e si Deus nos amaua, nens honrraua que li ho grabia: car la sperança del seu be tota era en nos, e que tenia per bo q nul hom no cabes en aquestes paraules, per tal que nigu hi pogues re destorbar, car ell hauia ja vist de altres llochs qui eren castells, que nostres richs homens los volien mes pera si, que pera nos: e quens hi feyen moltes coses que fer no deuien, per que be creya que pus que en les coses menudes ho feyen, que en Valencia mostrariē lur poder, en guisa que nos no la poguessen hauer, e quel segret tenia per bo sobre totes les coses, tro a que fossen certs de hauer Valencia.

CAPITOL CII.

Enuiam per Ali Albata que torna denant nos, e dixem li que dices per que era vengut. E ell dix nos q les paraules eren grans e dalt llogar, e no son pera nos de parlar: mes Zaen Rey de Valencia vos enuia a dir per mi queus trametria Raiz Abnalmalet qui es son nebot, fill de sa sor, e dell en jus es lo mes poderos hom qui esta en Valencia ne en lo regne, e en qui ell mes se fia, si Deus ho vol ans q dell vos partats hauem fiança en Deus quel feyt vendra a bon acabament. E sobre aço dix nos que entraria lla ins, e que vendra a nos ab tot ardit: e donam li vn caualler q l guias, e quel tornas a la vila, e donans hora q en laltre dia mati al sol exit seria ab nos, e lladonchs que li enuiassem vn caualler quel guias, e atorgam li ho queu fariem. E quant vench al mati nos li enuiam vn caualler, e ell vench. E quat fo denant nos, dix que Zaen Rey de Valencia nos saludaua molt. E dix nos de la sua part, que quant vendria al altre dia mati entre hora de tercia, e el sol exit, q enuiassem dos richs homens que guiasen Raiz Abnalmalet, e q vendria a nos. E nos manam a dō Nuuo, e an R. Bñg. Dager ques apparellassen al mati de exir a son nebot de Zaen en Raiz Abnalmalet, e q l guiasen tro a que fos vengut denant nos. E ells dixerem q ho farien. E en aquest mija arremiren juntes dos Sarrabins cauallers, e dos altres nostres qualseuol de la host, e faeren nos ho a saber. E vech nos don Eximen Peris de Tاراونا qui puix fo senyor de Arenos, e demanās q li donassem aqlla junta ab Miquel Peris Disor. E nos dixē li quens marauellauē

Chronica del glorios

molt dells com podia demanar junta hom qui era tan pecador com era ell, e de tan mala vida, que paor nos dauem que fossen scarnits: pero pregans en tant, e donam la li, e juni ab lo Sarrahi, e el Sarrahi enderrocal. E a vn altre Sarrahi que hi exi ix que P. de Cleriana, e al ferir dela junta lo Sarrahi gira li les costes e fugi, e ell encalçal tro a què passa la aygua de Guadalauiar, ques mes entrels seus.

CAPITOL CIII.

Quāt vench altre dia bō mati exis Raiz Abnalmalet ab aqll Sarrahi qui hauia junit, e ab X. cauallers daltres be guar-nits, e be vestits en bons caualls, e bones selles noues, que podiē entrar en tota bona cort com a homens be apparellats. E nos leuā nos per ell en nostres cases be guārnides, e be adobiades: e al entrar que feu denant nos hanch nons volch besar la ma, mes ques humilia a nos, e anans abraçar: e estech dauant nos en vn seti, e saludans de part de Zaen Rey de Valēcia, e dix nos que ell nons hauia hanch vist, e que era molt pagat de la nostra vista. E nos dixem li q̄ Deus li donas bona ventura, e quens pleya molt, car era vengut a nos, ens hauia vengut veer: car nos li fariem honor, e be en guisa que ell nos hauria que grabir. E ell dix nos que aço speraua ell de nos, e que tal erem nos que aque que nos amauem hauia tota via be de nos, e honor. E nos conuidam lo. E ell dix quens greya molt lo conuit, mes que ell no menjaria fora de la vila, que vedat li era per son senyor: mes que be se tenia per conuidat de nos, e per honrrat. E nos dixem li que si nou volia pendre aqui que nos lo hi enuiariē ala vila. E ell dix quens ho greya molt, mes q̄ altra sabo hi vindria que ell ho poria mills pendre que ara no faria, car nou podia fer. E sobre aço dixem li que si ell ho volia, quen fariem exir tots los de casa, e que parlas ab nostot de segret. E dix nos ell que aço volia, e que no parlaria denant nos, si denant hu, o dos en qui nos molt nos fiassem. E faem los tots exir de casa, sino nos e ell, e el truxaman. E demanam li que volia dir, e ell dix nos ques marauellaua Zaen de nos que axi lauiem ayrat, que nostres hosts, e nostre poder hauiem feyt venir sobre ell, e sa terra, e son poder que ell tenia: que ell no cuydaua hauer feyta cosa contra nos, que tant de mal degues rebre de nostra part. E sobre aço responem li, e dixem li, que si hauia: q̄ quant nos fom a Mallorques per conquerir quens vench correr en nostra terra, e vench tro a Tortosa, e a Emposta, e el mal que ell nos poch fer en nostres homens, e en bestiar queu feu. E combatens Vlldecona qui es dins lo regne nostre, e encara de altra cosa nos tenia tort, que nos li enuiam nostre missatge que voliem hauer pau, e treua ab ell, axi com en nostra ninea soliem hauer, e pēdre les quintes de Valencia, e de Murcia, que ell nos adobas ço quens hauia fallit dels de Valēcia, e fariem hich pleyt per cent milia besants. E nos enuiam li don Pero Sanç missatge nostre qui era notari

Rey en lacme. Fol. Lxxvij.

notari nostre, e ell menyspreàs la nostra honor nons proferi sino cinquanta milia besants. E sobre aço desexim nos de sia amor, e haguem a venir contra ell: e amames cinquanta milia besants, que no hauer la nostra amor.

CAPITOL CIII.

Sobre aço resposnos ell, e dix que ell no cuydaua que tort nos tingues dallo, q̄mentres les quintes prèguem nos, no era ell senyor del regne de València, q̄ Zeytabuzeyt ne era Rey. E encara dix nos mes, q̄ les coses hauien a venir aço q̄ Deus vol: e aço de ara qui es entre nos e vos prengam consell, que adobbe a honrrament de vos: car aço vol Zaen. E nos responem li, que deya be, e aço que hom vey a deuia hom dar consell, que no a les coses passades. E ell dix nos que volia saber de nos que voliem fer en aqueilles coses que Deus hauia ordenades, que vinguessen sobre ells: per quens pregaua molt que nos descobrissim nostra volentat: e si voliem que son senyor nos donas hauer, que segons lo poder que ell hauia, quens endonaria. Car nos sabiem be que la ciutat de Valencia hauia pres gran mal de homens que hauien perduts per nostre poder despuys que la bastida del Puig fo feyta, e que hauiem talat lo pa, e la horta de Valencia: e en aquesta manera en los altres llogars del regne en les de mes, e en los millors. E sobre aço dixem li que hi teniem per bo que hi fos la Regina, e que no voliem que altre hom del mon hi fos, sino nos e ella, e el qui parlaua aquelles paraules. E ell dix nos que aquestes eren dues coses que ell nos grahia molt, la vna que de la Regina mes ne cuydauem valer, e mes ne preariè lo pleyt: l'altra quels pleya molt que ho tingessim segret, e a ells valia mes, e a nos: car ells sabien be que de molts nos hauiem aguardar, qui no volien nostre prou en aço, ne en als.

CAPITOL CV.

Enuiam per la Regina, e quant ella fo vèguda faem-ne partir totes les dones que ab ella eren vengudes, e tots los altres: e no romas ab nos sino ella tota sola, e retraguem li les paraules que hauiem haudes ab Rayz Abnalmalet, e ell ab nos, axi com desus es scrit. E nos dixem li que dauant la Regina li voliem respondre mes que a vna part: e que aquesta era la resposta, que nos erem a aquell llogar venguts, e que Deus nos hauia guiat en totes aquelles coses que nos hauiem començades tro en aquell dia e que les hauiem acabades, e que pus nos erem aqui q̄ aquest era nostre acord, que nengun temps no partissem daqui tro que haguessim Valencia. E si el Rey de Valencia queria storcer, e aquest maltāt gran q̄ poria esser en la presode Valencia de tāt Sarrahi, e fembres, e infants que hi porien morir e perdre tot ço que hi haurien,

L v que

Chronica del glorios

que a nos plauria. E aço queu deyem per be e per prou dells, e quels pendriem a nostra fe, e quels guiariem ab tot ço que portar sen porien: car dolor nos pendria de la lur mort. E si ab lur volentat quens retessen la podiem hauer, mes la volièm axi hauer que per altra guisa per força: car la major partida de la host voldria lo barreig de la vila, e nos nol volem, per la dolor quens pren de vos. E aquesta es la nostra volentat, e als no hi fariè si donchs vos nons e sforçauets, q per força vos haguessem a fer mal. E dix ell que les paraules eren fort chares, e no les podia deliberar ab nos menys dacord de son senyor, e de son oncle. E nos entenem que deya raho, e dixem li queu faes en bona ventura: e conuidam lo altra vegada, e nons ho volch atorgar.

CAPITOL C V I.

Quant vench al terç dia ell nos enuia missatge, que sil guiauem q ell exiria a nos. E enuiam li un rich hom nostre, e vench a nos sempre quant ell hi fo anat, e dix nos quel rey de Valencia Zaen se era acordat, e que be conexia que la vila nos podia defendre a la llonga: e per tal que nons enfaes traure major mal que aquell que treyt ne hauien, que lams rendria, ab aytal condicio que los Sarrabins, e les Sarrabines poguessen traer tota la lur roba, q hom nols scorcollas, nels faes neguna vilania, e que fossen en nostre guiatge tro a Cullera ell e ells: e puy Deus volia q nos la haguessem que ell ho hauia a voler. E sobre aço dixem li quès acordariem ab la Regina tan solament que era en aquell consell. E ell dix que tenia per bo, e exi de la casa, e romàguem nos e la Regina: e dixem li que li semblaua, e ella dix que si a nos semblaua que presessem aquest consell, que bel tenia ella per bo: car Valencia no la deuia hom auenturar qui hauer la podia de un dia en altre. E nos entenem que ella nos consellaua be, e dixem li que nos consellaua be, e dixem li q li otorgauem lo consell q ella nos donaua: mes aytant hi volièm nos anyadir, e que sobre aço teniem per bon consell, que si la vila se prenia per força que greu seria que baralla no hagues enfre aquells de la host, e nos per auol hauer, ne per roba no deuïem allongar ço q tostemps hauia desijat nostre llinatge de hauer, e de pèdre, e encara si nos hi fossen ferits, o malaltia quens vingues en aquest allongament tro la vila fos presa per força, ques poria la cosa perdre: per que tan bon feyt com aquest no feya metre a ventura, e que la feya bon cuytar per hauer la.

CAPITOL C V I I.

Sobre aquestes paraules faem demanar Rayz Abnalmalet, e responem li en aquesta manera: Rayz ben sabets vos que nos hauem feyt tan gran messio en aquest feyt, pero per la messio que nos e nostres homens feyta hauem, ne per lo mal que hich hauem tret per tot aço no romandra que nos aquest pleyt vos seguirem; eus guiarem tro a Cullera, e ab tota la roba quels Sarrabins e Sarrabines ne trasquen nen puguen traure, e per amor del Rey e

Rey en lacme. Fol. Lxxviii.

Rey, e de vos qui sots vengut aqui volem fer aquesta gracia que sen vagen sans e segurs ab lur roba, e ab aço que aportar ne poran ne sen volran portar.

CAPITOL CVIII.

Ell quant ho oy plach li, e dix quens ho graya, jat sia q̄ hi perdien molt, que ab tot aço fins ho graya molt la merce que nos li feyem. E quant haguem stat vna peça demanam li qual dia seria. E dix nos que meſter haurien X. dies descombres. E nos dixem li que sobres demanaua, e q̄ la host se ſtaua molt e ques enuijaua: car no ſazia re, ne era prou lur, ne noſtre, e tāt que per alonguement de les paraules quens auinguem que al V. dia quens rendrien la vila, e que començarien de exir. E quant aquesta paraula fo empreſa entre nos e ell, dixem li que ho tingues ſegret tro que nos haguessen parlat ab Larquebisbe de Narbona, e ab los Bisbes, e ab los nobles. E ell dix que uſaria. e nos dixem li que hi parlariem aquell veſpre, e manariem ceſar que de aquella hora enant nols faſſen mal.

CAPITOL CIX.

Quāt aço haguē feyt, e haguē mējat, begut, e dormit en vn Real q̄ era prop de la noſtra albergada: enuiam per lo Archebisbe e els bisbes, e els richs homens, e Larquebisbe de Narbona que hi fo. E quant tots foren denant nos dixem los com noſtre ſenyor nos hauia feytes moltes gracies, e entre les altres hauiens feyta ara vna que nos, e ells li deuïem molt grayr: e com en aq̄ſt noſtre be hauien gran part nos voliẽm los fer ſaber, per tal que ells ſen alegrassen, que Valencia era noſtra. E quant nos haguẽ dit aqueſt mot don Nuuo, e don Eximen Durrea, e dō Pero Ferrandis de çagra, e don P. Cornell perderen les colors, axi com ſi hom los hagues ferits en dret del cor, e del Archebisbe a enfora, e dels bisbes alguns que dixerẽ que grayen a noſtre ſenyor aqueſt be, e aqueſta merce quens hauia donada, hanch negu dels altres nou lloaren, neu grayren a Deus, neu tengueren per bo: ſino quens digueren dō Nuuo e don Pero Ferrandis de çagra, com era aqueſt feyt, ne en qual manera. E nos dixem li que hauïem guiat lo Rey de Valencia, e els Sarrabins tots aquells qui habitauen en la vila hòmens e fembres, e que anauen en noſtre guiatge tro a Cullera, e tro a Denia, e quens rendrien la vila lo V. jor̄n. E dixerẽ que uenien per bo pus feyt ho hauïem. e dix Larquebisbe de Narbona, aço es obra de Deus, e yo no crech que de tres cofes en vos no haja la vna, o que vos hajat ſeruit a Deus, o que ara lo ſeruats, o quel ſeruirets. E dix en R. Bng. molt deuẽ grayr a noſtre ſenyor Deus la mor queus moſtra: car ço q̄ voſtre llinatge, e vos hauets deſijat que ara ſcompla per vos, molt ho deuïem grabir a noſtre ſenyor.

Capitol

Chronica del glorios

CAPITOL CX.

Quant vench altre dia hora de vespres enuiam a dir al Rey, e al a Raiç Abnalmalet, per tal que sabessen los Chrestians que nostra era Valencia, e que ningun mal nols faessen: que metessen nostra senyera en aquella torra que ara es del Temple. E ells dixerē quels pleya. e nos fom en la rambla, entrel Reyale la torra, e descaualcam, e dregam nos vers orient, e ploram en nostres vlls besant la terra, per la gran merce que Deus nos hauia feyta. Abtant los Sarrabins cuytaren lo exir dels V. dies que hauiem empres ab ells, e altercer dia foren tots aparellats de exir. E nos ab cauallers e ab homēs armats qui foren prop de nos, traguem los fora en aquells camps qui son entre Ruçafa e la vila. E haguem hi a ferir homens per mort, sobre aço com volien toldre roba als Sarrabins, e emblar algunes Sarrabines e coffets, si que hach tant gran gent com de Valencia exia, hon hauia entre homens e fembres be cinquāta milia, e la merce de Deus no perderen valent de mil sous, e guiam, e les faem guiar tro a Cullera.

CAPITOL CXI.

Quant aço haguem feyt entram nosen en la vila. E quant vench al terç dia començam de partir les cases ab Larquebisbe de Narbona, e els Bisbes, e els nobles qui stat hauien ab nos, e ab los cauallers qui heretats eren en aquell terme, e partim a les communes de les ciutats a cascuna segons la companya e els homens que hi hauien darmes.

CAPITOL CXII.

Quant vench enant entorn de tres semanas metem partidors, qui partissen la terra del terme de Valencia: e faem jouada de sis cafigades. e faem medir la terra del terme de Valencia, e veem les cartes de les donacions que nos feytes hauiem. E trobam q̄ eren mes les cartes, que no eren los termens, segons les donacions q̄ nos feytes hauiem a alguns: e als ni hauia que demanauen poca cosa, e trobauem puix que era dostanta, e trestanta per lengan quens hauien feyt. E car la cosa no podia bastar a les donaciōs de les cartes tolgue ne a aquells quin hauien sobres, e tornam a mesura: si que tots hagueren de la terra conuinentment. E axi partis la terra, e nos qui la voliē partir, e hauiem mesos per partidors (per q̄ a nos seriagran treball) a don Assalit de Gudar, e don Eximen Peris de Tاراçona qui era llavors reboster nostre en loregne Darago, vingueren a nos los bisbes, e los richs homens, e dixeren, nos nos marauellam q̄ tant hourrada ciutat com aquesta es cap de tot lo regne de Valencia com vos la donats a partir a don Assalit, ne a don Eximen Peris: que jatsia que ells sien bons e sauis, en dret no fa a ells a partir, ans hi deuets

Rey en lacme. Fol. Lxxix.

hi deuets metre dels pus honrrats home que hauets aqui, e pregam vos, e con-
sellam vos que vos queu fagats: car tota la gent ne parla e dien que no hi auenits be.
E nos dixem los, quius semblaria dōchs que hi metessim? E ells dixeren, tenim per
bo, e consellam vos ho que hi metats dos bisbes, e dos richs homens. E nos dixem, di-
gats hi per tal que mils hi ressonam quals volets que hi metam? E sobre aço acor-
dar nos hem. E ells dixeren que hi tenien per bo que hi fos lo bisbe de Barcelona
en Bñg. e el bisbe de Oſca en Vidal de Caualles, e en Pero Ferrandis de çagra, e en
Eximen Durrea. e nos dixem, acordar nos hem sobre aço, e respondrem vos.

22 CAPITOL CXII.

Btant enuiam per don Assalit de Gudar, e per dō Eximen
Peris de Tاراونا e dixem los, vejats qhens han dit los bis-
bes, e els richs homens, que git vosaltres del partir de les he-
retats, e que hi metam lo bisbe de Barcelona, e el bisbe de
Oſca, e Pero Ferrandis de çagra, e Eximen Durrea. E ells
responeren nos en aço: ja ho sabiem nos, que dir vos ho vo-
liem. mes pregam vos que nons engiters q ont a hi pendriem.

E nos dixem lus, a mon semblant no sots en bon seny, que nōs los vos enderrocarem
a la lur tranada. E ells dixeren, en qual manera? e nos dixem, en aquēstā quels
seguixcam la lur voluntat, que nos sabem que la terra nō bastara a les donacions, e
hauran nos ho retrē: per que no hi sabran donar consell. E ells dixeren, pregam
vos que nons ho tolgats, q ont a hi pendrem: e nos dixem los, dexat ho sobre nos, que
a la llonga nos vos en guardarem de ontā, e de vergonya. e ells dixeren que fos a la
nostra voluntat, e enuiam per los bisbes e per los richs homens que vinguessen, e que
respondriem los de ço que dit los haviem.

22 CAPITOL CXIII.

Quāt foren deuant nos, dixē los q de ço quens haviē pregat,
q els obeyem, e pleya q ells hi fossen: e ells grayrē nos ho molt
e besaren nos la ma. E sobre aço speram XV. dies q partis-
sen, e no partiren. E puix vinguerē denant nos dō Assalit de
Gudar, e Enximen Peris de Tاراونا e dixerē: ara con-
xem que es veritat ço que vos nos deyets, que nos sabem que
homens de lur consell no hi saben auenir, ne hi poden consell
donar. E nos dixem los que al mati enuiariem per ells, e volriem saber si partien la
terra, o que feyen. E ells vingueren, e dixeren: Senyor sapiats per cert que nos tro-
bam gran embarch en aquēst feyt, e creem queus ho haurem atornar. e nos dixem,
com tornar? pus emparats vos en sots, en totes guises hi donat cap. E puys partiren-
se denant nos, e al tercer dia ells tornaren, car la gent cridaua, e deya que en mal
punt

Chronica del glorios

punt hi eren aquells partidors, com no parien la terra, e los feyen lo lur despendre de bades. E dixeren quens ho rendrien, car no creyen queu poguessen acabar. e nos dixem, pus aço nos volets rendre, enuiarem per los richs homens, e per los cauallers e per los homens de ciutat, e que denant tots quens ho reteffen. E faem fer gran consell en les cases del Rey Lop, e denant tots reteren nos ho.

CAPITOL CXV.

Quant ho haguem cobrat, demanam a don Eximen Peris de Tاراçona, e a don Assalit de Gudar, e dixem los: no val res la onta que han presa, com no saben partir la terra, que siu haguessen feyt a pesar dells, e que us ho haguessen lleuat. E ells dixeren quens ho grayen molt, e quen haviem pres lo millor consell. E nos dixem, nos vos mostrarem ara a partir la terra, e farets ho axi com se feu a Mallorques: que daltra manera nos pot fer. Vos baxats la jouada a VI. cafigades, e haura nom jouada, e nou sera. E daltra part que aquells a quiu hauem massa donat, torn ho hom a mesurar segons la valor qu'han. E ells dixeren que be deyem, e que altra carrega no hi haviu, e que axi ho farien. e dixem los nos encara, que demanassen les cartes de les donacions, e nos segons que veuriem, darniem a aquells segons qu'la lur valor seria. E faeren ho, e axi partis la terra. E per tant que sapia hom quant fo presa Valencia, fo la vespria de sent Miquel, en lany

M. CC. XXXIX.

ACI

❧ A C I C O M E N Ç A LA CONQUESTA DEL REGNE de Murcia, feyta, e conquistada per lo glorios Rey en Iacme.

❧ C A P I T O L I.

Quant fo presa Valencia vench en R. Folch de Cardona, e entre sos parents, e los seus vench be ab L. cavallers: e dixeren que pus no haviem stat al seti, q̄ pregauen nos que volguessim que faessen vna caualcada en terres de Murcia. E a nos plach nos que la faessen, e hagueren Artal Dalago fill de don Blasco qui sabia en la terra, que ja hi havia stat al primer lloch: a que volguessen fer mal fo Villena. E quant foren prop Villena faeren guarnir los cavalls, e armas tota la companya de les armes que hi haviem, e faeren brocada contra los Sarrabins de Villena: e tolgueren los be les dues parts de Villena. E puy no pogueren sofferir de aturar, puy la força dels Sarrabins que era lla jus se defensaua be: e hagueren sen a exir de la vila, però trageren ne molta roba que trobaren en les cases.

❧ C A P I T O L I I.

Vix anaren a Saix, e faeren hi vna brocada quels tolgueren de la vila gran partida. E vn Sarrabi tira de vn terrat vn cātā, e dona en lo capell de ferre a don Artal, si quel derroca del cauall, e daquell colp hach a morir. E quant veeren que fo mort Artal Dalago, trageren lo de fora, e agueren sen a exir, per lo mal que aqui haviem pres: e axi com degueren anar pus auant, hagueren acord que puy Artal Dalago era mort q̄ sen tornassen. E dits Vlll. jorns haguē los cobrats, e la caualcada no profita alcu, sino que guanyaren molt bestiar per menjar a la host. E aço passat tornasen en R. Folch.

❧ C A P I T O L I I I.

Nos haguem consell dels richs homens qui haviem stat ab nos al seti, e ab los cavallers que sabessim qui haviē heretat: e trobam que eren menys dels richs homens CCC. LXXX. cavallers als quals nos haviem donades heretats. E faem los venir deuant nos, e moguem los nostra paraula en aytal manera, com nostre senyor nos havia feyta tanta de gracia, que altres Reys hi havia hants en nostre lloch tan bons e millors que nos, e hanch nols vol donar aq̄sta gracia

Chronica del glories

gracia, e aquesta vitoria que nos hauem presa a negu dels altres: e que nos e ells deniem grayr a nostre senyor, que per ell veyem lo dia que nos haviem guanyada Valencia. E puy Valencia haviem guaynada, haviem guanyat tot laltre regne. Per que era meſter puy Deus tant de be e de honor hauia feyt a nos e a ells, puy la terra era conquesta, que la tenguessem: e que nos haviem heretats CCC LXXX. cauallers al regne, menys dels richs homens. E que se aturassen vn any ab nos aqlls qui haviem heretats, e de vn any a enant que porien tornar a lur terra, e fer lurs feynes, e vendre ço que haviem lla per venir a si: e que nos la tendriem mentre ells serien lla tro a vn terme conuinent. E dix don Ferrando per si, e per tots los altres, ques acordarien, e quens respondrien en tal guisa que nos nos ne tēdriem per pagats dells. E exiren a acord, e no tardaren molt la respoſta: e dixeren a don Ferrado q̄ la faes per tots los altres, e ell lleuas en pens, e dix que greyen a Deus molt ell e els richs homens e els cauallers la merce que ell nos hauia feyta, e que conexien be que nos los haviem aqui heretats, e quens deuien servir e ajudar: mes que pregauen nos merce que nos que volguessem sofferir lurs pregaries. E eren aqueſts los prechs q̄ ell, e ells nos pregauen, que axi com los demanuem CCC LXXX. cauallers, e que romanquessen en nostre seruey aqui, quens vingues a plaher que aqueſta era cosa conuinent que ells nos deyen, e queu tenriren en do axi com del heretar, e en merce que volguessem q̄ llll. mesos solament seruiſſen a nos C. cauallers, e altres quatre altres C. e altres quatre meſes que seran compliment del any quens seruiſſen altres C. E ab aytant que fossen pagats dells, e ab aqueſta gracia quels faessem, ques tendrien per heretats de nos, e quels hauriem feyta la major gracia q̄ hā h senyor faes a sos vassalls. E bach fiuida la paraula: e nos responem li en aqueſta manera.

CAPITOL IIII.

On Ferrando ferets vos pagat de mi, he els richs homens, ne els cauallers deſta gracia quens demanats? E dixeren nos que hoch pagats, e quēs ho tendrien a gran do e gran merce. E nos dixem puix hotenits a be e a merce en aquella manera com ho hauets dictat queus ho atorgam, e aqueſt, e daltres plaers vos farem nos, per tal que conegats qual senyor hauets en nos. E lleuarenſe, e acostarenſe a nos, e besaren nos la ma per la merce quels feyem.

CAPITOL V.

Nos faem armar vna galea que anassent a Muntpeſſer per demanar los quens ajudassen per les meſſions que nos haviem feytes en conquerir Valencia. E anam nos en lla, e lexam en la terra Naſtruch de Bellmunt, qui era Meſtre del Temple, e Nuch de Fullalquer Meſtre del Spital, e dō Bñg. Dentenç, e en G. Daguido, e don Eximen Peris de Tاراçona. E lleuas

Rey en Iacme Fol. Lxxxj.

Elleuas en G. Daguielo ab cauallers, e ab peons, e ab Almugauers, e feya mal als Sarrahins, ay tambe als nostres com als lurs. E sobre aço assetiaren Rebollet, e preferenlo. E nos erem nos en anats quāt aço fo a Muntpeßler. E quāt nos forem a Lates exiren a nos los consuls, e dels probomens de Muntpeßler be cent a cauall, e en Pere Bonifaci ab ells: e ell era mes poderos hom de tota la vila en aquella saho. E don Pero Ferrandis de çagra, e don Assalit de Gudar venien prop de nos. E dix en P. Bonifaci, le xat nos lo Rey, que molt ha q̄ nos no lauem vist, e deuem anar prop dell. E dix li don Assalit que mils hi deuien anar ells que don P. Bonifaci, ne ells. E respos en P. Bonifaci que en la lur terra deuien ells anar prop nos, mes pus nos erem arribats a Muntpeßler, que ells deuien anar prop nos. E nos signam a don Assalit que no li ho contrastas, e don Assalit vee que nos ho contrastauem que callas. E nos no feyem semblant de les paraules, mes pensauem com en Pere Bonifaci haviat tan gran orgull.

CAPI TOL V.

En aquella saho haviat major poder al consolat en Pere Bonifaci, e en Grau de la Barca, e en Bñg. de Reguordana qui era bon clergue en Lleys, e en R. Beseda: e venguē descaualcar en casa den Narbran qui era nostre Bat.º, e volien ligra mal, e haviem empres en lo consolat que si nos no vinguessen tantost, que li derrocassen les cases: e haviem feyt vn buyco, e vna peixa que haviem ferrada al cap primer, e anelles que haviat de ça, e de lla, hon se tinguessen les cordes ab que derrocassen les cases de Narbran, e de tot altre qui ab ell se volgues tenir. E quāt nos fom albergats en casa de Narbrā, hon nos albergauem, e pogueren esser tro a XX. qui digueren que volien parlar ab nos secretament. E pujam nos en vn terradet de Narbran, qui era lloch Doreig. E en Pere Bonifaci lleuas en peus, e dix nos: senyor los consols, e vna partida del consell de Muntpeßler son venguts aqui, e plau nos molt vostra venguda, ara volem vos dir aytant, e yo dich vos ho per ells, e per nos quen hauem en cor de hōrrar, e de tenir vos en cor, axi com ho deuem fer per senyor, e ara sabem que Narbran vos fa creure que ell vos pot dar Muntpeßler, e sapiats q̄ aço no es pas ver, car ell no ha poder de fer tort, ne dret en Muntpeßler mes que vn altre vehi dela vila: car en vos es lo poder, e lauer. E si per nos no fos no ha tan auol clauoguera en aquesta vila q̄ ha ell, e aquells quil volguesen defendre nols en faessen exir. E tot quant nos hi sofferim ho sofferim per vos: car nos hauem poder domens, e darmes, e de hauer: car lo seu podernient seria. E daço vos pregam quens creats. E sobre aço lleuas en Grau de la Barca, e parla desta manera.

Chronica del glorios

CAPITOL VII.

Quant ells haguerē parlat, ressonem los nos en aquesta manera: barons aquestes paraules que vosaltres nos mostrats ara, son paraules que no farien a dir a nos: car nos creem be que vosaltres nos hauets en cor de seruir, e Narbrā nos ha seruit, e en serueix aytant com pot, e es vostre vehi, e es dels honrrats homēs del llinatge de sta vila: e si ho volets be fer, aquesta es la via que vosaltres, e ell, e aquells qui hauer hi porets, que guardets les nostres dretures, e la nostra senyoria: car tenguts ne sots a nos molt charamēt per natura gran que nos haue ab vos, e vos ab nos. E per senyoria, e l'altra perço com la vila es millorada, puix que nostre Senyor volch que vengues en nostre poder: e contrast no deu hauer entre vosaltres, sino quins sirua, ço es qui mils nos pora seruir. E nos quens hajam axi com hom deu fer sos homens, e sos naturals, e ab aytant partirense de nos.

CAPITOL VIII.

Enui am per Narbran, e dixem li aquestes paraules que dites nos hauien: perço que ell no sen mogues, ne sen enfellonis. E grehius ho molt, e prea poch les lurs paraules, e les lurs menaces. E dix q̄ nos conexeriem la seruey que ell nos faria de sta vegada, a enant en Muntpeſller. E dix axi, jeus faray venir les stales de Muntpeſller, e la major partida. E nos demanam li, com? e ell dix. Ge nay parlat ab los fossors, e ab los blāquers, e ab aquells de la Orgeria que vinguen a vos ab brandons, e queus vinguen a honrrar, e tirar los hem tots ala nostra part pauch a pauch. E quant se guarden aqueſts vostres fauces no sera en lurs mans, ans ho fare, e en vostres mans merre, e porets fer axi com a Rey, e a senyor: e venjar vos hets daquells queus volrets venjar, ne vs tolen esta vila. E nos dixem li que fort ho deya be, pero queu faes ginyt, e suau tro que vceſsem quel poder fos nostre de tot en tot.

CAPITOL IX.

Quant venci al vespre que haguem sopat, e era de nuyt, vengueren nos be D. dels fossors daquells qui eren majors e millors entre ells, e vengueren ab brandons, e ab cādeles, e dixeren nos: senyor nos som venguts dauant vós, e siats beñ vengut per cent milia vegades, e som venguts per fer, e per dir vostres comendaments. E sobre aço Narbran parla, e dix: senyor veus aqui vna partida dels fossors, e quant aqueſts hi son, tots los altres hich son: e son be *V Lo V l l* milia, e dien vos axi, e yo dich ho per ells: car ells mo han die queus ho diga, q̄ ells son aq̄lls qui son apparellats per vos de fer, axi com per senyor natural

Rey en Iacme Fol. Lxxxij.

natural en totes coses, e per totes: e perço vos ho vench a dir, per tal q̄ mils ho creats. E nos responem los quels greym molt la venguda, e el bon semblant que ells nos mostrauen. E de açò que ells dixeren los creyem, e que els haviem en cor de amar, e de fer los be, e que tostemps valrien mes per nos, per la bona volētāt que ells nos haviem. E tant molt alegrement partirense de nos.

CAPITOL X.

Es partits de nos vengueren los blanquers, e foren be CC. ab brandons, e ab candeles, e dixeren nos q̄ be fõssẽm nos vengut, e per cent milia vegades com lo bell jorn de Pasqua: e q̄ eren venguts denant nos per fer, e per dir nostres volentats, car la blanqueria nōs parti hanch del senyor de Muntpefller, e car ara lauien lo pus honrrat que hans aguessen, be era raho quens seruissen. E sobre açò dix Narbran, senyor yo tench la vostra merce lloch en aquesta vila de dins, e de fora, com vos no hi sots: e fas vos gran grat dels blanquers que en ajuda, e en consell los puch hauer quāt yols deman. E sapiats q̄ son be vostres per fer, e pendre vostre comandamēt, e venen vos ho proferir, per tal que mils los en creats. E nos responem los quels ho greym molt, e que be conexiem la bona volentat que ells nos mostrauen: e axi com ells nōs haviem bon cor de servir, q̄ nos haviem en cor de fer los gran be. E encāra greym los quant ells nos han ajudat, e valgut en les nostres fazendes, que quant a v̄s ajuden a nos ajuden. E axi anarense en Narbran. E enuia missatge a altres que hi volien venir, que tartera, e que en lendema venguessen a nos. E sobre açò romaseren de venir.

CAPITOL XI.

Quant vench a laltre dia al vesp̄re vengueren los orgers ab brādoneres, e candeles, e foren be CC. e vengueren nos proferir lur seruey, e que eren prests e apparellats de fer ço que nos los comandariem, axi com bons vassalls deuen fer a son senyor. E sobre açò dix Narbran, senyor: be podets conèxer la gran alegria que ha de vos la vila de Muntpefller, e sp̄cialment aquells qui us amen, que podets dir, e mandar ço que volets que façam, q̄ ells son apparellats de complir vostre manament, e no volen tants senyors, que prou han de vos sol: e mostrar vos han que ells volē crexer e pujar la vostra senyoria. E nos dixem los q̄ molt los greym les paraules que Narbran nos refermaua per ells, e aquesta sp̄rança hauem nos tota via en ells, que nengun nons podia fer dany ab lur grat en Muntpefller. E puix ells ho volien ab lo nostre poder que nos hi haviem podem hi fer tota re que nos hi voliẽm per dretura, car als no deuẽm nos fer sino dretura, e quels greym molt la bona volentat que nos los conexiem.

Chronica del glorios

CAPITOL XII.

Quant aquests sen foren anats vengueren aqlls de la al sun-
uaria, e proferiren nos lurs coses el hauer, e tot ço que ells ha-
uien, e que be fossen nos venguts, e que ara poriem endreçar
Muntpeßler si nengunos hi tenia tort. E aquestes paraules
finides, dix Narbran: senyor ara vos podets venjar si negu
vos te tort en Muntpeßler, ne ha res feyt contra vos. E puix
aqui sots fiats senyor de Muntpeßler a quis que pes, que fer
ho podets. E nos ressonem lus Narbran diu be, e ginyt: mes lo nostre cor es aquest, e
nostra volètat, que puix hauets tan bona volètat de guardar nostra dretura, e queus
pesaria qui a nos feya tort, que nos so que farem hauem en cor de fer per dret, e per
raho, e ab consell de vosaltres: e axi anaren sen, e nos romanguem molt alegre, e pa-
gat de les paraules que haviem vistes, e oydes. e si no erem be anegats de guardar no-
stra dretura de Muntpeßler no romania per Narbran que nons ho anegas be.

CAPITOL XIII.

Quant vench al mati anam a les cases dels freres de Prey-
cadors. E quant nos exim de la missa trobam be cinch milia
homens de cada vna destes partides, e daltres que ni hach:
e tota vna veu cridaren, que quin tort nos tenia en Munt-
peßler que ara ho adobassem, e que demanassem en veritat
quins hi tenia tort, e que aran podiem pendre la emenda de
quisque ho hagues feyt. E nos faem los callar tots, e dixem
lus q̄ tota via era nostre pensament q̄ ells nos haviem molt amat: mes ara ho creyem
de tot en tot, perque conexiem be la bona volètat que ells nos haviem, e perço que nos
veyem en ells q̄ tostemps los seriem tenguts de amar los, e de guardar, e defendre en
tot ço que ells haviem, ne guanyarien, e partissen que daquesta vegada a enant q̄ ten-
drien la nostra dretura en Muntpeßler, e la lur.

CAPITOL XIII.

Ab tant enuiam missatge an P. Bonifaci, e an Guerau de la Barca,
e an Bñ. de Riguardaua, e an R. Beseda, e a altres qui eren de
lur partida, que vinguessen denant nos altre dia de mati. E ells sabe-
ren la gran somonta de la gent, e enteneren que la gent venia axi
de nuyt a nos, e treyen la roba de les cases de nuyt, e metien la en ordens, e en
altres llochs de la vila. E quant vench al tercer dia mati que nos fom entrats
en Muntpeßler, que ells degueren venir denant nos, e foren nostres porters a lurs
cases que vinguessen, vench nos missatge que sen eren anats. E faem los cridar
que dins vn mes tornassen per fer a nos dret. E ells dins aquell mes no tornaren a
nos,

Rey en Iacme Fol. Lxxxiiij.

nos, e faem los emparar tots los lurs bens que nos los trobam, e les heretats: e puix haquem aquell buco que ells hauien feyt per derrocar les cases de aquells quins eren fugits; ço es IIII cases, o IIII. daquells quis feyen pus capitans: e lexam les altres, perço que la vila nos fos pus lleja. E aquí faem mal a aquells qui n'hauien feyt perque, e an Arbran, e aquells qui tenien ab ell, e adaquells cōsols, e consellers, e batle, e puix nols hi metem hantengut ells, o aquells que ells hi metien tro ara.

● CAPITOL XV.

En aquell temps que nos stauem en Muntpeßler vench nos aquí lo compte de Tholosa, e el compte de Prohença, e haguem grans corts de homens honrrats daquelles terres quins venien a veer, e aço fo vn any apres la preso de Valencia, e entram en Muntpeßler, e el diuendres entrel mig jorn e hora de nona fo eclipsis major que hanch hom vees de memoria de aquells qui ara son: car tot lo sol cobri la llina, e podia hom veer sei stelles en lo cel. E ab aytant quāt nos haguem ben feytes nostres feynes en Muntpeßler a be, e honrrament de nos, faem armar los bus de Muntpeßler qui era be de LXXX. remes, e venguem nos en tro a Copliure, e per terra venguem nos en puix tro a Valencia.

● CAPITOL XVI.

Quant nos fom en Valencia trobam grans clams dels Sarrabins quis eren renduts a nos, e en G. Daguielo, e companya Dalmugiers, e peons que hauien feyt aquell mal, e aquella robaria. E enuiam per ells, e no volgueren venir a nos, e fugiren, e anaren sen vna partida al Rey de Castella, e altra partida en Arago, e de ça, e de lla. E nos enuiam per en G. Daguielo, e dix q̄ si lassessurassem que vendria a nos. E nos per tal que oyssem dell, perque hauien feyt aquell mal, asseguram lo. E vench denant nos, e dixem li, perquens hauia feyt aquell mal, e que nons hauia be seruit, segōs lo be que nos li hauiem feyt. E ell dix q̄ hauia feyt mal als Sarrabins, e q̄ no cuydaua hauer feyt deseruici. E nos dixem: si hauets feyt deseruici, la vna perque hauets feyt mal als Sarrabins, laltre perque hauets trencat nostre manament, quels Sarrabins viuen en nostra fe. e hauets trencat ço que nos los hauiem promes: E tornassen: e volguem li emparar ço q̄ nos li hauiem donat en Valencia, ço es Algerres, e Rascanya: e trobam q̄ a altre les hauia empenyorades, ans que aquest mal faes: e perço no les poguem emparar. E enuians a dir quens rendria tot ço quens poria rendre. E cobram dels Sarrabins, e de la roba vna partida, e parlam ab los Sarrabins, e dixem los que aquell mal que hauien pres nos pesaua, e tornarem cascu en lurs alqueries, e assegurarense pus que nos fom en la terra.

Chronica del glorios

CAPI TOL XVII.

Quant aço fo passat entram en vall de Bayren, e parlam en Lalcayt qui tenia lo castell de Bayren, e ab aquells de Vilallonga, e de Borro, e de Vilella, e de Palma que eren castells de roques, grans, e forts. E dixeren nos que quant Lalcayt de Bayren hauria feyt pleyt ab nos que tots aquells dela vall se rendrien. E Zaen era encara en Denia, e enuians a dir ques veuria ab nos. E nos enuiam li a dir quès exis ala Rapita de Bayren, e vench en vna galea armada, e fem parar dues tendes aqui. E exi, e vees ab nos en la nostra tenda. E dix nos que si nos li volièm donar Manorgues, que tingues per nos, quès rendria lo castell Dalicant: car ell ne era poderos, que ell nos poria pendre, e quels dessèm cinch milia besants de present. E nos dixem li que li respondriem quant nos seriem acordats. E quant vench al vespre fo aytal la resposta que nos li faem que li grahièm molt lamor que ell nos deya. E que be semblaua lamor que ell hauia, e el bon cor, perço com volia lo castell de Alicant pera nos, mes que pera nengun altre hom. Mes que nons ho tingues en mal, perque no podiem fer aquella cosa ab ell: car nos haviem conuinences ab lo Rey de Castella, e haviem partides les terres, e ja en temps de nostre pare, e de son auí, e aquell castell era en la sua partida: perque la conuinença que nos li haviem feyta no la volièm trencar. E ell dix, que coneguessèm nos que no romania per ell, e que nons tenia tort, e ab aytant partis de nos.

CAPI TOL XVIII.

Altre dia apres daço parlam ab lo Alcayt de Bayren, e dixem que be podia conexer que nostre Senyor volia que nos haguessèm la terra. E que puix ell ho volia, nons ho deuia fer traure mal a nos, ne a ell: que talar lo pa, ne els arbres no era bo, puix a nos romaniem los Moros, e que los haviem en cor de fer be, e puix romaniem per tostemps que per raho dell nos destorbas, e que a ell, e a sos parents q'fariem tant de be, que tostemps porien esser honrrats, e richs. E ell dix nos quens ho greya: pero que ell tenia tan bon castell que be conexièm nos que auolea faria si tantost lo rendia. E nos dixem li, donchs puix vos nol volets tantost rendre pregam vos quens en façats segurs, en tal manera que el dia que nos empendrem ab vos que nons falla a la conuinença. E ell dix qual seguretat ne volriem, e nos dixem li quen volriem lo major fill seu, e haviem apres lo nom de dos nebots seus. E dixem li quens metes aq'ls dos ab son fill, e nos tardas. E ell dix ques acordaria, e quens

Rey en Iacme Fol. Lxxxiiij.

e quens respondria altre dia mati: e nos donam li acord. E quant vench altre dia mati ell vench a nos, e feu nos aquesta resposta, que nons pesas si no hi metia son fill ne sos nebots: mes que juraria ab los XX. millors vells dels Sarrahins qui eren en aquell castell, que ell aço nos tendria. E nos dixem li quens acordariem sempre de mantinent. E dixem li que teniem per bo lo sacrament quens faessen ell ab XX. dels vells dels millors qui fossen en lo castell, e quens metessen en la torra Albarrana en feultat que ell nos rendria lo dit castell, e quens faes fer vna barbacana en torn daquella torra als Sarrahins. E pregans que volguessen ques anas acordar.

CAPITOL XIX.

Al vespre ell vench a nos, e dix que attorgaua lo pleyt, e quens metria la torra en rehenes, e que faria fer la barbacana, e faem nostres cartes, e presem dia q̄ dins set mesos quens rendes lo castell, e que nos li deessem III. caualls, e vestir a L. homens de drap vermell destam fort, e ell quel vestissem de preset vermell, e sos nebots de vert, e q̄ li donassem XX. jouades de terra entre ell, e sos nebots ab aquells quells hauien, e del fallimēt quels faessem complimēt, e ell liura a nos aquella torra. E nos liuram la a don Pelegri de Trocillo tro quel castell nos donas Deus. E dixem li que ell tendria lo castell per nos quant lauriem cobrat del Alcayt de Bayren, fo li bo e acullent, e feu li fer sa obra, axi com ell promes nos hauia.

CAPITOL XX.

Quant vench al dia que foren complits los VII. mesos don Ferrando ab los de Calatraua, e don P. Cornell, e don Artal Dalago, e don Rodrigo Licana anaren a setiar Villena, e leuaren vn almajanech, e anaren hi per lur acord que hauien ja empres quant nos ho dixerem. E nos dixem lus q̄ anassen en bona ventura, e q̄ si la podien hauer q̄ la haguessen, e anaren hi, e assetiaren la, e pararen hi vn foneuol. E don Pelegri de Trocillo vench a nos, e dix nos, que tro a VIII. dies deuia esser lo dia q̄ a vengre del Alcayt de Bayren deuia rendre lo castell, e que nos nos acostassem a Cullera, e ell fer li ha a nos venir si podia Lalcayt, e pus fos ab nos be hauia fiança en Deus q̄l castell nos rendria. E quant aço hach dit anassen sempre, e nos fom nos ne anats a Cullera, e no hi poguem menar moltes caualls: car tots eren anats a Villena, e no poguem justar sino tro a XXX. cauallers. E quant nos fom a Cullera enuiā don Pelegri de Trocillo vn scuder, e dix q̄ ell hauia pregat al Alcayt q̄ vingues a nos, e ell q̄ lin hauia attorgat. E don Pelegri

Chronica del glorios

aualla de la torra, e Lalcayt del castell, e anaren ab elltro a XXX. seruents: e quant foren a vna font qui es de jus la roca del castell, dix Lalcayt a don Pelegri quel speras vn poch que ades lauria. E mentre que ell le speraua veu que ell se despullaua la almexia, e asech se en la font, e banyas, e gitas laygua de sus. E quant se fo banyat enuia missatge a don Pelegri per vn Sarrabi qui sabia nostre llati que la febra li hauia pres, e que no podia anar. E quant aço vee don Pelegri tENCH ho a mal senyal. E enuians vna carta per vn cofer seu quens feya saber que ço hauia feyt Lalcayt, e que ell no gosaua venir a nos que apparellauas, que sil volien combatre q'ell farie a dos alimares, e en aço podiem conexer quel combatrien, e si nol combatrien quen faria vna. E aço era aquell dia que ell volia, e deuia rendre lo castell. E quant haguem sopat pujam nosen en lo terrat del castell de Cullera. E quant vench quel sol fonch post, aço era en lo temps de Agost, faeren vna alimara, e sempre mantinent faeren ne altra. E nos entenem per la carta que hauia enuiada quels combatrien, e tantost faem donar ciuada, e de miya nuyt a enant començam de passar la barca, perque hauiem enuiat. E puix veem lus senyals quens feu vna barca al gol del stany de lamarjal que venia de Corbera que hauia feytes grans plujes, e per les grans plujes que hauia feytes, exia gran laygua: e per lo gran stany, veem que no podiem passar menys de mullar les selles dels caualls qui haurien a nadar, e metem les selles dels caualls, e nostres persones en aquella barca, e aço fayeres pertandes, e passaren los cauallstres, o quatre en vn colptirant los per regnes, e nadat, e haguem atturar en aquell llogar be anadura de miya llegua, e nos lexam la barca, e l'altra companya que passassen puix nos erem passats, e que vinguessen apres nos.

CAPITOL XXI.

Quant fom a enant trobam aquell Grau qui hix de la vall de Alfandech. E dixem a vn scuder q' passas a cauall en vna llança si hi hauia guan. E no hi troba guan en lloch que hi pogues passar que no agues a nadar tant com vna asta de caualler, o pus e no hauiem barca. E dixem, passsem en bona ventura que aço a fer cōue. E passam daquella manera que en laltre erem passats. E quant fom endret del castell ala Rapita podia esser nona, e faem venir pa, e vi per mar, e carn salada: car carn fresca no la hi podia hom hauer la hora. E quant nos fom aqui don Pelegri de Trocillo exi ab nos en vn scuder tant solamēt qui vench ab ell, e demanam li com era stat aço, per ques faeren aquells senyals. E dix, perço com los del castell faeren tocar lo anafil, e faeren fums als de les alquieries ques recullissen. E nos veēt ques recullien, perço faem les dues alimares, e feyen nos senyal

Rey en lacme. Fol. Lxxxv.

senyal de combatre, perque creem que per les alimares que faem a vos se lexaren de combatre. E nos dixem a don Pelegri, acostats vos al castell, e digats al Alcayt que nos som aqat, e nostre peno, e vinga, e parlaré ab ell. Ab tant don Pelegri se acostà al castell, e dix al Alcayt ço que nos li hauiem dit. E ell respos li que vespre era, e quens pregaua que en tro al mati li donassem spay, e puix que vendria a nos. E nos veem que d'altra guisa no podia esser attorgam li ho.

CAPITOL XXII.

Quant vench al mati, vench a nos, e dixem li Anencedrell ben sabets vos la conuinença que hauets ab nos, e es en cartes, q es entre nos e vos, e com vos rebē per vassall, perqueus pregam e vs manam per la conuinença que hauets ab nos, q vos quens rendats lo castell, e nos complir vos hem ço queus hauem promes a vos, e a vostres parents. E dix ell, yo enuiare per los vells de la vila, e de les alqueries, e serē den ant vos: e fets nos aquelles cartes que nos vos demānarem. E ab aytant nos vos rendrem lo castell. E quant aquest haurets haut, haurets tota aquesta vall, que castell alcu nous gosara contrastar, ne rebellar contra vos. E quant vench hora de vespres ell vench be ab XX. Sarrabins los pus honrrats qui erē en lo castell, ne en la vall: e aqui faeren ses cartes ab nos, segons les demandes que ells nos feyen: e attorgam les lurs que rasonables eren, e alcunes plus, per tal q poguessen passar a tan bon lloch com aquell era. E quāt foren feytes les cartes faem les los donar, e emprenguem ab ells que al mati nos rendessen lo castell. E lleuam nos bon mati, e oym la missa, e acostam nos prop de la vila, e del castell: e de aqui denant nos ell vench, e son fill, e sos parents, e faem pujar nostre peno ab homens armats en lo castell, e renderen lons en be, e en pau. E quāt nos haguem lo castell stablit de conduyt, e darmes, comanam lo a don Pelegri de Trocillo quel tingues per nos, e nos tornam nos en a Cullera

CAPITOL XXIII.

Quant nos fom en Cullera oym noues de don Ferrando, e els de Calatraua ques erē lleuats de Villena, car los de dins hauien feyta vna exida ab foneuol quāt lo guardaua don Pere Cornell, e quels hauien mort dos cauallers, e per aquella exida sen era lleuat lo seti. E puix vinguerē a nos, e tornaren sen en Arago. E puix lo comanador de Alcanys ab los frares, e Almugauers feren vna bastida a Villena, e ells stant axi a enant vingueren los de Villena, e dixeren nos que si nos los ho manauam, q rendrien Villena al Comanador: e nos manam lus que la rendessen, e renderen la als frares.

Chronica del glorios

CAPITOL XXIII.

Quant vench a enant haguem nos exir del regne de Valencia, e anam nosen en Cathalunya, e puix en Arago, e tēxam la terra a don Rodrigo Liçana que fos cap. Enos stant en Arago oym dir que en vna caualcada que hauien feyta son costi de dō Rodrigo Liçana, per nom P. Dalcala, que dona salts als Moros de Xatiua per vn descēdent de la costa los Moros donauen li salt al pujant de la costa, e vincerē los Moros, e fo hi pres don P. Dalcala ab V. cauallers. E puix anassen en Bñg. Dentença de Xatiua a correr a les Cabanes de Terol, e passa entre Ribarroja, e Manizes, e no gosā en exir a ell don Rodrigo Liçana, e el Mestre del Spital, e els de Valencia. E ana sa carrera, que nol gosaren scometre: si q̄ del riu sech qui passa per Torrent, e Catarroja no li gosaren exir auant.

CAPITOL XXV.

Nos oym stes noues en Arago que mal anaua als Moros qui erē en lo regne, que no gosauen exir a les caualcades que vinguessem al regne que gran mester hi era: e nos vinguem hi, e albergam en Altura quens hauien renduda. E exi a nos Larquebisbe de Taragona per nom Mestre P. Dalbalat, e ab eli don Rodrigo Liçana: e aculliren nos be, dient que gran mester hi era q̄ vinguessem, e que en bon punt veniem. Enos dixem que erem molt pagats, e no venien ab nos sino XXV. cauallers. E quāt fom a Moruedre parla ab nos don Rodrigo Liçana, e dix nos dauant Larquebisbe, que son costi ab sa companya sen eren anats vers Xatiua, e quel hauien pres ell ab V. altres cauallers, e quens clamaua merce quel ne traguessem, e queu podiem fer. E dixem nos, com? e dix ell sols q̄ vos ixcats de Valencia, e menets vostra host sobre Xatiua, e quels façats semblant quels talets, quens rendran sempre mon costi ab los cauallers. Enos dixem li queu fariem, que per aço veniem nos, que tota re que fer hi poguessem de be que ho fessiem.

CAPITOL XXVI.

Faem cridar nostra host, e anā nos en al van de Barraga, e alli speram nostra host per vn dia, e Lalcayt de Xatiua sabe que nos veniem sobre ell, e enuians a Ben Ferri qui era stat de Lyria, e era ab ell. E marauellas perque nos feyem aço que ell hauia son cor, e sa voluntat de fer per nos tot ço q̄ ell pogues fer ab rahò: mes que ells li hauien trencada la trenua que nos li hauiem dada, e si mal hi hauia feyt per açolla rahò: e sobre aço que sen bach a defendre. Enos responē li, que si tort hi hauia feyt negu

Rey en lacme. Fol. Lxxxvj.

negu q̄ li fariem smenar: mes que de tot en tot voliem quens rendes don P. Alcala ab los cauallers, que aço no sofferiem nos, e quels damnegariem, e quels salariē, e anaf-sena Beniferri. Enos al vespre dixem a don Rodrigo Liçana, dō Rodrigo hajam tro a XXX. cauallers que hanch no veen Xatiua, e volen la veure: e anam lla a aquell coll agut qui es prop del castell. E veem la pus bella horta que hanch haviē vista en la vila ne en castell, e que hi haviā mes de CC. algorfes per la horta les pus belles q̄ hom pogues trobar, e les alqueries en torn de la horta belles, e speses, e veem encara lo castell tant noble, e tāt noble horta. E haguē ne grā goig, e gran alegria en nostre cor: e semblans que no tant solament per P. Alcala nos deuïem venir sobre Xatiua ab nostra host: mes per hauer lo castell per Chrestianisme, e que Deus hi fos feruit. E aço no volguem nos dir a don Rodrigo de nostre cor.

CAPITOL XXVII.

Laltre dia mati vech a nos a Beniferri, e dix: senyor Lalcayt vos rendra los presos volēters: mes nou podia fer, car aquell quilhs haviā comprats los tenia, e nols queria rendre, e tenia los tant char q̄ ell no haviā ab que traurels. E quant nos dix aquella resposta plach nos molt, e callam, perço com nos entenïem mes hauer Xatiua quels cauallers, e enuiam ne lo Moro. E dixem a don Rodrigo Liçana que aço nos haviā enuiat a dir Lalcayt que noni podia rendre don P. Alcala, perque nols haviē ab q̄e traure. E nos que entenïem mes ab lo castell, q̄e en los cauallers.

CAPITOL XXVIII.

B tant anam assietiar lo castell en la vega, e com fo assietiat fo ab nos don Rodrigo Liçana ab X. cauallers, e guardam al venir al Puig si era bo. E trobam vna fontanella poca, e dix don Rodrigo que poca aygua hi haviā pera la host, e nos dixem li, que veritat deya: e enuiam missatge an Beltran de Hones que pujas al Puig stardeyno ab III. cauallers, e ab I X. scuders, e ell puja hi, e dix que no hi podien parār tendes que de Cabres enfora altra re no hi podia habitar. Enos pujam en vn altre Puig qui hi ha, e nons acordam en tots aquelles tres, e haguem vist vn Puig q̄ hi ha de costat que era molt fort, e cercam vn Puig pus baix, e que fos prop daygua, e nons acordam en tots aquells Puigs, e menjam, e tornam nos en ala host.

CAPITOL XXIX.

Quant haguem menjat enuiam per don Rodrigo Liçana, e dixem li: dō Rodrigo ojam missa mati, que nos hauem asmat vn Puig que creem que sera bo abastida. E quant vench al endema oyda missa faem ensellar, e mentre ensellaren los caualls, e prenem les armes vench nos a Beni-

Chronica del glorios

a Beniferri, e dix nos a vna part dauant lo torcimany nostre, que si nols talauem quens darien los catius. Enos dixem li q̄ sen anas sa carrera, q̄ tant ho hauria tardat q̄ de huy mes no fariem aquell pleyt. E dixem a don Rodrigo Licana, que nols volien rendre, e axi cobrim nos dell. E pensam nos entre nos que plus valia que romanguessen en preso: e q̄ nos haguessem Xatiua, puix Deus nos hauria apparellat. E sobre aço anam al puig, e el puig hauriens enganat, que era fort de la nostra part hon lo veiem, e de l'altra part era pla, e podia hom pujar: e Deus donans vna alqueria al peu del puig hon hauria molt bona força, e aygua de vn riu q̄ li passaua al peu, axi com nos hauriem mester, e aqui faem nostra bastida, e talam lus, e trencam los molins. E quant nos los hauriem trencats ells nos refeyen. E la alqueria hauria nom Cellent: e passa per alli vn riu qui passa per Anna, e la ygua qui ix de la font de Anna. E de aqui sabem per catius que prenem, que molt los feyem nos gran mal, en trencar los lesceques, e los molins. Enos qui conexiem que gran mal era de la vila hon tant grant gen hauria hom de tolre la ygua hon deuien regar, e molre los molins: pero nols podiem trencar tots, perço com hauriem poca companya, e alli hauriem mester gran companya, car era stret llogar.

CAPITOL XXX.

Lalcayt enuians vn Moro per nom Sexi, qui era molt poderos de la vila, e era del consell del Alcayt, e enuians a dir per ell, perque feyem nos aço, que ell apparellat era a nos rendre don P. Alcala, e los altres cauallers. Enos faem li aytal resposta, q̄ pus al començament nol nos dona quant nos lo demanauem, q̄ mes voliem Xatiua quels cauallers. E ell quant oy aquesta paraula tornasen ab gran paor, e els de la host feyen caualcades als castells qui eren entorn de nos, e de Xatiua.

CAPITOL XXXI.

Vn mati que nos deuallauem a Lalbergada nostra qui era al peu de la alqueria si hauria vna tenda oltra marina que nos hauriem prestada a don Garcia Romeu, qui era ab nos ab C. cauallers q̄ nos li hauriem pagats entre honor, e diners. E era fill de don G. Romeu, lo bo qui era en temps de nostre pare: e al deuallar que nos feyem Berto Squierdo, qui era adalil, sobre paraules que hauria ab vn hom anal ferir del coltell denant nos, e entrafen ala tenda que nos hauriem presta la a don G. Romeu. Enos brocam apres ell, e al entrar que feya ala tenda anam lo pendre als cabells, e traguem lon. E don G. no era en la tenda ne hom, e faem lo liurar als porters quel tinguessen, perço q̄ si moria: e si no quel faessen soltar.

Capitol

23 CAPITOL XXXII.

Entant vengueren nos dos cauallers de don G. Romeu, lo hu per nom G. de Vera, e vn altre: e dixeren de part den G. quils enuiaua a nos, que molt se mara uellaua don Garcia de nos, quil deuïem honrrar, per que li haviem feyta tan grã onta, que ell era vengut per servir a nos, e q̃ no cuydaua pēdre tan gran onta per lo servir quens feya. E demanam lus qual onta era aquella que haviem feyta a don Garcia, perque ell nos enuiaua a dir estes paraules tanforts. E ells dixeren: senyor nos les vos direm, sabets vos ben que si nul hom se met en casa de caualler ab malefici que haja feyt, que segur hi deu esser, majormēt en casa de don G. Romeu, qui es rich hom vostre, e hōrrat molt. E dixem nos, ha altre clam de nos don G. si aquest no? E ells dixeren, no: mes aquest te ell per molt gran, e nos altres. E dixem nos, Deus ne sia lloat, per q̃ altre clam no ha de nos sino aq̃st. E en aytal clam hauer de nos quens hi fa tort, que les vostres cases no son sglefies: que aquells qui ferreran, ne ociuran homens que hom nols ne puixca traher. E encara que aquella no era casa den G. Romeu, que ans era tenda que nos li haviem prestada, e que no li feyem cosa desconuient, perque ell nos degues tenir a mal: que si nos veyem ferir vn hom del coltellen presència de nos si nos lo preniem, al feyem pendre, en feyem ço que justicia seria per ell, e per aquells qui aqui eren ab nos. E encara pus que quant lo treyem de la tenda nostra no li cuydauem hauer feyt tort alcu. E digats li vnã cosa de part de nos, que pus nos li hauem feyt be, el hauem clamat a senyaladament a nostre seruiçi, quel pregam q̃ nōs encerch occasio alcuna, e de tot en tot en est temps de ara, com nos som sobre tant bell lloch, e tant honrrat com es Xatiua. E en aço que nos li enuiam a pregar fara aço que fer deu, e en lals erraria molt durament cōtra nos, e contra si: car no deu hom cercar a senyor, o a son amich occasio, perques puixca desfauenir ab ell, e majormēt a son tort. E si aço nons vol attorgar, digats li que nos ne parlarem ab ell cara a cara. E sobre aço partirense de nos, e hanch per missatgers que nos li enuiassem, ne que nos ne parlassem nos vol partir, que nos fos despaga de nos.

23 CAPITOL XXXIII.

Obre aço dix Sexi ab en Ferri al Alfaqui en grã segret, per nom don Babel Rey, perque ste tant en cor del feyt de Xatiua contra Lalcayt, que nos poriem hauer dels millors de sa companya, si los voliem hauer. E demanals li Lalfaqui, fe q̃ deuets digats quals son. Per la lley q̃ tenim, dixeren ells, nos poriem hauer don Garcia Romeu ab la companya quis mudaria dintre ab nos contra ell. E dix Lalfaqui

Chronica del glorios

faqui aço poriets ho vos prouar, que axi fos. E dixeren ells, hoch prouar: e dir vos hem com don vos lo Rey vn hom encubert, e quant ell venra parlar ab Lalcayt, e ab nos al exir par al hom veer, que nul hom no hi vendria menys de volentat de lur senyor. E sius volets metrem lo dins vna cortina, o en vn lloch amagat, e oyra com parlara ab nos. E puix conexera lo Rey que nos li deyem veritat. E Lalsaqui menals denāt nos: e dix, digau dauant nos lo quens digueren en veritat, per la fe que deuen a Deus, e a nos, que vostres han esser quens diguen ço que a mi han dit. E nos demanā los ho: e ells dixeren nos les paraules, axi com les hauien dites al Alfaqui. E en aço nos entenem la gran falsia que ell nos cercaua quens faes. E dixem los queu preauem be poch, que aytant preauem que si fos dins, com de fora. E partim nos dells en semblança queu preauem poch.

CAPITOL XXXIII.

E Puix daltra part dixem al Alfaqui ab ells a vna part, que dixeſſen que seria allo quel Alcayt nos volia fer: e si ells demanauen que seria aço q̄ nos ne volriem, digats los que james no partiriem daqui, o quens dara la hu dels castells de Xatiua, o Castello, e ells dixeren que entrarien al Alcayt, e que hi serien bons, perço que hi pogueſſem fer pleyt, e entraren a ell.

CAPITOL XXXV.

E Quant vench al altre dia tornaren a nos, e dixeren que ell nos daria Castello, e sempre demantinent quens otorgaua per senyor, e si ell hauia a donar Xatiua, que no la donaria sino a nos. E axi faem aquest pleyt ab ell: e donans Castello al tercer dia: e cobram don P. Alcala, e los quatre cauallers, q̄ aqui eren presos ab ell de don Rodrigo Liçana. E nos dixem que Lalcayt ixques ab nos de fora ab los millors C. homens de la vila, e quens rebes per senyor: e que aquell lloch no liuras a nul hom, puixſen desixques, sino a nos per nengū temps. E foren tots a aquell sagrament, e hauien feyts apparellar setis en la Reyat que nos donam al Bisbe de Valencia per nom Nandreu qui fo Preycador, e puix Bisbe, e aqui fo lo començament del pleyt qui puix fo entre nos e ells.

CAPITOL XXXVI.

E Aço passat anam nosen en Arago, e sfiguem entre Arago, e Cathalunya be vn any, e pus, e romas en Valécia en nostre lloch Eximē Peris de Taraçona. E quant haguem estat vn any, o pus entre Arago, e Cathalunya, tornam nosen en Valencia, perque era lloch en q̄ voliem acabar ço q̄ haviem començat, que ay tambe hagueſſem tot lo regne, com haviem entro en Xuquer.

Capitol

Rey en lacme. Fol. Lxxxviii.

CAPITOL XXXVII.

Al tornar que nos faem la Raiz Dalgezira era exit de la vila per paor de nos que hauria, e erasen exit be ab XXX. cauallers, e anarēsen a Murcia: e romas lo poder dela vila en los Sarrahins, e lo senyoriu. E enuiaren nos sos missatgers que Algezira era bon lloch, e honrrat, e dels millors que fossen en lo regne de Valencia. E si nos ho voliem que ells se auendrien ab nos, nos leixant los en aquell lloch. E a nos plach nos molt la paraula quens enuiaren a dir. E dixem los que nos los pendriem a merce, e quels detendriem en aquell lloch, e ells quens donassen poder daquelles torres que son ala porta de Valencia. E ells dixeren ques acordarien, e quens respondrien. E nos demanam los quant seria la resposta, e ells dixeren que al tercer dia, e plach nos molt.

CAPITOL XXXVIII.

Vingueren al tercer dia a nos a Valencia dels vells dela vila dels millors, e foren quatre per tots los altres. E dixeren nos quēs darien la torra major qui es prop del pont dela Calçada que era la porta que nos demanauem. E nos dixem los quens pleya, quāt ells tambe fauenien en nostra fazenda, e que nos anariem els fariem be. e faeren ses cartes ab nos com romasseffen en Algezira ab aq̄lles costums que erē en aquell temps dels almoades. E que poguessen fer lur offici en les Mesquites, axi com solien, e que tot catiu que vengues en Algezira que fos forre, e que nos nol poguessen cobrar ne lur hom per nos. E donaren nos dia q̄ a V. dies venguessen amparar la torra. E nos dixem los que hi seriem aquell dia, e que fessen exir tots los vells de la vila, e laltre poble, e quens jurassen feeltat, e que serien lleysals a nos, e a nostres homens.

CAPITOL XXXIX.

Obre aço nos vinguen al dia, e exiren a nos tots los vells, e juraren sobrel libre del Alcora que serien a nos bons e lleysals que guardarien nostre cors, e nostres membres, e els nostres homens que hi metriem, que tinguessen nostre lloch. E quant nos los haguem emparada la torra pregam los que ells que volguessen quens donassen tro ala l l l. torra, e nos que hi fariem vn mur, perço quels Chrestians no entrassen als Sarrahins, ne els Sarrahins als Chrestians. E que hi fariem vna portella que exiria ala Calçada per hon entrassen a la vila. E perço que ells no poguessen dir que dany los vingues de part dels Chrestians. E ells dixeren que nons podien respondre menys de consell

Chronica del glorios

consell dels altres Moros, e que en tro a V. dies haut lo consell nos respondrien. E nos pregam ne alguns Sarrahins dels majors, queu consellassen. E ells dixeren que en tal guisa ho farien que nos ne seriem pagats.

CAPITOL XL.

Quant vench aquell dia ells ressoneren nos, quels pleya molt, e attorgaren nos ho: e faem fer nostre mur entre nos e ells de dues parts. E fo axi lo castell enclos, e en fortit. E axi hagué Algezira, e prenguem les rendes que solia pendre la Raiz de Algezira, ço es lo senyor. E quant vench a vn any, e quatre mesos, los Moros que tenia Lalcayt de Xatiua en sa senyoria, ab los Moros qui eren de Tous, de Terrabona, e de Carcel, a vna caualcada que faeren companya de don Rodrigo Liçana, e Almugauers, e venien sen ab ella. E aquella caualcada no era de la senyoria dels Moros que tenia Lalcayt, mes daltres Moros qui guerrejauen en sa senyoria ab nos vinets ala caualcada, donaren los salt los Moros seus, e els cauallers de Xatiua, e tolgueren los la caualcada, e muls, e rocins tro a V. o a VI. e mataren hi dos caualls. E sobre aço feu nos ho saber don Rodrigo Liçana, que aquest malli hauia vengut per Lalcayt de Xatiua, e per son poder. E quant nos sabem aço plach nos per açsta raho: car ell nos hauia trencada la conuinença que hauia ab nos, e per aço huiem raho de venir sobre Xatiua, e aço oyt vinguerem nosen Darago hon erem en Valencia, e de Valencia vinguerem a Algezira.

CAPITOL XLI.

Enuiam missatge al Alcayt de Xatiua, que nos lo voliem veer, e que vingues a nos. E nos albergauem dintre la vila en nostres cases del Real. E ell vench a aquell llogar. E nos al dia q vench no volguem parlar ab ell, e faem be pensar dell qui hi era ab bona companya. E laltre dia mati vench dauant nos, e dix nos que era vengut per nostre manament, e per nostra carta que li huié enuiada, e que li dixeßem ço q li voliem dir. E nos dixem li: Alcayt nos enuiam per vos per aquesta raho, que vostres Moros, e vostre poder de cauallers que vos tenits a soldada, nos han feyt mal, e han desbaratada companya daquell a qui nos huiem comanada Valencia. E vos sabets be la conuinença qui es entre nos e vos, que les cartes partides son per A. B. C. que nos ne tenim les vnes, e vos ue tenits les altres. E segons que en aquelles es contengut, vos hauets nos trencades les conuinences q hauets ab nos. E no tant solament en aço nos han mal feyt los vostres homens aquells aqui vos donats soldada: mes en dues, o tres altres coses nos han feyt mal, e morts homens, qui no moriren, si no fos per raho de vos: hon aquella conuinença que hauets ab nos,

Rey en Iacme Fol. Lxxxix.

ab nos, no es semblant queus siam tenguts, pus vos lans hauets trencada, que pus nos hauem la major partida del regne de Valencia, e Xatiua es del regne, volem la cobrar, pus vos la tenits, e diem vos que lans rendats.

CAPITOL XLII.

Ell quant oy aquella paraula perde la color, e tench se perpres: e ell qui pensaua, e no podia be respōdre dela grā paor qui hauia. E dixem li, Alcayt nous temats, que aytant segursots com si erets en lo castell de Xatiua, e no volē quens responats aqui, mes q̄ tornets lla, e que hajats vostre acord ab los vells, e ab aquells quius semblara. E quant hajats haudvostre acord, o vos venits a nos, o enuiats nos vostra respostā: que lo nostre acord es aytal, q̄ nul hom qui vinga a nos no lembargam, per tort quens tinga: mes si vos nons ho volets adobar, creets be queus ho demanariem, en tal guisa q̄ vos haurets a fer ço q̄ nos vos diē. e val mes queu façats ah amor, e ab grat, que si als hi hauia a venir. E sobre aço ell, e els altres Moros besaren nos la ma: e ell primer, e dixeren q̄ be conexien la grā fe, e la gran lleyaltat q̄ en nos era. E axi anaren sen menjar, e stigueren aqui aquell dia. E nos dixem los, ans q̄ partissen de nos, quens donassen dia de respondre. E ells dixeren, q̄ tan grā cosa era aço q̄ nos demanauen, q̄ hauien ops VII dies. E pregauen nos quels donassem. E als VII dies q̄ ell vendria a nos, o son missatge. E nos atorgam los li: e en lendema ells sen anarē a Xatiua, e nos anam nos en a Castello, e lleuam la Regina, e don Ferrando nostre oncle, e altres richs homens.

CAPITOL XLIII.

Quant vench al VII dia ell nos enuia vn saui Moro qui hauia nom Almoforix, e era lo pus saui de Xatiua, e dels millors homens, e vech vn altre ab ell. E haguem ab nos don Ferrādo, e els altres richs homens q̄ hi eren ab nos, e dixem al Sarrabi q̄ resposēs. E ell leuas en pens, e dix: senyor Alcayt, e els altres vells de Xatiua vos saluden molt, e diuen vos sobrel dia q̄ vos los manas q̄ vinguessen deuant vos, fan vos aq̄ta resposta, que aquell malefici de q̄ vos vos clamats dells nol faeren sino ab raho, q̄ls Chrestians prenien tanbe de ço del Alcayt de Xatiua, com daço de la guerra. E sobre appellido q̄ hauie hagueren a exir alla, e cobraren ço q̄ ells hauien perdut: e nols faeren altre mal. E ell respon vos ala demāda q̄ li demanats del castell de Xatiua, q̄ vos sabets be lo castell de Xatiua quales, q̄ non ha altre millor en tota la Andalosia, e que ell rendes lo castell per tant poch, tendrien lo bilos Moros, e els Chrestians en mal. E jatsia q̄l Alcayt no sia de vostra lley, ni los Moros, vergonya haurien de vos, si feyen ço q̄ lleig los stigues. E pregunen vos que vos no vullats que ells no facen aço, e sobre aço sech se.

N Capitoll

Chronica del glorios

CAPITOL XLIII.

Nos responem los menys de acord, e dixem li Almoforix vos sots sau hom, e semblau ho per dues rahons, la vna per la fama quen hauets, e laltre perque mostrats fort be vostra raho. Mes si les coses daquest mon, que son demanades de molts a molts, e de hu a hu no hauen departiment, que conegues hom qual part ha dret, ja no venrien les coses a acabamēt: e Lalcayt es nostre vassall, que quant feu lo pleyt ab nos en lo Reyat, que es prōp la vila se feu nostre vassall, quens guardaria, e quens defendria nos, e nostres coses. E pus nostre vassalles deu fer dret en nostre poder, e nos darem li jutge. E dam li per jutge don Ferrando qui es dels lleysals homens de Spanya per llinatge, e per noblea. E si ell coneix que nos li demanem raho, quens ho faça adobar: e si ell coneix que no quens partirem desta demanda, que li fem, e les paraules que nos hauriem ab vos per Lalcayt no hauriē alcuna fermetat, sino era jutge quiu departis, lo qual vos donam nos.

CAPITOL XLV.

Sobre aço dix nos ell, que no era volentat del Alcayt, ne dels vells, que el jutge prengues: mes que tornaria alla, e haud acord quens respondria. E demanam li quant seria la resposta. E ell dix que al tercer dia. E nos donam lo li que no voliē cōtrastrar ab ell, per raho dels dies pus demanaua dies cōuiments. E anassen, e al tercer dia ell torna, e respos dauant don Ferrando, e dauant nostra cort, que a aço no hi calia jutge, mes que li dixessē que era aço que nos demanauem, e q̄ ell nos hi respondria. E acordam nos nos, e dixem a don Ferrando tort diu Almoforix, que en tota demanda que faça senyor a vassall, ne vn hom a altre hi deu hauer jutge: si donchs ell no li attorga la demanda que li fa, e deu esser lo jutge segur de les parts, que ço que ell jutjaria vinga a acabament. E nos tornam a vos qui sots missatge del Alcayt, que si Lalcayt vol rebre a don Ferrando per jutge e assegurar que ço q̄ nos li gnanyarem en judici que sia segur quen serem pagat, e ell dix, que no hi podia mes fer de quant li era manat. E sobre aço faem testimonis los richs homens, e ciutadans q̄ hi hauia de Valencia, com ell no volia rebre nostre jutge, ne segurar ques faes dret en poder del jutge que nos li donauem. E nos pres los testimonis caualca, e anassen per sa carrera, e daqui auant fo la guerra.

CAPITOL XLVI.

Nos enuiam per los cauallers del regne de Valencia, e per los altres homens, e per Almugauers, e ab los altres richs homens anā assetiar Xatua, e posam nos en la horta riba del riu. E de altra part quēs venia vn barranch desus faem vn vall, e axi fo encerrada la host. E nos estant en aq̄lla host

bach

hach hi molts torneigs, e hach hi vn hom qui fo parent del Bisbe de Conca, e qui era de Conca natural, quins hauia dit ans que nos fossen al feti de Xatiua, que linfant dō Alfonso volia fer vna tēda en Xatiua: e en rabo de fer la tēda mentre q̄ la feyen parlaua pleyt entre Lalcayt de Xatiua, e est Rey don Alfonso qui ara es, qui era infant. E nos sentim que aquella tenda nos feya sino ab mestria, perço que parlassen ab Lalcayt de Xatiua lo pleyt ab linfant don Alfonso: e la tenda feyes per encobrir lo pleyt que parlauen. E aquest de Conca quant sabe que nos assetiauen la vila vench de Conca, e ab consell del Bisbe, e que si pogues trobar asina que pogues parlar ab los de la vila, quels dices quel linfant don Alfonso venia, e que li attenessen lo pleyt. E en aço nos haguem gelozia com sabem que aquella tenda se feya ab mestria, perço que nos perdessen Xatiua.

CAPI TOL XLVII.

L Manam cridar per la host, que tot hom qui hauria paraulles ab los Moros, menys que a nos no ho demanas, que fos pres, e quel aduxessen a nos. E vn dia exiren los Moros contra los de la host, qui volien segar e talar, e mogues la pellido ab la host, e exiren contra los Moros, e don Pero Lobera troba aquest hom de Conca, qui parlaua ab los Moros, e per la crida nostra que hauia oyda, que tot hom que parlas ab los Moros, quel presessen, acostas a ell, e dix que vendria tro a nos. E ell dix per quem volets llenar al Rey? perço com lo Rey ha vedat que ningu no parles ab los Moros, e vos hauets hi parlat: e vull saber sius ho mana ell, o no. E ell nos poch defendre dell, e amenal nos forçadament. E quant fo denant nos, dix nos don Pero Lobera: senyor aquest caualler parlaua ab los de dins. E ell no negaua que no hi parlas, mes no parlaua ningun mal de nos, ne de la host. E nos dixem li, quant hauia que era en la host. E ell dix que be hauia XV. dies. Donchs dixem nos, si XV. dies ha que sots vos aqui, be ha VIII. dies que hauem feyt cridar, que alcu no parlas ab los Moros, si a nos nou demanaua, e vos re nons endemansats, dōchs perque parlats vos? E ell dix, que no hi hauia parlat re de nostre dany. E nos dixem, si parlas, que vos sots aquell quins aduxes cartes del Bisbe de Conca, q̄ voliets fer vna tenda pera linfant don Alfonso: e en rabo de fer la tenda parlauets nostre dany, ques rendessen a ell. E aço sabem nos per cert per los Moros de la vila, e oys molt be la crida que nos huiem feyta fer: car tots los qui son en la host la deuien oyr. E perço que hauets feyt contra nos, nons fiam en vos, castigar vos hem en tal manera que tot hom, que tolrens vulla Xatiua sen guardara per lo que farem a vos. E tantost manam als porters quel presessen, e quel faessen penitenciar, e confessar, e quel metessen en vn arbre.

Chronica del glorios

CAPITOL XLVIII.

Quant vench vn mes passat dixerem nos que Enguera hauie rendut al infant don Alfonso, de la qual cosa nos nos marauellam fort que ell preses neguna cosa de la pertinencia de Xatiua, perço com era de nostra conquesta, e hauia nostra filla per muller. E per saber si era axi la cosa anam a Enguera. E dixem als Sarrahins quens rendessen Enguera: e ells dixerē que reduda la hauien al infant don Alfonso, e que Lalcayt seu era aqui. E entenem la donchs que les paraules de la tenda se prouauen per veritat, que puix ell tocava a negu dels castells de Xatiua que be pendria Xatiua qui la rendes. E enuiam a aquell caualler qui hi era que vingues a nos, e demanam li nos, com sots aqui? E ell dix nos, que hi era per don Pero Nuuech de Gusman, el infant huiel acomanat a don Pero Nuuech quel emparas per ell. E nos dixem li, aço no creyem que l'infant emparas cosa nula del mon que fos de nostra conquesta.

CAPITOL XLIX.

Ab tant partim nos de aqui, e manam a caualcadors qui eren en la host quels anassen fer mal. E quant vench altre dia meteren celada a aquells de Enguera, e prengueren ne XVII. los de la host nostra. E aduxeren los nos, e nos compram los dells, e puix altre dia anam a Enguera. E dixem los quens rendessen Enguera, e sino ho feyen que de aquells XVII. fariem justicia, e de tots aquells qui poriem pendre fariem atre tal, tro q̄ fos erma. E per tot aço q̄ nos los enuiam a dir nons volguerē retre lo castell, e a vista dells faem ne la meytat scapçar, e l'altra meytat enforçar, e tornam nos en a nostra host qui era denant Xatiua.

CAPITOL L.

Quāt vench en torn de XV. dies enuiās missatge l'infant dō Alfonso ques volia veer ab nos. E pregauēs q̄ li existē a Algezira. E nos enuiā li a dir q̄ tort nos tenia, e adobāt nos lo tort q̄ns tenia q̄ns veuriē de bon grat ab ell, e abans q̄ la sua resposta haguesse aguizā ab vn Frare de Calatraua qui tenia Villena que, ell nos rendria Villena, e Saix, e haguem dels Moros, Capdets, e Bugarra. E quant l'infant veuch que volia emparar Villena, e Saix, los Capdets, e Bugarra nol volguerē acullir q̄ per nos ho tēnien tot. E enuiāns pregar q̄ li existē a vista, e nos leixam en la host CC. cauallers, e los homens a peu q̄ hi eren, e anā nos veer ab ell: e no hauia ab nos sino en G. de Muncada, e el Mestre del Spital, e Eximen Peris Darenos, e en Carros, e de nostra cōpanya vna partida, e ab l'infant don Alfonso era lo Mestre del Tēple, e el de Vcles, e dō Diego de Viscaya, e altres richs
homens

Rey en Iacme Fol.xCj.

homēs de Castella, e de Galicia de q̄ a nos no mēbren los noms, e exim a vista entre Almirra, e els Capdets hon se era ell attendat, e nos Almirra, e foren ab nos mes de la terça part de cauallers q̄ ab ells no eren, e veem nos. E quant nos fom vists vench ala nostra host per veer la Regina nostra muller, e nos volguem li fer liurar lo castell Dalmizra, e la vila en que ell posas: e ell no hi volch posar, e posa de fora al peu del puig Dalmizra hon hauria feytes parar tendes. E aqui haguem gran solac, e gran amor. E puix vech la Regina nostra muller quēs hauria pregat q̄ la lexassem venir ales vistes, pertal que aq̄ll cōtraft qui era entre nos, e nostre genre quēs adobas, e ell vench la veer sempre que fonch venguda. E aquell dia passas en alegria, e en solac, perque no era bo que hom parlas de nenguns feyts en lo primer dia.

CAPITOL LI.

Quant vench en laltre dia oydes les misses, ell vench veer la Regina altra vegada. E nos demanam li, perque hauria enuiat per nos quens veeſsem ab ell. E dixeren nos per ell lo Mestre Ducles, e don Diego de Viscaya quel infant era vengut per aquesta rabo que era casat ab nostra filla, e que creya ell que nos no la podiem casar ab nul hom del mon, que ab ell, e que creya hauer vna partida de terra ab ella en casament: e que Xatiua li deuïem dar que li hauriem manada per Ouieco Garcia, qui parla lo casament. E nos dixem li quens acordariem, e quels ressondriem. E nos acordam nos ab la Regina, e ab aquells richs homens qui ab nos eren: e enuiam al Rey que enuias lo Mestre, e don Diego, e ressondriem los: e ells vingueren, e fo aytal la resposta que be sabiem nos, e la Regina que be hauriem maridada nostra filla: mes que aquella era paraula estada que hanch nos no hauriem dita a Ouieco Garcia, ne a altre hom del mon que nos Xatiua li dessem ne altre llogar: que quāt nos nos casam ab la Regina dona Lleonor sa tia que hāch nous deren terra ne honor, ne hauer ab ella. E nos no creem que mēs hajam a dar a nengun Rey ab nostra filla que ell a nos ab la sua, e que no li pesas que Xatiua no li dariem a hom del mon: car era de nostra conquesta, e que hauria prou, e que no li deuia fer enueja lo nostre, e que li pregauem que no li pesas que nos als al nostre acord no hi fariem.

CAPITOL LII.

Ells partiren sen despagats de nos per semblāt, e tornaren sen, e altra vegada ells tornaren a nos al vespre. E dixeren ells que aço que dit haurien prouarien ells per Ouieco Garcia que axi era. E nos dixem que per tal caualler teniem a Ouieco Garcia que nons lexaria de dir la veritat per don Alfonso

N iij son senyor:

Chronica del glorios

son senyor: mes que dret ne daua, que proua de vassall no fos rebuda contra altre, e que aço era gran cosa, e no voliem metre Xatiua en paraula dom q son vassall fos: mes nos sabiem la veritat, e Deus, e quel infant no deuia demanar terra ab nostra filla, q daltres ajudes grās e bones podia hauer de nos a honor dell e profit: car si mester li fossen mil, o dos milia cauallers qls poria hauer en sa ajuda ab nos ensemps, e aço no tant solament vna vegada: mes II. e III. e X. si mester hi fos: e valia mes aço ab nostra amor q no lals ab desamor de nos. E axis passa aqlla nuyt ab aquestes paraules que foren entre nos, e ells. E dixem los que de aquella manera que ells nos demanauen non fariem re. E axi partirense aquella nuyt de nos.

CAPITOL LIII.

Laltre dia tornaren, e dixeren nos: senyor bo seria que donassets Xatiua al infant, que si nou fets ay tambe laura, q Lalcayt la donara. E nos dixem, com laura linfant ne Lalcayt com la li donara? e ells ressonerē, perço car la li quer donar. E nos dixem li deym vos q nos no hauem paor, e q nengu lals tolga, ne Lalcayt la gos donar, ne negu la gos pendre: car qui en Xatiua volra entrar sobre nos haura a passar: e vosaltres Castellans pensats passar ab vostre menaces, e aquelles sperar les vos hem: e deys si als volets dir, que pus als no recaptam sino aço, sapiats que yrem en ma carrera, e vos fets lo que porets.

CAPITOL LIIII.

Sobre aço manā ensellar, e trossar nostres adzembles, e la Regina presse a plorar. E dix que en mal punt era nada, que ella era venguda aqui pera adobar a nos, e a son genre, e ara q vees que axis partia tan mal. E ells anaren sen, e dixeren al infant que nos nosen voliem anar, e que m. mauem ensellar. E quant nos haguem ensellat vench llauors lo Mestre Ducs, e don Diego de Viscaya, e dixeren nos: Rey es aço per vos que vos vos renatets tan fort, e axi fortment? E nos dixem, no ha hom al mon que vosaltres no faessets exir de mesura, perço car fets totes les coses ab orgull, e cuydats vos que tot ço que volets vos deja hom fer. E dixeren ho ala Regina, senyora parlat ab vostre marit, e diets li q nos yras, quen es ranat, q nos yrem a don Alfonso, e la cosa nos partira axi com ara se parteix. E la Regina pregās plorant q nons cuytassem, ne volguessem caualcar que ells yrien a dō Alfonso, e q endreçarien la cosa ab amor de nos e dell. E nos dixem q pus ella, e ells nos en pregauen queu fariem, e q vinguessen tost ab lur ardit, e anaren sen al infant don Alfonso, e parlaren lo pleyt en esta manera, que ell se partis que no demanas Xatiua, e que partissem les terres entre nos e ell, axi com setria lo regne de Murcia, e el regne de Valencia, e que nos li rendessent Villena, Saix, e los Caplets, e Bugarra: e ell que rendra a nos Enguera, e Muxen.

Capitol

Rey en lacme Fol. xCij.

CAPITOL LV.

Que st folo departiment de les terres quel infant hagues Alman-
sa, e Sarazull, e el riu de Cabriol. Enos que haguessem Castalla
e Biar, e Releu, e Sexona, e Alarch, e Finestrat, e Torres, e Po-
lop en la Mola, q̄ es prop de Agnes, e Altea, e Tormaguis encer-
raua dins los termens. E en aço faem nostres cartes bollades en-
tre nos e el infant dō Alfonso: e partim bōs amichs, e retem la vn
al altre ço que teniem que no era seu. e nos tornam nos en a Xatiua en la host, e sti-
guem aqui que l l. mesos eren passats, e ells no parlaren nengun pleyt que faessem.

CAPITOL LVI.

Quant vench passats dos mesos enuians Lalcayt vn Sarrahi qui
hauia nom Albocafim, e faem exir tots los dela nostra tenda per
parlar ab ell. E ell quant vee que no hi hauia sino nos, e ell, dix
nos q̄ Lalcayt nos saludaua, e ques comanaua en la nostra gra-
cia, axi com a aq̄ll hom del mon aqui major cor hauia de amar
e servir, e honrrar, e quens enuiava a dir per quel teniem assetiat,
q̄ be sabiem nos que son pare li hauia manat q̄ anēgun Chrestia del mon ne a Sarra-
hi no liuras aquell castell si a nos no, si ell laua de perdre, e que nol deuïem tenir a
setiat, ne fer mal, q̄ ell per nos lo tenia, e que ell james no faria altra via sino aq̄sta
nostra. E nos ressonem li q̄ per oyda nos sabiem aq̄lles paraules q̄ li hauia manades
son pare: mes pus Deus volia q̄ nos fossē Rey del regne de Valēcia, e q̄ Xatiua era
el pus noble lloch q̄ hi era de Valēcia en fora, q̄ ell ho deuia voler: car de altra mane-
ra li porïe nos fer be, si q̄ ell e son llinatge ne porien viure hōrradament. e altra q̄l ca-
stell de Xatiua feya per nos: car era clau del regne, e nos no seriem rey del regne de
Valēcia si Xatiua no era nostra, per quel pregauem q̄ ell ho volgues, car daltra ma-
nera nos no porïem partir de aq̄ll lloch tro q̄l haguesse. E quāt ell ho haja feyt costar
a nos ell no sera fora de mesio que no hi haja a metre en retenir aquell lloch, e seran
dos danys: hu a nos, e laltre a ell, e pot seusar aço per la nostra amor ab lo benefici q̄
nos li farem, e ço semblara muls seu, q̄ nos li donarem. E Xatiua semblara muls no-
stra. Senyor dix ell, q̄ volriets Lalcayt de Xatiua? E nos dixem, don nos lo castell, e
nos heretarem a ell, e a son llinatge: e Albocafim respos com se poria ell desexir tan-
tost de Xatiua qui es tan bon lloch, que no pensas primer queus demanaria, ne que
no? E nos dixem, desexir sen ha en aq̄ll qui sera son senyor, e quil guardara de mal,
e qui li dara X. tants: mes q̄ hāch son llinatge no hāch. E dix ell, senyor les paraules
q̄ vos diets son de gran feyt, e si a vos plau yo tornare al Alcayt, e dir les li he. E nos
dixem a nos be plau que hi anets, e que les li digats, e quens tingats bon lloch, que vos
sots scriua major de Xatiua, e nos heretar vos hem, e fer vos hem mes que hanch
no hagues: car be sabets vos que storçre no podets.

Chronica del glorios

CAPITOL LVII.

Sobre aço ell entra la ins, e laltre dia ell torna a nos, e dix nos que no trobava de consell que Xatiua se des per nula re. E sobre aço lixem li, que pus ell no lans volia donar ques pèsassen de deffendre que nos la cobrariem, e tant hi stariem tro que la baguessen presa. E ell pregans que li enuiassem Neximen de Touia, dient li que Lalcayt lo demanava, e q̄ sen entras ab Albocasim en Xatiua, e que ara conexeriem lamor, e la naturalea que havia ab nos. E era aço dimecres, e pregauens lo missatge que no faessem fer mal ala vila tro al diumenge, perço com al diuendres venien los vells ala Mesquita, e aqui acordauen se tro al dissapte, e per aço q̄ duras la treua tro al diumenge. E nos attorgam los li, e non volem fer moltes noues, per tal que les paraules duraren molt, e seria allongament del libre.

CAPITOL LVIII.

En laltre dia a auant vench nos Albocasim, e Sexi, e Almorix, e en Eximen de Touia, e que parlassen lur pleyt ab nos, e quel fermassen. E dix nos Eximen de Touia: senyor aquijs enuia Lalcayt tot son consell, e son cor, que aço que aquests faran podets tenir per aytāt ferm com si ell ho feya. E foren les paraules aytals, que ell nos liuraria lo castell menor de Xatiua, e que ell tingues lo major daquella Pentacosta en 11 anys. E nos que li faessem saber qual lloch honrrat li dariem: e nos demanam qual heret: at conument li poriem dar, e ell demana Muntesa, e Vallada que son castells bons, e son prop de Xatiua. E nos dixem que hi hauriem nostre acord. Ab tant exim de nostra tenda, e anam aquelles cases hon era la Regina. E fo en nostre acord lo Mestre del Spital Nuch de Fullalquer, e en G. de Muncada, e Eximen Peris Darenos, e en Carros, e dixem los lo pleyt quens parlava Lalcayt, e quens hi consellassen: e dixeren ells ala Regina que hi dices primer que ells, e dix la Regina: senyor quin consell vos poria yo donar en aquest feyt, no degu. mes consell vos que pus podets haner Xatiua que nou allonguets per vn castell ne per dos, quel pus bell castell es del mon, e el pus rich que yo hanch vees, ne nul hom del mon. E dix lo Mestre del Spital, no hi diray plus, que bon consell ha donat la Regina: e tots los altres attorgaren ho. E nos dixem que bens hi hauien consellat, e tinguem ho per bo, e pensam nos q̄ puix lo menor castell nos donava, que lo major no era puix en sa ma.

CAPITOL LIX.

B tant enuiam per Eximen de Touia, e per los Sarrahins, e responem los en aquesta manera, que tant amauem nos son pare del Alcayt, e tant amauem son fill, quens havia lexat en nostra comanda, que ja fos que nos nou baguessen tot acabat a nostra voluntat, que
per amor

Rey en lacme. Fol. xCiiij.

per amor dell queu voliem fer. E ells pregarē nos de part del Alcayt, e dels vells que nos que volguessē que don Eximen de Tonia tingues lo castell, perço com Lalcayt se fiaua molt en ell, e nos atre tal quins hi fiauem. E nos attorgam los ho, e prenguem lo castell menor, e en axi partim nostra host, e stablim lo castell fort be de vianda, e de homens, e tornam nosen en Valencia.

CAPITOL LX.

Nos stant en Valencia venguerē nos dos Moros de Biar qui eren antichs homēs que cascu hauia mes de L. anys, e dixerē als nostres porters que volien parlar ab nos, e que venien per nostre gran prou, e faem los entrar denant nos: e dixerem q̄ volien: e ells dixerē q̄ si nos voliem anar a Biar que ells q̄ nos donarien lo castell, e aq̄ll era lo millor castell daquella frontera. E nos dixem, ara digats com lons poriets vos donar, ne com se poria fer? e ells dixerē que ells eren dels pus apparentats homens daquella vila, e que haviē parlat ab alguns de la vila, ab tals qui lans porien retre, e sabien per cert q̄ si a nos veyen ques faria. E nos dixem los anat vos en lla, e nos ajustarem aquitro a cent cauallers, e ferem a Xatiua, e aqui aduyt nos cert ardit dela cosa si sera, o no.

CAPITOL LXI.

Quant vech aquell dia nos som en Xatiua, e fo hi lo hu de aq̄lls Sarrabins, e nos dixem li que hauia feyt son companyo: e el dix q̄l feyt attorgauen tots los Moros de Biar, e que son cōpanyo era romas, perço quels amenas tots denant nos, e q̄ vinguessen a nostra merce quāt nos nos acostassē al castell. E nos anā lla ab aquesta fiança: car hanch Sarrabi nons trenca fe quens hagues promesa, per raho de castell quens hagues promes de rēdre de Landrach en fora en lo feyt de Roguar. E aquest Sarrabi afayçonans ho tambe, e tan fort, q̄ hi haguem anar. E quāt nos som lla trobam tots los Sarrabins de Biar, tots ab armes que eren exits de fora. E dixem nos al Sarrabi, acostat tu a ells, e digues los que nos som aci. e ell acostas a ells: e ells dixerē que no volien parlar ab ell, e si se acostaua a ells que darien li ab pedres, e stiguē aqui be lll. o llll dies de la partida hon hom ve Duntinyen a Biar de ça laygua, e puix mudam nos en vn Puig qui era sobre Biar de la part hon hom va a Castella. Era par la festa de sent Miquel, e aqui faem bastir nostres cases, e qui no podia hauer cases feya vna bona barraca, e qui en cases, e qui en barraques stiguem hi be dos mesos: e en aquests ll mesos faem vn foneuol, e poch dies erraua quels nostres no haguessen torneig ab los dela vila, que dins hi hauiā be DCC. homens de peu armats be, e de bons.

Chronica del glorios

CAPITOL LXII.

Quant vench vn dia faem venir nostres richs homens, e dels ordens aqlls qui hi eren, e en G. de Muncada que hi era vègut ab L X. ballesters, e molt bons de Tortosa, e combatem la vila per raho que hi albergassem. E ells defeneren la molt fort que no perdiè re, sino per força, e hach hi ferits cauallers dela nostra part, e altres homens de la lur. E sfiguem hi demijant Setembre tro al entrada de Febrer. E no volem cõptar totes aquelles coses que faerem darmes, ne tots los pleyts que ells nos parlarẽ, ne nos a ells: car serien llongues noues: mes quant vench ala darrerria que tot aço fo passat, Lalcayt qui era aqui qui ha uia nom Muzalmorauit, retens lo castell, e nos retinguem los Sarrabins en la vila, e faem les cartes de lurs zunes, e que tostemps romanguessen ab nos, e ab los nostres.

CAPITOL LXIII.

Quant aço haguem acabat tornam nos en a Valencia, e volguem demanar al Azejt lo dret quens deuia dar de Castalla, segons les cartes nostres, e dix nos don Eximen Peris Darenos que nons calia que ell la tenia, e que bens ne poriem auenir ab ell. E ell dix que don G. Peris de Castalla la tenia per ell, e que ell lans poria rendre quant nos fossen auenguts ab ell, e demanam li qual auinença ne faria. E ell dix que en lo regne de Valencia que ell quen pendria V. tants menys que no valia aquell lloch. E fo la auinença aytal quãt molt ne haguerm parlat que lin donassem Xest, e vila Marxiant: e donam los li, e en aquesta manera haguem Castalla. E quant veeren que nos hauiem Xatua, e Biar renderen a nos tot lo regne, qui era de Xuquer tro en terra de Murcia. E ab conuinença que nos los haguem feyta quels retinguessem al regne. E axi haguem ho tot.

CAPITOL LXIIII.

Puix anam nos en Arago, e passa per Terol, e per Daroca, e venguẽ a Calathaiu. E vn dia nos anauem ala sglefia major a missa de Santa Maria de Calathaiu. E quant haguem oyda la missa acostas a nos don Eximen Peris Darenos. E dix nos, senyor mester vos hauriets acordar en vostres fazẽdes que embarchs vos ixen, que vos nous cuydats. E nos dixem, quins embarchs porien esser aquests. e ell dix, beu sabrets. E nos dixem, mal fet es don Eximen Peris, q si vos sabets cosa que sia de nostre prou hauriem ne grã alegria, e molt quens plauria. E si era nostre dany pendriem hi consell, e si abans hi podia

Rey en lacme. Fol. xCiiij.

podia hom pēdre consell, mes ne valdria. E ell dix, volets queus ho diga? E nos dixē, si volem be. e dix axi, Alazarch vos ha pres alguns castells, e terres de Valencia, e nous ho gosauem dir. e nos dixem, feyen ho mal com nous ho deyen puix entenien q̄ nos no perdrem re del nostre: mes a nos plau molt, q̄ per les cōuinēces q̄ ab nos haviē feytes los Sarrabins nols gitauem de la terra. E puix ells nos fan cosa perque los negitem a Deus plau, e a nos plau molt, que alli hon es llongament cridat, e prouocat lo nom de Mahomet, sera hi appellat lo nom de Iesu Christ. E nos dixē li, sabets quins castells nos ha preses? e ell dix Gallinera, Serra, e Pego. E nos dixem, puix les noues son aytals veurem quins fa aquest mal, e yrem lla, e pendrem hi consell: e puix dixem ho ala Regina que açons havia dit don Eximen Peris Darenos. E dix ella q̄ ja ho sabia, mes nons ho gosaua dir. E nos dixem li, errauets hi durament com nons ho deyets: car quant abans pren hom consell al dany que hom pren, mes val, e es nostra voluntat quens en anem a Valencia, e que cobrem nostra terra: car hon mes se apoderaria Alazarch, pijor seria de cobrar. E dix ella, deys bona raho, e fets ho en bona ventura, e prech vos que mi leuets que vaja ab vos.

CAPITOL LXV.

Btant anam nosen nos e la Regina, e fom en Valencia: e nos estant en Valencia vench nōs Lalcayt de Xatua ab gran companya dels Sarrabins, e dels vels de la vila be X. e entra molt aplegramēt denant nos, e besans la ma, e dix nos com nos anaua. E nos ressonem, que be, merce a Deus, e quens pesaua lo mal quens havia feyt Alazarch en nostres castells, e quēs marauella uem com ho sofferien ells. E dixeren ells senyor si mal vos fa alcu sapiats quens pesa molt, ens es greu, e nos veem los molt alegres, e pagats. E quant nos nos cuydam quels pesas lo mal quens havia feyt Alazarch, e quēs proferissen ajuda, hanch ajuda ne gu dells nons proferiren, sino quens eren venguts veer, e que haviē gran goig de nos. E dixerē encara mes, que ab la gracia de nostre senyor, e de nos que Xatua era tan poblada quels homens se ferien de muscle. E sobre aço stiguēren dos dies ab nos. E al tercer anarē sen, e nos dixem ala Regina, hauets sguardat q̄ han feyt aquests Sarrabins, com son entrats aplegrament denāt nos, e nos son esquiats del nostre mal sino que so han passat be llaugerament? E ella dix, no mi havia pensat: mes be entenē que ver diets que poca cura ne han, e poch dixerē quens enuenjariets, neus pregaren quens enuenjassets.

Chronica del glorios

CAPITOL LXVI.

Quant ells foren partits de Valencia anam nosen caçar a Borriana. E quant hi haguem estat dos dies, vna nuyt q nos erem gitats tocaren ala porta, e dixeren que vn missatge hi hauia de la Regina: e nos pensam nos que aquest missatge era de alcuna cosa del feyt nouell que hi hauia sdeuengut: e entra, e donans vna carta sua, e en aquella carta era conten gut que Alazarch quens hauia emblat lo castell de Penaguila, e daquesta cosa fom durament somoguts, que axi com ells se degueren pene dir del mal que hauien feyt per la nostra venguda, e que ara nos en faessen mes de tan bon lloch, e tan honrrat com era Penaguila, fom ne molt treballat entre nos: e de vna part nos pesaua de la onta que feyta nos hauien, e daltra part nos pleya, com nos dauen raho, en manera quens en poguessen venjar. E pensam com nos poguessem venjar: e hanch la nuyt no poguem dormir, ans suauem tambe com si fossen en vn bany.

CAPITOL LXVII.

Altres dia mati caualcam, e anã nos en a Valencia: e trobã aqui lo Bisbe de Valencia qui puix fo Bisbe de çaragoça, e hãua nom Narnau, e era de llinatge de Peralt: e trobã hi don Pero Ferrandis de çagra, e don Pero Cornell, e don Eximen Durrea, e en G. de Muncada qui era Castella de Tortosa, e don Artal Dalago, e don Rodrigo Liçana, e exiren a nos: e nos dixem los que al mati fossen denant nos que ab ells ensemps voliem parlar de vna grã cosa alta, e chara. E ells dixeren que farien nostre manament. E quant vench al mati oyda la missa que nos faem celebrar haguem dos, o tres clergues de la sgleya de Valencia qui eren homens de valor, e dels ciutadans tro a V. e dels richs homens qui hi eren ja, e moguem la paraula. E dixem com nos erem venguts de Borriana sobre vna carta que la Regina nos hauia enuiada, en la qual deya que Alazarch nos hauia emblut lo castell de Penaguila, de la qual cosa hauiem gran dolor, e gran yra: car ells hauien tant de ardimment quens hauien feyt mal de dos, o tres castells quens hauien presos, e encara que ells nos volien retenir del nostre mal: nos retinent los en la nostra terra, e que venissen ab nos, e ab nostre llinatge. E ara per onta de nos stant en la nostra terra ells hãjen tan poch preada la nostra amor, e la nostra senyoria, pesans molt, e del nostre pesar deuets vosaltres hauer part: que axi com hauets part del nostre be, axi deuets hauer part del nostre mal, e dany, e de la nostra onta: perqueus prech eus man per la senyoria que yo he sobre vos queus pes, e quens ajudets a venjar ho: car de nostre cor es quels ho car vengam. E sembla obra de nostre senyor: car vol q̃l seu sacrifici sia per

Rey en lacme. Fol. xCv.

si a per tot lo regne de Valencia, e guarda a mi que yo nols trench les conuinences q̄ he ab ells, que puix ells me donen raho que vinga contra ells, yo retinent ells en ma terra, e no gitant los de lurs alberchs ne faent los mal, perque no poguessen viure ricament ab nos, e ab nostre llinatge, sapiats que ab la volentat de Deus quels ho car vendrem, e fort. E sobre aço encara quels tolguen nostra terra ne aquella en que yols hauia poblat gran raho ne yo de poblar la de Chrestians, e dir vos hem yo q̄ nos hi hauem pensat, retenint vostre consell tota via si millor es quel nostre.

CAPITOL LXVIII.

Os hauem axi pensat que hajam entro a CCC. cauallers que stablixcam los castells que nos retenim, ço es Xatua, e els altres. E quant los haurem stablits que tingam aquesta festa de Aparici deuant que venra que deu esser daqui a vi mes. E deuant tots complidament, e publica en la sgleya de nostra dona Sancta Maria, mostran los primers totes les injuries q̄ ells nos han feytes yo vull tornar la terra e poblar de Chrestians. E quant los homens del nostre regne, e de les altres terres oyran que nos hauem aquest bon proposit en servir a Deus, e de la gent que hi venra que nol cal cridar host ne caualcada, que mes ne haurem que si feyem crida host ne caualcada de la nostra gent, e de altra: pero reten aço que aquells que no son venguts contra mi ne han mes castells forçats que no hajan alcun mal per mi, ne per los meus: mes quels do hom vn dia conuinent ques apparellen de exir del regne de Valencia ab ses mullers, e ab lurs fills, e ab lur roba quanta leuar ne poran que sien de mi guiats tro que sien en lo regne de Murcia, e ells sabran donar cap tro a Granada, e daqui en lla.

CAPITOL LXIX.

Sobre aço oydes les paraules mies respos lo Bisbe de Valencia, e dix que ell feya a nostre senyor, e ala sua mare grans gracies del bon proposit queus hauia donat, e que nul hom no hauia seruit a nostre senyor tambe, puix aquestat haviem com nos, e que per tot lo mon seria nostre nom recomptat, e que al Apostolich ne ala sgleya de Roma no podiem fer major plaber que aquest. E dixem als richs homes que hi dixessen, e aquells que hi hauien Sarrabins deyent hi forçadament: car nos feyem ço que nols pleya. E dixem los nos, perque nous plau aço, e nōs ho consellats per lo vostre guany: nous deuets estar que nōs consellets, segons Deus, e segons mon prou, e vostre que sera ala llonga, car jatsia que la renda vos en.

Chronica del glorios

vos en baxar a que nous valga tant per Chrestians, com per Sarrahins: guardats quanta es la merce que yo, e vosaltres ne farem, puix ells me donen raho quels en puixca gitar menys q̃ ma fe nos trencara: la segona raho, que es molt fort que si per ventura, e pecats de Chrestians se auengues vn temps ques acordassen los Sarrahins qui son de ça mar, e de lla mar, e quens leuassen los pobles dels Sarrahins de cada vna de les viles, tants castells torien a nos, e al Rey de Castella que tot hom quiu oys sen marauellaria del gran dany que pendria Chrestianisme. E val mes ql dany vinga sobre altre que sobre nos: car los temps se cambien enants de hora, e deu hom guardar que no puixca venir a fer son dany.

CAPITOL LXX.

Sobre aço ajudaren nos los de la ciutat de Valencia, e els Bisbes, e els clergues a mätenir aquella raho que nos los hauiem mostrada, e haguem los a vençre per seny natural, que pus valia la nostra raho que la lur, que si ala darrerria lans hagueren attorgar. E fo assignat lo consell que tenien per millor lo nostre consell. E manam que stablissen Xatiua, e tots los altres castells que nos sabiem, los quals nos teniem. E assignam al castell de Xatiua en G. de Muncada ab L X. homens entre cauallers e scuders ab armes. E manam encara que stablissen los altres castells aquells qui nos podien tenir be, e enfortidamēt, e als altres tremetriem companya tanta tro hagues per bastamēt a cada vn lloch. E enuiam los cartes, e missatge en Arabich com los manauem els donauem dia que a vn mes se apparellassen de exir de nostra terra ab tota lur roba, e ab hauer, e ab tot ço que leuar ne porien: car no voliem que hi romanguessen puix ells axi se eren captenguts de nos.

CAPITOL LXXI.

Obre aço enuiaren nos de alguns llochs honrrats los Sarrahins missatgers daquells qui haviē ne podiē trobar entre si, ques marauellauen fort per quels gitauem de nostra terra: e si nos voliem que crexquessen la renda que ells donarien tot ço q̃ coneguessen que fos raho, e cosa conuenient: e aquells de Xatiua qui ab nos tenien fort feyt quens dauen cascun any cent milia besants de rēda. E nos haguem nostre acord e dixem los que sabiem nos que la renda nos pujauen, e quens valria la terra mes que ans no havia feyt. Mes quant ara nos començauen aytal cosa menys que no hauien acorrimēt de la mar, que be sabiem per cert q̃ quant aquell poder los crexques
ques

Rey en lacme. Fol. xCvj.

ques leuarien contra nos, quāt ara hauien tan gran ardiment, e tan gran follia ques lleuauen contra nos, perque voliem de tot en tot que ixquessē de nostra terra sans, e segurs ab totes lurs coses. E ells plorāt, e ab gran dolor partirense de nos: e haguērē a seguir nostre manament, e meteren ma cascu alli hon podien, e veyen que poch stabliment hi havia de cōbatre los castells, e ajudauen los lurs vehins aquells quilts stauen en torn. Si que tant fortmet los combatien que per partides del regne de Valencia bens tolguērē de X. castells tro en XII. E hach hi gran guerra. E aquells qui no combatien ne podien pendre exiense de la terra, e anauenfen a Montesa tots, si que be sen hi ajustaren prop de L. X. milia homens darmes menys de les fembres e infants.

CAPITOL LXXII.

Btant los Sarrabins donauē se paor que nos los fariem perdre lur hauer aquell que leuauen, e la roba aquella que bona fos: e feren nos parlar a don Eximen Peris Darenos quens donariē la meytat del hauer, e la meytat de la roba, per tal quels guiassem ab l'altra partida. E nos dixem q̄ aytal cosa com aquella no fariem per re: car nos los haviem promes quels assegurariem, e q̄ nos los faesē ara robar en la carrera nou fariē per re, q̄ sobre aço q̄ dit los haviem q̄ fossen en nostre asseguramēt, e que nos presessem seruey dells, ells perden lurs cases, e lurs heretats, e lur natura: que puix la paraula que nos haviem dita q̄ ixquessē saluament, e segura de nostra terra, que no voliem pendre seruey dells: car dolor haviem del mal q̄ nos los feyem, e que ara los donassem altra dolor sobre aq̄lla nōs ho poria sofferir nostre cor q̄ls tolguessē re de ço q̄ leuauen. E faem los guiar tro a Villena, e contaren nos los cauallers, e els richs homens quilts guiarē per nos, que be tenien V. lligues de la dauantera tro ala reguarda. E deyen q̄ en la batalla de Vbeda no vee hom plus gent com aqui havia ajustada entre homens, e fembres, e cossets. E don Federich frare del Rey de Castella era en Villena q̄ la tenia per lo Rey, e leuana per cada testa de Sarrabi de hom, e fembra per cada vna vn besant. E pujaren segons que a nos deyen a cent milia besants, e entraren en Murcia, e partirensen los vns a Granada, e los altres ala terra del Rey de Castella, e axi scamparense.

CAPITOL LXXIII.

Aquells qui romaseren en la terra nostra ferē cap de Alazarch, e vech vn dia missatge a nos que combatien Penacadell, e que hi parauen algarades, e cōbatien los souēt, e menut a scut e llança. E nos erē en Valencia, e en

Chronica del glorios

cia, e enuiā per los Bisbes, e per los richs homēs, e per cauallers qui hi hauria q̄ sabiē de feyt darmes, e per los probomens de la ciutat. E dixem los ques apparellassen de anar ab nos, que vengut nos era missatge, que en Penacadell combatien, e que hi voliē anar, per tal quels en lleuassē: car si Penacadell se perdia, q̄ no gosaria hom anar a Cossentayna, ne a Alcoy, ne a les partides de Xexona, ne Alacant per ningun lloch, e seria gran desconort dels Chrestians, e deça Desllida, e de Lleo, e que hi haurien vengut be III. milia Chrestians quils entrauen per fer mal, qui eren de les partides de Tortosa, e Dalcaniç, e de Castellot, e de Orta, e de Vilallonga, e Dalcana, e de Vallderoures, e daltres llogars qui eren viles scampades. E que en aquell desbarat ne haurien morts de CCCC. tro a D. E si deça prenguessen Penacadell seria gran desconort a tots los Chrestians del regne de Valeneia: e els Bisbes, e els cauallers qui hi eren tenien per bo que hi acorregues hom. E dix don Eximen Peris de Arenos, salua la honor de vosaltres, aquest consell no tench yo per bo: car los Moros son molts, e son se molt en ergullits per aquesta vençuda que han feyta als Chrestians, e per los castells quils han tolt: car es en terra de muntanya, e ay gran companya, e no es terra de brocar be als caualls armats, e q̄ nos auenturem lo Rey que hi vaja en llogar hon ell nou pogues acabar, e quel faes hom tornar atras de ço que volria comēçar ne acabar, daqui auant no hi hauria restaurament alcu que hi pogues venir. E ell Rey stant en València q̄tant nos prenguessen mal, tant es lo seu poder quens restauraria tost, e tot. E tots quants foren attorgaren que deya veritat, e bona rabo, e pregarē nos charament, e fort humil, que nos no hi volguessē anar, e que hi enuiassē a ells. E nos entenem que deyen be, e que dauen lo pus sa consell, attorgam lus los prechs quens faeren.

CAPITOL LXXIII.

Sobre aço anaren lla, e los Sarrabins tenien dos puigs: hu de ça la penya, e laltre de lla. Si que los nostres ab caualls armats, e ab homens a peu los hagueren a combatre, e tolgueren los aquell puig qui era de la part dels nostres: e aquí mori Abenbaze el millor Sarrabi que Alazarch hauria, e el plus poderos, e encara de valor valia plus que no ell. E ab la ajuda de Deus veeren los Chrestians que los Moros perderen lo puig de lla: e els Sarrabins qui eren deça veeren que Abenbaze era mort, mudaren se en aquell altre puig de lla. E els Chrestians cuydaren se que nol dessemparassen, e no meteren guardes al peu del puig: e els Sarrabins exirēsen tots, e anarēsen a recullir a Alcalá, e a terra de Alazarch: e daqui auant preferen ardimēt los Chrestians, e fo baxat lo dels Sarrabins: e dura la guerra be III. anys, o IIII. q̄ Alazarch parlaua pleyt ab en Manuel frare del Rey de Castella primer, e puix ab lo Rey de Castella.

Rey en Iacme Fol. xCvij.

● C A P I T O L L X X V.

El Rey de Castella pregans que li donassent treua per amor dell, e ell hauia li enuiat son peno, e altre quen tenia ja de don Manuel. E el Rey de Castella hauials ne ja trames altre, en manera quels tenia ja en sa comanda, e si pogues quels defendria, segons que Alazarch retrach als homens seus, e altres qui ho dixerren. Si quens menaça per lo Rey de Castella, a don Eximen de Fosses a vna vista q̄ hach ab ell. Enos donam Alazarch treua de vna Pasqua de quaresma tro a laltra.

● C A P I T O L L X X V I.

E quant vench a entrada de quaresma vn Sarrabi enuians son missatge, lo qual Sarrabi era molt priuat de Alazarch, e anaua ab ell, e feya molt per son consell. E el missatge feu vuchrestia quins enuia, ab qui ell parla en gran segret, e dix: Saludaus molt senyor aytal Sarrabi, e dix nos son nom. E diu vos que si vos li fets merce que ell vos aguisara que Alazarch vendra tot quant pa ha, si que si vos lo volets cometre aquesta Pasqua primera que no hi trobarets nengun conduyt: car ell lo li fara vendre. Enos demanā li si aquell Sarrabi era de son consell: e ell dix nos que boch, plus que altre fos en sa companyia. E aço podiem creure, car no volien re del nostre, tro acabat ho hagues, en guisa que nos ne feriem pagats: Enos dixem li, ara digues donchs que es ço que ell nos demanaua? e ell dix, demaneus que li donets CCC. besants, e llll. jouades de terra en Benimazer, e que li fagats carta que ell acabant aço vos li acabarets los besants, e la terra. Enos dixem, queu fariem. E faem li fer la carta en aquella manera que hauiem mampres ab ell. E encara dix nos plus, que hauria feyt vendre lo pa a Alazarch, e que ell sen venria a nos, es partiria de sa companyia. E que no li calia als si no que aquell temps anassem sobre ell, que tota sa fazenda era perduda, e que fariem a nostra guisa.

● C A P I T O L L X X V I I.

E sobre aço donam dia an G. de Cardona, e an Guillermo Dangresola, e a altres richs homens de Cathalunya, e de Arago, que sens alcua falla fossen ab nos al dia de la Pasqua florida: car nos los hauiem gran mester, e nos q̄ fariem gran nostre prou, e grā nostre honor ab lur vèguda. E el Sarrabi parla ab Alazarch, e dix li: Alazarch tu has conduyt, e no has dines, e dones soldades a peons, e deus los vna gran partida: ara lo Rey de Castella es ton amich, e axi com enguany te guanya treua del Rey Darago, enuiem li a pregar que la guany aquest altre any. E el Rey Darago ha tanta de temor ab ell, que no li dira de no desta cosa, ni de major, si la demanda: e nos haurem bones messes, e hauras dines del pa que vèdras, que ara has, e hauras prou pa que culliras ara aquestes messes. E axi hauras compliment pera ta companyia de quant tu mester has.

Chronica del glorios

CAPITOL LXXVIII.

Respos li Alazarch, e dix li que ell hauia molt be acõsellat, e que creuria son consell: e enuia son missatge de continent al Rey de Castella, com li pregaua que li guanyas treua de nos a altre any: car allo que ell hauia hauia a son seruey, e a son manament. E el Rey de Castella quant vee la carta de Alazarch enuians altra a nos, com nos pregaua daquesta cosa. E aço fo entorn del diumenge de Llazer poch mes, o poch menys. E el Moro vench a nos, e dix nos, que complit hauia ço quens enuia a dir, e axi ho trobariem per veritat, que venut hauia son pa quant ne hauia. E responguem al Rey de Castella quens marauellauem molt, car ell nos pregaua de nostre dany: car be sabia que Alazarch nos hauia feyt gran dany en nostra terra, e que era vengut a nos, e quens hauia dit que's volia fer Chrestia, e que volia pendre vna parenta den Carros per muller. E nos vinent a vn castell de Moros que ell tenia per nom Rogua en tresnyutada, cuydàns trayr: que nos no erem mes de XXXV. cauallers, e ell donans celada ab VII. celades de Moros, e ab gran brogit de corns, e anafil, e ballesters que ni hauia molts, e ab dargues. E si nos fos que nostre senyor nos ajuda alli haguerens mort e confus: e CXVII. chrestians que hi hauiem enuiats que stablissen vna torra de lla del castell pres los, e retench los. E enuiam a dir al Rey de Castella que t'hom qui aguisas axi nostra mort no deuria ell amar ne pregar nos per ell. E al Moro que aço nos hauia aguisat fa'm li compliment dels besants, e carta de la heretat, segons que hauia ab nos empres.

CAPITOL LXXIX.

Nos stiguem la Pasqua en Valencia, e al dia de dimarts som en Xatiua: e no foren ab nos mes de LX. cauallers. E exim diuendres apres Pasqua de Xatiua, e som a Cocentayna, e haguem ardit quels richs homens venien, e quen hauia en Valencia vna partida. E quant vench al dijous auant, fonch nos aliçguts ab Lalçayt de Planes, e de Castell, e de Pego. E en laltre dia oyda la missa anam nosen a Alcala, e nons hi gosa sperar, e mudas a Gallinera. E nos anam a Alcala: car alli tenia son Alberch major que en altre llogar. E no volem dir totes les coses que hi foren feytes, car seria allongament del libre: mes al VIII. dia cobram Alcala, e Gallinera, e XVI. castells quens hauia emblats, e quens hauia tolt: e feu conuinença ab nos que exis de nostra terra, per tostemps, sens que james no hi tornas. E donam Polop a vn seu nebot quel hagues de sos dies. E aço fo per composicio entre nos, e ell.

Rey en Iacme Fol. xCviii.

CAPITOL LXXX.

Ans que aquesta cosa fos stada, vench lo Rey de Castella: a Alacant, e enuia missatge que exis Alazarch a ell: e ell exi hi. E el Rey de Castella caçaua, e Alazarch vench ab X. canallers de Moros, e sos exortins qui li anauen denant. E dixeren al Rey de Castella que Alazarch venia, e atturas. E Alazarch vench a ell, e atturas, e besa lila ma. E el Rey de Castella demanali, si sabia caçar. E Alazarch dix li, que sis volia caçaria castells del Rey Darago. E dix vn Gallego que hi era del Rey de Castella, que mal Moro era aquell que no sabia caçar sino castells: e era hi vn caualler de nostra terra qui oy les paraules, e hauia per nom Miquel Garces, e dix nos ho tot. E quant nos haguem tolt a Alazarch tot ço que hauia, e gitat de nostra terra, a nos membra aquella paraula, e faem fer vna carta al Rey de Castella. E enuiam li a dir, com nos era stat dit que Alazarch era a ell vengut, e hauia li dit aquestes paraules que desus son dites. E nos fem li a saber que li hauem tolt en V lll. dies XVI. castells, e que axi sabiem nos caçar com li enuiuem a dir, e que Alazarch hauia caçat axi com hauia oyt per nostra carta.

CAPITOL LXXXI.

Quant vench a enant, que haguem acabat tot lo feyt del regne de València, e cobrat ço que haviem perdut, anam nosen en Arago. E haviem oyt dir dabans quel Rey de Castella se era desauengut ab lo Rey de Granada de llonch temps hauia percaçats los Moros de la mar, e que passauen los genets en sa terra, e que alleu porien ells cobrar tota la terra del Rey de Castella, e tot ço que haviem perdut per nos, ne per nul altre hom del mon en tota la Andalusia. E el Rey de Castella qui era en Sibilía quant sabe aço de sasia el Rey de Granada, perço car ja n'havia gran companya de gents passada scondidament: e el Rey de Granada hauia endreçat ab tots los castells, e les viles que tenia lo Rey de Castella, hon hauia Moros, ay també en Sibilía, hon haviem gran re de Moros, que a vn dia ques leuassen tots, e ques combatessen ab los Chrestians, e quel Rey de Castella ab sa muller hi fossen presos, e que cobrassen les viles, e los castells tots a vn colp. E faeren ho axi, que si al Rey de Castella nos fos descubert tot ço de Sibilía, poguera hauer perdut, e el cors, e la muller, e los fills. Pero ab aço poch sforçe de Sibilía que nos leuaren los Sarrabins, qui hi eren en gran multitud la jus. perde lo Rey de Castella dins lll. semanas CCC. entre viles grans, e castells.

Chronica del glorios

CAPITOL LXX XII.

Nos erem a Xixona als rams qui teniem aqui, per honrrament del moneſtir que feu dona Sanxa, que era noſtra auia. E aqui dixeren nos que la Regina de Caſtella nos enuiaua miſſatge q̄ era en Oſca, e el miſſatge era Bertran de Vilanoua qui era noſtre natural, e hom que nos conexiem be, e amauem. E nos oym allo, e anam nos en Agranyen en vna vila noſtra, que es de prop Oſca llll. llegues. E aqui trobam Bertran de Vilanoua, e donans les cartes de la Regina. E deyen axi, que nos ſabiem be que ella nos amaua molt, e axi com filla deu amar ſon pare be e lleyal, e que nos la haniem caſada ab lo Rey de Caſtella qui es hu dels pus alts homens, e dels pus poderofos del mon, e q̄ hauia entre fills, e filles, be VII l. o l X. ja dell, perque nos pregaua per Deus, e per noſtra conexença, e per noſtra valor que nos nols lexaſſem deſeretar: e que hi donafſſem conſell de ajudar los, que altre conſell, ne altre refugi no hauia ella ſino lo noſtre, que tota la terra de poca en fora los hauien los Moros tolt: e quens pregaua com a pare, e ſenyor en qui ella hauia ſperança, e fiança, que nos que li ajudaſſem: ſi que ella no vees ſon marit, ne ſos fills deſeretats en ſos dies. E nos reſponem an Beltran quant haguem viſtes les lletres, que alli no li podiem reſpondre: mes yriem a Oſca, e alli hauriem noſtre conſell, e fariem tal reſpoſta que la Regina ſeria pagada de nos. E beſans la ma, e grabins ho per ella aytant com podia.

CAPITOL LXX XIII.

Laltre dia mati oyda la miſſa anam nosen a Oſca, e manam als richs hòmens qui venien ab nos, e als altres q̄ hi trobam, quel altre dia mati foſſen ab nos, e ab los altres que hi ſerien en noſtra caſa: que parlar voliem ab ells de gran coſa, e neceſſaria. E fo aqui lo Bisbe de Oſca, e el Abat de Muntarago, e Ferran Sanxes de Caſtre, Bñ. G. Dētença, en Eximen Peris Darenos, e don Gonçalo Peris qui era ſobrino de don Eximen Peris, e Lartia de Valencia, e moſtram los la carta de la Regina: e manam los quens confeſlaſſen en qual manera nos captendriē daço quens hauia enuiat a dir la Regina. E dixeren tots al Bisbe Doſca que hi dices. E ell dix, puix voſaltres ho volets, e el Rey dire yo.

CAPITOL LXX XIIII.

Enyors, eſta es gran coſa, e que yo conſellas al Rey que ell faes aqueſta coſa ab nos, ell hauent tants nobles en ſa terra, axi cō ſon Archebiſbes, e Biſbes, e que ell prena conſell a tant gran coſa, q̄ major es que la batalla Dubeda, ne altra que hanch fos en Spanya, tinch per bo quel Rey ajuſt ſa cort, e quels moſtre

Rey en Iacme Fol. xCix.

quels mostre la cosa aquesta, e ab consell de ells que faça ço que fer vol. E dixem a Ferran Sanxes de Caestre que hi dices, e ell dix, diga hi don Bñ. G. qui es pus ancia que yo, e yo puix dire hi. En Bñ. G. contrestà hi, mes empero dix primer. E dix: yo dich axi, quem sembla quel Rey no pot fallir ala Regina enuiant li tal carta cō li hauia enuiada: mes semblam que ara pot cobrar lo Rey los torts quel Rey de Castella li fa, e pot cobrar ab bona raho: q̄ pus tant costaua al Rey la sua anada, e fer la li ha en millor hora que hanch no la feu Rey a altre, q̄ dels castells que li hauia demanats lo Rey moltes vegades, e que nols ha hauts, ara quels cobre: mes que ell noli ajut aço, no consellaria yo per re, que gran mester li hazi als ops coneix hom los amichs. E quant ell hach acabada sa paraula dixem an Ferran Sanxes que hi dices, e dix: yo attorch les paraules primeres que dix lo Bisbe Dosca, quel Rey faça sa cort. E tinch per bo ço que dō Bñ. G. dix, que cobre lo Rey los castells, q̄ hanch no hach tant bona azina com ara ha, e que nos quel seruixcam en aço com millor porem, e creu quels altres ho faran ay tambe, e faça cort: car menys de cort no tenim quel feyt ne el consell fos complit. E tant gran cosa com aquesta acord hi haueu mester. E aço dix lo Abat de Muntarago, e don Eximen Peris Darenos, e don Garcia Peris de Taragona. E per aço com no volem allongar la raho, dixerem que tenien per bolo acord, e que enuiassem al Rey quens rendes Requena, e los altres llogars que tenia de nos, e que li hauem en cor, e en volentat de ajudaremes encara no li podiem respondre complidament tro que cort haguessen tenguda. Mes puix que li respondriem en tal guisa que ell ne deuria esser pagat.

CAPITOL LXXXV.

Sobre aço dixerem a nos que hi dixeſsem, e nos dixem hi, quens pleya molt. E primeramēt vos dich que nom acort a re que vos altres me digats, e direus la natura del feyt com va: sapiats que aquesta es vna manera dom qui tasta vi, car aquells qui tasten vi, el volen en ayguar, volen saber si es ayguat, o fort primerament. E aquesta manera ha feyta lo Rey de Castella a ma filla. Per lo tort que ell me te, nom ofa pregar que li ajut, e fa ho prouar a ma filla. E si ell coneix que per les sues cartes nos no li voliem ajudar, altres prechs sen vindran al dors que nos li ajudem. E responem al consell de la cort, que tinch per bona la cort que la faça ajustar: e fer ne vna en Cathalunya, e altra en Arago. E la primera sera en Barcelona, e l'altra en çaragoca: mes no quels deman de consell en aquest feyt en nenguna de les corts, car entrels del mon no ha tant de seny, e de valor, com deuria: e nos qui hauem prouat que son diuises quant los demanam de consell de gran feyt, q̄ no si acorden be tots: mes parlarem ab ells, e dir los hem quēs ajuden, ens valguē, car aq̄sta es cosa q̄ yo no puch refusar q̄ no la faça per tres ra bons, la vna per q̄ no puix fallir a ma filla, ne a mos nets, puix deferetar los me vol

Chronica del glorios

hom: l'altra que es major que tot l'al en que vosaltres no hauets tocat, que quant yo per ma valor, ne per mon deute no ajudas al Rey de Castella, si li desig ajudar, perço cō es hu dels pus poderosos homens del mon: e si yo ara no li ajudaua, e el storgia de aquesta pena en q̄ ara es, tostemps men poria tenir per son enemich mortal, puix yo a tan gran cuyta no li ajudas: e si mal me podia cercar tostemps lom cercaria, e hauria bona raho: la tercera es pus fort de totes, e es son natural, que si el Rey de Castella hauria perduda sa terra, mal stariem nos sans en aquesta terra nostra. Per que volem mes q̄ anem sobre la sua defendre, q̄ siu hauriem sobre la nostra. E no hi ha ops altre consell, mes q̄ emuiem a dir ala Regina q̄ li ajudarem ab tot nostre poder. E q̄ entrarem en Cathalunya, e fer hiem vna cort, e fer nem altra en Arago. E en aquelles corts q̄ nos farem nols direm quens donen consell, mes quens ajuden, e al pus breu que porem yrem en sa ajuda.

CAPITOL LXXXVI.

Partim daqui, e anam nosen en Cathalunya, e manam nostra cort en Barcelona primer. E quant fo la cort ajustada de richs homens, e de ciutadans, e de clergues, pregam los axi, com tostemps me hauen ajudat en mes fazendes, ab lur llinatge, en lo feyt de Mallorques, que axi me ajudassen ara en aço: que gran mester hi era. E ells dixeren ques acordarien. E el acord fo aytal den R. de Cardona, e de son llinatge alguns, q̄ nos adobassent a ell alguns torts q̄ li teniem, e que ab ell en hu parlarien, e quons farien tal resposta q̄ nos ne feriem pagats. E nos dixem, q̄ tot hom de nostra terra qui hagues clam de nos, q̄ vingues a nos, e q̄ li adobariem, e q̄ en aço no metessen ara alcun embargament: per que lo feyt nos embargassen, q̄ no semblaua bona raho q̄ nos los pregassent de vna cosa, e q̄ ells nos responeffen d'altra. Perquels manauem, els pregauem q̄ encara sacordassen millor q̄ no paria de tant bons homens com ells eren aytal resposta. E ells acordaren sen altra vegada, e respoueren nos tan mal e pijor que l'altra primera.

CAPITOL LXXXVII.

Quant veem que tant mal ho feyen, dixem los nos, que mal guardauen ço que podia venir a enant: que si lo Rey de Castella perdia lo seu, major embarch hauriem nos, e ells de retenir lo nostre que ara no hauriem. E dixem als clergues, que hi guanyarets vosaltres si en les sgleyes bon es adorat nostre senyor, e la sua mare, q̄ per nostra malauentura se perdia, seria hi adorat Mahomet: e si lo nostre de nosaltres Reys se pert, podets saber vosaltres quel vostre no restara. E puix axi nos respouets tan mal, e tan vilanament ço que hanch no cuyde, que si yo faes corts de Cathalans que nos acabas ab ells ço que es cosa conuinent: car de la desconuinient si molt vos en pregas cuydaua acabar ab vos. E puix axi es despartir me despagat de vos, axi com nengun senyor pot esser despagat de sos homes.

Capitol

CAPITOL LXXXVIII.

Nos lleuam nos, e no volguē oyr altra resposta dells: e anam nosen a nostra casa, e ells pregaren nos charament que no fossem fello, e que encara se acordarien, ens respondrien. E per tot aço nons volguem atturar, e seguiren nos vna partida dells tro a nostra casa, e els altres romaseren aqui: e aquells quins hauien seguit tornaren a ells. E quāt nos estauem axi que voliem menjar, enuiaren nos en Berenguer Arnau, e en Pere de Berga, e dos altres richs homens q̄ a nos no membren, e pregaren nos q̄ parlassen ab nos. Enos a vna part ab ells scoltam los ço quens volien dir. E dixeren nos, que hanch nengun temps no hauia stat que ara no sera per re, que hanch nos no demanam consell, ne ajuda, ne en los Perlats, ne en los richs homens de Catha-hony, que tostamps no trobassim en ells. Enos qui voliem exir de la vila queu hauiem dit a alcims dixerē nos que bi romanguessim, e que farien en tal guisa que nos feriem dells pagats. E tant nos pregaren, e tant charament que haguem los ho attorgar.

CAPITOL LXXXIX.

Quant vench hora de vespres, vengueren tots denant nos, e dixeren que aço no farien per re, e quels donassim raho, perque nos nos partissem despagats dells, e quels scoltaßim lur raho, e que aço quens hauien dit per mal: mes pregauen nos que ans que aquesta cosa nos attorgassim, que faessim ço que en Ramon de Cardona nos hauia pregat: e ells quens hauien en cor de dar bo-uarage, e justia que nos no bi haguessim dret, si be lons hauiem ja pres dues vega-des la vna quant regnam, e l'altra quant anam a Mallorques. Mes ara quel darien puix nos ho voliem, e quēs seruirien en aq̄ll feyt en tal manera q̄ nos los ho grahi-riem. Enos fom de lur resposta pagats. E manam corts en Arago, que a tres sema-nes fossen tots en çaragoça.

CAPITOL XC.

Partim daqui, e anam nosen en vers les partidos Darago: e manā nostra cort als Bisbes, e als richs homens, e faem los ajustar en la sgleya dels Preycadors: e mostrā los la paraula e lleuā nos en pens, e comēçam vna autoritat dela scriptura q̄ diu: Nō minor est virtus querere, q̄ que sunt parta tueri. E ja fos q̄ nostre senyor nos hagues feyta grā amor, e grā honor en lo feyt de Mallorques, e de Valencia, e en les al tres coses tro en aq̄ll dia de nostra terra, e de altres llochs venia nos manera perque nos haviē a defendre ço q̄ haviē conquest: per aq̄sta raho, q̄ quāt ell a vos, e a nos fa

O iiii tanta

Chronica del glorios

tanta de gracia quens ajuda a cobrar lo mal quels altres han pres, perço molt ho deuenem grabir a nostre senyor, e vosaltres, que per nos, e per vosaltres puga yo ajudar al Rey de Castella, qui tant ha ab nos, e aquesta traycio, e aquest mal q̄ li han feyt los Sarrabins molt ho deuenem grabir a nostre senyor. E val plus que sobre terra d'altri ho hajam, que sobre la nostra: hon vos pregam per lamor que vos nos deuets, e el be quens hanets feyt, e el deute qui es entre nos e vos, que aquesta cosa quens ajudets. E sera la ajuda aytal, que ço que nos haurem de vos sera poch contra ço que nos vos darem del nostre. Car per vn morabati que nos prenam de vos, vos en darem nos deu. E nos demanam aquesta cosa per deute que fer l'ans dejats, mes pregam tant solament, e que nos puixcam mils acabar aquest negoci: car si vos volets be pensar qual es la honor que nos e vos prenem en aquest feyt, si aquella podem restaurar, nula cosa nons en deu fer cara altra: que si anauem en oltra mar no fariem tant gran merce ab la tercera part, com farem a defendre ço que Deus ha donat al Rey de Castella, e a nos. Car aço es cosa hon poriem pendre onta e dany, car si ell perdia lo seu, poriem perdre nos lo nostre: e si volets queus digam la manera venits a nos dos richs homens, e nos a vna part direm vos ho. E sobre aço podets vostre acord hauer de fer nos bona resposta, tal que sia a honor de Deus, e de nos e de vos.

CAPITOL XC I.

Lleuas en peus vn menoret, e dix: per tal que major anegament, e major confort ne haja el Rey, e vosaltres direus vna visio que vn frare vee nostre: e aquell frare era de Navarra, e dix que ell vee vn hom ab vestiment blanch mentre ell jacia dormint, e nomenal per son nom. E ell dix li si dormia, e ell feu se lo senyal de la creu, e hach paor, e demanal: qui es tu qui mas despertat? E dix, yo so angel de nostre senyor, e dich te que aquest embarc qui es vengut entre els Sarrabins, e els Chrestians en terra Despanya, crees per cert que vn Rey ho ha tot a restaurar, e a defendre aquest mal que no vinga en Spanya. E demanal aquest frare qui era de Navarra, qual Rey sera aquell? e ell respos, aquell Rey Darago, qui ha nom lacme. E deya aquest frare, que aquell qui la visio hauia vista lin havia dit en penitencia, que per cert queu havia vist. E pesa molt al frare quant no li dix que el Rey de Navarra era. E perço deuets vos conortar el Rey, e vosaltres quant nostre Rey restaurara tan gran mal, e defendra q̄ no puixca venir. E dich vos aço per conortar.

CAPITOL XC II.

Sobre aço lleuas don Eximen Durra, e dix: que les visions eren bones: mes que ells venrien denant nos, e daço que nos dixem, ques acordarien. E nos dixem los que deyen be. E sobre aço partis aquell ajustament, e fo aço

fo aço en la fgleya de Preycadors. E nos anam nosen, e entram en nostra cambra, e vengueren a nos dels richs homens de VII. ro a VII l. e dixem los: barõs aquestes coses que nos vos volem dir, no les volem dir deuant la gent, car coses son que fan a parlar en segret, per tal que vos nos hi ajudets ental guisa que sia be, e honor de nos, e de vos. Ver es que nos faem cort en Barcelona, e podem nos lloar de la cleresia de Cathalunya, e dels richs homens: car quant nos los mostram aquest bon proposit que nos hauiem de feruir a Deus, e de ajudar al Rey de Castella, fo lur cor, e lur voluntat quens hi ajudassen, e que primerament nos hi ajudarien de hauer quens darien sobre los homens lurs, e q fos bonaige. E despuix pregaren nos quels ajudassem del nostre, e del lur, e que nos feruiriem sobre tot aço que tenien de nos: e feu ço quels donariem, e ay tambe los fous quels donariem: perqueus pregam que vosaltres vullats quens ajuden los vòstres homens, daquella forma que ells nos ajuden. E si aquella nous plau, que guardem entre nòs, e vos una cosa, que segons raho daquella valla tant en altra manera. Car si be ho asmats daquell qui mes hajam de vòstres homens no pujara a V. milia sous, e vos porets ne hauer de nos XXX. milia sous, perque bon metre fa V. milia sous per XXX. milia sous, e caualler per molt que hi do, no pujara a mes de D. sous a auant. E nos darem a vosaltres quels eu porets donar dos milia, o tres milia sous: e encara queus fare carta, que ço que ara vos demanam fins ho donats que nous torn en perjudici a vos ne als vòstres.

CAPITOL XCIII.

Sobre aço callaren tots, que no dixeren re: e nos dixem, quens marauellauem com axi callauen, q nos nols deyem vilania, ne re que pesar-lus degues. E quant veem que ells no volien parlar, dixem: volem saber de tu Ferran Sanxes de Castre quens hi respõnes. E ell dix, q puiç nos voliem que hi dices, que ell diria, e dix en axi: yo no crech q en aquest feyt se acordassen ells, ne yo ara: mes de mi vos dich, que si volets metre foch a aço que yo he, que metats ma al vn cap, e exir ne yo per laltre. E nos dixem, e no respondrets millor Ferran Sanxes: que yo no hi so per terra cremar: mes per defendre la, e per heretar vos, e ja queus haueu heretats. E axi vos cremariem nos, que no daquella manera.

CAPITOL XCIIII.

Sobre aço demanam a don Bñ. G. Dentença que hi respõgues, e ell dix: senyor si vos voleu re del meu, ne de nengun lloch daquells que yo he queus ho dare volenters: mes aquella cosa que vos demanats no poria fer. E dix Neximen Durra: senyor nos no sabem bonatge q ses en Arago. Mes acordar nos hem, e respondrem vos. E nos dixem: barons mester es
O v que millor

Chronica del glorios

que millor sia la cord, que ço que ara nos diets: car nos no volem re sino al nostre be, e al vostre. E anaren sen acordar, e no volgueren venir denant nos aquell dia, ne en laltre tro al vespre que vench a nos don Bñ. G. Dentença. E nos dixem don Bñ. G. tart nos retets la resposta que fer nos deuets. E ell dix, per aquesta raho no laus volien retre, car creem que nous plauria. E dixem nos, e perque nös plauria? e ell dix, sapiats per cert que nous han en cor de respondre be. E dixem li que sen anas, e manam a nostres porters que anassen a cascu dels richs homens, e quels dixessen que al mati vinguessen denant nos. E quant vench al mati ells vengueren, e sfigueren nos denant, que nös dixeren re. E nos dixem, en queus sots acordats de ço queus dixem? e dix la hu al altre, diets hi vos: e dixeren an Eximen Durrea que hi dices primer, e ell dix nos: no sabem en esta terra senyor ques vol dir bouatge. e dich vos que quant oyren aquesta paraula que tots cridaren a vna veu, que no farien re. E dixem nos, gran marauella ens donam de vosaltres, car sots dura gent de entendre raho: car be deuriets guardar lo negoci qual es, siu fem nos per bon enteniment, o per mal. Car creem per cert que nul hom nons poria en mal notar aço, car nos ho fem, la primera cosa per Deus, la segona per saluar Spanya, la tercera que nos e vos hajam tan gran preu, e tan gran honor que per nos, e per vos sia saluada Spanya. E fe q̄ deuem a Deus, puix aquells de Cathalunya, qui es lo millor regne, e el pus honrrat, e el pus noble, perço com hi ha quatre comptes, ço es lo compte Durgell, e el compte Dampuries, e el compte de Foix, e el compte de Pallas. E ay richs homens, que per vn que aqui ne haja, ne ha en Cathalunya I I I I. e per vn caualler ne ha en Cathalunya V. e per vn clergue que aci hi haja, ne ha alla X. e per vn ciutada honrrat, ne ha en Cathalunya V. que aquells de la pus honrrada terra Despanya nos volgueren dar a nos del lur, e guardar vosaltres qui tenits nostra honor qui de vint milia, qui de XXX. milia, qui de XL. milia sous nos deuriets ajudar be. E majorment, car tot se romandria en vos, ab mes que nos vos endariem del nostre. E ells dixeren, que nou farien daquela manera per re del mon. E nos dixem, si farets en vna manera. E ells callaren. E dixem nos, nou farets en vna manera q̄ nous cost re, sino la paraula que hi metats? E com? dixeren ells. nos vos direm com, proferits nos denant tots, e non donets re del vostre: perço que nou perdam dels clergues, ne dels ordens, ne dels cauallers, ne dels altres: car tot ho haurets vosaltres. E dixeren ques acordarien, e que ells respondrien.

20 CAPITOL XCV.

Laltre dia mati justaren se a casa dels Preycadors, e enuiaren nos dos cauallers, nos stant en lo Bisbe de çaragoça en vn pleyt que hauia dona Tereza ab Garcia de Vera, e ab Miquel Peris Dalago. E nos qui exim daqui enuiaren nos Sanxo Gomes de Balanrassa, e Sanç Azuares Darbe, e dixeren

Rey en lacme. Fol. Cij.

dixeren nos: senyor enuiem vos a dir los richs homens, e la caualleria, q̃ aço de quels hauets pregat tenen per la major cosa que los dices Reynul temps: e diu vos q̃ non farien re, ans se lexariē per dre quāt han. E nos guardam lo Bisbe de çaragoça qui anaua ab nos, e presen nos a riure. E dixem, los barons nous ressonen auinentmēt, mes altra vegada si a Deus plau nos ressondran mils en aço. E quant aquests missatges sen foren tornats als cauallers scridarense tuyts, e dixerē, anem nosen anem nosen: e anem a Alago, car aqui pendrem consell. E ixquerense tots de la vila, que no romaseren ab nos sino dos cauallers.

CAPITOL XCVI.

Quant haguem menjat vēch a nos Pero jordan de Xea, e dix: senyor molt me pesa, e mes greu ço que yo veig com se fa ab rana, e no be: e yo no puix estar que no vaja lla, si volets quels diga re per vos? E nos dixem, no volem que re los digats. E ara dix ell, mo digats, que si re hi volets dir quels diga, direls ho. E diets mo axi Pero jordan, q̃ls ho digats? e ell dix, senyor hoch. Donchs diets los per nos aytant, que de ma se pendran mes que huy a XV. dies, e a un mes, e al cap del any nou volrien hauer feyt: e confoneus Deus sinols ho diets. E feytes les jures en çaragoça scondidament, puix Dalago anaren a Mallen, e nos anam nos en a Calathaiu.

CAPITOL XCVII.

Nos stāt en Calathaiu enuiam los missatge per lo Bisbe de çaragoça, que dret los fariem sis clamauen de re de nos: e quens marauellauem com ells tal cosa feyen, que vinguessen contra senyoria tan cruament, ne tan dura. E sobre aço enuiaren nos missatge quens trametrien don Bñ. G. Dentença, e don Artal Dalago, e don Ferris de Liçana si nos los guiauē. E nos guiam los, e enuiam los altre missatge que nos erem apparellats de fer los dret, e venqueren a Calathaiu. E fom en la sgleya de nostra dona santa Maria, e hauia hi pus de mil homens que scoltauen les paraules. E dixem los, q̃ voliem saber perque farien aquell sagrament, menys que no demanassen sils teniem tort, o no: e que veeffen primerament sils ho voliem adobar: car marauella era gran de jurar se hom contra senyor, sino sabia perque. E ells ressoneren nos, que feyen ho perço com nos los trencauem los furs Darago. E nos dixem, que mostrassen en que, e quels ho adobariem, e q̃ nos haviem lo fur Darago, e fariem lo llegir denant nos: e tots de capitol en capitol, e hon los trencassem queu dixesē, e nos adobar ho hiem capitol per capitol. E ells

Chronica del glorios

E ells dixerén que nols calia fer llegir, mes que ells ho dirien de paraula. Enos dixerén que be oyriem la paraula, si u dauen en scrit. E derén nos vn scrit de demandes quens feyen, quels trencauem lo fur Darago: car menauem pladesses en lleys ne en dret, e quels jutjauem per aquells, e que feyē tort a don Bñ. G. Dentença del feyt de Muntpeßler. E vns altres clams que no hauien cap, ne sol: sino que volien cobrir lur errada. E nos ressonem los en aquest clam de lleuar nos Legistes, ne Decretistes en casa nostra, que no erem tenguts. Car en tota cort de Rey deuia esser que Decretistes, e Legistes, e Furistes hi anassen. Car de totes estes maneres hi venen pleyts, e nos la merce de Deus qui nos ho ha donat, hauem tres regnes, o quatre: e venen nos pleyts de moltes maneres, e diuises: e si non haguessen en nostra cort ab quiu poguessen delliurar, seria vergonya de nos, e de nostra cort. Car nos, nels homens llechs no sabriem de les scriptures dels drets qui son per lo mon. E perço quens en poguessen ajudar quant mester fos los hauiem a leuar ab nos, e per les senyories nostres qui no eren de vn fur, ni de vn costum. E per aquesta raho los leuauem nos, mes dixerén los que dixerén si per alcuna altra raho los jutjauem nos en Arago, sino per fur Darago mentre que bastas, car allo los adobariem nos: car lo fur Darago diu, que vaja hom a son natural en egualtat. E no volgueren que llegis lo fur mot a mot en aquelles coses que ells deyen que nos los teniem tort. E sobre aço dixerén los nos, feyta la resposta de les demandes, quens feyen menys de raho, e que nos deuien fer.

CAPI TOL XC VIII.

Arons, vosaltres me sembla que vullats vsar de la manera que feyen los jueus ab nostre Senyor, quant lo preferen lo dijous a nuyt ala cena, el aduxeren denant Pilat, e quel jutjas que crida uen, crucifix, crucifix: e q̄ vos digats queus de sa fur, e que no digats en que, ni en que no, e que no vullats vendre dret de mi: aquesta es la pus nouella raho que hanch homens moguessen contra son senyor. Mes vna cosa vos dire barōs, dues coses fan vosaltres atturar en aquesta malicia, e en nostra terra: la vna es la ajuda que hauem a fer al Rey de Castella, aqui no podem fallir, puix promes li ho hauem: l'altra hi es nostre seny quins rete que aquesta saho de ara no vengam contra vos. Car si no era per aquestes dues coses, no ha pla al mon mur ne roca de q̄ nos nous trasquessem: car per vn caualler que vosaltres hajats, ni metriem nostres, qui no serien vostres amichs, ne guardarien de fer a vos vn mal en cors, e en hauer. E mes que haüem totes les ciutats de Arago, e de Cathalunya que serien cōtra vos, e de guerra que saben tant com vosaltres. E puix lo poder haguessen nos, e lo saber, e lo hauer, no sembla quens deguessets a nos emparrar, tinent nos tort. E sobre aço partirense de nos, e anaren sen.

CAPITOL XCIX.

Ells partits de nos, sabem ques volien ajustar a Almunien a dia sabut, e sabem lo dia que hi deuien esser. E haguem acord que anassem a Osca, e pregam, e dixem al Bisbe de çaragoça que anas ab nos, que mester lo hi haviem, el voliem enuiar a ells. E dix nos, si queu faria. E quant som a Osca enuiam al Bisbe a Almunien hon ells eren justats, e enuiam los a dir, quels pregauem, els manauem per la senyoria que haviem sobre ells, que no faessen tant gran errada contra nos, com aquella era. E el Bisbe ana lla, e dix los ho. E quant torna dix nos que Ferran Sanxes de Castre, e don Bñ. G. Dentença venrien a nos, sol quels guiassem. E nos guiam los, e haviem los enuiat a dir ja, que metriem lo feyt en poder del Bisbe de çaragoça, e del Bisbe de Osca. E sobre aço vengueren a nos, e per abreuiar les noues, car serien llongues de dir, no faeren als ab nos, ne nos ab ells. E tornaren sen, pero proferim los nos tota via quels fariem dret, e ells nol volgueren pendre.

CAPITOL C.

Quant veem que axis feya, enuiam per en P. de Muncada, e per altres richs homens de Cathalunya: e als homens de Lleyda, e de Tamarit, e de Almenar, e de altres llochs que vinguessen a nos ab la host, apparellats ab lurs homens, e ab lurs armes: e que a dia sabut nos fossen a Munffo. E mentre que les cartes anaren erem en Barbastre, e enuiaren nos a dir los cauallers, que sils guiauem vendrien denant nos: e nos guiam los, e vengueren hi Ferran Sanxes de Castre, e don Bñ. G. Dentença, e don Ferris de Liçana qui eren en aquell sacrament. E som en la sgleya major de sancta Maria de Barbastre. E Ferran Sanxes parla per ells, e diu que aquell sacrament que ells haviem feyt no era contra nos, mes era perço com los trencauem los furs, els demanauem coses desaguifades: car en Exea los haviem partits quāt cōtenien ab nos don Eximen Durrea, e don Artal Dalago, e els altres richs homens, e els cauallers, leuat Ferran Sanxes, e don Bñ. G. e don Ferris.

CAPITOL CI.

Nos ressonem a aquests III. que nols teniem tort en fur quels trencassem, ne heretament quels tolguessen: que ans los haviem heretats, que don Ferris tenia bona honor quant se mes en aço, e don Bñ. G. que haviem heretat son pare de quant havia en lo segle: per quens marauellauem com tant crua cosa feyen cōtra nos. E perço queus ho abrengem nos pogueren auenir ab nos. E dixem los, que puix axi era quens en hauriem a defendre.

Chronica del glorios

CAPITOL CII.

*E*om en Munso, e vingueren nos primerament homens de Tamarit en vna força que hauia bastida Peromaça fill den Arnau de les Celles, qui era prop Munso, e faem la lus combatre, e preferem la, e faem la en derrocar. E puix anã Arafals, e presen lo ab homens de Almenar, e de Tamarit: car ells se reterẽ a nos. E puix vinguem a Lleyda, e pregam e manam als homens ques apparelassen de anar en host ab nos, que ara nos hauem cuydat que deuïem anar en ajuda del Rey de Castella. E partim de aqui, e anam a Munso per ço com laygua de Cinqua era gran, e passam al pont, e albergam hi vna nuyt. E daqui anã nosen a Pomar, e faem hi parar vn foneuol, e faem hi fer vn castell de fust e ab vna brigola que ells hauien de dins vedauen nos que no podiem parar lo foneuol, ne acostar lo al castell de fust, en guisa que mal los faes. E quant veem que aço nos podia acabar, enuiam a Tortosa per vna brigola que hi hauïem feyta fer ab q̃ trencassem la lur brigola. E puix vench P. Martines clergue fill de don Marti Peris justicia Darago, e dix nos que sino nos voliẽ leuar de aquell lloch, que ells venrien a nos en tal manera que metrien lo feyt de nos e dells en poder del Bisbe de çaragoça, e del bisbe de Osca: enos quels donassem la honor quels hauïem tolta, a dit, e a coneguda dells: e ells quens assegurarien quẽs farien dret, ans que lus retessẽ la terra. E aço que assegurarien en poder dels bisbes, en manera que nos ne deuïem esser pagats, e quels donassem vn llogar en que poguessen albergar, e que acostarsien a nos. E axi tractar se hi ha lo feyt entre nos e ells.

CAPITOL CIII.

*E*plach a nos ço que en Pere Martines nos hauia dit, e leuam nostra host, e entram nosen en Munso. E manam als homẽs de Gil quels acollissen en la vila, e ells faeren ho. E vengueren a Gil, e albergaren hi, e podien esser tro a CL. cauallers. E en aquesta host foren don Bñ. G. Dentença, e don Ferris de Liçana, e Ferran Sanxes de Castre, e altres, e els fills den Fortuny de Verga, e altres qui ẽren acostats, e amichs lurs. E aqui mettem lo feyt en poder de l bisbe de çaragoça, e del bisbe de Osca, e aqui fermaren quens farien dret del tort quens hauïen feyt. Car ẽren venguts contra nos, e contra nostra senyoria, e si ells jutjauen quels rendessem la honor, que la lus rendriem. E aço fo mes en cartes, e donaren nos treua tro nos fossẽ tornats de la ajuda del Rey de Castella. E puix de XV. dies. E fo mes en lo encartament. E assignam dia que fossẽ en çaragoça, e ells que hi serien. E aço faem nos per dues rahons, la vna: car nos sabïem be que ells nons podien assegurar dret, car tot quant hauïen hauia encorregut en nostre

Rey en Iacme. Fol. Ciiij.

nostre poder. E no tant solament ço que hauien, mes lurs coffòs: l'altra, car era en tēps de segar, e mijant juny: e nò hi podiem be tenir la gent tāt gran basca hauien de anar, e nols podiem fer atturar, firen los ne aguaytan los ne prenen los. E nos en nostra persona quils feyem guaytar e ferir.

CAPITOL CIIII.

Quant vench aquell dia q̄ nos hauiem empres ab ells nos forem en çaragoça, e ells foren hi: e el Bisbe de Oſca vench iro Almudeuer. En aqui preslo malaltia, e dix que quil oceya no poria pus auant anar, t. intera ciutat: e hach sen a tornar. E axi dixem los quel Bisbe Dosca no podia venir, e ells qui so sa bien ja de cert. E dixem al Bisbe de çaragoça, que nos erem apparellats que auentassem en son poder e que valgues aytant com si amilos hi fossen. E el Bisbe dix que parlaria ab ells, e sabria si ho volrien. E ells dixeren li quin dret vollo Rey de nos q̄ li fermen daço? dix lo bisbe que li hauets feyt, e ell signiraua ço que es encartat entre vos e ell: e segons les rahons que nos sabem pus que fore entre el bisbe e ells, semblans quel bisbe entenes que nons porien feyr dret quant se eren jurats contra nos. Car tot quant hanien nols bastaria, e que les persones deuien metre en nostre poder per fer nostra voluntat. E Jobre aço parla ab nos, e dix nos: senyor semblem quels cauallers han feyta tal cosa a vos que no la porien complir, e ara conexen la, perque no mes semblant que jols patisca dir queus facen dret per re, que no poden per tot quant han. E nos dixem li, bisbe vos no hauets a mostrar re de la vna part a l'altra, e aço que digats diets ho per sentencia, e nos retrem los la honor, ab que seguexquen ço que vos jutjarets. E dix lo bisbe que no li semblaua donar sentencia, que ells fossen deseretats de quant hauien. E nos dixem li, en quant fore vos, si ells se meseren en aquell lac? e el bisbe no hi volch dir pus, e romas la honor a nos, e ells trencaren nos lo encartament quens hauien feyt en Munso, que no volguem sperar ço, quels venia de pena. E nos romasem en la treua que ells hauien jurada, segons que en les cartes que eren entre nos e ells era contengut.

CAPITOL CV.

Sobre aço anam ab aquells qui hauer poguem en ajuda del Rey de Castella, sobre la treua quens hauien donada. E passam per çaragoça, e anam nosen en Terol, e enuiam missatge a nostres fills, e an R. de Cardona, e an R. de Muncada, e als altres qui vinguessen a nos a Valencia, ab ço que hauer

Chronica del glorios

que hauer poguessen. E hauien llogat dos milia cauallers, e no hi fo Darago sino dō Blasco Dalago: e de dos milia cauallers que hauien pagat no haguem sino D C. E en Terol nos parlam ab los prohomenes de la vila, e pregam los que ells quens ajudassen en aquest feyt en que anauem. E comptam lus ço quens hauien feyt, e que nos per re del mon no podiem star que no ajudassem al Rey de Castella, pus promes li ho hauiem. E pregam los charament quens fæssen prest de pa, e de bestiar, en guisa que poguessen hauer bastiment en la host. E dixeren ques acordarien, mes que non volien acord tro en laltre dia, mes q̄ sempre de mantiment nos respondrien

CAPITOL C VI.

Quant haguem stat vna peça dora, tornaren a nos, e respos Gil Sanxes Munyos per tots aquells de la vila, e dix: Senyor bien sabets vos en lo que vos mandastes, ne nos rogastes que nunca trobastes de no en nos, ni lo fizistes, ni lo faredes agora, dezimos vos que vos emprestaremos III. mil cargas de pan, e mil de trigo, e II. mil dordio, e XX. mil carneros, e II. mil vaquas. E si queredes mas mas prendet de nos. E nos responem lus quels ho grabiem molt, e q̄ conexiem que hauiem bons vassalls quens amauen, e ques fiauen molt en nos. E ells dixeren quels donassem vn porter qui anas ab ells per les aldees, e hon que trobassen la cosa que la prenguessen, e ells assejar ho bien molt be, e farien en guisa que quant exirien de Valencia ho hauriem tot. E nos donam los lo porter qui anas ab ells, e partim nos dells molt pagats, per la-mor quens hauien mostrada, e com ho metien tambe en obra.

CAPITOL C VII.

Quant fom en Valencia parlam ab los prohomenes de la ciutat, e pregam los quels membras com eren aqui poblats per nos puix q̄ Deus volch que nos haguessen la ciutat, e com hauiem major sperança en ells quens ajudassen en guisa que nos poguessen ajudar al Rey de Castella per conquerir aquella terra que era lleuada contra ell que en nenguns altres, perço q̄ de tots los altres de nostra terra nos erem defexits pus que en Valencia erem. E pregam los com pus charament podem, e que entenesse que ells conexien q̄ nos los hauiem aqui poblats, e quens ajudassen en guisa que daquell feyt nos poguessen honrrar: car en la nostra honor hauien ells gran part, e que aquesta seria vna de les majors. honrras q̄ hanch nos preffessem: e dixeren ques acordarien, e que al mati tornarien denant nos, e que farien tota re que poguessen fer per nos.

CAPITOL CVIII.

Quant vench al mati, dixeren nos quels dixeſſem q̄ voliem dells que ells fer pogueſſen, car apparellats eren fer noſtra volentat. E dixem lus, que haviem meſter cōduyt, pa, e vi, e ciuada: e que vos pregam que ho façats en eſta manera, que anets per la vila, e qui haura pa, leuat ço que hauria meſter en vn any en ſa caſa quel nos preſt. E ſi ni ha de mercaders quel nos preſten, car nos ho aſſegurarē tambe com volran, e quens hi ſiats vos bons, e quens ho deſcubrats da lla hon ſabrets. E ells dixeren queu farien molt volenters, car veyen que meſter ho haviem: e veyen la cuyta, e el ops que era, e la deſonor encara, e el dany quen porie pendre, e faeren ho. E ſobre aço vench linfant en Iacme, e en Ramon de Muncada, e altres companyes que a nos no membren, e anam nosen a Xatiua, e de Xatiua a Biar.

CAPITOL CIX.

Nos ſtant en Biar enuiam miſſatge als Sarrabins de Villena, que nos los pregauem, els manauem que gran mati ixqueſſen a nos. E al mati anam lla, e ells foren hi. E quant fom aqui tiram nos a part ab ells, qui foren be XXX. dels millors de la vila: e dixem lus, com haviem feyta aqueſta coſa de leuar ſe contra lur ſenyor don Manuel. Pero ja fos que hagueſſen feyta gran errada, que nos los pendriem a merce, e fariem ab ell quels perdonas: car tant havia ab nos que tota re faria que nos li dixeſſem: e ſi nou volen, que nos quels hauriem a fer mal per força, que be podien ells conexer que al noſtre poder ells nos podien deſfendre. Perque mes valia que nos los faeſſem aſſegurar an Manuel, e romaſſen en lurs caſes, e en lurs heretats: que ſin haviem a exir, e haviem anar en ſtranya terra hon no trobarien conſell, ni quilſ faes be. E ells dixeren nos, quens grabien la paraula quels haviem dita, mes per lo mal capteniment quen Manuel los feya ſe hagueren alleuar contra ell. E dixeren nos que tornaeſſem a Biar que ala nuyt nos retrien reſpoſta.

CAPITOL CX.

La nuyt ells nos enuiaren dos Sarrabins ab la reſpoſta, e la hu de aquells era latinat, e faeren nos aqueſta reſpoſta, que nos al mati tornaeſſem lla, e que jurarien ſobre lur lley, que vinent don Manuel ells attorgaran los pleyts que nos fariem ab ells. E faem los perdonar ço que feyt haviem, que la retrien. E ſi aço nols perdonaua don Manuel, que ells no foſſen tenguts. Pero ſi nos los juraſſem, que no tornaeſſem Villena al Rey de Caſtella, ne a don Manuel que anaeſſem lla, que lans retrien. E nos dixem los, quels grabiem ço quens
P dixeren,

Chronica del glorios

dixeren. E dixem los que al mati seriem lla, e fariem de guisa ab ells que ells serien pagats de nos, e que fariem nostres cartes ab ells. E donam a aquell qui era latinat C. besants, perço quès hi fos bo. E el dix, que ab Deus ell faria ço q̃ nos volguessem, e donam los li amagadament, si que laltre nou sabe.

CAPITOL CXI.

Al mati anam nosen a Villena, e faem nostres cartes ab ells: que ells reteffen Villena an Manuel quant hi vingues, e nos fariem en guisa que ell lus perdonaria, els attendria les cartes primeres que ell hauia ab ells. E feytes les cartes juraren nos tots quants ni hauia en Villena de XX. anys en sus, quens attendrien ço quens hauien auengut en aquelles cartes.

CAPITOL CXII.

Moguem daqui, e anam a Elda: e no albergam dins la vila, perço com los Sarrabins no serén be renduts a don Manuel, de qui eren. E enuiaren nos a pregar, que hom nols talas, ne lus faes mal: e que ells farien a nostra voluntat. E vengueren a nos quels deessent porters, e homens quels guardassen lur horta e que nols faes hom mal, e faem ho.

CAPITOL CXIII.

Enuiam sempre vn missatge a Petrer quen Iofre hauia perdut, e tantost vengueren dos vells a nos, e vn juen que hi staua en temps den Iofre: e els Sarrabins no li hauien mal feyt. e parlam ab ells, que reteffen lo castell a nos: e nos quel retriem an Iofre. E dixem los, quels fariem attendre les cōuinences que hauien ab lo Rey de Castella, e ab en Iofre. E ells ressoneren nos, que per lo mal capteniment que feyen dells sen eren lleuats: e si nos los jurauem, quels retinguessen pera nos, quens retien lo castell mantinent, mes que hauien paor den Iofre. E nos ressonem los, que desta cosa los fariem nos be segurs, q̃ les cartes primeres los fariem nos atendre, ans q̃ nos los reteffen an Iofre. Car nons staria ginyt que entrassem en ajuda del Rey de Castella, e quens retinguessen los castells que hauriem a tornar a ell, e aquells quil tinguessen per ell. E sobre aço dixeren que sen entrarien acordar, e quens ressondrien al vespre. E tornaren a nos prop del sol post, e dixeren, que pus tant nos ho voliem, que farien a nostra voluntat. E quant vench al mati anam nosen denant dells ab nostres cauallers, e faem pujar als homens den Iofre nostre peno al castell, e lliuram lus lo castell.

Rey en Iacme Fol. Cvj.

CAPITOL CXIII.

El altre dia anam nosen a Nonpot, ques aldea de Alacant: e en laltre dia a Alacant, e aqui ordenam nostra companya.

CAPITOL CXIII.

Nos stant en Alacant ajustam nostres fills, ço es l'infant en P. el infant en Iacme, e el bisbe de Barcelona, e nostres richs homens en la sgleya Dalacant en la nouella de defora, no en la major. E foren hi los cauallers ay tambe, e dixem los, que nos entrauem en la cõquesta del Rey de Castella, quels voliem donar doctrina com se captinguessen en armes, e en altres coses.

CAPITOL CXV.

Primament, que quant yrem per cami, que ningú nos preses en armes, menys de manament de nos. E si tant se era que si prenes, que nos partis de nos menys de licència nostra, e si cridauen bia fora que en ay talloch han donat salt, ques presessen a les armes, e q vinguessen tots denant nos. E axi com los manariem nos q ells faessen, e si eren de nuyt en host, e cridauen a armes en guisa que la host se hagues a renatar, que tots ques presessen a armes, e que guarnissen los caualls aquells que hi haurien: e que vinguessen a nostra tenda, e a casa nostra, si en casa jahiem. E que per re del mon negú en la batalla, ne en negú lloch no derrengas sens nostre manament. E sobre tota re ques guardassen, que no haguesen entre si, ne ab altres baralla, que pot esser en host de Rey, e de senyor: que baralla es la pijor cosa que pot esser en host de Rey, e de senyor. Car auentura met hom tota la host de morir, o de perdres. E puix venen los enemichs, e poden barrejar tota la host aquells qui romafes hi serien vius, e encara si hi venia algun pleyt de cauallers, o de altra cosa, que vinguessen denant dos cauallers, los quals nos hi metriem en lugar de justicia. E nos manariem a ells, que si tort hauia feyt lo hu al altre, queu faessen adobar. E si ells nou podien fer, que nos queu fariem: car per si, e per no son les baralles, e paraules en aquest mon. Car negu no deu pendre dret per si mateix del altre, puix que senyor hi ha. Car si negu vol fer darmes, ne nes desijos, nos lo durem a punt, e a saboquen perdra lo desig quen baura. Et tal cosa ne porien ells fer que tota nostra host ne poriem nos perdre, o affollar, o ques hauriem a tornar de la host. E Ion nos vos pregam, eus manam en pena de traycio, e de nostra amor que vos no passets aquest manament, que nos vos fem.

Chronica del glorios

CAPITOL CXVI.

Quant nos haguem parlat ab ells enuiam missatge a Elxe per vn trujaman nostre ab la Exea ab nostra carta, e quès enuiassen dos, o tres Sarrabins dels bons de la vila, e que parlassem ab ells. Car si ells ho volien, nos nolos fariem mal, neu haviem en cor:ans los ajudariem a saluar. E ells enuiaren nos Mahomet, e Haguingalip ab vn altre. E quant foren denant nos saludaren nos per los vells, e per Lajama de Elxe. E nos los dixem que Deus los des be. E dixem los encara, fem vos saber que perço haviem nos enuiat per vos, que creem que vosaltres sabets de aquells Sarrabins qui ab nos han guerregjat, com nostre senyor nos ajudat dells ne a qual victoria a aduyt ço que nos començam: e aquells qui volgueren hauer pau ab nos, es venien metre a nostra merce, com los haviem bona merce, els ateniem ço q̄ promes los haviem, si per ells nou perdien. E ara nos venim en esta terra per aquestes dues rahons, que aquells quis leuaran contra nos, e nos volran metre a nostra merce, quels conquiram, e muyren a spasa: e aquells qui volran a nostra merce sots metres, que la lus hajam, e aytal merce questien en lurs cases, e tenguen ses possessions, e lur lley. E quels farem attendre al Rey de Castella, e a don Manuel les conuinences que haviem ab ells, e lurs costums, segons les cartes que ab ells haviem. E si re vos nak trencat queus ho adoben.

CAPITOL CXVII.

Respos aquell Sarrahi, que grahia a Deus, e a nos la bona paraula que nos lus deyem: e aytal speranza haviem en nos. Car be haviem oyt dir que aquells qui en nos se fiauen, que eren segurs, e q̄ nols ho trencuem:ans los ateniem ço quels prometiem. E dixerem que nos los enuiassem homens quels guiaassen, e yrien alla. E puix que dirien ala aljama les bones paraules que nos los haviem dites, e puix que venrien a nos. E axi anaren sen, e comptaren ala Aljama ço que nos los haviem dit. E quant aço hagueren feyt tornaren a nos, e comptaren nos ço que haviem parlat de dins. E nos dixem a aquell Sarrahi per nom Mahomet, que voliem parlar ab ell: e tiram nos a vna part ab ell, e pregam lo que fos curos de nos, e dar li hiem part la heretat que ell havia en Elxe: tant q̄ tostemps ne valria mes ell, e son llinatge: e que tendria per nos la vila, e totes les rendes, e puix per en Manuel. E teniem CCC. besants amagats, e metem los li per la manega del almaxia, e fon de nos be pagat, e promes nos en falley, que hi faria tot ço que fer hi pogues a nostre prou.

CAPITOL CXVIII.

Altre dia vench altra vegada ab vnguistge q̄ nos li donam, e vench ab carta dels vells de la vila, quals coses nos lus fariem, ne quals no. e forē aquestes les coses que ells demanauen: la vna que hi romafessen ab totes lurs heretats, e l'altra que tinguessen lur lley en cridar en lur Mesquita. E l'altra q̄ fossen jutjats a costum de Sarrabins, e q̄ no fossen forçats per ningun Chrestia: mes quels Sarrabins los jutjassen, segons q̄ era acostumat en tēps de Miramamoli. E attorgam lus ho, e asseguram los, que si ells hauien feyta alcuna cosa de pesar a don Manuel, q̄ls ho fariem perdonar al Rey de Castella, e a dō Manuel: e q̄ls fariem seguir totes aquestes conuinences q̄ hauien ab nos. E al dia q̄ nos yriem a Elxe dixerem quens darien la torra per nom de Calahorra, e farien les cartes, e ses conuinences. E quant nos passariem per alli q̄ls attendriem totes aquestes coses.

CAPITOL CXIX.

Sobre aço no volguem descobrir lo feyt a nostres richs homens, e faem cridar l'infant en P. e l'infant en Iacme, e lo bisbe de Barcelona, e els altres richs homens. E vengueren nos dues galees q̄ nos hauiem armades, e amenaren nos dues nauetes carregades de gra, q̄ valien be L. milia sous. E demanā als damunt dits richs homens de consell, q̄ fariem, ne hon yriē. E fo lo consell de tots q̄ anassem a Elxe, per aquesta raho: car ells eren al cami, e ells q̄ yrien de Alacant vers Murcia, e Oriola q̄ls poriem barrejar. E sobre aço nos lus dixē, q̄ passassem per Elxe, e nos parlariem ab ells, e nostre senyor donar nos hi ha tanta de ventura ques rendrien a nos. E no volguem descobrir ço q̄ nos hauiem feyt ab ells, perço que negu no hi pogues re embargar. E dixem lus, que ara mes se tendria Elxe que Murcia, perço car cullia mes pa que Murcia.

CAPITOL CXX.

Quant baguem acordat qual dia mouriem, dixem los q̄ nos yrem denant ab C. cauallers, e sabriem si lans rendrien en bona ventura, e sino acordariem si yriem a enant, o la assetiariem. E anam nosen denant, e sempre demantinent quant fomlla los vells, e els millors homens de la vila tro a L. vengueren a nos, e attorgaren les cartes, e el pleyt axi com era empres entre nos, e el missatge. E juraren q̄ axi ho atendriē ells, e tots los de la vila. E quāt vench la host trobaren los Sarrabins ab nos, e feyem nostres cartes. E quant baguerē jurat, segōs les conuinences q̄ hauiem empreses ab ells en lo lloch de Alacant, marauellauen se molt com tantost ho hauiem delliuat. E perço com era vespre pregaren nos los Moros que tro altre dia mati nos sofferissem, e verien a nos tots los Sarrabins de la vila, e fer los hiem attorgar les cartes, e les conuinences, e quens rendrien la torra de Calahorra, ques lo pus fort de Elxe. E nos sofferim ho, puix q̄ ells nos en pregauen.

Chronica del glorios

¶ CAPITOL CXXI.

Al mati faeren les cartes, e a tercia hagueren nos atorgades les conuinenques, e tot lals: e hagueren nos renduda la torra de Calahorra. E presa la torra leixam hi lo Bisbe de Barcelona quils guardas, que nols talis hom.

¶ CAPITOL CXXII.

Tot aço feyt, aquell dia anam nosen en Oriola, e leixam en Elxe Nastruch de Bonfenyor, quens aduxes les cartes feytes entre nos, e els Sarrahins de Elxe. E quant nos fom en Oriola vench lo fill de Benut, e la Raiz de Criuillen. E dix nos que son pare era pres, e tenial pres lo Rey de Castella, e venia a nos perço que faria tot quant manassem, e quels nostres homens poguessen entrar en Criuillen saluament, e segurar: e venia a nos quens rendes aquells dos castells que hauia, e quens podiem ajudar del seu, axi com del nostre, e haguem deliurat, e cobrat ço que haviem perdut de Villena tro en Oriola, e de Alacant tro en Oriola: axi que tot hom podia anar pels camins, saluament e segura.

¶ CAPITOL CXXIII.

Nos qui erem en Oriola que hi erem romasos VIII. dies, vna nuyt vengueren nos dos Almugauers de Lorca, e tocaren ala nostra porta, e podia esser be mija nuyt. E dixeren nos quens feyen saber los de Lorca que DCCC. genets, ab dos milia adzembles carregades, e dos milia homens darmes, qui les tocauen, metien conduyt en Murcia: e q'eren passats al sol post denant Lorca, e quens feyen saber que si nos hi exiem q'poriem hauer tota la requa, que perventura ells fugirien, car hauien aqilles egues, e caualls corredors. E sempre quant ho haguè oyt, manam als porters ques leuassen decòtinent, e que anassen al infant en P. e al infant don Jacme, e a don Manuel, e al Mestre Ducles, e aquell qui tenia lloch del Mestre del Spital, e a don Alfonso Garcia, e a tots los altres richs homens: e quels dixeissen que pensassen de caualcar, e que sen anassen ala porta del pont, e que alli nos trobarien. Car aytal missatge nos era vengut de Lorca, e quels dixeissen que leuassen còduyt pera vn dia. E nos exim sempre, e quant fom de lla lo pont del aygua que ha nom Segura, speram los alli de fora. E quant foren venguts anam nosen, e quant se feya alba fom en vna alqueria que es entre Murcia e la muntanya, hon hom va a Cartagena hon soterrauen los Reys de Murcia en vn puget que ha de sobte l'alqueria, e a Benut qui hi jau.

Rey en lacme Fol. Cviii.

CAPITOL CXXIII.

Quant lo dia se sclari haguem consell que fariem, e en aquest consell fo l'infant don P. e l'infant don lacme, e don Manuel, e el Mestre Ducles, e don Pero Gusman, e don Alfonso Garcia, e tingueren per be que nos ixquessim daqui, e tinguessim de l'uny talayes si venien, o no. Enos dixē que aço nons semblaua bo, que segōs la manera dels genets la qual solien fer ab aq̄lls quis encontrauen quels canſauen anant en torn daquells qui tenien caualls armats: mes que tenriem cent caualls armats de nostra maynada, e tots los altres que nols armassim, e en la dauantera fossen nostres fills: e don Manuel, e el Mestre Ducles, e don Pero Gusman fossen en la costanera: e nos ab aquells cent caualls armats tenriem la reguarda, e fins combatiem ab los genets que alcu no derrengas a ells tro que nos faessim tocar la trompeta. E quāt ells oyrien les trompes tocar que aquells qui haurien los caualls desarmats que derrengassen apres dell, e que nols leuassim ma desus tro que fossen veneguts a mort, o quels presessim: e nos que venriem ab los caualls armats apres dells, e tot ço que caygues al camp que ho leuariem. E tuyts tingueren per bo aquest consell.

CAPITOL CXXV.

Partit aquest consell enuiam en Rocafull ab si V. cauallers quels anas talayar si venien, o si no. E ell enuians missatge que venien, e vench a nos lo Mestre Ducles, e don Pero Gusman, e dō Alfonso Garcia, e dixeren nos: senyor pensat de caualcar, e de moure, que veus los moros qui venē. E dixerem, Mestre nons cuytem, e lexats los deuallar al pla en guisa quens puscam nos metre entre ells, e la vila: e per be que fugen sin haurem nos les adzembles, e aquells de peu qui les toquen: car moltes celades se fan qui son perdudes en lo seti, e per renata de exir. E dix lo Mestre no façats per Deus, que no sabets quins genets se son. que quant vos cuydarets que sien prop de la porta sol nous en guardarets tro q̄ sen entraran en la vila, e non porets re hauer.

CAPITOL CXXVI.

Nos dixem, Mestre les adzembles haurem, e els peons. E dix ell: senyor nou creats que en la vila son, e sera marauella si los porets encalçar: e tant nos dixerem quens faeren moure. E quant fom de fora desplegam nostres senyeres, e arremgam nostra batalla de dauantera, e de costanera daquells qui desus haurem dits, ab los cent caualls armats.

Chronica del glorios

CAPITOL CXXVII.

Quant nos fom de fora arregats vench nos vn Almugauer e dix nos: senyor albixeres. E nos dixem, e de que? veus los Moros aqui qui venē. E nos dixem, amich leixat nos vencre la batalla, e puix donar vos hem albixeres: e el bisbe de Barcelona anaua ab nos, e demanam a frare Arnau de Segarra qui era Preycador: e dixem li, que voliem pendre penitencia dell. e ell dix que dixessem. E nos dixem li que a nostre senyor no li cuydauem tenir altre tort sino de dona Berenguera tant solament. e nos hauiem en cor de effer ab ella menys de pecat, e axi com hom deu effer. ab sa muller, e ell ja sabia que nos hauiem proposit de conquerir Murcia, e tot aquell regne, e aquella merce q nos feyem de conquerir aquell regne, e tornar a Chrestians quens valria, e aquest pecat nons tendria dany en lo dia de la batalla, e de aquest pecat li demanauem penitencia, e ell dix nos. Que pecat mortal era gran cosa: mes si nos hauiem en cor quens entolguessem, quens perdonaria. e nos dixem li que ab aquella fe entrauem nos en la batalla que exiriem de pecat mortal, o per vna guisa, o per altra que seruiuem tant Deus en aquell dia, e en aquella conquesta quens perdonaria: car dals no hauiem mala voluntat a negu, e ell bascaua: e nos dixem li quens donas la sua benediclio que a Deus nos acomanauem a fer ho.

CAPITOL CXXVIII.

Partits daqui dixem que voliem anar ala dauantera a nostres fills, e anam lla ab vn caualler, e faem lus atturar, e tots los altres. E denant tots dixem lus, fills vos sabets de qual lloch venits ne qui es vostre pare: e axi en tal manera fets huy darmes que tot lo mon diga vos qui sots, ni don venits: e sino promete a Deus quens deseretariem daço que dat vos hauem. E puix dixeren linfant en P. e el infant en lacme tot en hu quels membraria be don venien, e qual pare hauien, e que per aço nols calria deseretar.

CAPITOL CXXIX.

Puix tornam a nostra reguarda, e quant fom tornats al rench, dix en Bñ. de Vilanoua caualler de Cathalunya: Cathalans, fe que deuets a Deus, membreus que tal cosa facam que tot lo mon parle de nos, del be que nos farem. E tots aquells quiu oyren attorgaren ho. E nos anam a enant, e veem lo polç dells: e vench nos missatge que fugien, e que sen torna uen. E bach hi alguns qui foren en cor quels encalçassem. E dixem lus, que nou voliem,

Rey en Iacme. Fol. Cix.

voliem, que entro al Alfama no hauria sino IIII. legues: e ells eren be DCCC. genets a cauall, e haurien be II. milia homens a peu en Alfama, quen hauria be de DC. tro a DCC. E quant los nostres cauallers corrent serien hujats, e no poriem aconseguir los homens de peu, e per força hauria effer la brocada. E ells exirien de la força, e del castell: e axi gitar nos bien de la vila, a nos, e als nostres: e axi vedam la en calçada.

CAPITOL CXXX.

Puix anam nosen a vn lloch qui ha nom Laliarencella, e aqui eren ab nos nostres fills, e el Mestre Ducles, e en P. de Queralt, e el Mestre del Tèple, e del Spital Nuch de Malauespa, e ab si altre. E enuiam nos per aquells richs homens que hauriem nomenat desus, e demanam consell, en qual manera ho fariem. E dixeren nostres fills, e nostres richs homens de nostra terra, que hi dixessen lo Mestre Ducles, e don Pero Gusman, e don Alfonso Garcia: car sabiem mes en la terra, que ells. E dix lo Mestre quel castell Dalfama quel poriem pendre, si voliem cercar: e que hi parassem vn giny, e queu acabariem en poch dies. E dixeren puix a don Alfonso Garcia que hi dices, e ell dix q̄ hi dices don Pero Gusman, e dix que no sabia re en Alfama: mes que dō Alfonso Garcia qui tenia la terra, hi sabia mes que ell, e dix dō Alfonso Garcia: dirir vos hie yo, porque teni lo llogar Dalfama per algun temps. E puix dixem nos, donchs millor hi sabets vos que ningū? e dix ell vous hi dire ay tant que si el Rey ab vn almajanech en lo coll qui de sus li esta hi es, en VIII. dies haura Alfama: e en tant dixeren tots que bo semia si allo se faes.

CAPITOL CXXXI.

Nos dixem los, barons tres coses hi veem que son cōtraries da quest cōsell: la vna que a dia sabut nos deuem veer ab lo Rey de Castella en Alcarraz, e tro aquell dia no hauria sino VII. dies que deuia effer la vista: e segons que nos veyem lo castell estava en la serra que no tenia almajanech sino de part del coll. La segona q̄ Moros tenien, e defenien tambe com homēs del mon castell, per que nous semblaua que poguessen effer al dia que hauriem empres ab lo Rey de Castella, e que creyem que per vn mes, per be quel combatessim nol poriem pendre: per ço com hi hauria dos milia carregues de pa, e gran establiment per pendre força. La tercera que Murcia era en mig de nos, e de Oriola, e que hi hauria gran poder de homens a cauall, e de peu, e les regnes serien males de girar que vinguessen tro Alfama. E la quarta cosa encara que no hauriem que mējar, sino aquell dia: car nos veniem per batalla als Moros, e axi no hi portam vianda: car les

Chronica del glorios

batalles leus se vencen, e dona les Deus aqui les vol donar. E axi per aquestes rahons era millor conselle pus sa, quens anassem veer ab lo Rey de Castella, e aqui pendrem consell de Murcia ab ell ensemps: e enteneren nostres fills, e aquells qui eren ab nos que deyem bona raho. E ab aço tornam nosen en laltre dia a Oriola.

CAPITOL CXXXII.

Quant fom en Oriola al sol post veeren del castell Doriola pols de companyes qui venien Dalfama vers Murcia. E vench lo brogit en la vila quels genets sen entrauen en Murcia ab lo cōduyt. Evengueren a nos nostres fills, e el Mestre Ducles, e del Spital, e els altres richs homens ab ells: e dixeren q̄ hauien vist que pols se feya entre Alfama, e Murcia, e que eren los genets, e tenien per bo que armassen los caualls aquells quils hauien, e que existessen vers ells: e almenys que bauriem lo cōduyt que volien metre en Murcia. Enos dixem los que nou teniem per bo, per aquesta raho, car era tart, e quāt seriem lla, ja seria nuyt scura: e laltre que les gents pus moguessen corrent, e els caualls que serien cansats. En tal manera que quant fossen en Murcia, e fossen en lorta bon ha moltes, e males cequies, e existen los Moros de peu, e de cauall de Murcia ab los altres que hi venrien quels hi porien vençre, o que hi porien pendre gran mal. E encara quel ardit que nos hauiem de pendre Murcia se poria perdre, e confondre. Mes façam vna cosa, nos creem quel polç no sia re: mes quant fa vêt, e perço es lo polç: car nos ne passam, e huy quen som passats, mes hanem al pïjor pensament, e possen que ells ne hajen: mes lo conduyt no ha dia al setgle que de dos milia liures de pa no sen menjen CC. e per deu dies que haja que menjar Murcia, pus nos hauem anar a vista del Rey de Castella, no haurem re guanyat. E axi quant fom apparellats ab nostres fills, ells dixeren que destorbauem lo be de la host, e nos dixem que no deyen veritat, que perço que nos hi sabriem dir, e fer se guanyaria el regne: e perço que ells hi dirien, ne hi farien se perdria, e daquesta cosa nols creyem que la començassim sol. E puix pro-uam per veritat que allo que ells deyen era polç de vent, e els genets no hi metien re de ço que ells deyen.

CAPITOL CXXXIII.

Ab tant partim nos daqui, e anam nosen en Alcarraz, e foren nostres fills ab nos ab CCC. cauallers, e fom al dia que hauiem empres ab ell, ço es ab lo Rey de Castella en Alcarraz. E anans que entra-ssim en Alcarraz exins rebre el Rey de Castella vna gran legua: e podia hauer be ab ell tro a LX. cauallers, e ab nos pus de CCC. e lexam ne quant partim

partim Doriola aquí mateix altres CCC. menys dels Almugauers que podien ser CC. E quant lo Reynos vee fo molt alegre, e molt pagat de la nostra venguda: e trobam en Alcarraz la Regina, e ses filles, e dona Berenguera, e Alfonso qui sen vench puix ab nos. e aquí parlā del feyt dels Sarrabins, e sfiguem aquí tro a Vlll. dies ab gran alegria, e ab gran deport.

CAPITOL CXXXIII.

Puix tornam nosen vers Oriola, e en la carrera haguem vna poca de ranata ab gents. E don Manuel vench a nos, e per aço quels Sarrabins de Villena nos hauen promes hi vench don Manuel: so es que li rendrien Villena en la conuinença que ha uien ab nos. E si ell no venia tambe li rendrien a nos. e faem saber als Sarrabins de Villena que nos veniē, e don Manuel ab nos: e ells no hi volgueren exir. E trencaren nos la conuinença, e sagrament de lur lley. E de Villena vinguem nosen a Nonpot, e de Nonpot a Elxe. E quant fom en Elxe liuram la torra de Calaborra a don Manuel, e la vila tota. E laltre dia fom en Oriola, e trobam nostra companya pagada, e alegre, e que hauen feytes alcunes caualcades en Murcia, e que hi hauen guanyat be alguns dells, e aquí venquem prop Nadal. E romanguem hi per XV. dies, car nos hi entram llll. dies ans de Nadal, e romanguem tro a ninou en Oriola.

CAPITOL CXXXV.

En laltre dia de Ninou, entrada de janer, nos anam assietiar Murcia. E al anar que nos faem ab nostra host a Murcia fom dels primers que hi foren, per tal q assiguessim nostra albergada axi com se deuia seu- re. Car en batalla deu esser lo Rey en reguarda, mes en albergar la host, lo Rey hi deu esser primer per assietiar los millors: per tal q nols calla pus mou- re, en tal guisa sia be asseguda. E quant nos fom al lloch que vn adalil nos guaua leuans ell en vn Real, e dix que aquí poriem nos posar. E quant nos hach ell posats aquí demanam hon era Murcia: e dixeren nos, que prop era. E nos dixem, hon es? lo adalil dix, yo laus mostrare: e mostra lans, axi quant ne erem prop be de vn tret de ballesta. E nos dixem al adalil, nadalil molt nos hauets donada fada albergada, mes puix lans hauets donada, sapiats que la tendrem, o costara.

CAPITOL CXXXVI.

A tant, nos qui començauem de albergar, exiren los Sarrabins. E di- xeren los de la albergada nostra: senyor tireu nos forment ab sa- ges, e ab pedres, e hani ferits homens e besties. E dixem lus, no sabem be la costum dels Sarrabins, que quils soffer vn dia de aquí auant no si tornarā.

Chronica del glorios

si tornaran. E lexats venir la albergada, e nos dar vos hem ballesters, e segons que ells faran nos farem, e en tant donam los ballesters tro a XXX. E tinguem los caualls armats, e quels parassem als portells, e quels defenessem de les tretes que ells feyen. E quant veeren quel sol sen deuia entrar entraren sen los Sarrabins, e laltre dia no hi tornaren, ne exiren de puix contra la host per vn mes.

CAPITOL CXXXVII.

B tāt enuiam lajus la Exea ab vn Sarrabi, e q̄ dixes al Alguazir, que excis a nos: e q̄ nos voliẽm parlar ab ell, per be dell, e daquells de la vila. E enuians a dir, q̄ li enuiassẽm vn caualler: e nos enuiã li vn caualler per nō Domingo Lapis qui era de Muruedre poblador, e sabia Algarauia, e en Struch jueu, qui era scriua nostre Dalgara uia: e vech Lalguaizir, e vn caualler dels pus apo derats qui erẽ en la vila. E el Rey dō Alfonso de Castella hauia los fets cauallers abdos. E quāt nos sabem que ells venien, faem encortinar nostra casa de bons draps, e fer bons sitis. E manam quels tinguessen apparellades gallines viues, e moltons, e cabrits. E quant ells fossen venguts que les lurs faeissen degollar, e tinguessen a nos.

CAPITOL CXXXVIII.

N Os stiguem en nostre siti, e ells vingueren, e saludaren nos, e fermaren nos en los genolls denant, e besaren nos la ma, e faem ne exir tots los de casa, sino tant solament entrells en Struch jueu damunt dit qui era trujaman. E dixem lus que nos haviẽm enuiat per ells per aquesta rabo, que sabie ells que Sarrabins hauia molts en nostra terra, e antigament quels hauia tengut nostre llinatge en Arago, e en Cathalunya, e nos en lo regne de Valencia, e de Mallorques, e tots tenien sa lley ay tambe com si fossen en terra de Sarrabins, e aquells eren venguts a nostra merce, e feren repudts a nos: e aq̄lls qui nos volgueren retre haguẽm los a pendre per força, e a poblar ho de Chrestians. E perço cō nos no voliẽ mal dells, ne mort, voliẽm parlar primerament ab vos, perço quens ajudassets a guardar als Sarrabins de Murcia, e del regne, car lus aguisariẽm tres coses ab lo Rey de Castella: la vna que les cartes que haviã ab ells lus tingues, e les cōuinences qui farien ab nos que les fariẽm tenir, e hauer

Rey en Iacme. Fol. Cxj.

e hauer a ells. La tercera, quels fariem perdonar totes les coses que feytes li haguessen. e daquestes coses q̄ nos lus deyem, quels en fariem fer carta al Rey de Castella, quels attendria tot ço que farien ab nos: e si aço no feyen, ne volien, que nos veniem ab aytal cor que daqui nons partissem tro que la ciutat haguessen per força, e tota la terra: e que no voliem lur mort, ne lur destruyment, ans voliem que viuisen per tostemps ab lo Rey de Castella, e que haguessen lurs Mesquites, e lur ley, axi com hauiem empres ab ells en ses cartes primeres.

CAPITOL CXXXIX.

Ells grabiren nos la paraula que nos lus deyem, mes dixeren que nons podien respōdre menys de consell daquells de la vila, e al tercer dia quens rendrien resposta. E aço era lo dimecres, e al diuendres ques ajustarien: e al dissapte que venrien a nos, e que ells nos respondrien de ço que ells hauien dit. E nos nols volguem cuytar de la resposta, e tinguem ho per be: e ab tant haguem lus degollats los cabrits, e les gallinos. E ells dixeren que no volien menjar aqui ab nos. E nos dixem quels fariem donar olles noues, e que coguessen la carn, e que menjassen aqui. E ells pregaren nos que nos no volguessim que ells romanguessen, car tendrien los ho a mal los de la vila: mes altre dia lo que hauien empres ab nos que hi menjarien, e ab aytant enuiam los en.

CAPITOL CXL.

Quant vench lo dissapte mati, enuiaren nos quels enuiaßem guiar, e venrien: e nos faem ho, e vingueren: e nos tinguem lus lo menjar apparellat de aquelles coses damunt dites, que sempre meteren ma a adobar de menjar la companya lur. E tornaren a nos Lalgazir, e el caualler de qui nons membra lo nom: e hauien tan gran poder amdos en la vila, e Lalgazir de tot en tot, que tot ço que ells faessen ab nos hauria valor. E nos faem tots aquells qui hi eren partir denant nos, sino tant solament Nastruch, e aquells Sarrahins. e ells respōdren nos, que hauien lur acord haut ab los vells de la ciutat, mes que no hauien volgut metre en lur consell aquell qui tenia Lalcacer per lo Rey de Granada. e nos tinguem aquesta cosa a bon senyal, car aquell quel Rey de Granada hi hauria jaquit, hauien gitat de lur cōsell, e qui era cap lur. e dixeren nos, que la paraula que nos lus hauiem mostrada hauien dita als vells, e als sauis homēs de la vila, e quens grabien molt les bñes paraules que nos lus enuiuem mostrar, e dir: per que be conexien que bona fe, e veritat trobarien en nos, e que bels attendriem ço quels prometiem. e
que

Chronica del glorios

que volien saber de nos com retendrien lur lley de nos, si ells se acordauen de re-
tre a nos la vila: e que ells aduyen aqui vna carta dels capitols q̄ demanauē, e deyen
que en aquella manera los faessem la carta.

CAPITOL C X L I.

B tant mostrarē nos vn scrit dela memoria que
ells hauien donada, e del acord que hauien em-
pres la jus. E les demandes foren moltes, mes
aquesta fo la major força, car per allongament
del libre nos dexam de metre totes les deman-
des quens feyen, e fo aquesta la primera deman-
da que nos feyen, que hi poguessen tenir la lur
lley en cridar, e en jutjar los Sarrahins, axi cō
lur lley era, e haviē acostumat: e segons quels ha-
uia promes lo Rey de Castella per lo cobrar q̄
faeren del Alcacer, e de alçar se cōtra los Chre-
stians quel Rey quels perdonas, e que ells nos rendrien la vila ab les cartes q̄ faef-
sem entre nos e ells. E que nos que enuiassem vna carta al Rey de Castella, e no-
stre missatge que guias aquell caualler que ells enuiauen, que ell que acord les car-
tes, e les conuinences que nos fariem ab ells.

CAPITOL C X L I I.

Nos dixem los, que per aço no romangues, que nons donassen
Lalcacer, e la vila en lendemig: car nos no voliem enuiar al
Rey de Castella nengun missatge tro que ells nos faessen pode-
rosos de la vila: car en aço no guanyarien ells re pus rendre se vo-
lien a nos, car teniem aqui gran companya de cauallers, e de ho-
mens a peu, e haurien los a talar, e cada dia feyen los mal. E
puix aquell cor hauien de rendre se a nos, ab aquella volentat quen hauiem, nols ha-
uiem en cor de talar, e no voliem quels desfassen los Reyals, ne q̄ lus affollassen,
ne la horta. E sobre aço dixerē ques yriē acordar: car be entenien quels deyem lur
prou. E nos dixem lus q̄ ells quesne entrassen acordar, puix lur prou era, e de nos
e ells dixerē ques yriē acordar, e puix altre dia q̄ vendrien a nos, e q̄ns respondriē
e anaren sen, e al tercer dia ells tornaren ab la resposta. E dixerē ço que nos los ha-
uiem dit, mes que volien saber la vila com la partiriem. E nos dixem que los dariem
del Alcacer en sus tota la vila que era contra la partida de la host hon nos feyem, e
plaç los molt, e presen dia que haguestem scombria daquella partida: e ells dixerē
nōs que

Rey en Iacmé. Fol. Cxij.

nos que al tercer dia s'ombrarien Lalcacer, e quen enuiarien aquell quel Rey de Granada hi havia jaquit per Alcayt en Murcia: e aquell dia quant hixerem, e al IIII. dia quens darien Lalcacer. E axi faeren ho que al tercer dia ne enuiassen aquell qui era aqui per lo Rey de Granada, e s'ombraren nos lo Alcacer.

CAPITOL CXLIII.

Quant vench al quart jorn aguisam L. cauallers ab lurs scuders, e ab lurs caualls armats, e ab CXX. ballestes de Tortosa: e nos speram los prop de laygua de Segura, prop Lalcacer, e speram quant vendrien, e quant metrien nostra senyera sus, e tendrien les torres los nostres de, pujar sus: e nos pregauem sancta Maria de ço que nos desijauem, que ella fos aqui adorada, e beneyda queu acabassem, e que ella queu pregas al seu char fill. E haviem gran paor que nols preffessem puix que tant tardauen los nostres.

CAPITOL CXLIII.

Quant nos haguem stat vna gran peça, nos veem la nostra senyera lla sus en Lalcacer, e les torres be, e ginyt guarnides de homens, e de ballestes nostres. E deuallam en terra de nostre cauall, e grabim a nostre senyor Deus la merce, e la gracia que ell nos havia feyta: e ficam los genolls, e ploram, e besam la terra, e tornam nos en puix a nostra albergada. E quāt vench al vespre veem Lalgazir dauant nos, e dix nos que complida haviem nostra volentat: mes los Chrestians entrauen ja en la vila, e preniem se ço que pendre nos deuien. E nos dixem que enuiariem tres homens lajus, que alcu no entras del alcacer a enant. E nos al mati entrariem en la vila, e ab los vells qui fossen denant nos que ho partiriem.

CAPITOL CXLV.

Quant vench al mati, oyda la missa, nos pujam en Lalcacer, e ell ab nos ab V. dels millors Sarrahins de la ciutat de Murcia: e dixerem que partissem la vila, axi com empres era entre nos, e ells. E nos dixem que axi com era de la Mesquita aquella prop del Alcacer, que fos dels Chrestians tro ala porta de la host hon nos erem, e aquella Mesquita ques encluis de dins la nostra partida. E ells dixerem que no era axi empres, que les lurs cartes deyen

Chronica del glorios

deyen que ells haguessen lurs Mesquites, e que les tinguessen axi com les tenien en temps de Sarrabins. Enos dixem los que en aquesta manera era empres, sino que ells nou entenien: car les Mesquites voliem que ells les tinguessen, mes que farien los Chrestians sino hauen fgleya en q̄ entrassen? E que la fgleya sia en lo portal del Alcaccer, e que hom critala lo sabba, o alla, quant yo dormire prop de la testa. Açosi be ho entenets no es cosa conuinient, e vosaltres hauets ja X. Mesquites en la vila, e axi fets vostra oracio en aquelles, e lexats nos aquesta. E ells dixeren, ques acordarien.

CAPITOL CXLVI.

ENos tornam ala albergada, e vengueren a nos nostres fills per nom infant en P. e infant en Iacme, e el Mestre Ducles, e el bisbe de Barcelona en P. de Caralt qui tenia lloch del Mestre del Temple, e el Mestre del Spital per nom en Eni de la Vessa, e daltres richs homens de la host, axi com lo compte Dampuries Nuguet per nom qui era en lloch de son pare, e en Ramon de Muncada, e Blasco Dalago, e don lofre de Rocaberti, en Pere Ferrandis Dixer nostre fill, e en G. de Rocafull, e en Carros: e daltres richs homens de la host. E dixeren nos, que aquell pleyt que nos haviem feyt ab los Sarrabins, que no era bo: car aço que nos haviem pres de la vila era tāt poch quels Sarrabins los engitarien quant no hi fossen nos en la host. E segons les cartes que haviem ab ells que ajudariem hauer guanyada Murcia, e no haviem re guanyat. E dixem lus nos, que ells errauen en lur enteniment, car nos haviem stat en plus de llochs que ells no hauen, e conexiem mils lo vsatge dels Sarrabins q̄ no ells feyen, que quant hom podia hauer de son enemich nous dire de Sarrabins vna braçada de terra, tota via deuia hom sperar quant hauria hom deu, o cent, e que no lus endariē alegria. E perço com ells no eren stats en lo pleyt nostre, ne dels Sarrabins no sabien lo segret que hi era, pesaua lus dāço que nos haviem feyt.

CAPITOL CXLVII.

EAqui venguerem a disputacio, que segons la carta que nos haviem feyta als Sarrabins tota via los podiem gitar de la vila: Car la carta deya, que nos los deuïem retenir en Murcia. Enos deyem quel Decret deya, que los Suburbis de la vila eren vila per nos los podiem metre ay tambe en la raxaca, e en la orta que era dins los suburbis, com fariē en la vila: car ab la vila se tenien, e de la vila eren, e que nos los podiem gitar de la vila, e metre en la raxaca q̄ era barri dela ciutat. E ells deyem q̄ nou podiē fer. Enos faem hi venir frares de Preycadors, e clergues, e prouam lus per Decret q̄ axi era com nos deyem. E ells dixerem, q̄ no era lur enteniment que axi fos. Enos dixem, puix nou volets entendre, no hi podem als fer: mes nos darem la vila a Deus, e aquisque pes.

Capitol

CAPITOL CXLVIII.

DAssat aço, vench a nos lo Alguazil de la vila, e dels vells pus de XX. E dixerren nos quens pregauen que nos no emparrassem la Mesquita, ne la volguessent tolre a ells: car aquell era lo mellor lloch que ells hauien de fer lur oracio. E nos dixem, que axi com ells volien lo millor lloch per fer lur oracio, que nos lo voliem hauer, e que de altra manera no podia ser, ne deua, q̄ be era cosa conuinent que nos haguessent un lloch gran de fer oracio, puix que ells tants ne hauien. e ells dixerren, que d'altra guisa nou farien. E vench aço entre nos e ells, quels dixem, quens pesaua molt del mal que ells pendrien, puix ells no sen volien star, e q̄ nos de tot en tot hauriem la sgleya, e ells que entrassen en la vila, e que si acordassen be, que a fer auenia.

CAPITOL CXLIX.

ENos manam guarhir L. caualers qui eren en Lalcacer, e que CXX. ballesters que hi hauia de Tortosa ques apparellassen: e si aço no volien attorgar, q̄ la vila ques barrejas. E ells veeren ques feya la cosa a deures, dixerren que farien a nostra voluntat. E ab aço nos haguem la sgleya.

CAPITOL CL.

Quant vench que nos haguem la sgleya, sempre manam hi fer altar de nostra dona sancta Maria: car en totes les viles que grans fossen, que Deus nos hauia dades a guanyar de Sarrahins, hauiem edificada sgleya de nostra dona sancta Maria. E perço com aquesta era la major vila, e la pus honrada de la Andalusia, lleuada Sibilia, volguem honrrar lo nom de la mare de Deus, q̄ hi fos honrrada per tostemps. E quant vench al segon dia, e fo aguisat laltar, nos lo faem guarhir gran mati ab la roba de nostra capella molt honrradament, e nobla apparellar. E fo ab nos Narnau de Gurb, per nō bisbe de Barcelona, e el bisbe de Carthagenia, e tots quās clergues hi hauia: e faem los guarhir ab capes de samit, e daltres draps ab or. E ab nostres creus, e ab la ymage de nostra dona Sancta Maria moguem de la albergada hon nos stauem en la host, e a peu vinguem, e entram per la vila entro ala sgleya que hauiem edificada de nostra dona Sancta Maria. E quant veem laltar, ens acostam a ell, pres nos tan gran deuocio de la gracia, e de la misericordia que Deus nos hauia feyta per prechs de la sua beneyta mare. Car nos no passauem entorn de Murcia nula vegada q̄ no li pregassem q̄ nos hi poguessent metre lo nom de la gloriosa verge Sancta Maria. E ella pregant lo seu char fill, feu nos complir nostra voluntat,

Chronica del glorios

lentat, que nos abraçats en laltar ploram tant fort, e tant de cor, que per anadura de vna gran milla nous poguem partir daquell plorar, ne de laltar. E faem cantar. Veni creator spiritus. E puix la missa de Salue sancta parens. E aço feyt entram nosen en la Alcacer, e albergam ab gran alegria.

CAPITOL CLI.

Quāt vench al tercer dia faem venir denāt nos nostres fills: e el bisbe de Barcelona, e els richs homens de Cathalunya, e Darago qui eren ab nos: e dixem lus, que acordassem en qual manera fariem. E dixeren tots al infant en Pere que hi dices, e ell dix, que puix Deus nos hauria feyta tātā de merce, q̄ hauriem pres aq̄ll lloch ab daltres molts, queu faessem saber al Rey de Castella, e ell que emparas la ciutat, e la terra: e que assats hi hauriem nostre deute complit. E dixeren, puix al infant en Iacme que hi dices, e ell dix, ques acordaua a aço que linfant en Pere hauria dit. E puix dixem al bisbe de Barcelona que hi dices ço que lin semblaua, e ell dix puix volets queus ho diga, dire hi yo ço que men sembla, dir vos quem tolria que no enuiaria al Rey de Castella, mes a Alfonso Garcia qui la tenia per lo Rey la lliuraria, e que assats nauiem complit nostre deute, puix la lliurarē a aquell qui la tenia per ell: car nos feyem gran mesio aqui, e aquella mesio nos staluiariem: e si mes ne feyem que la perdriem. E en aquest consell del bisbe acordarense los altres richs homens.

CAPITOL CLII.

Sobre aço dixeren a nos, que hi dixessem ço queus hi semblaua. Enos dixem lus en aquesta manera, que teniem per bo lo cōsell quel bisbe de Barcelona hauria dit, de retre la ciutat de Murcia a don Alfonso Garcia, e que axi ho hauriem nos en cor: mes de partir nos daqui, e lexar la terra a gent de Castella, axi com a ell, e a don Però Gusman, nou teniem per bo. Que quant ells eren poderosos dels llochs, los perdien, e que ara los lexassem la ciutat, quant laltar de nostra dona sancta Maria hi era edificat per nos, que la lexassem a qui sola, nou fariem per re: que si per nostra desauentura recobrauen aquella los Sarrabins, grā dolor ne poriem hauer. Perque en aquesta manera nou poriem lexar, yo ne els altres: car lo be que yo, ne els altres hauriem que Deus nos fa, tot ho hauriem per ella, quant prega al seu char fill per nos. E sapiats que per re del mon no la dessepararem en aquest punt, ne en aquesta saho. E tinch per bo ço que linfant en P. diu, q̄ enuie missatge al Rey de Castella, com lauiem retuda la vila a don Alfonso Garcia, e que ell enuiu a ell tal socors que la puixca retenir, e puix porem nos ne anar. E vceren que nos ho voliem, e voliem sofferir la mesio, dixeren queu faessem a nostra volentat.

Capitol

Rey en Iacme Fol. Cxiiij.

CAPITOL CLIII.

Haguem dos adalils, e trametem los al Rey de Castella ab nostres cartes, com faes emparar la ciutat de Murcia, e los altres castells entre Murcia e Lorca: e els altres castells eren XXVIII. castells aquells que nos los rendem. E sempre demantinent retem la ciutat de Murcia a don Alfonso Garcia, e ell pres Lalcacer, e mes hi les guaytes sues. Enos qui li stauem de prop, tro quel missatge vech del Rey de Castella quins enuia a dir, que ell hi enuiaria son consell, e en breu: e que molt nos grabia lamor que li haviẽ feyta, e ço que li feyem saber. E sobre aço poblam hi be X. milia homens darmes entre de nostra terra, e de altres, e que ells que romãgues- sen aqui ab don Alfonso Garcia, e que li ajudassen.

CAPITOL CLIII.

Lexada la vila, e stablida en aquesta manera que desus hauem dit, anam nosen en Oriola, e en altre dia a Alacant. E aqui faem venir nostres fills, e nostres richs homens denant nos: e dixem lus que si ells ho tenien per be que porien fer bona caualcada a Almeria ans quens impartissem, e que nos dar los hiem conduyt pera X. dies. Car en IIII. dies hi poriem anar, e en los altres IIII. tornar: e los dos dies si mester era star lla quels hi metessem, e si no quels metessem en la torna. E dixeren en que leuarien lur menjar, que assats eren carregades les lurs adzembles dels guarnions que portauen. E nos dixem, que nos conqueria axi terra: que quant nos conqueriem lo regne de Valencia, metiem a tres semanas q̃ menjar, en aquesta manera, quels cauallers caualcauen lurs caualls, e carregauẽ les besties de pa, de vi, e de ciuada: e ells leuauen les lances en les mans, e los scuts anauen en les adzembles desus. E axi com anauem de- scarregant cobrauẽ les besties de vna a vna. E ells dixeren nos, que aço no porien fer. E dixem nos, no farets vos ço que nos fem, e aquells qui anauen ab nos? E dixeren nos, que quant molt ne faessen, no portarien vianda sino a VI. dies. Enos que IIII. dies haviem ops anar lla, e que al VI. dia no hagueßem que menjar, que fariem mal, e q̃ poriem fer ço quels deyem. E ells nou volgueren fer. E per tant romas aquella caualcada que nos feu.

CAPITOL CLV.

Sobre aço haguẽ acord, qui lexariem en la frontera de Alacant, ne de Villena: perço que si mester hi fos q̃ acorreguessen a Murcia ab vna alimara q̃ faessen a Oriola. E dexam don Artal de Luna e don Eximen Durrea ab C. cauallers en Alacant, e metem los an Bñ. Arnau,

Q ij e en

Chronica del glorios

e en Galceran de Pinos ab LXX. cauallers, per tal quel camitinguessen san, e segur a aquells qui hi yrien, e q̄ acoressen si mester hi fos en Murcia. E manlleuam de mercaders que trobam en Alacant, e lexam lus q̄ menjar be per V. mesos. E hauiem lus donada tant bona ració, e be bastant en Murcia, que be veneren los cauallers Aragonesos XXX. milia soldades, daquella que nos los hauiem lexada, e aquella qui ells hauien venuda, qui era de la nostra.

CAPITOL CLVI.

E Sobre aço tornam nosen en regne de Valencia, e anam vers Muntpeßler: e a Girona trobam gran contrast entrel compte Dampuries, e en Ponç G. de Torrella sobre demanda quel compte li feya de Torrella, e Postat de Castells, e de Rocamaura, e de vn altre castell: e mone da que deuia hauer en Torrella. E oyda aquesta demanda, e burresposta anam nosen a Muntpeßler: e allongam lo pleyt tro nos vinguessem, e lexam hi vn scriua qui preses testimonis, e recullis lo feyt. E quant nos vinguessem que hi donassem sentencia.

CAPITOL CLVII.

E Quant nos som vengut de Muntpeßler, e som en Perpinya, enuians don Ferris de Liçana vna carta, en la qual nos enuiava desafiar. E entra aquell dia mateix vn missatge dels Tartres, e dixem q̄ de aço nons teniem nos per pus a ontats: car en aquell dia nos hauia venguda vna carta del pus alt Rey del mon de gran amor. E don Ferris de Liçana se cuydaua be q̄ nos no erem veats de anar a star, car soliem pendre guia, e ofstardam: mes pus ell tant ho volyre a star e pendre Colom si pugues.

CAPITOL CLVIII.

E Sobre aço vinguerem a Lleyda, e parlam ab los Paers, e ab los probomens de la vila: e dixem lus quens ajudassen contra don Ferris. E ells dixerem que u farien de bon grat, mes que valra, dixeren ells, que sempre perdonarets, e axi en ardexen se ells de fer mal contra vos? E nos dixem lus, vos veurets que enguisa nosen captindrem nos, que be sera. E puix exim nos de la vila, e anam nos en a Munso, e vingueren nos los de Tamarit. E dixeren nos que si nos ho voliem que ells combatrien Castello, aqui dien Picamoix. e nos dixem quens pleya: e combateren lo, e preferen lo, e faem lo derrocar.

CAPITOL CLIX.

Puix anam nos ne a Liçana, e leuam hi dos foneuols: e trobam hi que hi hauia vna brigola de jus parada, e tenia la Ferran Sanxes de Castre, per raho de les jures que hauien feytes los richs homès Darago, que los vns liurauen castells als altres. E pregans que volguessent quen gitas homens que hi hauia seus, car don Ferris de Liçana la volia stablir de sos homens. Enos attorgam ho, car voliem mes que hi fossen los de don Ferris, pus perseveraua de fer nos mal: car Ferran Sanxes sen era vengut a nos, e aquells homès qui volien entrar en Liçana eren en Alcolefa. E mes hi don Ferris vn seu nebot per cap, e alguns cauallers, e altres homens de paratge qui hi entraren ab ell: e mes hi aquells qui mes de mal nos hauien feyt ab ell en temps, e sens ell: e quins hauia robada nostra terra, e passaren per nostra tenda. E hauia hi alguns que nos conexiem, car hauien estat ab homens de nostra companya. E demanam los, vosaltres com entrats aqui, ne per qui? e ells dixeren, que per don Ferris de Liçana, qui era lur senyor: e pus ell los hi mana entrar, volien fer a sa voluntat. E nos lus dixem, nos vos farem vna prenoslica, en tal punt entrarets lla que james no farets mal a mi, ne a altres. E ells dixeren, que seria ço que Deus volria. E nos dixem lus, aço vol Deus que nos vos diem, car lo vostre pecat vos encobrara que no farets mal a mi, ne a altres.

CAPITOL CLX.

Btant entraren lla jus, e nos faem venir dos foneuols, e faem los començar de parar. E ells volgueren hauer treues ab nos, e a nos plach nos mentre nos feyem apparellar ginyes. e quant nos haguem començat la hu, començaren ells de parar la brigola, e no volgueren complir la treua que nos hauiem ab ells, e tirauen, e cuyda uen complir la host, e no hi pogueren complir: e la corda de la lur brigola enuolues entorn de la perxa. Enos hauiem feytes moltes fones, e els homens de la host: e hauien nos lo foneuol apparellat demadís vn tant que pogues anar mes anant quāt nos fer lo volguessent a enant. E sempre que bach tirat, e la corda fo en volta, faem cridar a tots armes, e que anassen tots combatre. E ab les ballestes, e ab les fones faeren ho en tal guisa que no pogueren parar la sus, ne desuolre la fona, ne abaxar la perxa de la brigola.

Chronica del glorios

CAPITOL CLXI.

Entant faem lo foneuol tant a enāt que poch aconseguir ab la brigola, e tira la primera pedra lo Mestre del foneuol, e erra la brigola. e nos anā pendre lo foneuol, e tiram, e donam tal colp en aq̃lla brigola q̃ la caxa li obrim: e daquell colp a enant nos en pogueren ajudar. E en aquell vespre, ans q̃ fos nuyt, aq̃ll qui fonejaua hach lus trencada vna perxa de la vna ganta de la brigola.

CAPITOL CLXII.

Sempre altre dia nos param altre foneuol de costat, e tirarem hi be V. o VI. dies: si quel castell affollarem, en guisa q̃ nos haviem be aguisat q̃ nol poguessen defendre: car los terrats haviē trencats, e feyen major mal les pedres que ferien dins, q̃ aquelles q̃ feriē al mur. Si q̃ vna nuyt nos jabiem al llit, e era la vetla de la cōpananya del infant en P. E vench a nos en Bñ. de Viller, e dix nos: si dormiem. E nos dixē, q̃ no. Senyor los de dins han parlat ab nos, e dien nos q̃ si vos los volets pendre a merce, q̃ rendran lo castell. E nos dixem, ques tolguessen de aq̃lles paraules, q̃ per dues coses nols voliem hauer merce: la vna, car nos haviem feyt mal, e tant gran tort, e a tant grans sobres. E altra, que aquells qui eren dels majors malfaytors que don Ferris havia en son poder. Mes si volien venir a nos, en tal manera que fos nostra volentat sils voliem hauer merce, o no, que axi los pendriem, e no en altra manera.

CAPITOL CLXIII.

Quant vench en laltre dia stauem en vn puget quis feya prop del vall nos, e l'infant, e cauallers gran partida: e exirense del castell vn caualler, e vn scuder menys de guiatge, e vengueren a nos per lo vall. E la gent que era en la host ajustasi, e dixeren: senyor saludaus molt Lalcayt, e aquells qui sor de dins: e dien vós que vendran ala vostra merce, e queus rendran lo castell. E quant nos oym aquesta paraula, nons volguem ab ningu acordar: perço que nos haviem en cor de fer dells. E nos ressonem lus sempre demantinent, que aquella cosa no fariem nos: mes si ells volien venir a nos, a fer dells aquelles coses que nos queriem: e sils voliem axi mateix justiciar quels pendriem, e si no ques defenessen, que nos lus hauriem. E ells dixeren, que tornauen lla, e anaren hi. E quant haguem stat vna peça, ells vingueren, e dixeren que axis metien ells en nostre poder per fer a nostra volentat. E dixeren nos, que manassem anar homes que emparassen lo castell, e quel rendrien. E nos elegim ne testimonis cauallers, e altre poble que hi havia, que nos los preniem per fer ne a nostra volentat: e en altra manera no. E sobre aço reteren nos lo castell, e penjam per lo mur del castell aquells qui feyen a penjar, e dels altres de paratge faem aquella justicia ques deu fer domens que aytal cosa fan alur senyor.

CAPITOL CLXIIII.

Aço feyt anam nosen a Tاراçona hon feyen moneda d'au-
re de nostra, e del Rey de Castella en IIII. llochs, o en V.
E quan fomen Tاراçona fola fama tant grã de la mone-
da que si feya, e faem inquisicio en la vila a dues parts, e
faem los venir a nostra casa en poder de vn jutge nostre qui
hauia nom Micer Ombret, qui anaua ab nos, e de vn altre
qui preferen inquisicio. E quant laurien presa que lans mo-
strassen, e en aço punyaren be quatre dies que no podien trobar nula re de aquelles
monedes. E nos qui veniem de caça exi a nos Micer Ombret, e dix nos: senyor que
volets que façam que nula re no podem trobar de la moneda qui la fa, ne hon se fa
de veritat?

CAPITOL CLXV.

Nos dixem com poria aço esser que tant gran fama sia de fer
moneda, e que no trobem neguna veritat, grã marauella es que
les mates si sabien parlar porien dir: car entre les mates, e els
torrents la fan, com no troben casa hon la puiçẽ fer? E nos en la
vila entrats estant en nostra casa pensam com se trobaria aço
vench nos vn home, e dix nos que volia parlar ab nos en segret: e
nos faem exir de la cambra tots aquells qui hi eren, e romas aquell sol ab nos, e dix
nos que vn hom nos saludaua que nos conexiem be, e si nos lo voliem assegurar que
nos metria en carrera del feyt de la moneda, com ne trobariem la veritat, e que nos
no li faessem mal en sa persona, ne en sos bens. Enos dixem quens descobris qui era
aquell, e si trobauem veritat del feyt, axi com ell deya quel assegurariem: e aquell
volch hauer conuinença ab nos, que nos no li faessem mal, e que ell quel faria venir
denant nos. Enos coneguem li ho de nostra ma ala sua, ara pus cõuengut vos ho ha-
uem, digats nos lo hom qui es? e ell dix nos que era Marques, e nos nol cõexiem fort
be, e nos demanam, qual Marques? e ell dix, vn clergue qui es frare de Domingo Lo-
pis daquell qui feu matar P. Perez quant exia de Tudela.

CAPITOL CLXVI.

Sobre aço enuiam per Micer Ombret, e ell vench demantinent.
E nos dixẽ, Micer Ombret creem que trobat hauem ço q nos, e
vos anauẽ querent. E ell dix nos, de q e nos dixem, del feyt de la
moneda. e ell dix, molt ne so alegre e pagat, car fort me tenia per
confus com nou podia trobar. Enos dixem li que mes valia per-
donar a vn sol, e que la veritat sabessem, que no leixar lo feyt
menys de recapte. E demanam aquell qui aquelles paraules nos hauia dites. E

¶ iiii nos

Chronica del glorios

nos dixem li, amich en qual lloch es Marques, poriem lo veer ades? e ell dix que no, que no era en la vila: mes yol vos haure, dix ell, enans queus gitets: e nos dixem feyts ho donchs que molt vos hograhirem, e vos valrets ne mes: car nos hauets mes en carrera en aquest feyt. E dixem li anats, e cuytats vos, e anassen.

CAPITOL CLXVII.

Quant vench que nos nos voliem gitar ell vench, e entram nosen en la cambra ab aquell, e ab Marques qui fo vengut ab ell. E dix lo Marques, homiliamnos senyor, e nos saluam lo, e tinguem apparellat vn test de Euangeli en que juras, e haguem Bonanat vn scriua nostre per scriure los dits que ell diria, e faem lo jurar que digues veritat, e que no sen leixas per amor, ne per temor, ne per hauer q hom li donas ne li prometes, ne per paor de nul hom, e si pus hi sabia de ço que nos li demanariem queu dices. E ell dix: perdonat me senyor, e yo dir vos he la veritat daquest feyt cõ es estat, ne com no. E nos dixem li que li perdonariem, e ell dix nos la veritat, e encara que li valria ab nos, e ell besans la ma per la merce que nos li feyem. E dix nos que puix nos perdonat li haviem quens diria la veritat: car ell era la hu dels fahedors, e consentidors, e en tot era ell stat. E dixem li nos, ben siau vengut que be començats, e comença a direx la moneda del Rey de Castella primer, e puix en la nostra. E dix nos que feya moneda de falses morabatins, ne en qual lloch, ne quiu cõsentia, ne quals eren los cauallers. E dix nos encara mes, que enuiassem per aqlls qui ell diria, e si ells negauen lo feyt quel traguessen part vna cortina en q ell stigues e que el lus faria dir la veritat, e nous hogosar an negar puix yo hi sia deant dells. E en aquella manera q ell nos ho dix nos ho faem, car no hi hauria tãt bona manera.

CAPITOL CLXVIII.

Sempre enuiam en lo mati per hu daquells, e vench molt instruit quel hagueren los altres, e molt enfortidament, e nega lo feyt. E nos dixem li, vos com ho podets negar, no fos vos en aytal lloch, e aytals qui forẽ ab vos, e nos prouar vos ho hem? e dix ell: senyor si vos mo podets prouar yo no pore als fer: e ab aytant faem venir Marques. E quant fo denant ell Marques li dix, amigo no fuystes vos en aytal lugar con mi en que fablauamos desta cosa, com lo fariamos, ne como no? E no sabets vos que en nostre consello fueron don atal, e don atal, e don atal? E quant ell oy aquestes paraules perde la color, e nos quãt ho veem dixem li, malfas vna a Deus, altra a mi qui som ton senyor

Rey en Iacme. Fol. Cxvij.

senyor natural, com negues la veritat: e esta cosa prouada te sera, e sim negues la veritat, e to puch prouar cauras en pena de justicia, e sim dius la veritat poras trobar merce ab mi: car ab veritat troba hom merce ab Deus, e ab los senyors terrenals.

● C A P I T O L C L X I X.

Ab aytant ell comença de dir, e auenchse daqll feyt ab Marques, e aquell descobrin altres que hi foren ab ell en aquell feyt. E axi foren de vn en altre, e haguem tants de testimonis que sabem la cosa com son, ne com no, ne en qual lloch era sta da feyta la moneda, ne qui la feu, ne quals. E encara fo prouat quel sacrista germa de Pere Perez que feya morabatins falses de coure, e cobrien lus ab fulla d'aur desus, e trobam que tornauen en poder de Ramon Ramires en Sancta Eulalia. E que sen feya en Torrellas, e en la vila de Tاراçona, e en altres llogars molts. Si que sobre aço haguem de fer justicia de dō Pere Ramires, e de son fill, e de dona Elfa de Torrellas: e aquests faem los anegar, e faem dels altres justicies, segons que si tanyien, e haguem lus bens, axi com domens qui gosauen assejar de fer moneda en nostra terra, ne del Rey de Castella. E perço com lo sacrista era clergue liuram lo al Bisbe, e tench lo pres, e mori en aqlla preso. E quant aço haguem feyt, ço es castigament de tant gran malefici que hauien pres les gentes de la terra, partim nos daqui, e anam nosen en çaragoça.

● C A P I T O L C L X X.

Quant haguem stat en çaragoça anam nosen en regne de Valencia: car llonch temps hauia que no hierem stats, e tenguē Nadal en Alcaniz, e ninou en Tortosa. E quāt fomen Valencia vench nos missatge que la infanta dona Maria era morta, que era nostra filla, e fo nostra voluntat que hi anassem, e fo soterrada en Vallbona ab sa mare: e la gent de çaragoça a pesar dels richs homens, e dels cauallers soterraren la en sent. Saluador de çaragoça. E quant nos sabem que la bauien soterrada romanguem en lo regne de Valencia.

● C A P I T O L C L X X I.

Puix vingueren a nos lo Bisbe de çaragoça, e don Sanxo Martines Doblites, e don Sanxo Baldoui, que eren sos marmessors, e dixeren que ells nos volien mostrar lo seu testament: e nos oym lo, e trobam en aquell que lexaua mil marchs entredeutes, e torts, e a donzelles, e a sa companya que volia fer be. E dixeren nos que no hauien als sino les joyes, perque ho volien fer

Q v saber

Chronica del glorios

saber a nos: car mes amauen que nos les bagueſſem, que no altre: car nostres eren stades. E nos dixem lus queu pagariem: e assignam Daroca, e Barbastre, e Roda, e que de les rendes daquests llochs ques pagassen daquells mil marchs, e axi cobram nos les joyes.

CAPITOL CLXXII.

Passat aço en Raimon de Dona, e alguns richs homens de Cathalunya cometeren nos guerra sobrel feyt del compte Durgell, qui era mort, car volien hauer lo comptat Durgell per força, e los marmessors del compte hauien nos moltes vegades request e demanat que prestaſſem sobre les rendes del comptat per pagar los deutes, e los torts del compte. E nos a requesta dells prestam sobrel comptat per pagar ço que ell hauia manat. E sobre aço en R. de Cardona per açlla raho guerreja ab nos. E nos qui hi erem, e tinguem hi la festa de Omnium Sanctorum, linfant don Sanxo nostre fill, aqui Lapostoli hauia attorgat que fos Archebisbe de Toledo, nos enuia sos missatges, e ses cartes pregant nos molt charament que fossen en lo dia de Nadal en Toledo que ell deuia missa celebrar. E deya en ses cartes q̄ be venria a nos com a son pare, e a son senyor, mes q̄ lin perdonassent com tantost no venia a nos, que apparellaues de acullir nos: mes que venria a nos en Calathaiu, e que entraria ab nos en Castella, e pregauens que stiguessen ab ell en Briuhaga, e en Alcala, e altres llochs seus qui hauia en aquell cami. E nos entenem lo deute que hauia ab nos: car era nostre fill, e que ell era tal per ses bones costums que hauia, e attorgam li ho: e perço com lo dia de Nadal era tant prop lexam en Ceruera nostre fill linfant en P. e que tingues alli frontera.

CAPITOL CLXXIII.

Passada la festa de Omnium Sanctorum, anam nosen en Arago e fom a XV l. dies ans de Nadal a Calathaiu, e lo Rey de Castella sabe que nos anauem de vers Toledo exins al monestir Dorta, e nos parti de nos tro que fom en Toledo, e stiguem en Toledo VII l. dies.

CAPITOL CLXXIII.

Quant vench al V. dia que hi baguem stat vench nos missatge aqui q̄ jacme Alarich qui era nostre, e nos lo hauiem enuiat al Rey dels Tartres, que era vengut de lla, e quens portaua bon missatge. E ab ell venien dos Tartres molt honrrats homens: mes la hu era pus bon rat, e hauia major poder, e dixem ho al Rey de Castella, e el Rey tench la cosa per gran

Rey en Iacme. Fol. Cxviii.

gran, e per squiua, e fort marauellofa. E dix nos, que aquella gent era molt falsa, perque hauria temor q̄ quāt nos fossen lla, q̄ ells nons complissen aquelles coses quēs enuiuen a dir: pero com lo feyt era molt gran, pero que conexia be que si nostre senyor nos hi volia guiar, que hanch tant bon feyt, ne tant honrrat no feu nengun Rey que tota la terra Sancta de vltra mar, e lo sepulchre sen poria guanyar, e ell nons ho podia consellar per nula re del mon.

CAPITOL CLXXV.

Nos dixem li, que be li grahiem ço que ell nos deya, e be semblaua en les paraules quens amaua. E ressonem li axi, que vera cosa era e certa, que el feyt era grā, e negun Rey qui fos de ça mar, no hach paria, ne amor ab aq̄lls Tartres: la vna, que de poch temps a en ça era començat lo lur poder, l'altra q̄ hanch ells no enuiarē missatge a nengun Rey de Chrestians, que haguessen lur amor, de nos en fora. E pus a nos huiem enuiat missatge, assenyaladament entre los altres, sembla obra de Deus, que ell volia aço acomanar a nos, q̄ nos ho faessem. E pus ell ho volia, que nos no li fugiriem per reguart, ne per temor de nostre cors, ne per molt quens hagues de costar, que nos aquesta cosa no prouassem a tot nostre poder, si que Deus ne fos seruit de nos per la bona voluntat que li huiem. Perque pregauem lo Rey, que li plagues: car la nostra honrra sua seria. E si Deus nos daua molt a guanyar, ell qui hauria molts fills fiança podia hauer, que hauria part al guany que nos fariem. E sembla nos que Deus lo quer, e pus Deus lo quer, nons en pot malpendre. E dix ell, nostre senyor ho vulla que be vos en prenga.

CAPITOL CLXXVI.

Partides les paraules entre nos e ell, altre dia exim de Toledo, e anam nos en vna aldea que ha nom Hiliesques. E el Rey de Castella vechsen en altra aldea, e tots los altres richs homens, e el Mestre Ducles, e el Mestre del Spital qui era Mestre en tota Spanya parlauen de aquest nostre feyt, e les de mes paraules entre ells de ço que huiem oyt, e era de nostra anada. E acostas a nos lo Mestre del Spital, qui hauria nom frare Gonçalbo Perero e era de Portugal, e dix nos que volia parlar ab nos. E anam fora cami, e tiram nos ab ell a vna part. E dix nos, que fort huiem bon cor, e bona voluntat: car voliem servir a Deus. E dix nos, que ell hauria gran voluntat quens seruis ab tot ço que ell pogues hauer del Spital en los V. regnes Despanya. E nos que ho dixessem al Rey de

Chronica del glorios

Castella, q̄ volges q̄ anas ab nos: e quel Rey li lexastraure de sa terra ço quel Spital hauria, ço quen hauria mester. E nos dixem que li grabiem la profrença que ell nos feya, e majorinēt quant nos loaua lo feyt que nos voliem fer a seruici de deus. E dixē li que parlarie ab lo Rey de Castella, e que sempre lo cridariem, e ell q̄ fos auista de nos quel poguessen hauer quant lo fariem demanar.

CAPITOL CLXXVII.

E Sobre aço enuiā al Rey qui anaua caçant denant nos q̄s speras: e ell sperās. E quāt fom ab ell tiram lo a vna part, e dixē li, Rey lo comanador nos ha profert la ajuda quēs faria en aquesta anada ab q̄ vos li digats, e manets queus plaura la ajuda q̄ ell nos fara. E sempre lo Rey fizo lo llamar, e vino lo comanador, e dix li denāt nos. Comanador muyto nos plaze la ajuda, e el seruici q̄ vos fazedes al Rey Daragon, tātocomo si a nos lo faziades: y mes esto vos pregamos, e os mādamos q̄ vos lo fagades. e nos dixē al Comanador, Comanador semblāt nos es que roman al Rey, e ell dix: senyor bien lo veyo, quel Rey me lo manda. E sobre aço partim de aquell consell, e grabim molt al Rey, perço car veyem que ell vos volia ajudar en ço que pogues.

CAPITOL CLXXVIII.

E Quant vench al altre dia mati lo Rey de Castella exi de vna aldea, e nos daltra, e veniē nosen adan nos. e nos veem lo peno seu qui exia allē hon nos deniē passar, e el Rey era hi, e saludā nos, e dix q̄ volia parlar ab nos, e demōna hi don Manuel, e dō Gil Garces, e don Ioan Garcia: e dix nos, Rey esta vostra yda que vos queredes fēr Deus lo sabe, que nos pesa du na part, e nos plaze daltra, pesa nos perque a tant gran ventura queredes meter vostro corpo, e contra tant terrible gente, e tant luny: e plaze nos si vos tant grande bien podeades hauer para Chrestians como vos cuydades. E asī placia a Dios que se ya, e pus non vos lo podemos destorbar tanto lo hauedes en coraçon non quiero que vos vayades menos de mi ajuda: car anfi lo fizistes vos a mi quāt mester hauria quē ajudades, e ajudar vos he de C. milia morabatins doro, e de C. cauallos. E nos dixem li que no pendriem ajuda de hom del mon, sino de la sgleya: mes tant hauriem ab ell que no voliem dir de no a la sua ajuda, e grabim li ho molt.

CAPITOL CLXXIX.

E L altre dia passam per Veles quens cōuida lo Mestre, e el dia que partim daqui proferim lo Mestre que yria ab nos ab C. cauallers. E nos dixem li quels li grabiem molt. E altre dia don Gil Garces que yria ab nos ab quant ell poria hauer: ne la hu, ne laltre nois ho atenyeren. E quant vench quens degué partir del Rey de Castella, dix nos aiadat pendrets LX. milia besants quē ha enuiados el Rey de Granada, e damos vos esto por entrada, e lo als verna luego. E nos presem aq̄lls, e lexa per lals frare Pere Peyronet, e Pere Gilbert, e donals nos. e anam nosen a Moya aq̄ll dia, e daqui anam nos ne a Valencia.

Capitol

LO GLORIOS REY

EN IACME QVANT HAGVE OYT

los missatgers del gran Ca, e de Paliagolo Emperador dels
Grechs dellibera passar oltra mar, e conquerir
lo Sanct Sepulchre.

CAPITOL I.

Nos qui erem en Valencia vench nos lacme Alarich ab los
Tartres, e ab altre missatge de Grecia que hi havia, e dixe-
ren nos de part del gran Ca, qui era Rey dels Tartres, q ell
havia cor, e volentat de ajudar nos. E q vinguessem a Alajas,
o en altre lloch, e que ell exiria a nos, e per sa terra troba-
riem tot ço que mester hauriem, e axi poriem ab ell ensemps
conquerir lo Sepulchre. E deya que ell bastaria nos de con-
duyt. E dix nos laltre qui era missatge de Paliagolo Emperador dels Grechs, q ell
nos enuiaria conduyt per mar.

CAPITOL II.

Sobre aço cuytam nos de apparellar, e de endregar nostre viat-
ge: si que a VII. mesos forem en Barcelona per passar la mar.
E sobre aço enuians missatge la Regina de Castella quès vees-
sem ab ella, e vench a Horta ab sos fills: e foren hi nostres fills
linfant en Pere, e linfant en lacme, e Larchebisbe de Toledo
nostre fill. E pregaren nos be per dos dies plorant, e clamant nos
merce, que nos que romasessim: e hanch no pogueren acabar ab nos que roman-
guessim. E tornam nos en a Barcelona per fer nostre passatge. E quant fom en Bar-
celona foren ab nos entre canallers, e homens a cauall be DCCC. o pus.

CAPITOL III.

Anans que nos passassem anam a Mallorques, si hi havia nau alguna,
e que demanassim als homens de la vila quens ajudassen al nostre pas-
satge. E passam della ab vna galea, e ab vna sagetia. E quant fom de
lla demanam lus, quens ajudassen. E ells dixerem, que farien ço que nos
volriem, e que hi dixeessim. E nos qui veem que ells hi hauen bona Volentat, de
LXX. milia sous que nos lus voliem demanar, nols en demanam sino L. milia. E
ells

Chronica del glorios

ells donaren los volenters, e de grat. E de ço que ells nos donaren llogam III. naus, e haguem del Almoxerif de Menorques entre bous e vaques mil. E tornam nosen. E el primer dia Dagost nos fom tornats en Barcelona.

CAPITOL III.

Quant vench al tercer dia, o al quart, ans de sancta Maria de Setembre, nos faem vela, e stiguem tota aquella nuyt en Roda: e erem pus de XL. milles fora. E quāt vench al mati vench en R. Marquet, e dix: senyor semblar me hi ha que vos que deguessets tornar lla en la terra, perço que tota la companya se recullis, e quens veeffen, sino errar vos han en la mar, e nons poran trobar. E veem que deya raho, e faem ço que havia dit. E quant nos fom tornats no hi trobam sino vna galea, car tot laltre stol sen era anat vers la mar de Ciges. E ab aquella galea tornam nosen en la mar, e els altres lenys acostarense a Menorques. E quant vench al mati veem les veles be XXV. milles en la mar de Menorques, e podien esser XVII. veles. E anam aquell dia, e tota aquella nuyt, e al altre dia a hora de vespres leuas vn vent a lleuant, e feu vn arch blau, e vermell daquest qui dien de senct loan: e lleuas vna manega, e ana ferir en la mar: e de blanca que era torna negra. E puix vench el lleuant, e comença quant lo sol era en la posta, e feu ne molt tota la nuyt, si que sempre quel temps se moch haguem a calar. E no veyem alcun leny, ne alcuna nau. E aço fo lo dissapte ala nuyt vespra de sancta Maria de Setembre.

CAPITOL V.

Quant vench lo diumenge lo vent mudas en Exaloch, e dura tot aquell dia tro a mija nuyt. E quant vench ala mija nuyt mudas en Lebeix, e enlo dilluns feu pus fort temps, q̄ no havia en lo dissapte, ne el diumenge: que tots los quatre vents se ajustaren, e tots los quatre combatien: si que nos dura lo dimarts tot lo dia, e tota la nuyt entro al dimecres, q̄ hanch aq̄st mal temps no cessa. Si que deyen los mariners, qui hi haviem stat XX. o XXV. vegades en oltra mar q̄ hanch no veeren aquest mal temps, aytant com hi haviem stat.

CAPITOL VI.

Quāt vench aquell dia veem la nau del Temple sobre nos, e enuians missatge que lo timo haviem trècat, e quens pregauen quels endonassem hu. E nos enuiam lo lus. E dix en Ramō Marquet, que no faessem: car la nostra nau no deuia anar menys de vn timo soberch. E sobre aço partis de nos, e perdem la a la nuyt de veer. e quāt vench al vespre veem la nau del sagrista de Lleyda qui puix fo Bisbe Dosca, e passans per popa: e la nau del Comanador Dalcaniç qui

Rey en Iacme. Fol. Cxx.

niç qui era dels frares de Calatraua. E nos clamam en Ramon Marquet, e Galce rau de Pinos qui eren en la nau ab nos, e alguns cauallers qui hania ab nos, e dixem lus que oysen la paraula que nos lus voliem dir, e dixem axi: Ramon Marquet, sembla que nostre senyor no vol que nos passem en oltra mar, car ja altra vegada nos veerem apparellats per passar lla, si que XVII. dies, e XVIII. nuyts dura lo mal temps, q̄ banch nons poguem recullir, e era ja la festa de sençt Miquel passada be VIII. dies.

CAPITOL VII.

B tant vèch lo bisbe de Barcelona, e el Mestre del Temple, e el Mestre del Spital qui eren de nostra terra, e tots los probomens de Barcelona e tots los senyors de les naus, e los mariners, e clamaren nos merce per Deus, e sancta Maria q̄ nos no volguessem anar aquell viatge: car ells hauien paor de les grans fosques q̄ eren en Acre a l'entrada diuern que no errassem la terra. Car si la errassem hauiem temor q̄ la poguessem auenir, e metre vos en auentura de mort nous ho gossam consellar que vos aquest viatge faessets. E per les pregaries que ells nos faeren: e quant coneguem que ells deyen veritat haguem a romandre, e hauiem tardat el passatge que no deuem tant romànir be per dos mesos. E car aquella vegada no hi poguem passar, e que ara per tèps nos faça romanir nostre senyor, be par que a ell no plau lo viatge nostre: car la mala mar be sofferriem nos sols q̄ haguessen temps a enant en nostre viatge: mes pus ell nons donaua lo vent hon nos deuem anar, quens semblaua que a ell no li pleya. E dixem lus que aquella nuyt vèssim sins milloraua nostre vent, e si ho feya q̄ anassem: e sino, q̄ no podiem forçar nostre senyor. E quant vench aquella nuyt ab lo vent que hauiem de Lebeig quens regiem tant com podiem anam tro en l'alba. E quant lo sol fo exit donans lo lleuant en la cara que no poguem anar a enant.

CAPITOL VIII.

Quant veem que axi era que Deus nons volia nostre temps millorar faem sobre aço senyal ala nau del sagrista de Lleyda qui fo puix bisbe Dosca, e ala de Calatraua, e ala den Pere de Queralt qu'es entorna uem, e faeren la volta ab nos, e trenca la cima del arbre la nau del Artiaca, ab la entena de la nau. E si per auentura alcu demanaua per qual raho

Chronica del glorios

raho no passaua la nostra nau, ne aquelles qui ab nos sen tornaren, axi com les altres hi passaren, aq̃sta es la raho: car ells haviē lo vent de Lebeig tant complit ques podien a orçar per lur viatge offer. E nos no podiem sobrepujar al vent, perço com erem puix baix que ells no eren.

CAPITOL IX.

Atant pregam a nostra dona sancta Maria de Valencia que pregas lo seu char fill mentre que erem en aquell turment be per III. dies, e per III. nuyts quant nos podiem scondre en aquell lloch hon nos jahiem, al qual lloch dien en les naus Pareys, que si ell tenia per bo lo nostre passatge, que ell lons leixas complir. Car nons hi guardariem nos molt quens en pogues venir dany. E si ell tenia que no era profitable a nos, ne a Chreſtianisme quens tornas denant lo seu altar, qui ha nom altar de nostra dona sancta Maria de Valencia. E a ell plach que nos hi venguessim, si que venguem vna vegada al port Dayguesmortes, e sus quāt fom prop de II. milles vench nos lo vent qui exia per la gola del port, e faens calar per força, e rodar tot aquell vespre, e tota aquella nuyt, si que venguem endret de Acdo. E nos tornam nos a pregar ala mare de Deus que en ningū lloch, ne en nostra terra, ne altre lloch no fos la nostra exida sino en aquell lloch, qui es prop de la sua yglesia, e que nos la poguessim adobar, e grabir la merce quens hauia feyta de gitar nos daquella pena, e adorar lo seu altar.

CAPITOL X.

Quant vench en laltre dia nos haguem el Garbi dolçe e amoros, e leuans a aquell port, e laltre dia mati anam nosen ala sgleya de nostra dona sancta Maria de Valluert, a grabir li la merce, e el be quens hauia feyt de gitar nos daquell perill en que haviem stat. E nos qui erem al port, dix nos vn Sobrecoch nostre qui era exit de fora en vna barca que hi troba frare Pere Cenra, e frare Ramon Marti, e que eren venguts de Tuniz, e ells demanaren qual nau era aquella. e ells dixeren, que aquella nau era del Rey quis nera tornat: perço com no hauia temps, e axi com nos nos cuydam q̃ allins sperassen ells sen anaren a Muntpeſller. E nos en altre dia anam nos en a Valluert per grabir a nostra dona Sancta Maria la merce quens hauia feyta. E exiren nos lo bisbe de Magallona, e lo fill den Ramon Guancelm, e dixeren nos sempre que nos fom venguts, que si nos ho voliem que ells tornarien ab nos ala mar, e que podiē aqui refrescar de conduyt, perço com nostra companya se era molt marrida, si nons hi trobauē.

Capitol

CAPITOL XI.

Nos dixem, vosaltres que hi farets de ajuda, si nos hi tornauem: e dix lo fill den R. Guancelm, vous seguire ab X. cauallers. E puix dix lo bisbe de Magallona quens seguiria ab XX. E sobre aço dixerem, q̄ molt ne parlariē les gents, si nos no hi tornauē, e molt. Responem lus q̄ molt ne parlauen les gents, mes nostre senyor sab q̄ nos ne fom forçats, en som de aqueſta: e hanch re del mon nous pesa pus, ne tant. Perq̄ yom marauell de vosaltres molt com podets dir tal cosa, q̄ sol en la mia nau ha entre perduts, e affollats XV. cauallers. E creu q̄ entre les altres naus ne ha entre morts, e affollats be C. e q̄ nos tornem ala mar ab XXX. cauallers de mes, no seria bo. Car nos som exits ara de la mar tots mal menats, per lo mal temps: perq̄ no hi tornariē per re, nens par cosa q̄ fer se pogues. Pero voldria q̄ vosaltres me dixessets, ab qui ho hauets acordat aço. E ells dixerem, que ab en R. March, e ab altres quiu parlen. E nos dixem, en R. March quant sera aqui? E ells dixerem, de ma. E nos dixem, veurem en R. March, e parlarem ab ell denant vos, e veurem quens hi consellara, ne que no.

CAPITOL XII.

Laltre dia que nos erem en Valluert vench en R. March, e faem demanar lo bisbe de Magallona, e en R. Guancelm: e dixē li, en Ramō March aço me han dit lo bisbe, e en R. Guancelm: e dien q̄ a vos parbo, e yo vull de vos saber si sots en aq̄st acord, q̄ yo torn en oltra mar. Senyor dix, daltre feyt vos sabria aconsellar, mes de les armes sabets mes que yo. E vos guardats lo millor, car ço que vos no conexerets, ja yo, ne els altres nou conexeran. E el bisbe, e en R. Guancelm qui mo hauien dit tingueren se per represos de ço que dit hauien. E axi yo partim de ço que ells me hauien parlat.

CAPITOL XIII.

Puix entram nosen en Muntpeſller, e quant vench a lende-ma enuiam per los Consols, e per los millors homens de la vila de L. tro en LX. que vinguessen denant nos. E vengueren hi, e faem lus saber en qual manera nos hauia pres en lo feyt de la mar, q̄ paria q̄ nostre senyor no volgues q̄ nos hi anassem: car ja ho hauiem altra vegada prouat. Car nos qui erem en Barcelona per passar altra vegada en oltra mar, que XVII. dies, e XVII. nuyts stiguerē q̄ les naus stauen per venir a terra per la gran mar q̄ hi feya de Xaloch, e de vent ala Prohença. E sino com seria allongament del libre diriem de altres moltes paraules que hi foren, mes yrem ala major força de les paraules. E

R dixem

Chronica del glorios

dixem lus quel feyt nos hauia costat, mes haviem gran fiança en ells quens hi ajudarien en guisa que nos ne seriem pagat: e axi nos ho haviē enuiat a dir per los frares menors de Muntpeſller, que u farien, nos retent lus vna penyora. E axi ho faem a lur volētāt, e que ells nos acorrien a aquella anada q̄ nos feyem a ſeruici de Deū. E puix Deus nos hauia aduyt ala vila de Muntpeſller, quels pregauē molt charament, que ells quens hi ajudassen. E ells dixeren ques acordarien, e quen laltre dia mati nos retrien la reſpoſta.

CAPITOL XIII.

Altre dia vingueren denant nos, e la reſpoſta quens faeren fo aytal, que be conexien quens peſaua, ens era greu: car nos no erem paſſats de lla mar, e q̄ ver fo q̄ nos los haviem demanada ajuda, e negaren q̄ ells no haviem dit als frares menors, q̄ ells nos ajudassen: mes q̄ lacord lur era tal, q̄ quant nos paſſariem en oltra mar q̄ la ajuda quens farien acabar LX. milia ſous de torneses. E nos dixem, barons la pus noua reſpoſta q̄ hanch hom faes a ſon ſenyor, ne aytal cōyo ſombauets feyta a mi. E marauellme del ſeny de Muntpeſller, com ab aytal reſpoſta me cuydats pagar, que mes me donassets per partir me de voſaltres, que no per romanir ab voſaltres en la terra. Car los meus homens de Arago, e de Cathalunya nos donarien mil milia ſous per romanir nos en la terra, e vos per partir me de vos, e anar en oltra mar, hon poria eſſer mort, o pres, bem maruell com me podets preferir mes diners.

CAPITOL XV.

Btant partim nos de aqui, e vingūē nosen en Cathalunya, e puix entram nosen en Arago, e anā en çaragoça. E quant fom aqui vingueren nos miſſatgers del Rey de Caſtella, quēs pregaua q̄ anassem a les noces de noſtre net don Ferrādo, pus Deus nos hauia tornat en noſtra terra: e pregauen nosen molt chaxament. E nos entenem q̄ era coſa conuinēt de ſer attorgam li ho, e dixem li, q̄ hi seriem al dia quēs venen a pregar. E fom a Taraçona, e el Rey de Caſtella fo en Agreda. E partim de Taraçona, e anam nosen en vers Agreda, e trobam lo Rey de Caſtella en mig de la carrera q̄ exia a nos: e hach molt gran alegria ab nos, e abraçans tres vegades plorant de gran goig q̄ hauia: e entram nosen en Agreda, e puix anam nosen per Soria vers Burgos a jornades conuinents. E vn dia q̄ nos anauem per lo cami parlant de ſos feyts, e dels noſtres, dixē li q̄l pregauem q̄ les coſes que ell volia fer, q̄ les faes a noſtre conſell, e ſi hi erraua q̄ ſen tornas a nos, q̄ nos lo hi ſinenariem. E grāhins ho molt, e dix que u faria.

Capitol

Rey en Jacme Fol. Cxxij.

CAPITOL XVI.

Sobre aço anam nosen a Burgos, e foren hi sos richs homēs: ço es asaber don Alfonso de Molina su tio, e su hermano don Phelip, e don Nuuo Gonçalues de Lara, e tots los bisbes, e altres richs homēs de Castella. E aqui vench la filla del Rey de França, e vench ab ella lo compte Dodo, germa de don Ioan Datre, e vn bisbe, e daltres richs homens qui vinguerē ab ella. E aquí don Ferrando presa muller filla del Rey de França. E feu lo lo Rey de Castella caualler, e don Ferrando feu cauallers a sos germans: e no a don Sanxo, car nos lo pregam quels altres germans faes cauallers, e no ell. E dix nos el Rey de Castella q̄ ell, els altres germans ho volien: e pus ells ho volien, bels podia fer cauallers. E dixem li nos denant don Phelip, e denāt don Nuuo, e sos richs homens que mal consell li daua quil consellaua, q̄ don Ferrando faes sos germans cauallers. E dix nos ell que ells ho volien, que bels podia ell fer. e nos dixem li, que yra, e bādo metia entre ells: que tostemps mentre que ells no faessen be lo retrauria q̄ ell los hauia feyts cauallers, e els altres haurien ne desden, e yra. E nos dixem lus, si ells ho queriē: E ells dixerē q̄ hoch. E era prop nos don Sanxo, e dixem li ala orella, no lo faes per re. E el dix que faria ço que nos li consellassem.

CAPITOL XVII.

Nos demanam a don Sanxo denant de tots, don Sanxo vos volets esfer caualler de don Ferrando? Auuelo lo que vos queres en quiero yo. E nos dixem, aço enqueremos nos, q̄ vos que prendades caualleria de vuestro padre, e no dotro hombre. E ell dix, senyor plazeme, e fer lo be como vos queres, e como vos me consejades. E el Rey feu caualler a don Ferrando, e don Ferrando feu cauallers a sos germans, leuat don Sanxo. E feu axi mateix cauallers a Lop Dies de Viscaya, e a altres fills de richs homēs molts. E stiguem aquí XV. dies, o poch mes, o poch menys.

CAPITOL XVIII.

Vn dia, mentre que nos stauem aquí, enuia nos a dir don Alfonso de Molina, que no era ben sa, e nos anam lo veer. E al tornar que nos feyem del Spital de Burgos en q̄ nos posauē, trobam nos ab dō Nuuo Gonçalues de Lara q̄ venia a nos: e apartā nos ab ell, e faem caualcar los altres adauā, per la rambla de Burgos, e anā parlant a nostra posada. e ell proferis a nos de seruey quens hauia en cor de fer, plus q̄ a tots los homens del mon. E en coses hi hauia quēs serui-ria ans q̄ a ell. E q̄ si nos li enuiauem vna carta sola q̄ ab C. o CC. cauallers venria a nos. E nos dixem li q̄ li grabiem molt la profirença que ell nos feya. E quant mester

R ij ho hauriem

Chronica del glorios

ho hauriem queu pendriem dell. E dixem li vna cosa, per tal com nos semblaua que vingues, e era rabo de dir la: don Nuuo yo se que el Rey de Castella nous ama, e es clamant de vos, e daltres richs homens de Castella. E ay tambe se que vos vos clamat del, e no li volets aquell be que voler li deurets vos, e els altres: dat sies per lo vostre tort, o per lo seu: e ara seria hora de adobar allo millor que ninguna sabo del mon, porque yo he millor rabo de metrem en la sua fazenda que nul hom. E aço quels altres no li gossauen dir, li diria yo aytant planament com a vn caualler. E creet vos en veritat, que si tort vos te q̄ li dire, el li fare adobar. E si no lo quer fer q̄ yo me mostrare tant despugat del, que vos veurets q̄ ala fi ell ho fara. E sino tant despugat sere yo del que vos me haurets que grabir de ço que yo faria. E sobre aço trobam lo en laltre dia pagat del Rey, que deya, que ell lo hauia heretat, e casat, e q̄ li hauia feyts tots aquells deutes que senyor degues fer a vassall: e semblans q̄ nons en calia entrametre, pus ell tambe nos hauia dit.

CAPITOL XIX.

E Puix venguem nos en vers Tاراونا, e el Rey de Castella seguim, que nos volia partir de nos mentre que fossen en sa terra. E nos pregam lo que tingues la festa de Nadal ab nos, que deuia esser. E ell feu alcunes scusacions, mes ala fi ho hach a fer per les nostres pregaries, e vench ab nos a Tاراونا. E nos axi com era aguisat haguem a ell, e a tots aquells qui ab ell venien tot ço que mester hauien. E faem ho axi que cascun rich hom prengues en sa tenda pa, e vi, e cera, e salsa, e fruyta, e totes aquelles coses que mester hagues: per tal que lo hu no embargas laltre en aquestes coses q̄ deuia pendre. E axi faem ho en aquesta manera damunt dita, que no creem que fallis alcu aqui racio no faessem donar de perdius, e de rahims stojats, e de totes aquelles coses que demanas.

CAPITOL XX.

E Stech aqui VII dies ab nos. E en aquests VII dies donam li set consells que faes en sa feyna. Lo primer consell fo, que pus la sua paraula hagues promesa a alcu, que en totes guises la complis: que mes li valia vergonya de dir de no a aquell qui aquella cosa demanaria, que no hauer dolor en son cor de complir allo que hauria promes. Laltre consell fo, que pus carta hagues feyta, e alcu la li tingues, e ell que guardas primer que faria ne que no. Lo tercer consell fo, que retrigues tota la sua gent, car ginyt, e be staua a tot Rey que la gent que Deus li hauia acompanyada, sabes retenir a grat, e plaber del. Lo quart consell fo, que si retenir ne hauia alcu, quen retrigues II partides, si tots nols podia retenir: ço es la sgleya, e els pobles, e les ciutats de la terra. Car aquells.

Rey en Iacme Fol. Cxxiiij.

aquells son gent que Deus ama mes quels cauallers, car los cauallers se leuen pus tost contra senyoria, que los altres: e si tots los podia retenir, bo seria: e si no que aquests dos retingues. Car ab aquests dos destroyria los altres. Lo V. consell fo, q̄ pus Deus li hauia donada Murcia, e nos ab nostre senyor la li haviā ajudada a pēdre, e a guanyar, e les cartes q̄ nos huiem feytes als pobladors de Murcia, puix les que ell lus hauia feytes que no les lus tenia hom, ans les lus trencauem, els toliem lurs heretats: e que dauen lus XX. tafulles, o XXX. e alqui mes ne dauē, ne dauen L. e L. tafulles no eren sino dos jouades de Valencia, que no fan sino XII. cafices de sembradura: e que solia esser la millor vila que era en tota Landalosia, leuada Sibilia. E que dixessen les gents que ells, ne sos homēs no la sabessen partir, que fort hi erraua. E que ja nengun temps no seria bona Murcia, sino hi feya vna cosa: ço es que hi façats star C. homens de valor, q̄ quant vos venrēts en la ciutat, queus sapien acullir: e q̄ hi façats tant q̄ hi sien heretats be. Car per C. tafulles, ne per CC. vn hom de valor no hi seria ben heretat. E del als hajē ho menestrals, e axi farets bona vila. E siu hauets dat a homens que no hi sien, auenits vos ab ells, e donats ho a pobladors. Laltre consell fo, que no faes justícia amagadament: car no era de Rey q̄ ell faes en sa casa justícia amagadament, e aço fon en Tاراغونا.

CAPITOL XXI.

Ellexis de Tاراغونا, e anassen a Fitero, e daqui vench nos missatge que ell era fort malalt de la cama de vn colp que vn cauall li haviā dat en Burgos. E nos tantoſt anam hi, e foren ab nos IIII. o V. cauallers, e nostra companya. E veem lo, e conortam lo, e menam ab nos vn metge cirurgia qui hauia nom Mestre Ioan: e leuam hi ab nos tot ço que mester hi haviē, e stiguem aqui ab ell III. o IIII. dies, e ell pregans charament queus entornassem, que ell guarit era. E ell anassen en Castella, e nos vinguem nos en a Calathaiu be vn mes, o mes.

CAPITOL XXII.

E Passat vn mes vinguem nosen en regne de Valencia, e trobam que hi hauia hauda baralla entre aquel qui tenia lloch nostre, e vn altre per nom G. Scriua. E nos donam hi nostra sentència. E puix en G. Scriua, e altres acusaren aquell nostre Batle: e nos oym lo feyt atre tal, e donā hi nostra sentència, e castigā los axi q̄ la ciutat romas en pau, e en bon flament. E puix vench nos ardit quel Rey de Castella se volia veure ab nos, entre Requena, e Bunyol. E nos responem li quens pleya molt. E nos exim a ell per rebre lo, per cor que nos li mostrassem lo regne de Valēcia: e exim a ell a Bunyol, e puix al cami de Requēa, e rebem lo be, e gint a ell e ala Regina, e molt alegramēt e honrrada. E nos pregam al Rey q̄ entras en Valē

R ij cia: e

Chronica del glorios

cia, e ell atorgans ho, e plach molt ala Regina: car depuix q̄ nos la haviem casada ab lo Rey de Castella no era entrada en nostra terra. e ans q̄ ell entras, ordenā com fos be acullit dels bisbes, e dels cauallers, e dels bons homens de la ciutat: e faem fer jochs molt de marauellofes, e diuerses coses. E fo la vila be encortinada, e llits per les places de la vila, e entra en la ciutat, e fo acullit be, e alegrament: si que millor no poria esser acullit en vila alcuna que fos poblada de cent anys ença. E com ell fo be acullit, e be bastat de tot ço que hauia mester tinguem lo alegre, e pagat de tot ço que hach mester de mentre que fo ab nos, e de casa, e de altres coses.

CAPITOL XXIII.

Puix partis de Valencia, e nos anam ab ell tro a Villena: e pregans que stiguem alli en temps ab ell tro a III. dies, e faem ho. E puix presem aqui comiat dell, e ell anassen enuers Murcia, e nos vinguem nosen vers Xatua: e daqui anam nosen a Denia. E aqui nos faem vna pobla q̄ hach nom Orimbloy, e faem altra pobla en vall de Albayda, per nom Motaberner. E vn dia nos anauē deportar contra Biar, e com fom en Vntinent vinguerē nos homens de Suer, e dixeren nos que en aguayt, e Celada que Nartal de Luna ab cauallers, e ab peons hauia feyt, quels hauia mort XXVII. homens. E sobre aço nos tornam a Valencia, e puix entrā nos en Arago. E nos vinent a Torrellas, q̄ es prop Camarena aldea de Terol, vench nos linfant en lacme fill nostre, e ab ell Labat de Poblet, e dix nos alli en Torrellas com li hauien parlat casament lo Rey de França, e la Regina ab la Comptessa de Nines. E que el Rey, e la Regina ho haviē promes, e li hauien donat dia per quens pregaua amor, e merce com a pare e a senyor, q̄ nos li atorgassem en tal manera q̄ aquell feyt pogues fer a honrrament de nos, e dell. E nos en laltre dia entrā nosen en Camarena, e daqui entrā nosen en Terol. E donam li aqui LX. milia sous en or en ajuda de fer les despeses damunt dites.

CAPITOL XXIII.

Puix daqui anam nosen a çaragoça, e enuiam per don Artal de Luna que vingues a nos la vesp̄ra de Sancta Maria de Agoſt. E en laltre dia nos preycā. E puix don Artal vingue ala terça citacio q̄ nos li faem: e aquells de Suer amogueren sa demanda, e son feyt daquells homens que ell hauia mort en aquel aguayt. E don Artal demanans q̄ li donassem per rahonador don Ioan Gil Terim. e nos donam lo li, e comença lo pleyt entre ells, e fo aytal fi: e vn dia nos forem en Exea, e vench a nos don P. Cornell, e sos amichs, e pregaren nos quel presessem a merce. E nos haguē nostre acord, e presem lo a merce, en esta manera que li manam que smenas lo mal que hauien feyt sos homens als
homens

Rey en Iacme Fol. Cxxiiij.

homens de Suera, e q̄ donas XX. milia sous, e ell q̄ exis ab los cauallers q̄ alli foren per V. anys de nostre regne, e els homens Derla quen exissen per tres anys, e vn scriua que ell hauia qui hi hauia gran malfeyt quen ixques per tostemps. E nos donam ne X. milia sous als orfens, e a les viudes per los marits que hi hauien perduts, e vinguem nosen a çaragoça.

CAPITOL XXV.

E Nos stant en çaragoça vench nos missatge cuytat del Rey de Castella, q̄ nos quens veeßem ab ell per grans feyts que hauia mester aguisar dels nostres feyts, e dels seus. E nos enuiam hi en Iacme Caroca sagrista de Lleyda, qui era notari nostre, e enuiam li a dir per ell, q̄ nos erem molt fazendats, e ço que volia dir a nos, quen dices a ell: car ay tambe ho fariem nos per sa carta, com si nos lo veeßem de present. E ell trames nos a dir q̄ nou volia, ans nos pregaua q̄ nos nos veeßem ab ell en totes guises, car coses hi hauia q̄ no les diria a hom del mō sino a nos.

CAPITOL XXVI.

E Sobre aço nos partim de çaragoça, e anam nosen vers Alacant hon ell era, axi com ell nos ho hauia enuiat a dir. E quant fom ab ell, dix nos q̄ ell sabia per cert que aquells richs homens nostres hauien feytes cōuinences ab los richs homens de Castella, e ab los Moros q̄ fossen contra nos. E demanans de consell q̄ faria del feyt del Rey de Granada, e de les Ræzes. e dix encara quel Rey de Granada li proferia ajuda contra los Ræzes, e los Ræzes contra lo Rey de Granada, e que li consellassem quen faria, ne que no, ne aqui ajudaria.

CAPITOL XXVII.

E Nos dixem li, que a aquell ajudas aqui hauria feyta conuinença primerament de ajuda. E demanā li qual era aquell, e ell dix quel Rey de Granada. E nos dixem li, que sil Rey de Granada hauia conuinença ab ell, e no la li hauia trencada que la li tingues: mes si el Rey de Granada li hauia trencada la conuinença q̄ no la li atenes, ans fos ab los altres Ræzes, e quen podria pendre conuinença ab ells: si q̄ no valria menys la fe, e quēs pleya fort com los hauia partits axi, q̄ mes valia q̄ fossen II. partides q̄ vna sola. E ell respos quel consellauem be, e quen faria axi: e axi partim nos dell, e vinguem nos en en regne de Valencia. E quant nos partim de Valencia, e fom en Muruedre enuians Ferran Sanxes de Castre vna carta, e vn hom seu: e dix en la carta q̄ linfant en P. era vengut a Burriana per matarlo, e cercauen lo dejus lollit ab spases, e pensauen que era en la casa. E sino que ell fo sabidor que nexi ab sa muller, haguerenlo pres. E sobre aço quant nos ho oym pesans molt, e dixem q̄ volriem quents costas mil marchs dargent que nou sabes alcu, sino nos, e linfant, e Ferran Sanxes.

Chronica del glorios

CAPITOL XXVIII.

Partim daquí, e fom en Arago, e manam cort al infant, e als richs homès a Lleyda: e que hi fossen tots a mijant quaresma. E fom aquí nos, e l'infant, e els richs homens de Cathalunya, e Darago: e mostram li a vna part dauant alguns priuats nostres e seus, per que hauia trenuytat a Ferran Sanxes per destruyr lo, e per morir. E ell respos nos, que no hi era vengut per cor quel ocies. E nos dixem, que be semblaia que ab cor de ociure hi venia: car hauia entrat en la cambra hon ell solia jau re, e sa muller, e cercauen lo deus lo llit, e deus canem que hi hauia ab les spases treytes. E entenem nos, e els altres qui ab nos eren, que la defensio que ell feya, no era sufficient. E sobre aço emparam li la procuracio que tenia per nos.

CAPITOL XXIX.

Quant aço fo feyt vinguer nos en terres de València, e anans que nos hi fossen fo hi ja l'infant: e exins a cullir be a Burriana quant nos entrauem, que vench a nos, e entram caçant, e ab gran alegria. E vinguem nos en a Muruedre, e puix a Valencia. E nos stant en Valencia be XV. dies, vench nos el bisbe de Valencia, e frare P. de Genoua, e en Thomas de Ionqueres saui en lleys, e en lacme Caroqua, qui era sagrista de Lleyda, e puix fo bisbe de Osca. E nos denant ells dixem al infant, el pregam, que ell no volgues fer tant gran cruesa en lo feyt de Ferran Sanxes, q̄ pus son frare era, e li faria dret en nostre poder de tot clam q̄ ell hagues dell, q̄ li manauem, e li pregauem queu preses: car pus dret volia hom fer en poder del Rey de la terra, rahuera queu preses, e majorment com hi hauia tant gran parentesch: e sino que li feyem saber que nos lo li defendriem, pus ell li era apparellat de fer dret, e pus aço no li tingues prou que si li feya mal que ab nos ho hauria hauer no tant solament ab ell.

CAPITOL XXX.

Sobre aço dix ques acordaria, e quens respondria. E nos demanam li quant, e ell dix quens respondria en laltre dia. E nos dixē li que be deya que hon mes se acordaria mils trobaria ço q̄ deu ria fer. E quāt vench en laltre dia nos speram sa resposta quens faes, e no l'ans feu. e quant vench a cap del tercer dia, o del quart dixeren nos quel infant sen era exit de fora la vila ab II. cauallers, o ab III. e ques nera anat vestit son perpunt, e son camisol, e son capell de ferre

Rey en Iacme. Fol. Cxxv.

ferre al cap, e caualla en son cauall. E quant nos ho oym marauellam nosen fort per dues rahons: la vna, com no volia pèdre dret en nostre poder dell: l'altra, perques exia de nuyt de Valencia: car nol calia quant fos quens dices de no, nos no hauiem en cor de captenir nos mal dell: si donchs ell no faes mal lla donchs a Ferran Sanxes, o a les sues coses.

CAPITOL XXXI.

Ell exit de la vila a poch dies vench Ferran Sanxes a nos a Valencia, e grabins molt la merce q nos li hauiem feyta en parlar nos al infant per sa raho. E quant hach estat ab nos be per VIII. dies anassen sa carrera, e torna en sa terra. Enos stant en Valencia era ab nos don Eximen Durrea son sogre de Ferran Sanxes, e don Ferris de Liçana, e don Pero Martines de Luna, e altres q ni hauia molts: e enuians l'infant sos missatgers per nom don Roiz Eximenis de Luna, e en Thomas de longueres, e aduxerē carta de crehença, e dixerē que volien parlar ab nos denant nostres richs homens, e denant cauallers, e homens de vila. Enos faemlos ajustar. E quant foren ajustats leuas en peus en Thomas de longueres, e dix de part del infant.

CAPITOL XXXII.

Enyor l'infant enuia a vos en Roiz Eximenis, e mi, que venim aqui, e diu vos que la moguda que ell feu l'altra vegada de Valencia que no la feu per mal negu, ne per fer onta a vos, mes car nous volia dir de no de ço q vos li demanauets, e diu vos vna paraula que hauia tenguda segreta fins ara, q vos tant lo cuytauets que diu que Ferran Sanxes ha feyt contra vos tals coses que vos no li deuets pregar per ell, ne voler que ell li perdo: com aquell qui ha dit que vos no deuets regnar, e cerca que fossen donades metzines al infant. E pus ha volgut leuar vostra terra contra vos ab richs homens de la vila. E aço prouara en son lloch, e en son temps, e que hi haurē stat richs homens, e altres en aqst consell, e la major partida Darago. Enos responē li que siu volia descobrir que a nos plauria molt, no per tant que si ell prouar ho pagues, q nos no hi faessem be ço q fer hi deuiriem, e quēs acordariem sobre aço. E dixem a vna part a consell: car lo palau nostre de València era ple de gent denant qui ell ho dix. E exiren ab nos a consell en Bñ. G. Dentença, e don Eximen Durrea, e don Ferris de Liçana, e don Pero Martines de Luna. E quant fom de fora dixem lus nos, mal vos diu a vosaltres. Aragonesos, e hauriē hi mester alcu q hi respones.

R v E dix

Chronica del glorios

E dix don Eximen Durrea, que ell respondria: mes quel clergue aquell era vil persona, mes quen daria son lloch a vn altre contra sembl que hi respones. E dix que hi daria vn caualler, e aquell que hi respondria. E axi partimnos nos del consell, e hanch ell, ne el caualler no hi responeren, ne hi dixeren re.

CAPITOL XXXIII.

Sobre aço responem nos a don Roiz Eximenis, e an Thomas de Ionqueres, que fort deya gran paraula linfant, e a molts reptaua de aytal cosa. Mes q dariem dia a don Ferran Sanxes, e ell quel guias, e venria. E si ell hi podria respondre, be: sino, que nos li donassem aquella pena que per aquell feyt merexia. E sobre aço ells dixeren que no hauien manament de pendre altre dia, e anaren sen.

CAPITOL XXXIII.

Puix manam nostra cort a Algezira a Larquebisbe, e als Bisbes, e als richs homès deles viles, llll. de cascuna. E puix vèch Ferran Sanxes a nos a València, e dixem li les paraules que hauen dites dell: e que hanch don Eximen Durrea, qui era son sogre, no volch respondre: e nos dixem li que hi respones a ell, e als altres: car tots los deshonrrauen de cosa que valia menys lur fe si veritat era, e alcu dells no hi volch respondre.

CAPITOL XXXV.

Sobre aço haguem acord, que anassem a Algezira, que venia linfant: e aqui seriem en lo pas del aygua, e poriem lo millor destrenyir si ell volia fer re contra nos. E fom aquí, e stiguem hi caçant, e scoltant que faria linfant, ne que no. E quant nos nō guardam, dixeren nos quel infant era passat a l. guan de jus Segayren, e ques nera vengut a Corbera, e de XXXV. tro a XXX. homens a cauall ab ell. E nos hauiem ja la cort manada q fossen a Algezira. e era vengut linfant en lacme, e Larquebisbe, e els Bisbes los de Barcelona, e el de Lleyda, e el de Valencia: e Garcia Ortiz, e don Artal de Luna, e de les ciutats de çaragoça, e de Terol, e de Lleyda, e de Calathaiu, e dels altres llochs. E nos stant, e pensant lo tort q linfant nos feya, e q no volia pendre dret de Ferran Sanxes, abans nos dient li ho hauia feyt bastir tots los llochs q tenia per nos, pregam als de la cort, quels pesas ço que ell nos feya. E ells dixeren

Rey en Iacme. Fol. Cxxvj.

dixerén, que puix ell era vengut a Corbera, que ells que hi yrien, e que punyarien quel adobassen ab nos, e emparam li tot quant tenia de nos en Arago, e en Cathalunya.

CAPITOL XXXVI.

Puix los dits richs homens anaren al infant a Corbera, leuat don Artal qui no hi fo. Etrobaren lo molt brau, e molt squiu de ço que li dixerén: si ques partiren no be los vns dels altres. Et tornaren a nos a Algezira, e dixerén, ques nirien cascu en lur terra. E puix nos haguem acord com ho fariem, ne com no. E dixerén nos les parraules que haviē haudes ab ell: e nos dixem lus q̄ no deuien anar axi, ne parlar, entre nos, e ell: que ell qui era Archebisbe, e els bisbes, e els richs homens, e els ciutadans qui hi eren, que li deuien dir: vos perq̄ stats mal ab vostre pare, car si tort vos te diu vosqueus ho adobara aconeguda de nos? e si nou voleis fer, fem vos a saber que perdrets a nos, e tot lo regne yrem contra vos: axi com aquell qui es rebel cōtra son pare. E si aço li diets, no ofara mudar que ell nos parta de la nostra contraria. E com vos partrets vosaltres daqui, qui sots ajustats q̄ no façats alcū fruyt en aytal feyt, com aquest es de nos, e dell? e quant trobarets nul hom al cami, eus demanara com auets jaquit lo Rey, e son fill en guerra, e en mal, anar vos nets com a malestruchs? e ells dixerén, q̄ hi tornarien, e que li ho dirien: e pregaren nos que don Artal anas ab ells, e enuiam li.

CAPITOL XXXVII.

Quant foren lla, dixerén al Archebisbe que dices la raho per tots ells. E ell dix, que no la diria. E dixerén ho al bisbe de Barcelona, e als altres richs homens queu dixessen: e hanch negu ho volch dir. E dixerén an Ioan Gil que hi dices ell per tots. E dix en Ioan Gil, e com dire yo la paraula stant Archebisbe, e bisbes, e richs homens? e com ho fare yo? e dixerē tots, que volien que ell ho dices: e lleua les mans a nostre senyor, e dix: Yo graesch a Deus com a micomanen aqui la paraula, e placia a nostre senyor que yo la puixca dir en tal manera q̄ sia honor del Rey, e profit del infant. E dix la paraula, mes no tant complidament, ne tant fort com nos los haviem dit. E puix tornaren a nos, e dixerén, que nou podien acabar. E dixerén nos so que volia fer linfant, que faera cosa que fora a scarn de nos. E nos volguem pendre els richs homens, e dixerén que puix aqui no podien re acabar, e que hi haviē despes ques nirien. E nos dixem, anats vosen en mala uētura, que nos acabariem ço que demanam, e de menys de vosaltres. E axi anaren sen.

Chronica del glorios

CAPITOL XXXVIII.

Puix vench altercer dia, o al quart linfant nos enuia missatge, que nos li enuiassent lo bisbe de Valencia, e dos cauallers en qui nos nos fiassem. E faem ho. E nos anam nosen a Xatiua, e lexã stablida Algezira: e quãt fom en Xatiua vench a nos lo bisbe de Valencia, e dix nos a vna part en gran segret: senyor per cert sapiats que linfant sens tot si se vol metre en vostre poder, e vol venir a vostra merce: e que fara ço que vos vullats, e que venra en Xatiua. E a nos plach molt, e aço fonch lo diuendres ans de nadal. E vench al dia ab tota sa cõpanya, e entra a nos en les nostres cases de Xatiua. E nos leuam nos per ell, e acullim lo be, e alegrement quant veem que tant alegrement, e tant humil venia a nos. E dixem li ques anas a colgar, e que al mati parlaria ab nos. E ell dix que no yria a posada ne lloch del mon, mes quens pregaua, ens clamaua merce que nos enuiassent per los cauallers nostres, e per los bons homens de la vila: e nos faem ho.

CAPITOL XXXIX.

Quant tots foren venguts, leuas en peus linfant, e dix: senyor lo que yo feyto he me pesa muyto, e muyta gran dolor he yo en mon coraçon com yo he feyta ninguna cosa que a vos pese: e viengo aqui a vostra merce, e fets de mi, e de les mies coses lo q querades: e anas gitar als nostres peus, besals nos, e pregans per Deus que li perdonassent. E nos fom tant remogut, e pres nos dolor dell, e nons poguem star quels vlls nons vinguessen en lagrimes. E veem la gran deuocio, e humilitat sua, e perdonam li.

CAPITOL XL.

Laltre dia mati faem lo venir denant nos ala sgleya de senet Feliu, e tiram nos a vna part ab lo Mestre del Temple, e ab lo bisbe de Valencia: e vench ab ell lo Mestre del Spital, lo qual ell tenia pres, e adux lo aqui, e retel nos. E dixem li que aquelles demandes que nos li feyem sieren de L. tro en LX. milia sous quels li lexariem. E dixem li que li quitariem tots sos deutes de tot quant degues en lo regne de Valencia, e muntaren be a CC. milia sous. E sobre aço fom pagats, e alegres. E dix que no hauia cor ques partis de nos nul temps, ans era apparellat tostemps ço q nos li manassent. E pregans q nos volguessent q anas a València, car molt hi hauia q fer. e nos donamli solta, e anay: e axi puix vech a nos a Denia, e vech ab ell lo sagrista de Lleyda qui era l adonchs elet Dosqua. E a qui
pregans

Rey en lacme. Fol. Cxxvij.

pregans que si a nos pleya, que yria en Cathalunya per molts offers que hi haui. E nos dixem li quès pleya, puix ell ho volia: e anassen en Cathalunya, e fo al cōsagrar en Tarragona del sagrista de Lleyda, qui fo en aquell temps bisbe de Osca.

CAPI TOL XLI.

Nos anam nosen vers Murcia, e ja abans hauiem feyt saber als probomens que nos hi deuiem venir: e si hanch homens del mon meteren sa punya en ben recullir vn Rey, ells ho faeren a nos. E ixqueren a nos tots quants ni haui, qui a peu, qui a cauall, e faeren alarde denant nos. e dixeren, que greyen a Deus e ala sua mare beneyta que nos hauien vist: car lo be que ells hauien en aquell lloch, hauien per nos, e q̄ no haguerē major goig q̄ de nostra venguda. E nos anam nosen posar a les cases de la Regina, e menjam en les de don Ferrando. E quant vench al vespre los bons homens de la vila vingueren a nos, e vn probom de la vila qui haui nom Nandreu Dodena leuas en peus, e dix que grabien a Deus la nostra venguda, e que be conexien, e reconexien que el be que ells hauien, quel hauien per nos: e que conexien la ajuda que nos los faem a Burgos, quant nos hi fom: e quant ne pregam primeramēt al Rey per ells. E pregaren nos, e clamaren nos merce que nos stigueſsem alli ab ells dos, o tres dies, o mes: E nos nols ho volguem attorgar, sino vn dia: e encara nos clamaren merce, que nos tota via per nos mateix, e ab lo Rey de Castella los tingueſsem bon lloch. E nos attorgam lus ho. E stiguem be XIX. dies caçant, e deportant: e erem hi anats per veer com se poblaua. E car hauiem tant gran alegria de lur be, com si fossen nostres.

CAPI TOL XLII.

Puix tornam nosen a Valencia, e quant fom en Algezira vench nōs missatge del Apostolich per nom frare Pere Dalcala ab carta del Apostolich Gregori X. en la qual carta era contengut quens pregaua que li donasseſsem consell, e ajuda sobre lo feyt de la sancta terra de oltra mar. E plach nos molt e fom ne molt alegre: e trametem li a dir q̄ nos hi seriem al dia que ell nos enuia a dir, e apparellam nos de anar alcōsili a Leo, axi com ell nos haui pregat. E ans de gran temps q̄ nos no fossēſem lla faem li pendre nostres hostals, e hauiem hi enuiat ço que mester hauiem per dos mesos, o a plus. E moquem a mijant quaresma de Valencia, e anam nosen a Leo. E quant fom a Gerona linfant en Pere fill nostre conuidans a Torrella lo dia de Pasqua: e alli stiguem ab ell.

Puix

Chronica del glorios

Puix exim dalli, e anam nos en vers Perpinya, e ell seguins tro alla, e daqui manam li q̄ sen tornas: e nos anam nosen vers Munpessler: e aqui stiguem *VIII*. dies, puix me tem nos al cami.

CAPITOL XLIII.

Quant fom a Viana lo Apostolich enuians sos missatgers solenials com ell nos pregaua que nos nos sperassem vn dia en sent Safori, per talque ell nos pogues millor recullir. E nos faem ho, e aquell lloch era prop. de Leo tres llegues. Puix laltre dia nos nos leuā sus en lalba e entram nos ne en Leo, e fo lo primer dia del mes de Maig, e exiren a nos tots los Cardenals, e reberen nos be vna llegua fora la vila, e el Mestre del Temple de oltra mar, e en Ioan Gil, e en Gaspar de Rossello qui guardauen la vila per Lapostolich, e altres bisbes molts, e richs homens: e punyam de entrar en spay de vna llegua tro ala casa del Apostolich del mati tro ala hora de mig dia tanta era la multitud de les gents que hi eren, e que exirē a nos a rebrel, e el Apostolich mana als porters q̄ no tinguessen porta, ans aq̄ls quels nostres manarien que hi entrassen, e al entrar que nos faem ab nos entraren tots los cauallers, e aquells qui entrar hi volgueren.

CAPITOL XLIII.

Lapostolich era en sa cambra, e quant li dixeren que nos veniem tot reuestit exi, e veem lo passar denant nos, e anas a seer en sa cadira, e nos faem li reuerencia aquella quels Reys fan a Papa, e han acostumat de fer: e hagueren nos mesa vna cadira en q̄ nos segueessem prop de la sua, e ala part dreta. e dixem li que erem venguts aquell dia que ell nos enuiua a dir, que era lo primer dia. E aquell no deuiem parlar ab ell de ninguns assers tro al endema. E quant vendria al endema que nos seriem denant ell, e oyriem ço q̄ ell nos diria: e nos respondriem li en tal manera que ell seria pagat de nos.

CAPITOL XLV.

Quant vech al altre dia de mati nos fom denāt ell, e trobam lo en sa cābra ab sos Cardenals, e entraren ab nos Larchebisbe de Tarragona, e el bisbe de Barcelona, e el de Valencia, e de Mallorques, e siguem nos. E quant fom asseguts sempre Lapostolich mes ma a parlar en lo feyt de la sancta terra de oltra mar, e com per aquell proposit era ell vengut, e q̄ nostre senyor los hauia amenats per adreçar aquell feyt. E dix que hauia gran goig de nostra vèguda, e hauia sperança en Deus que ab nos, e ab los altres Deus hi daria son bon consell, tal que ala sancta terra seria profitos, e per aquell se guanyaria.

Capitol

Rey en Iacme. Fol. Cxxviii.

C A P I T O L X L V I.

Ab tant nos nos leuam en pèus, e volguem nos tolre lo capell del cap. E dix nos Lapostolich q̄ no faessem, e que sigueſſem, e que tornassem lo capell en la testa: e aço mateix nos dixeren los Cardenals tots a vna veu. E quant fom asseguts dixem li, que ell nos hauria enuiat missatge, e prechs que nos q̄ vinguesssem per al dia del consili. E a enant enuians vn Preycador per nom frare Pere Dalcata, lo qual nos hauria dūta carta, que nos lo creguessem de tot ço que ell nos diria de la sua part. E nos dixem li que vna paraula li creyem que dix nostre senyor en Leuàngeli, Gloriam meam àlteri noni dabo. E per aço dix yo esta paraula, q̄ yo volia venir a vos, e vos me hauets enuiat missatge lo meu cor nol volia a altre descobrir sino a vos: car no era rabo q̄ la mia bona voluntat dices yo a missatge vostre, sino a vos personalmēt, e denant aquells qui vos volriets. Et trobam per los Profetes, ço es Isayes, q̄ ala festa de nostra dona sancta Maria quant trach a nostre senyor a offerir al Temple que dix: Lumen ad reuelationem gentiū. Que diu, la lum es reuelada a totes les gents. E aço es ver, que quant ell nascb, e nostra dona santa Maria laua offerit al Temple, quel fill de Deus era reuelat a les gents. Perque ara podem retraure, que daquest vostre consili que sera bo, e sanct: Aquesta paraula es en semblança daquella, que ço quels altres Apostolichs no faeren, ne compliren en cobrar lo sanct sepulchre de oltra mar, en que Deus volch morir per nos, e esser sebolit en aquella terra, que per vostra paraula, e per vostra obra que farets ab los clergues, e ab los nobles daquest mon, que ara que venga a acabament: e que aquella llum qui no pot venir a acabament tro a hora de ara vinga a acabament en nostre temps, e que per vos sia ences. E yo som vengut aci per dues coses que vos me enuias a demanar, e la tercera es mia. La primera es quem enuias demanar, queus donas consell: e la segona, ajuda. E som vengut aqui queus do consell lo millor que yo sabre, ne yo pore, ne Deus me metra en ma pensa: e que vous ajut. La tercera es mia, queus anegare los altres qui no han cor de servir a Deus: e dire hi tant, e hi fare que perço se haurā a anegar. E daquesta preferen se a riure Lapostolich, e els Cardenals, perço com nos hauriem tambe dit. E en tant leuam los aqui molt pagats de nos, e grahiren nos molt la paraula que nos hauriem dita. E puix anam nos en en nostra albergada.

C A P I T O L X L V I I.

A enant enuians a dir Lapostolich quens pregaua fort, que nos diuendres a enant fossen al consili que ell faria en la sgleya. E nos dixem li quens pleya molt, que hi seriem puix ell nos ho enuiava a dir. E quant vench

Chronica del glorios

vench lo diuendres, nos hi fom, e els Archebisbes eren hi ja en l'alba. E nos vinguerē al sol exit. E hanch Lapostolich no volch començar sa paraula tronos hi fom. E quant entram per la sgleya veem hi marauelles, que veem hi entre Archebisbes, Bisbes, e Abats be D. o pus. E el Apostolich q̄ seya en la tribuna, e los Cardenals, e Patriarches stauen en dos finestols dauant lo Papa pus alt quels altres, e faens clamar que fossen prop dell, e faens seure a destra part sua, molt prop, tan prop q̄ nul hom nos poguera metre entre nos e ell. E la sua cadira no era pus alta que la nostra de vna palmada.

CAPITOL XLVIII.

Lapostolich comença de parlar en llati, com ell era vengut a força de vent, e los Cardenals ab ell. Mes que nostre senyor nos hauia guiats, e manats per aquesta bona obra: que ne malaltia, ne vent nols poch destorbar que no fossen tots ajustats, e que sabiem nos que Deus nos feu, e quens ha donat los bens que nos hauem. E que totes les coses nos dona a seruey nostre, e de nos. E axi com ell nos ho hauia donat, be era rabo q̄ nos lin donassem, no tot, mes vna partida del nostre, per rembre aquell sanct lloch que tenien los enemichs seus, e qui no creyen la sua fe. Perque deuien fer aq̄st cambi ab nostre senyor, puix tant charamēt mori, e pres passio per nos. E qual seria aquell qui aquest temps fallis a ell, ne en aquesta hora. Car cosa seria impossible q̄ hom puixca servir a aquell quil feu, ne quil ha a saluar, e que hom vulla mes servir al Diable que a ell. E aquestes rabons, e altres mostra tots a prou de nos, e a saluament de nostres animes. E ala fi del sermo dona que tots los pecats que hauiem feyts en aquest mon, aq̄lls qui aco seruirien a Deus en aquell lloch tots fossen perdonats, leuada robaria, o logre, o furt: car aquests son pecats qui tenē torts, e nols podia perdonar menys de restitucio. Mes de aq̄lls qui te hō tort a nostre senyor perdonaua ell, car era entre Deus, e homens. Car ell hauia lo poder de sent Pere, lo qual nostre senyor li hauia donat en terra, qui podia solre, e ligar: perque aytal perdo bon rebre lo feya. E ay tambe dona adaquells qui per velleja, o per malaltia no hi porien anar aq̄lls per dons mateixs, e hi donauen ay tant cō ells hi porien despendre en lo viatge.

CAPITOL XLIX.

A tant partis lo consili, e pregans q̄ nos vinguessen a ell en altre dia: car ell volia parlar ab nos, perço com hi hauia missatgers de Reys, e de Princeps daquells de oltra mar. E nos fom hi al mati, e tots los altres que hi eren cascu per sos senyors, per Reys, o Princeps. E fom aqui denant Lapostolich, e els Cardenals, e el Mestre del Temple, e frare Ioan de Carcella

Rey en Iacme Fol. Cxxix.

Carcella qui era lo pus vell frare que hi fos, e tenia lloch de Mestre de ça mar, e altres q̄ hi hauia molts. e sobre aço comença lo Papa sa paraula, e dix en esta manera: q̄ nostre senyor feu hō, e totes les altres creatures, e dona totes les creatures a seruey del home: e q̄ feu t̄ta de honor a hō q̄l feu ala figura, e semblança sua. E puix t̄ta donor nos hauia feyta, e ell volch morir per lo humanal llinatge, be era raho q̄ nos q̄ faessem tant per ell, que li acorreguessen en aquell lloch hon lo tenien pres, e que nos q̄ canuiassem la nostra amor per la sua, puix tant char li costaua quant volch morir. Donchs qual seria aquell qui noli vulla ajudar, e seruir de sa person. a? e si no podia de sa persona, almenys lo seruissen de ço que Deus los hauia donat: car aquest segle es semblança de foch de stopa, q̄ quant hom ha dels bens temporals vna partida aquells qui mes ne han, han major orgull: en aquesta figura es aquest mon, que axi com la stopa passa leu, es crema, pus encesa es: axi la gloria daquest mon que hom ha dels bens terrenals quant ve ala hora de la sua fi, tota es passada, e es nient. Donchs cascu deu pensar, que puix Deus li ha dats daquells bens, quen deu fer part a ell, e que lin de hon puixca hauer la gloria de Parays. Que tot quant ha uem, li deuriem donar, tant ha feyt ell per nos: e que li seruixcam de les persones, e del hauer, en tal guisa que del seruici que nos li fariem se puixca guanyar la terra de oltra mar.

CAPITOL L.

Quant ell hach finida sa paraula nos nos leuam en peus, e ell feu nos seure. car no volia que stiguessen en peus. E nos dixem li: pare sanct nos volem parlar en aquest feyt primer que nigu, perço com aqui no ha altri rey sino nos: e donā vos per consell primer. ament que enuiets D. cauallers ala terra sancta, e dos milia homens de a peu, e que a des mantinent enuiets vostres cartes al Mestre del Temple, e del Spital, e al Rey de Xipre, e ala ciutat Dacre: e fets los saber com per lo Rey de oltra mar vos hauets feyt aquest consili: e que enuiarets ades aquesta companya lla, e que mouran en aquest per passar lla. E aquests no van per combatre lla, sino per bastir los castells, e els llochs que han meſter bastir, e que sien en aquell bastiment tro que vinga lo passatge daquest sent Ioan a dos anys: e quen cuytets, perço com si sabien los Moros que vos hi volets enuiar, cuytar los bien, e nols porien sofferir los Chrestians. E al feyt de la ajuda vos responem, queus ajudarem, que axi com hauets la decima de vostres Prelats, laus donarem nos de nostra terra: e creats que quant que hi metam mes, no hi metrem menys. En lals diem vos que si ço q̄ hauets dit vos, que vos passets en oltra mar, nos passarem ab vos ab mil cauallers: empero vos ajudant nos dela decima de nostra terra. E aquest es lo consell que nos vos donam, e la ajuda q̄ nos vos farem.

Chronica del glorios

CAPITOL L I.

Quant nos haguem parlat, callaren tots, q̄ hanch nengu no parla. E quant veem q̄ tots callauen, giram nos vers Lapostolich, e dixem li: pare sanct ara es mester quens responen aquestes que aci son, car mes vos prometan per vergonya de nos. E dixeren los Cardenals, que ver deyem. E sobre aço dix Lapostolich, or dites vos Nalart de Balari, e els altres. E ells callaren. E sobre aço dix ell al Mestre del Temple, e a Ioan Carcella que hi dixeissen. E dix lo Mestre del Temple, sire diga micer Ioan de Carcella, que be ha stat frare L X. anys. E respos li frare Ioan, e dix: Mestre no es ara causa de mos anys. Puix dix Lapostolich al Mestre, que hi dices. E el Mestre axi com denia dir que Lapostolich nos denia grabir les paraules que nos haviem dites del feyt de oltra mar, ell hanch no dix re, que ell, nels altres nos ho grabiessen: mes dix que gran consell hauia mester la terra de oltra mar. E quant ell dices de que, dix que de totes coses darmes, e de viandes, e encara majorment dels cors dels homens que no hi hauien, que encara la gent nō hauien lo que mester hi hauia. Mes que daua per consell que hi hauia ades mester de CC L. cauallers tro en CCC. E que hi hauia mester D. homens de peu. E nos no poguem star que no responem, e dixem li: Mestre si Lapostolichni volenuiar D. enquant sots vos?

CAPITOL L II.

Sobre aço demana Lapostolich, quins nauilis poria hauer lo Solda? e dix lo Mestre, sire si majut deus je ne oyt q̄ ell mes sapunya en armar, e volia assegiar a Acre: mes no poch armar XVII. vexells entre galees e altres lenys. E puix dix Lapostolich, nos nauriem mester atre tants, o XX. E nos dixem li, pare sanct nous cal, que si volets armar X. de la nostra terra yo he fiança que ells no fugiran per XVII. ne per XVIII. ne per XX. los pendran tots per la gola.

CAPITOL L III.

Sobre aço lleuas en peus Nalart de Balari, sire este chosa si es gran chosa, que tant hom lay possehi tant llōch temps, e hanch aquells no lan pon hauer. Ara si vos diray vna semblança del chen petit quant ladre al gran Ca, e ell nō ha cura: hora si ha passet en oltra mer Rey, e molt alt hom, e no lan pon hauer, perço je tinch per bien lo consell q̄ dits el Matre del Temple. E ab aytant callarē tots. E sobre aço nos tornam nosen al Apostolich, e dixem li: pare sanct puix alcu no hi vol dir yrem nosen nos. E dix lo Papa, vahi a la benedictio de domino dio.

CAPITOL LIIII.

Sobre aço leuam nos en peus, e ixquem de fora ab nostra companya: e dixem lus, barons anar nosne podem, q̄ buy es honrra de tota Spanya. E ixquem nos de fora, e caualcam en nostre caual. E era hi loan de Gili, e al brocar q̄ faem al cauall, faem li fer vna gran parada. E dixeren los Franceses, lo Roy no es tant viell com hom deya, q̄ ancora poria doner a vn Turch vna grā lancea. E ab aytant anam nosen a nostra posada. E quant vench en laltre dia, nos enuiam per en Ramon March, e per en Bñ. de Cascanet qui son nostres naturals, e priuats molt del Apostolich. E dixem lus a vna part, q̄ si al Apostolich pleya quens voliem coronar dell, pus Deus aduyts nos hauia al seu consili: e que major honor seria dell e de nos, que nos presessem la corona en aquell consili, que si nos fossen anats en Roma. E que nos haviem la corona quens deuia metre en la testa, e que ja hom non trobaria tant bona en Lleo com aquella. Car era feyta ab aur, e ab pedres precioses que valia pus de cent milia sous de torneses. E ells dixeren, que lo hi dirien, e quels pleya molt ço que nos lus haviem dit. E tornarien a nos ab tota resposta en laltre dia. E al mati ells foren a nos, e ressoneren nos de part del Apostolich, q̄ li pleya molt, e que lans daria de bon grat. Mes q̄ nos fermassem vn trahut que nostre pare hi hauia donat sobrel regne Darago a Roma, quant se corona en Roma, que era de CC L. masmodines juafichs, e que pagassem ço qui era fallit, e que pus nos ho fesssem segons que nostre pare hauia feyt. E nos ressonem lus quens marauellauem com ell nos demanaua trahut del tēps de nostre pare a ença, car aq̄ll trahut no mūtaria de X l. milia, mes a auant: pero si molt lo volia de nos quel li dariem. Mes nos tant li haviem be donat nostre consell, e proferida nostra ajuda, que no semblaua seu quens ho demanas, ans nos en deuia dexar atre tant. Mes que nos carta no fariem de nouell quens metesssem en trahut: car tant hauem nos seruit a Deus, e ala sgleya de Roma, que aquestes menuderies no deurien venir entre nos e ells.

CAPITOL LV.

Dixeren ells, que tornarien al Papa, e q̄ li ho dirien, el mostrarien en aquella manera que nos lus haviem mostrat. E auaren lla, e dixeren li ho. E ell respos que en tant que en ella, e en los Cardenals qui eren ab ell que bes partiria de aquella demanda: mes que en Richart, e en loan Guayta qui son dels majors Cardenals qui erē en Roma, e de major consell q̄ hi fossen, que menys dells no ho poria fer. E ressoneren nos desta manera dela sua part. E dixem nos, que no erem vèguts ala sua cort per metre nos en trahut, mes per franquees quens donas: e pus fer nou volia, voliem nos en tornar menys de corona, que ab corona. E sobre aço romas que nons volgum coronar.

Chronica del glorios

CAPITOL LVI.

Prix a enāt ell feu altre cōsili general dels prelats de la sgleya qui hi eren, e nos fom hi. E quant vench quel hach finit son sermo, lloas molt de nos, e de les profertes que nos feytes hauiem, e comana per tot lo mon de Chrestianisme que faessen oracio special per nos a les misses cantants, e que dixessen missa de sanct Sperit per nos. E mana als qui no erē missa-cantants que dixessen lo saltiri per nos, e que grabissen a nostre senyor Deus la bona voluntat que nos hauiem en lo feyt dē terra sancta, e que Deus nos des vida e salut, en guisa que aquestes coses, e altres poguessen complir a honor de Deus, e de la sgleya. E fini son sermo, e nos anam nosen. E quant vench altre dia mati nos anam lo veer, e pregam lo del feyt den Enrich de Castella, que si a ell plagues no fos en preso: car en mal son ne era la sgleya. Car per la sancta sgleya lo tenia lo Rey Charles de Napolis, segōs q̄ les gēts deyen. E axi ho deya lo Rey Charles, e q̄ en Enrich no era hom de reemço, mes que nos, e el Rey de Castella el assegurariem que james no vendria mal ala sgleya de Roma per ell, ne al Rey Charles. E sobre aço ell respos, que salua la nostra honor no deyen be aquells qui allo deyen: Car per la sgleya ell no era alli, ans ne hauia ell pregat Charles ja quel retes. E ell scusauassen, que li hauia feytes, e dites grans injurries: e li tenia tort. Ara dixem nos, plau nos molt pus axi vos ne scusau, e nos scusar nos nem en altres llochs: e pregam lo que encara no romangues que nou pregas a Charles per amor de nos. E attorgans quel ne pregaria, e que ja volria que fos fora la preso.

CAPITOL LVII.

LSobre aço nos haguem stat vint dies, e quāt vench al XXI. dia que haguem aguisada nostra fazenda per exir nos, vinguem a ell al vespre per pendre son comiat, e apartam nos ab ell, e dixem li: pare sanct nos nosen volem anar, mes pero nou farem axi com diu vn exempli: qui foll sen va a Roma, foll sen torna. q̄ a nos no auendra axi, car nos no veem hanch Apostolich si vos no, perque volem pendre penitencia de vos. E ell fench molt alegre e pagat, e dix q̄ lans donaria. E dixem li nostres pecats, e del be que hauiem feyt daltra part de ço quens en membra. E nons dona altra penitencia, sino quens guardassem de mal, e que perseverassem en be. E sobre aço fermam li los genolls denant, e ell mes nos la ma sobre la testa, e donans la sua benedicçio be per V. vegades, e besam li la ma, e presem son comiat. E laltre dia exim nos de la vila, e vinguem nosen en a Viana, e puix tornā nosen en Cathalunya.

Capiol

Rey en Iacme. Fol. Cxxxj.

CAPITOL LVIII.

Quant nos fom en Gerona dixerem nos, que l'infant demana-ua an Bñ. Duriols vn feu que tenia per en Ponç G. de Torrellà, lo qual feu deya l'infant que nol podia jaquir a sa filla: e sempre quant nos ho oym dixem que nos fariem exir l'infant daquella carrera, que no seria bo que hom no pogues donar lo seu a sa filla ay tambe com a sòn fill, ne a altre sòn parent. E sobre aço enuiam nos en Bñ. de Sent Vicent a Solsona hon los richs homens de Cathalunya se eren justats, e volien fer contra nos emprestio, e troba Narnau de Torrellas que l'infant hi hania ja enuiat daltra part. E dix lus lo missatge de la nostra part que nols calia fer jura contra l'infant, ne contra nos: car aquella paraula que ells deyen, quel infant hania dita fariem reuocar nos. E ells ressoneren que no jurauen contra nos, mes per mantenir les costums, e els vsatges que lurs antecessors hauen tenguts a ells. E ell dix, donchs perque fets aquest ajustament aqui, car pus lo Rey vos ha enuiat a dir que nos fara, aus se reuocara, e nou deuiriets fer, car lo Rey nous ha en cor de fer tort en vsatge, ne en costum, ne en altres coses. E ells non volgueren re fer, e tengueren lur cort. E axi ell partis dells, e venchsen a nos lo missatge.

CAPITOL LIX.

Nos entram nosen en Barcelona, e en Ramon de Cardona, e els richs homens enuiaren nos en G. de Castellauli, e en Guillem de Rajadell, e dixerem nos que volia parlar ab nos denant nostra cort. E a nos plach nos molt, e dixerem axi que ells nos saludauen, e quens pregauen, ens clamaue merce que nos nols faessem tort. Car tort los haviem feyt com lus haviem emparat los feus, e les honors: e no haviem haut juhi de nostra cort. E puix que ans de judici nos lus haviem emparats quels lus rendessem, E que ells eren aparellats de fer a nos dret aconeguda de nostra cort. E nos ressonem lus, que del dret de nostra cort nons esquiuauem nos, mes voliem quens faessen ço quel vsatge deya, e que guardassen que deya que no: car nos allo consiguriem per tostemps, e per aço no hi calia judici, car ja era jutjat per nostres antecessors, e els lurs. E ells tornauen, que no era dret, ne vsatge, ne semblaua dret que senyor gitats vassall de sa possessio menys coneguda de dret, e que daço los faessem jutjar. E nos dixem que la cosa era certa que ells tenien los feus per nos, e que nos los haviem manat fermici, e ells nol haviem volgut fer. E per aço nos lus haviem tolt los feus, e car era jutjat no hi calia altre judici, ne als no podien ab nos acabar.

Chronica del glorios

CAPITOL LX.

Quant veerē que altres coses no hi podien acabar desixqueren se de nos, e del infant en Pere fill nostre. E ans quels dies dels acunydamēts nostres fossen complits anaren sen a Figueres qui era del infant en Pere. E sobre proferta de dret cremaren aq̃lla vila, e destroyren la de tot en tot. Si q̃ quant nos la corriem, e fom en Gerona sabem q̃ ja lauiem destroyda, e tornam nos en a Barcelona per pendre acord sobre la mala feyta, e per enantar contra ells segons que fer ho deguessen per dret. E aqui faem metre frontera a deffensio de nostres viles. Estant en aço vench denant nos lo bisbe de Barcelona, e el Mestre Ducles en Gonçaluo Yuanyes, e pregaren nos quens plagues que ells anassen parlar ab los richs homens, e tolre ells daquella malavia, en la qual be conexien que eren. E nos ressonem lus quens pleya molt.

CAPITOL LXI.

Tantost aq̃ll dia mateix vench nos carta del Batle de Tortosa, en la qual era contengut quel Rey de Castella, e la Regina ab sos fills deuie entrar lo dijsous vinent a Tortosa. E nos oyda aquesta lletra apparellam de anar nos vers lo Rey de Castella per rebre ell, e honrrar. E en laltre dia moguem de Barcelona, e fom en Vilafranca, e foren denant nos lo bisbe de Barcelona, e en Ramon de Cardona, e en Bñ. de Piguert, e molts altres richs homens de Cathalunya, e clamaren nos merce quels deguessen perdonar, si en re hauien errat contra nos. E encara quens supplicauen, quels deguessen donar jutges qui coneguessen si ells a nos feyen tort, o nos a ells. E sobre aço nos volent obeyr a lurs pregaries donam jutges Larchebisbe de Tarragona, e el bisbe de Gerona, e el Abat de Fontfreda, e en Ramon de Muncada, e en Pere de Berga, e en Iofre de Rocaberti, e en Pere de Queralt. E puix entraren sen ab nos en Tarragona, e aqui assignam los dia ab voluntat dels dits jutges a mijant quaresma: e que fossen en Lleyda tots los richs homens de Cathalunya, e de Arago: e que nos que hi seriem aquell dia, e el infant en Pere fill nostre. E quels damunt dits jutges coneguessen de les questions que eren entre nos, e ells. E daço fo feyta vna carta, e en lo endemig fo vengut lo Rey de Castella en Tarragona, e la Regina muller dell, e tots sots fills, leuat don Ferrando. E partim daqui, e venchsen ab nos en Barcelona, e aqui tench ab nos la festa de Nadal.

Capitol

Rey en lacme. Fol. Cxxxij.

CAPI TOL LXII.

Tenguda la festa de Nadal, demanans lo Rey de Castella de consell, e dix nos que volia anar al Apostolich sobrel tort quel dit Apostolich li tenia sobrel feyt del Imperi, e sobre molts altres torts que li tenia. Enos consellamli, per nula re no hi anas, q̃ no era cosa conuinient a ell anar en tant stranya terra. E encara q̃ hauia a passar per terra del Rey de França, del qual ell se temia. Enons volch creure daquell consell q̃ nos dat li haviem, e anassen al Apostolich. E nos tantoſt com ell fo exit de Barcelona, anam nosen vers Lleyda, per raho del dia de la cort que haviem ab los homens empres. E fom aqui el infant en P. ab nos ensemps, lo qual posa en lo castell, e en R. de Cardona, e el compte Dampuries, e el compte de Pallars, e altres richs homens Darago, e de Cathalunya foren tots ajuts en Corbins: e no volgueren entrar en Lleyda. e fonch hi Ferran Sanxis de Castre, en Artal de Luna, en Pere Cornell, e daltres molts: e perço no entrarē en Lleyda, car deyen que si temien. Enos trametem los a dir, quels guiariem de tot hom, e encara no hi volgueren entrar: mes trameteren aqui an G. de Castellauli, e en G. de Rajadell procuradors lurs. E aqui demanaren nos, quels donassem rahonadors. Enos donam los en R. de Valles Canonge de Lleyda, e en R. Gili.

CAPI TOL LXIII.

Btant moguem nostra demanda, la qual nos haviem cōtra ells. E ells dixeren, que no eren tenguts de resspōdre ala demanda tro que nos haguessem feyt restituyr a Ferran Sanxis tot ço que linfant en P. li hauia tolt. Enos ressonem lus, que nos no erem tenguts de fer rendre a Ferran Sanxis ço que demanauen, perço com ell, e Eximen Durrea, e en Artal Luna, e en P. Cornell sobre proferta de dret hauen a cunydat linfant en Pere. E encara sobre la dita proferta de dret, li hauen feyt mal: e axi no li erem tenguts de rendre li re. E majorment que Ferran Sanxis tenia nos forçats los castells Dalquacer, e de Nabal que nols nos volia rendre, e quels tenia axi com no deuia.

CAPI TOL LXIIII.

Sobre aço los jutges donaren vna interlocutoria, que aquells procuradors no deuien posar aquella excepcio damunt dita. E que eren tenguts de resspōdre. E axi aquells jutges prengueren lo libell, e donaren lo a aquells procuradors: e ells nol volgueren pendre, e gitaren lo en terra. E axi la cort partis, que als no hi hach enantat.

S iij Enos

Chronica del glorios

Enos pagam als jutges per les messions q̄ hauien feytes X. milia sous, e ells no volgueren re pagar de ço que deuien. Et tantost nos proferim los dret denant aquells jutges, e ells nol hi volgueren pendre, e anaren sen. E aço feyt anam al infant en P. ques neutras en Arago per defendre nostra terra, e per fer mal a nostres enemichs. Enos anam nosen a Barcelona, e manam nostres hosts: e les hosts aplegades anam sobre lo compte Dampuries. E quant fom Ampurda sabem quel infant en Iacme, fill nostre, tenia assietada la Roca vn castell del compte Dampuries, e anam lla, e faem lon lleuar, e en lendemig entram en Perpinya per veer la Regina de Castella nostra filla qui hauia aqui stat depuix que son marit lo Rey de Castella exi de nostra terra per anar al Papa.

CAPITOL LXV.

Ns que exissem daqui vench nos ardit en qual manera l'infant en P. tenēt seti en vn castell de Ferran Sanxes hauia pres lo dit Ferran Sanxes, e aq̄ll hauia feyt negar, e a nos plach nos quant ho haguem oyt: perço com era fort dura cosa, que ell era nostre fill, e eras leuat contra nos, al qual nos tant de be huiem feyt, e tāt honrrat heretament huiem dat. E quant fom partits de Perpinya anā rebre la host de Barcelona vna partida quen venia per terra, e trobā la ala Bisbal, e partim daqui, e passam per vn castell den Dalmau, den Rocaberti qui ha nom Calabuig, e prēguem lo, e faem derrocar. E puix anam rebre l'altra partida de la host de Barcelona qui venia per mar: e axi ab tota aquella host, e ab l'altra que nos la teniem assietam Roses vn castell del compte Dampuries, e en R. de Cardona, e en P. de Berga, e altres richs homens de Cathalunya saberen aço, e meteren se en Castello hon era el compte Dampuries: e aqui foren per alguns dies.

CAPITOL LXVI.

Vix vengueren a nos al dit seti de Roses, e amenaren nos lo dit compte, e meteren lo en nostre poder per fer tota re que dell fer volguessem, e encara que staria aconeguda de nos del feyt de Figueres q̄ hauia feyt cremar, e derrocar al infant. E sobre aço pus veem nos que ell se metia en nostre poder, segons que dit es, que bastaua a complir nostra volentat leuam nos del seti, e entram nosen en Gerona, e aqui faem moltes deman

Rey en lacme. Fol. Cxxxiiij.

demandes al compte: e ell fo denant nos ensemps ab en P. de Berga, e suplicaren nos que nos manassem cort a Lleyda en la qual fossen Cathalans, e Aragonesos, e que lla donchs ell respondria a aquestes demandes: e que faria tot ço que nos li demanariem, e que aquella cort venria en cas que tota Cathalunya, e Arago poriem endreçar. E nos oyda la lur supplicacio attorgam lus ho, e dixem lus queu fariem en guisa quel infant en P. fill nostre hi seria: e manam la cort a Omnium Sanctorū. Enos stant en Gerona haguem noua que don Ferrando primogenit del Rey de Castella, e net nostre era mort. E rebem aquell ardit ab gran despagament. E despuix pensam de anar ala cort que haviem manada a Lleyda, ala qual fom nos, e nostre fill infant en P. e del altra part foren en R. de Cardona, e el compte de Pallars, e el compte Dampuries, e altres richs homens de Cathalunya, e Darago: e fo hi en Bñ. G. Dentença, e en Garcia de Ortis, e de altres richs homens. e ans que l'infant en P. fill nostre fos vengut ne entras en Lleyda parlaren ab nos los damunt dits richs homens de Cathalunya, e pregaren nos entre les altres coses, que nos confirmassem al compte de Pallars lo feu de Berga, e dels altres llogars: los quals en P. de Berga qui era mort nouellament hauria lexats a ell, e tenia per nos en feu. Enos faent, e complint aço ells farien, e starien a tot quant nos volguessem ne manassem en tota re que nos volguessem en Cathalunya quant ha endreçament de la terra que plauria a ells. Enos responem lus que tantost que l'infant seria vengut parlariem ab ell, e endreçariem ab ell de tal manera lo feyt que si nul tort lus tenia quels ho faria adobar tot.

CAPI TOL LXVII.

Quant fo vengut lo dit infant fill nostre parlam ab ell, e ell feu nos aytal resposta, que si per ventura nos conexiem que ell en re fostengut als richs homens de Cathalunya, e de Arago, nels tingués tort de re, que ell molt agradofament smenaria a ells aquell tort aconeguda nostra, e aquella resposta q̄l dit fill nostre hach a nos feyta, faem saber nos als dits richs homens: cō nos presents los prohomenes de Lleyda volguessem parlar ab aquells richs, e ells sens tot altre comiat partiren de la vila. En axi que als en la dita cort quant en aço que ab ells haviem a parlar ne endreçar, no hi hach als delliurat.

CAPI TOL LXVIII.

La cort passada nos stant en Lleyda vench nos missatge q̄ tot lo poble de Valencia generalmēt se era adjointat, e q̄ haviem derrocat alberchs molts de alguns prohomenes de la vila contra la senyoria nostra, e molts altres mals feyts, e encara haguem ardit que en Miquel Peris ab gran companya
S v de peons

Chronica del glorios

de peons entenía a barrejar alguns llogars de Sarrahins del dit regne de Valencia. Enos per aquestes dues rahons, que desús nos son dites a punir, e squinar tot ço damunt dit, delliurats alguns affers que haviem a delliurar en Lleyda pensam nos en anar vers Valencia. E com fom ala dita ciutat de Valencia trametem en Pere Ferrandis Dixer nostre fill ab companya de cauallers, e de homens a peu contra lo dit Miquel Peris, e contra sa companya. E quant hagueren oyt lo despagament que haviem contra ells, pensaren se de exir del regne de Valencia per la temor nostra: e dels altres qui romanguerē aqui faem los pendre e justiciar, segons manera de dret.

CAPITOL LXIX.

Ço feyt faem fer inquisicio contra aquells qui haviem enderrocats los alberchs dalcuns prohoms de Valencia, segons que dit es, e condemnā, e punim aquells en cent milia sous. E quant nos volguem en alguns daquella ciutat enantar, qui per aquella raho damunt dita haviem afana de justicia corporal, vench nos ardit quel Alcayt Abraham se era alçat, e que haviā bastit vn castell q̄ nos haviem feyt derrocar ja peça haviā, lo qual ha nom Serra de Finestrar. Enos oyt aço, lexats aquells affers q̄ haviem en Valencia, pensam de acorrer a aquella part hon lo castell era. E quant fom en Algezira haguem ardit quels Sarrahins de Thous senierē alçats al castell, e nos trametem los missatge, quens lliurassen lo castell: e ells faeren nos resposta quels donassem deu dies, e que aquells passats, quel nos lliurarien: la qual cosa fer no volgueren, ans se enfortiren, perço com fama era que companya de gentz los venia en ajuda. Enos sabut lur enteniment anam nosen enuers Xatua.

CAPITOL LXX.

Nos stant en Xatua haguem ardit daquells cauallers genets qui eren entrats en la terra. Enos pensam de trametre tro a X L. homens a cauall a stablir la vila de Alcoy, e de metre stabliment al castell de Cocentayna, per hon aquells genets denien passar. E quant foren venguts tro a CC L. cauallers daquells genets en Alcoy per combatre, prengueren aqui al combatre gran mal, encara que hi perderen lur cap, per uom Aladrach: lo qual ja altra vegada se era alçat contra nos ab alguns castells del dit regne. Los quals li conuench

Rey en lacme Fol. Cxxxiiij.

conuench desamparar, ell hauent a exir de tota sa terra per partirne tostemps. E puix tots aquells XXXX. homens a cauall desus dits sens tot acord que la hu no hauia del altre, pensaren dent alçar los damunt dits genets: e vengueren en la celada que hauien guada aquells genets, e foren la major part de aquells Chrestians morts, e presos. E els Moros de la terra oyt aço que era sdeuengut als Chrestians per lo sforç, e per lo consell dels genets pensaren de cōbatre alguns castells, los quals nos no huiem stablits, perço com nos no huiem sabuda dells, que aytal entenimēt haguessen, que contra nos qui erem lur senyor se alçassen. E segons lo sforç lur, e el poder que hauien prengueren vna partida.

CAPITOL LXXI.

Nos vist lenteriment que los dits traydors hauien cōtra nos, pensam de trametre a nostres richs homens, e nostres cauallers: dels quals vech en Garcia Ortiz, e el mestre del Temple tots primers. E quant foren en Valencia vengueren tro a mil peons de Moros correr a Liria, e els nostres foren tro a CXX. homens a cauall: e aconseguiren aquells peons, e desbarataren los tots, e mataren ne tro a CCL. sens, tot perdimient que no hi faeren, exceptat V. caualls, e vn scuder.

CAPITOL LXXII.

Quant foren tornats en Valencia, pensaren de venir a nos a Xatiua. E quant foren venguts, a nos vench ardit que genets passauen per la vall Dalbayda, e que venien ajudar als Moros de Beniopa, quen Pere Ferrandis Dixer fill nostre tenia assetiats per manament nostre. E ell pres los tots despuix eren be II. milia. E quant saberen los genets quels Moros de Beniopa eren presos barrejarē la Pobla de Llugent. E mantinent nos sabiem aço q̄ Llugent haviē barrejat volguem los exir denāt, e exim ab nostra companya de cauall, e de peu de Xatiua. E quant fo fora la vila, pregans lo Mestre del Temple, e en Garcia Dortiz, e el bisbe de Oſca, e molts daltres, que nos no deguessen anar, ne fer aquell viatge que huiem en cor de fer contra aquells genets, perço com feya gran calor: e quens poria tornar a ran dany, perço com huiem stats dauol delit. E nos veem que ells eren desſ. E gats perço com nos huiem tal enteniment, e volguem los ne fer pagats, e tornam nosen, a Xatiua.

Chronica del glorios

CAPITOL LXXIII.

En Garcia Ortiz, e el Mestre del Temple, e lur companya ab companya de peons anaren tro a Luxent. e per raho del correr q̄ hauien feyt e per la gran calor que aquell dia hauia feyta, foren tots desmagats: e per la set, e per llafetat quels caualls hauien. E tantost com foren en lo terme de Luxent, haguerē vista dels genets qui eren de CCCC. tro a D. cauallers. E pus de III. milia homens de peu: e combaterense ab aquells Moros, en axi que hi mori Garcia Ortiz de Zaga, e son fill don Bñ. Dentença, e daltres molts de cauall, e de peu, e el Mestre del Temple, ab alguns frares foren catius: los quals per alguns dies a enant que foren presos en lo castell de Biar sen fugiren ab vn Almugauer Moro quils guardaua.

CAPITOL LXXIII.

Nos oydes estes noues, quels Chrestians eren desbaratats, fom ne molt despagats, e ab nos haguem ne gran dolor: e per alguns dies a enant que nos fom en Xatiua romafos, vench linfant en P. fill nostre ab richs homens, e ab cauallers, e ab gran companya, al qual nos hauiem trames manament, que vingues: e romas aqui en Xatiua ab tota sa companya per tenir la frontera, als Moros. Enos per lo treball que hauiem soffert, e car a Deus pleya, vench nos alcun destemprament. E ixquem nos de Xatiua, e vinguem nosen en Algezira per trametre vianda al infant, e a sa companya: e aqui pujans e crexquēs la malaltia, en axi que gracies nostre senyor Iesu Christ en nostra bona, e plena memoria nos confessam moltes vegades de Bisbes, de Preycadors, e de frares menors ab gran contricio de nostres pecats, e ab grans llagrimes. E puix nos purgats dels pecats mundanals per raho de la confessio damunt dita, ab gran goig, e ab grā pagament rebem lo cors de nostre senyor Iesu Christ.

CAPITOL LXXV.

Tot aço feyt vent nos esser agreujat per raho de la malaltia, trametem missatge al infant en P. fill nostre, que ell personalment vingues a nos a Algezira. E ell demanant lestament en que nos erem pensa de venir de Xatiua, per complir nostra volentat: e vench a nos, e tantost fo denant nostra presència lo vespre que vench. E rebem lo, e ell dona a nos reuerencia axi com bon fill deu donar a son pare. E quant vench lendema lo dit fill nostre fo ab nos, e oym nostra missa. E oyda nostra missa, nos en presència dell, e dels richs homens, e dels cauallers, e dels ciutadans

Rey en Iacme. Fol. Cxxxv.

dans dixem li les paraules deius scrites. Primerament en qual manera nostre senyor nos hauia honrrat en aquest segle, specialment sobre nostres enemichs: e en qual manera nostre senyor nos hauia feyt regnar al seu seruici pus de LX. anys, mes que no era en memoria, ne trobua hom q'ningun Rey de Dauid, o de Salomo a en ça hagues tant regnat, e que amas sancta sgleya: e encara en qual manera hauiem hauda amor, e dileccio de tota nostra gent. E com nos erem ab ella honrrat. E tot aço regonexiem quens era vengut tot de nostre senyor Iesu Christ. E car nos per tota, e per la major partida nos erem sfforçats de seguir la sua carrera, e los seus manaments: e ell que degues pendre exempli de nos quant a aço que era via de be. E que axi mateix li pendria ell complint, e faent aço. E puix faem manament a ell, el pregam que degues amar, e honrrar l'infant en Iacme nostre fill qui era frare seu de part de pare, e de mare: e al qual nos hauiem dada ja certa heretat, en guisa que ab ell no haura en re a contendre. E que pus a ell donauem la heretat major, e tot lo manament que sen tingues per pagat: e axi que li era pus leu de fer. E encara que l'infant en Iacme lo amaua, el obeyria en tot ço que fer degues axi com a frare major: e encara tot aço dit en presència de tot lo consell comanaua a ell lo Bisbe de Osca, lo qual nos hauiem nodrit, e feyt nodrir de infantesa a en ça: al qual per nos li era stat donat lo benefici de Bisbalia, e era stat Cancellier de nostra cort entro al dia de huy, al qual degues amar, e honrrar, per honrramēt, e sguardament de nos. E apres comanaua li lo sagxista de Lleyda frare del dit bisbe Dosca. E Lartiaca Durgell, e tots los altres sauis de nostra cort. E generalment tota nostra companya, ab los quals tots fos en deute, en lo qual nos erem entro en aquest present dia, e ells ab ell en aquell ab que ab nos eren: e moltes de altres paraules a ell dixem. E donam a ell benedictio, axi com pare deu donar a son fill a bon ordenament de sa persona, les quals serien llongues de dir.

CAPI TOL LXXVI.

E Tot aço feyt dixom a ell, el pregam que ell partis de aqui, e que faes stablir tots los castells del regne de Valencia de vianda, e de altres coses. E que degues be, e enfortidament menar la guerra, e senyaladament que gitas tots los Moros del regne de Valencia perço com eren tots traydors, e hauien nos ho donat a conexer moltes vegades: que nos faent be a ells, punyaren tostemps a nos fer greuge, e nos decebre si poguessen: e allo mateix farien a ell, si romanien en la terra. E encara lo pregam, si cas sesdeuenia que nos de aquesta malaltia morissem en lendemig que ell seria en stablir los castells, que ell en aquella sabo nons tragues del regne: perço com la terra per la absència del infant en Pere sen poria perdre, e si nos moriem en aquest endemig en Algezira, quel bisbe Dosca, e l'altra companya que ab nos eren

Chronica del glorios

nos soterrassen a sancta Maria de Algezira, o a sancta Maria de Valencia, segös que nos hauiem ja manat. E pregam al dit infant en Pere, que la guerra finida, q̄ ell nos f.ies portar, si moriem, a sancta Maria de Poblet hon nos nos erem ja lexat.

CAPI TO LXXVII.

Totes aquestes paraules dites, linfant damunt dit, axi com fill obedient a pare, rebe los nostres manaments desus dits, e los prechs axi com a bons, e verdaders. E promes a nos complir tot aço damunt dit. E aus que ell de nos se partis, en presència dell, e de tots aquells qui a les paraules desus dites eren stats a honor de Deus, e de la sua beneyta mare que a nos en aquest mon molt de honrrament, e ajuda nos hauia feyta, en remissio de nostres pecats, e en presència de tots los richs homens, e cauallers, e ciutadans renunciám en poder del fill nostre linfant en Pere. lo qual hereter lexam en totes nostres terres, e regnes. E vestim nos lo abit de Cistells, ens faem mō ge daquell orde. E el dit fill nostre, per complir nostre manament que nos li hauiem feyt, pres comiat de nos, e tots los richs homens, e els cauallers ab grans plors, e ab grans lagrimes: e tornassen a Xatiua, per stablir la frontera.

CAPI TOL LXXVIII.

A enant per alguns dies, com nos hagueſsem en cor de anar a Poblet, e de servir la mare de Deus a aquell llogar de Poblet, e fossen ja partits de Algezira, e fossen en Valencia, a nos crexque la malaltia: e plach a nostre senyor que no complissem lo dit viatge que fer voliém. E aqui en Valencia en lany de M. CC. LXXVI. Sexto Calendas Augusti, lo noble en lacme per la gracia de Deus Rey Darago, e de Mallorques, e de Valencia, Compte de Barcelona, e de Vrgell, e senyor de Muntpeſller passa daquest segle, Cuius anima per misericordiam Dei sine fine requiescat in pace.

Amen.

Finito libro, sit laus, gloria, Christo.

Vixque lo Rey en lacme

aprcs que hach presa Valencia xxxvij. anys.

20 FONCH STAM-
pada la present Chronica del

Rey en Iacme de gloriosa memoria, de prouissio dels molt
Magnifichs senyors Iurats de la insigne e coronada
ciutat de Valencia, en casa de la viuda de
Ioan Mey Flandro en lany

1557.

